

בצילא דמהימנותא

בקודש פנימה • דברי תורה • שיחות קודש

חג הפסח • ט - כב ניסן

תשפ"ב • שנה כ"ב • גליון ל (תתשל"א)

יותר להגדרה זו כמרן רבינו גאון הדור זצללה"ה, ובכך נופל אימה ופחד בבואי לפתוח בדברי.

הנה נודע סתירת מאמרי חז"ל, דמחד אמרו (ראש השנה דף י"ח ע"ב) גדולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלקינו, ובמדרש איתא (איכ"ר א, לז) שהיא יותר משריפת בית אלקינו, ובמדרש שם, בתוכחות כתיב (דברים כח, נט) והפלא ה' את מכותך, ובחורבן בית המקדש כתיב (איכה א, ט) ותרד פלאים, אבל בסילוקן של צדיקים כתיב (ישעיה כט, יד) לכן כה אמר ה' הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא, עכ"ל המדרש. ואתנו המקום להבין ולבאר סתירת המאמרים הללו.

ואפ"ל, ובהקדם ענין יקר ששמעתי ממרן אאדמו"ר זי"ע (ראה בעידן רעד"ר פר' בלק תשל"ד), אשר ראוי לחזור על דבריו הק' הללו. דיש לבאר מה שנפסק בשולחן ערוך (אורח חיים סי' תקנ"ט סעי' ד') דאין אומרים תחנון בתשעה באב ואין נופלים על פניהם משום דמקרי מועד. ובבית יוסף (שם) הביא הפסוק (איכה א, טו) קרא עלי מועד לשבור בחורי. וזהו פליאה עצומה ומשולל הבנה, שיהא היום המר הזה בו חרב בית ה' וגלתה יהודה מעונוי נקרא מועד, והגר"י עמדין בסידור (שער שלכת, דיני תשעה באב, דלת ב, חלון ב) כבר צווח על כך, שאיזה מועד הוא יום רע ומר שבו טירתנו היתה לשמה. ועכ"פ כן נוהגין למעשה שאין אומרים בו תחנון.

יום ראשון פר' אחרי ט' ניסן

בערב הגיע מרן שליט"א להשתתף בעצרת התעוררות שנערך בתוך ימי השלושים להסתלקותו לחיי עולם בפתע פתאום של שר התורה הגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל.

עצרת ההתעוררות התקיים בבית המדרש 'מנין אברכים' ברחוב גבע בעיר נתניה, בהשתתפות רבני העיר נתניה שליט"א ובני התורה תושבי האזור. תחילה האזין מרן שליט"א לדברי הספד שנשא הגה"צ רבי שמעון גלאי שליט"א. לאחמ"כ פתח מרן שליט"א בדברי מיספד, וזהו תוכנם:

ברשות מרנן ורבנן, וקהל הקודש. התאספו כאן לכנס התחזקות אחר השבר הגדול בפטירת גדול הדור, כבר אמרו בגמ' (בבא קמא דף נ"ט ע"ב) גבי אליעזר זעירא דאשכחנהו דבי ריש גלותא, ושאל אותו את חשיבא לאתאבולי על ירושלים וכו'. הרי דצריכים להיות ראוי להתאבל על ירושלים, ואם כך גם בסילוקם של צדיקים צריכים להיות ראויים לכך, ומה אומר ואדבר הרי לב יודע מרת נפשו שאין בי לא מיניה ולא מקצתיה להבין ולהעריך גודל האבידה.

אמנם מאידך, לא יכולתי לסרב להעסקנים הנכבדים, דכבר נודע מאמרם ז"ל (שבת ק"ה ע"ב) המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחיים, והגדרת 'חכם' בחז"ל הוא כמו שאמרו במקום אחר (שם דף קי"ד ע"א) איזהו ת למיד חכם כל ששואלין אותו הלכה בכל מקום ואומרה, והיינו מי שיודע את כל התורה כולה, ומי לנו מתאים

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

דברות הקודש בגליון זה נודבו ונדפסו

לע"נ מוה"ר משה בן מוה"ר שמואל רפאל רייך ז"ל

תנצבה.

שהיה אדם גדול ויש אומרים שחיברו יוסף הכהן משוח מלחמה, והחיד"א הביא שנהגו ללמוד בספרו).

הבריונים לא הכירו בכוחם של גדולי התורה, ודימו בעינם כי היות והמה עסוקים תמיד בהיות דאביי ורבא, אין הם מתמצאים כלל וכלל בהויות העולם, לכך המה מתייראים מן המלחמה וחפצים להתהלך בהכנעה ובכפיפת קומה כלפי הגוים, שזה דבר שאינו מתאים לכבוד בית ישראל, וכיון שבעיניהם המה אנשי חיל גיבורי מלחמה סברו שיש בידם להכניע את חיל רומי ולהסיר עול השעבוד מעל צוואריהם. ובשל כך שרפו המה כל אוצרות התבואה והשמן וכו' כמובא בחז"ל (גיטין דף נ"ו ע"א) והרבו בעוד פעולות הרס הרבה מה שהביא לבסוף לחורבן הבית ועם ה' נפלו בחרב שנהרגו רבבות רבבות מישראל.

כן נמי היו באותם השנים כת הצדוקים והבייתוסים בקרב ישראל, וכאשר מצינו בחז"ל (יומא דף י"ח ע"ב) שהשביעוהו לכהן גדול קודם יום הכיפורים ואמרו לו, אישי כהן גדול, אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחנו ושליח בית דין, משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך (שלא יעשה כשיטת הצדוקים לתקן הקטורת מבחוץ ולהכניס בפנים). הוא פורש ובוכה, והן פורשין ובוכין. ומצינו שם נמי שאכן גם היה צדוקי אחד ששימש בכהונה גדולה יעו"ש (דף י"ט ע"ב). ואף מן הסנהדרין היו כאלו שנמשכו אחר הצדוקים (ראה מגילת תענית, פרק י).

ואלמלי היו הבריונים מתגברים על האויבים ומנצחים אותם במלחמה היתה הכפירה והמינות גוברת ח"ו, כי היו אומרים כי כח זרועם גבר וכוחם ועוצם ידם עשה את החיל הזה ולא ה' פעל כל זאת, ואף אלו אשר היו נאמנים לה' ולתורתו היו עלולים לפרוק עול חלילה, והיה מתחלל שם שמים בפרהסיא ממש. כיון היו לועזים חלילה לחכמי

כן רואים שאחר הצהרים כבר מקילים יותר באבילות, ובבית יוסף (אורח חיים, סי' תקנ"ד) הביא בשם הכלבו (הלכות תענית) שמנהג קדום שהנשים רוחצות ראשן מן המנחה ולמעלה, ובברכי יוסף (אורח חיים סי' תקנ"ט ס"ק ז') הביא שלא מיחו חכמים על בנות ישראל שאחר חצות מתעסקות בכל כוחן לכבד הבית ולתקן המטות שזה מנהג בכמה מדינות עיי"ש. וכל זה טעמא בעי, שהרי לכאורה איפכא מסתברא ואדרבה אז יש להוסיף ולקונן כי אז היה עיקר החורבן, כדאמרו חז"ל (תענית דף כ"ט ע"א) שבתשיעי סמוך לחשיכה הציתו בו את האור והיה דולק והולך כל היום כולו, ואמר רבי יוחנן אלמלי הייתי באותו הדור לא קבעתיו אלא בעשירי מפני שרובו של היכל בו נשרף. וקבעוהו חז"ל בתשעה בו מפני שבו היה אתחלתא דפורענותא, ואם כן למה מקילין דווקא בתשעה באב אחר הצהרים שאז היה מן הראוי להחמיר יותר.

אלא הענין הוא, כי מצינו בחז"ל ובמדרשים שטרם חורבן הבית, היו אז הבריונים שהתחצפו נגד חכמי התורה ולא נכנעו להם לקבל מרותם, והאמינו רק בכוחם וגבורתם במלחמה, הבריונים הרימו את דגל הלאומיות ועל כן רצו ללחום נגד הרומיים, אבל חכמי ישראל הקדושים לא הסכימו עמהם, הגם שבודאי גם הם רצו לעשות כלה במלכות רומי הרשעה, אבל ידעו דעת צרה הוא ליעקב ולא עתה הזמן לצאת ולעשות מעשה בעצמנו, כי לה' הישועה וכשיעלה ברצונו אז ישלח להם עזרתו מקודש שיכלו השונאים ויפלו תחת ידם בלי שום מלחמות, כי ישועת ה' כהרף עין. ולעת הזאת כשחרב השונא מרחפת יש לילך עמהם בדרכי שלום ולא בתכסיסי מלחמה, וכאשר האריך בכל זה גם בספר יוסיפון (הגם שיש מפקפקים אם כל דבריו אמיתיים כי היה בשבי תחת יד הרומיים והיה מוכרח לכתוב לטובתם, מכל מקום קשה לומר שבדה כל הסיפור מלבו, ובפרט

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

דברות הקודש בגליון זה נודבו ונדפסו

לע"נ מוה"ר נתן אריה ליב בן מוה"ר אלימלך הלוי בלומענבערג ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

הרבות והרעות שסבב את כלל ישראל בכל דור ודור, ועם כל זה ישראל קדושים וקדושתם נצחית לדעת כי ה' הוא האלקים ואנו מאמינים בני מאמינים, ומתאמצים בעבודתו ית"ש, אשר כל זה דייקא בגין שנחרב בית המקדש, וראה כל העם כמה גדולים דברי חכמים אשר הבנתם ומבטם הוא למעלה מדרך הטבע, ורק עליהם אפשר לסמוך ולדעת המעשה אשר יעשון בכל ענין שהוא, נמצא שבאמת היה בחורבן הבית חסד גדול עבור נצחיות עם בני ישראל. לכן מקילים באבילות בסוף היום, עכתו"ד אאמו"ר זצלה"ה (וע"ע בשו"ת דברי יציב, או"ח סימן רמב אות ד; שפע חיים חנוכה, מאמר סז, שיעור חורש"י פר' דברים תשל"ד).

*

בהאמור יש ליתן טעם, למה שנהגו לאכול ביצה מבושלת בלילי פסחים, ומבואר בספרי הפוסקים (ראה רמ"א, סי' תע"ו, סעי' ב; חוק יעקב, ס"ק ו) שהוא זכר לאבלות, והטעם משום שליל תשעה באב נקבע בליל פסח, פירוש באותו יום בשבוע שבו חל יום ראשון של פסח יחול תשעה באב, וסימן 'על מצות ומרורים יאכלוהו' (במדבר ט, יא) וכגרמז בסימן א"ת ב"ש (ראה שו"ע, סי' תכ"ח סעיף ג). ולכא' הוא פלא גדול והלא בעידן חדותא חדותא, ומה ראו להזכיר בחג הפסח שהוא זמן חרותנו, וניתנה כדי להודות ולהלל להקב"ה על רוב ניסים שהפלה בו בליל, עד שאמרו חז"ל (פסחים דף קט"ז ע"ב) חייב כל אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ולהודות להשי"ת על חסדיו המרובים, ומה ראו לנכון להזכיר כעת ענין החורבן ויום תשעה באב.

ועל פי הדברים הללו יבואר דבאכילת הביצה אנו מבקשים להזכיר את החסד הגדול שעשה עמנו הבורא ב"ה גם בעת החורבן גופא, דהרי אלמלא לא היה חרב בית מקדשנו, היו הפוקרים והבריונים מרימים ראש להשפיל ולבזות ביותר את חכמי התורה, באמרם כי המה אינם יודעים ולא מבינים כלום מהויות העולם, וראוי שתהא ההנהגה בידי בעלי המדע ואנשי המלחמה וכדו', ובכך היו המוני העם באים לידי כפירה בהנהגת חכמי התורה, ועל ידי שהיו כופרים ומבזים את

התורה שאין הם יודעים מאומה, ורק בכח חכמתם ומדעם של הבריונים עלה בידם לנהל המערכה כנגד צבא רומי ולהכניעם.

אבל על ידי שהכריעו אותם האויבים ואבדו כלי מלחמה, ראו והכירו הכל בצדקת דבריהם של הצדיקים חכמי התורה שאין לצאת בזרוע, לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות (זכריה ד, ו), ומעז יצא מתוק שעל ידי חורבן בית המקדש נופצו אלילי הכפירה והמינות והיו לבער.

וכבר אמרו חז"ל (מכילתא בשלח, פ"ו) ויאמינו בה' ובמשה עבדו (שמות יד, לא), אם במשה האמינו בה' לא כל שכן, אלא כל המאמין ברועי ישראל כאלו מאמין בקב"ה, וכל הכופר ברועי ישראל סופו כופק בהקב"ה. ומעתה אילו היה בית המקדש נותר על מכונו, היה אז חורבן רוחני לכלל ישראל שהיו פורקים מעצמם את ההכנעה והציות לחכמי התורה, באמרם מאי אהני לן רבנן (סנהדרין דף צ"ט ע"ב), אשר אינם מתמצאים כלל בעניני העולם, ולא דעת בהם להכריע בהליכות העולם וכו', וכאשר האדם מכפיף עצמו לחכמי התורה, סופו אבדון, כי אז יהיה ככל הגויים בית ישראל, והחורבן הוא גדול עשרות מונים יותר.

לכך, אף שהיה יום זה שבו נחרב הבית ליום מר ונמהר, כאשר גברה יד הרומיים ושרפו את היכל ה', אמנם לאידך גיסא אז נתגלה לעין כל חכמתם של חכמי התורה, שצדקו המה בשיטתם וסברתם. ובאותה העת ביקש רבן יוחנן בן זכאי 'תן לי יבנה וחכמיה', ובאמת כי אז התחיל אור התורה לזרוח על ידי חכמי התורה התנאים והאמוראים הקדושים, ונתגברה כח הקדושה בעולם, שכאמור אלמלי היו הבריונים מנצחים היתה התורה משתכחת ח"ו מבני ישראל, אלא שהשי"ת ברוב רחמיו וחסדיו שפך חמתו על העצים ועל האבנים ומאז האירה כבוד התורה יותר מאשר קודם לכן.

וזהו חיזוק גדול לנו, שכיום כעבור קרוב לאלפיים שנות גלות וחשכות, עדיין מתאבלים אנו על ירושלים, וזוכרים מקווים שואפים ומייחלים לבנין בית הנצחי, ואנו מבקשים מהבורא ית"ש שיבנה לנו את מקדשנו במהרה בימינו, וזאת על אף ריבוי החורבנות והצרות

ישראל. כי כל מאווים וחפצם שיניחו להם לעסוק בתורה, ואעפ"כ מתוך אנחה נקרעים הם מהתמדת התורה בידעם כי לא יתכן לעמוד מגד ולעזוב את הכלל כולו.

כזאת ראינו אצל מרן רבי חיים זצ"ל, שמסר נפשו להפקיר זמנו לא רק לצרכי הכלל אלא אפי' לכל יחיד ויחיד מישראל, החל מילד קטן רך בשנים, בחור עול ימים וכדו', ובוודאי לאברכים נכבדים, כשרבבות מכתבי תורה נשגרו אליו בשאלות שונות וכולם נענו בתשובה בהירה, הן בענייני תורה ולימוד, והן בשאר דברים הנוגעים לקיום המצוות כראוי, והכל כדי להשפיע אהבת תורה ועו מלכות שמים וכו', זאת מלבד המוני העם שהיו נכנסים אליו לברכה וישועה, אף בענייני חולין ודברים פעוטים. כשהגם כי דאב לבו על שמבטלים אותו מלימודו, מכל מקום לא הניח כלל שיסגרו דלתות ביתו מבעד המוני העם המבקשים ברכתו ועצתו, ובבחי' הכתוב (שמות יט, יד) וירד משה מן ההר אל העם, היינו שירד מדביקותו בתורה הק' אל המוני העם להאציל עליהם מהודו.

כבר לימדונו חז"ל כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה, כי כאשר מקדש האדם את פיו בתורה ועבודת השי"ת, שוב אינו זקוק לדעת את הקורה בעולם וכו', על מנת להשיב כראוי בכל דבר וענין, ואף לא לברר הדברים לאשורם אצל כל מיני יועצים, כי אור התורה מכניס את הדברים הנכונים לתוך פיו, שהרי כבר כתב האור החיים הקדוש כי פיהם של לומדי התורה הוא ככלי שרת בביהמ"ק, וככל היוצא מפיו מתקיים במלואו כי מאמר פיו עולה למעלה למרום ועושה רושם. ובענין זה ידוע עובדות הרבה על ברכות שהוציא מפיו כמשיח לפי תומו, וראו על ידם ענינים נפלאים ישועות וברכות, כי כשם שאצל הקב"ה הדיבור כמעשה (שבת דף קי"ט ע"ב), כן נמי אצל הצדיקים הדבקים בו דיבורם כמעשה.

כל ימיו היה מתקדש שם שמים בתהלוכותיו, ונתקיים בו הכתוב (דברים כה, י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, עד שאף אלו הרחוקים מאוד מלהיות נמנין בין באי בית

חכמי התורה ולא היו סרים למשמעתם, היו מתדרדרים עד לבאר שחת רח"ל בפריקת עול מלכות שמים, וח"ו לא היה נשאר שם ושארית לקיום התורה ומצוותיה, וכבר היינו שוכחים לגמרי מן החג הקדוש הזה.

לכך לגודל השמחה בהאי יומא שבו אנו מזכירים דאע"פ דאכתי עבדי דאחשורוש אנן ושרוים בגלות קרוב לאלפיים שנה, בכל זאת שמך לא שכחנו ואנו דבקים בתורה ומצוותיה וכו', כל זאת בגין שהקב"ה הראה לנו ברוב חסדו ונתגלה לכל בית ישראל כי הבריונים שעזבו מקור מים חיים והמרו פי חכמי התורה, טעו והתעו והם הם שגרמו את החורבן הגדול, או אז נתחזקו שארית הפליטה באמונת חכמים ודביקות בגדולי התורה, ומכח זה נשארנו באמונת אומן עד לנצח, לכך דייקא לעת כזאת כשאנו מודים ומשבחים להשי"ת על שהוציאנו ממצרים, מרוב חדוות המועד אנחנו גם מודים ומשבחים להשי"ת על עצם החורבן, שרק בגין כך זכינו להתחזק בדביקות בתורה וחכמיה ולהשאר באמונת אומן עד יומא הדין.

*

הנה ישנם ישנם תלמידי חכמים גדולים בתורה, אשר יושבים ועוסקים בתורה יומם ולילה, ודבוקים בו ית"ש באמת באהבה וביראה, בלא שום קשר לעולם החיצוני, וכל זאת לגודל תשוקתם ודביקותם בתורה הק', ואמנם קדושתם ומדרגתם נעלה מאוד, אך דא עקא שכבודם במקומם מונח כי אין להם השפעה על המוני העם לקרבם לתורה ולמצוות וללמדם דעת ויראת השם.

לא כן אותם צדיקים גדולי תורה אשר בד בבד עם עוצם דביקותם בתורה, ועל אף גודל יקרת זמנם, אשר הוא אצלם יקר מפז, מכל מקום המה מקיימים במקום שאין אנשים השתדל להיות איש, ובראותם שפלות הדור מרגישים חובה ואחריות על הכלל כולו, ולכן בכל עת מצוא מעוררים ומלמדים להמוני העם תורה ויראת שמים, ולמרות התמדתם בתורה אין הם מניחים ומזניחים את כלל ישראל, ודבר זה הוא אצלם בבחי' מסירות נפש כפשוטו עבור טובת בני

שבחורבן בית המקדש אדרבה נתקדש שם שמים, כי אז ראו הכל בעליל כי הצדק היה ביד חכמי התורה, אשר הם מכוונים אל האמת וקולעים אל השערה.

*

עומדים אנו בימים הקדושים ימי ניסן אשר אסורים בהספד, ועל כן אסיים בדברי נחמה המעוררים ומחזקים, משמו של מרן אאדמו"ר זי"ע (דרשות חורש"י תשמ"ג, פר' יתרו), אשר בתו"ד ביאר והסביר ליישב התמיהה מדוע לא נזכר שמו של משה רבינו בהגדה של פסח, אשר נוסחו הוא מקובל מדורי דורות מאנשי כנסת הגדולה, הרי מאריכים לספר כל ענין שעבוד מצרים, אשר עבדים היינו לפרעה במצרים, ומרחיבים בזה כל אחד ואחד כפי יכולתו בקיום מצות 'והגדת לבנך' בסיפור יציאת מצרים, שאחר שמשועבדים היינו לפרעה הפלא הקב"ה עשר מכותיו במצרים, ובכללם כל מכות מצרים ותחלואיה, וקרע לנו את הים, ונתן לנו את תורתו, ובנה לנו את בית הבחירה וכו', ובכל סיפור דברים הללו, לא נזכר כלל גודל פעולותיו של משה רעיא מהימנא אשר הוא היה השליח לדבר אל בני ישראל ולהתרות בפרעה, כל המכות נעשו על ידו, והיה הגורם העיקרי להצלת בני ישראל, וכדמצינו בחז"ל (שמו"ר ג, ג) שאמר לו הקב"ה למשה כשסירב לילך בשליחותו לגאול את ישראל ממצרים, 'אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם', והיתכן שיהא שמו נפקד ולא ייזכר בהגדה, כי אם אגב גררא בהביאו הפסוק (שמות יד, לא) ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ולא נזכר כלל תוכן שליחותו תפקידו ושלימותו של משה איש האלוקים.

וביאר בארוכה, ותוד"ק, שבהתבונן במה שעבר על עם בני ישראל עלולים לטעות שכל ישועת והצלתם היתה דייקא בכח הצדיקים, מעתה רק כאשר ישנם צדיקים ענקי רוח גדולי עולם שבעבודתם הקדושה יש בכוחם לשנות את הטבע ולשדד מערכות השמים, אז ייעשה לנו ניסים ונפלאות, אך כעת שחסרנו צדיקים כאלה לא נזכה שוב לאותות ומופתים.

ענין מעלתו ורב גובריה דמשה רבינו ע"ה אין מן הצורך לספר כלל, אשר 'משה איש האלוקים'

המדרש, ולא הקפידו על כל תג ותג, היו באים אל משכנו להתברך מפיו, והוא שהיה מופשט מכל חיזו דהאי עלמא, השיבם תשובה בהירה וברורה, כשמדבריו לא חזר ריקם מאומה.

רבבות רבבות מישראל נתקרבו לאמונה בהשי"ת על ידו, כשאינן אנו יכולים להכיר כלל במספרם הרב, וזהו דבר הגלוי רק בשמים ממעל. ופעמים שהיה זה בתוכחות מוסר מתוך אהבה, ובמילים ספורות שאמר קיבלו עליהם ישראל קדושים קבלות טובות להתחזק בתורה וקבלת עול מלכותו ית"ש, ומצודתו היתה פרוסה על הקרובים ועל הרחוקים, כאשר כלל ישראל אם אינם נביאים בני נביאים המה, ובכל קצוות תבל חרדו למוצא פיו.

עתה נבין היטב ביאור מאמרם ז"ל בענין מיתת צדיקים, דהנה כשנדייק בלשון חז"ל במאמרים שהזכרנו נראה כי ישנו הפרש לשון במאמרם, דבגמ' אמרו קשה מיתת צדיקים, ואילו המדרש נקט לשונו קשה סילוקן של צדיקים. ואפשר דרמזו בזה לשני סוגי הצדיקים הללו, דעל הצדיקים שיושבים ספונים בד' אמותיהם ועוסקים בתורה ועבודת השם, ואין להם שייכות וקשר ללמד לאחרים ולפעול על הכלל כולו, עליהם אמרו שקשה מיתת צדיקים כשריפת בית אלוקינו, ברם על אותם הצדיקים שמלבד עסקם בתורה וכו' הם מזריחים אורם על בני ישראל להשפיע דעת וחכמה ולקרב את בני ישראל לאביהם שבשמים, אצלם זה לא רק ענין המיתה בלבד, אלא יותר מכך, שהרי עד הלום היו יכולים עוד לקנות מהם אהבת ה' ויראתו ית"ש, והיו כאורים ותומים להמוני העם, ובכך קירבו את בני ישראל לאביהם שבשמים, לקבל מהם ענין התמדת התורה וזהירות במצוות וכו', עליהם ייאמר כי עד עתה היו בבחי' בתוך עמי אנכי יושבת, להיותם מחוברים אל הכלל כולו, ועתה בעוה"ר גלה כבוד מישראל, המה עלו למתיבתא דרקייעא ואנן מה תהוי עלן, עליהם אמרו חז"ל קשה סילוקן של צדיקים הללו יותר משריפת בית אלוקינו, לפי שבכך עמא דארעא אזלי ומדלדלי כי מי יורה דעה ומי יבין גמולי מחלב וממילא נתמעט השראת השכינה בישראל, בעוד

לגאלנו בגאולה השלימה בקרוב.

*

כבר הזכיר המשגיח (הגר"ש גלאי) שליט"א, שעל אף כי רחוקים אנו כרחוק מזרח ממערב ממדריגותיו הגדולות והנעלות, אולם כבר נודע מאמר הרמב"ם ז"ל (הל' תשובה ה, ב) שכל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו, והרבה האריכו בזה המפול' לבאר פשר הדברים, אולם עפ"י פשטות י"ל, שכאשר האדם משלים עצמו, וממלא חלקו ותפקידו בעולם, הריהו בבחי' משה רבינו ע"ה. בעת הזאת על כל אחד ואחד לראות להוסיף לכל הפחות מעט במעשיו, דייקא בהסתלקות אור העולם כאשר נחסר כל כך הרבה לימוד התורה בעולם, ביותר צריך להזדרז בענין זה, כי בעת הזאת צריכים וזקוקים אנו ביותר לרחמי שמים לשמירה דלעילא, ומה נורא הדברים שראינו עין בעין כי כעבור כמה ימים מפטירת הגאון נתהווה האסון הנורא בבני ברק, כי בהסתלק השומר נפרץ השער, ועל כן אנו מחויבים לחזק את השמירה בתוספת דביקות בתורה ומצוות.

בשמים ממעל סימנו לנו בקול הערת שופר, לזעזע ולנענע אמות הסיפים, להזכיר לנו שנדע ונזכור כי אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, כי כהיום הזה, רק מי שהוא חסר דעה מדמה שאפשר לסמוך על אנשי החיל וכו', עלינו לדעת כי לבנ"י מאמינים בני מאמינים אין לנו כל נפק"מ מי הוא העומד בראש וכו', ומי הוא טוב יותר וכדו', כי אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר (תהלים קכז, א), ובכל פסיעה ופסיעה שצועד בו האדם בכל מקום ומקום זקוק הוא לרחמי שמים מרובים, ולשמירה דלעילא לבל יקראהו אסון חלילה.

אמרו חז"ל (מכות דף י' ע"ב) עומדות היו רגלינו במלחמה בשביל שיערי ירושלים שעסקו בתורה, והיינו שזכות נצחון במלחמה הוא רק בכח התורה, על כל אחד ואחד להוסיף אומץ עוד ועוד בעסק התורה הק', וכבר נודע מאמר הגר"א זי"ע שמקיימים מצוה בכל תיבה של תורה שלומדים, וממילא שמכל תיבה ותיבה נברא מלאך מליץ בשמים ממעל.

(דברים לג, א), והוא שהה בשמים ג' פעמים ארבעים יום אשר בהם לחם לא אכל ומים לא שתה. ולזה אילו היה נזכר שמו של משה בהגדה, היו מדמים כי היו לו למשה כח עליון וכדומה, וכאשר נסתלק בחי' משה רבינו מעמנו שוב אפסה תקוה מקרב ישראל מבלי יכולת עמוד עוד. וכאשר אירע להם לישראל במדבר, שכאשר עלה משה רבינו למרום, וראו בני ישראל שבושש מלבוא והראה להם השטן את משה מת מוטל במטה (תנחומא שמות, יט), שוב נבלו וירדו כל כך, - והגם כי הדברים עמוקים ולמעלה מהשגתנו, מכל מקום אין מקרא יוצא מידי פשוטו - וכשראו ישראל שמשה אשר גאלם והוציאם ממצרים והביאם עד הלום איננו, שוב דימו לעשות איזה ממוצע שיוכלו להמשיך בדרכם, כמבואר בראשונים.

כדי להוציא ולהציל את המון בית ישראל מטעות זה, עלינו לדעת ולחזור שוב ושוב כי אין לנו אלא את אבינו שבשמים, בני ישראל בני א'ל חי המה מאמינים באמונת אומן כי ה' אלוקינו ה' אחד, אין עוד מלבדו ואין רשות אחרת זולתו או גורם אחר חלילה, וגם משה רעיא מהימנא לא היה אלא עבד ה', אשר בו בחר הקב"ה שייעשו כל הניסים על ידו, ועל ידו תנתן התורה לישראל, אולם מי שהוציא את ישראל ממצרים ובחר בנו לו לעם הוא הקב"ה בכבודו ובעצמו, וכמו שנאמר (דברים כו, ח) ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה, הוא ולא אחר הוא ולא שליח.

על כן לא נזכר שמו של משה רבינו ע"ה בכל ההגדה, כדי להחדיר בלבנו ובלב צאצאינו כי לא ככל הגוים בית ישראל והשי"ת הוא אחד יחיד ומיוחד אשר אין עוד מלבדו, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים מראשית ועד אחרית, מכך נשכיל להבין שגם כאשר ישנו ירידת הדור ונשארנו יתמי דיתמי ללא משען ומשענה של צדיקים כבודרות הקדמונים, מ"מ חסדי ה' לא תמנו ולא יטוש ה' את עמו ונחלתו לא יעזוב (תהלים צד, יד), וגם בעבודתינו לא עזבוני אלוקינו, ע"ד דאמרו חז"ל (ראה שמו"ר א, ז) אף על פי שאביהם מת אלוקיהם לא מת, וכאז גם כיום יושיענו על דרך אנכי אנכי הוא מנחמכם

בני ישראל, ולכל בני ישראל יהיה אור, במושבותם, אורה ושמחה וששון ושיגום, ובמהרה בימינו נזכה לגאולה השלימה, אמן.

בסיום משא ההספד, נפרד מרן שליט"א מהרבנים הגאונים שליט"א שישבו שם ומכל הקהל וחזר לביתו. במעון הקודש נכנס לקו"פ שלוחא דרבנן העסקן הרב יעקב ליצמן מירושלים. כן הגישו ראשי גבאי המעמדות - בתחילת השבוע - את דמי ושמות נותני המעמדות לקודש פנימה. מרן שליט"א האציל ברכות קדשו לשפע ברכה והצלחה.

קודם תפילת ערבית הדליק מרן שליט"א ד' נרות לרגל יום היארצייט של אמה של מלכות הרבנית הצ' מרת חיה נחמה ע"ה, ויום היארצייט של זקנתו הרבנית הצדקנית חיה מינדל ע"ה, אמו של כ"ק מרן זי"ע, אשר כ"ק מרן זי"ע קבע יום היארצייט ליום י' ניסן. והתפלל מרן שליט"א לפני התיבה.

יום שני פר' אחרי י' ניסן

לפני תפילת שחרית לפני העמוד הדליק מרן שליט"א ד' נרות. בסיום התפילה חילקו למתפללי המנין לעקע"ך און בראנפן.

אחר התפילה נערך שמחת הברית לבן הר"ר יעקב יוסף חיים שכטר מפעיה"ק (ב"ר אברהם מרדכי מפעיה"ק, וח"ר שלמה טרייטל מפעיה"ק). אחר הברית אמר מרן שליט"א קדיש יתום.

לפנה"צ יצא מרן שליט"א מביתו, לעבר בית החיים בשכונת ותיקין, לאהל הקדוש של כ"ק מרן זי"ע בחלקת צאנז.

כשהגיע מרן לבית החיים, נעמד ליד פתח האוהל הפונה לעבר חלקת צאנז, ואמר נוסח הברכה שאומרים בבית החיים כשלא היו שלושים יום. אח"כ נכנס מרן שליט"א לאוהל ונעמד בין ציון המצוינת של כ"ק מרן זי"ע, לציון הרבנית הצ' ע"ה, מרן שליט"א הדליק ב' נרות ע"ג ציון כ"ק מרן זי"ע, וכן ע"ג ציון הרבנית הצ' ע"ה.

מרן שליט"א פתח באמירת ספר תהלים ליום חמישי, מקפיטל צ' עד אחר קאפיטל ק"ז (ועד בכלל). אח"כ המשיכו לומר אותיות חיה נחמה, ונשמה, במזמור קי"ט - מתמניא אפי'. אחר אמירת ה'יהי רצון' אמר מרן שליט"א קדיש יתום.

לאחמ"כ אמר הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א, תפילת א"ל מלא רחמים. ואמרו מזמור קכ"א 'שיר למעלות אשא עיני אל ההרים' וגו', ולאחמ"כ אמר מרן שליט"א קדיש.

וניגש מרן שליט"א ונשא תפילה חרישית על ציון הרבנית הצ' ע"ה, ואח"כ נשא תפילה חרישית משך

אגב גררא נזכיר מה שהעיד רביה"ק מרנא הדברי חיים מצאנז זי"ע על הגר"א זי"ע, שמן השמים רצו להראות בדורות אחרונים כעין מעלת תנא, לכן שלחו להאי עלמא את נשמת הגר"א זי"ע. ובגודל מעלת התנאים והאמוראים התבטא פעם רביה"ק הדברי חיים זי"ע ואמר, אם היו אביי ורבא מביטים עלינו משמי מעל היו יורקים בנו כעל שרץ טמא. ומצינו בחז"ל (שבת דף קי"ב ע"ב) אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים, ואם בין תנאים לאמוראים שהיה הבדל של דורות מועטים אמרו הבדל עצום כזה, בין מלאכים לאנשים או בין אנשים לחמורים, שזהו מהות אחר לגמרי, מה נעני אנן בדורנו אנו.

חושבני כי ניתן לנו לומר ע"ד זה, כי בשמים ממעל חפצו להראות גם לדור אחרון, מעין דוגמת הגר"א זי"ע, ושיש אפשרות לבשר ודם לבוא לידי ידיעת כל התורה כולה, על כן הורידו להאי עלמא את נשמת הגר"ח זצ"ל. וענין זה מחייב את כל אחד ואחד בדור הזה, ומוטל על כל אחד להשלים ולעשות ככל אשר יש לאל ידו.

ובוודאי שבזכות זאת ה' ישמור צאתנו ובוואנו מעתה ועד עולם, כי אנו אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, ואלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלוקינו לבד נזכיר.

ב"ה ישנו ריבוי גדול של לומדי תורה ואף בימי בין הזמנים, בימים אשר עם בני ישראל מכינים עצמם לחג הגדול הבא לקראתנו, ועמלים וטורחים בטרחת החג, שעצם הטרחה הוא מצוה גדולה ונבראים מכך מלאכים הרבה, וביותר על ידי לימוד התורה בימים אלו, שבוודאי עולה זה לריח ניחוח לפני השי"ת, שאף בזמנים הללו בני ישראל עוסקים בתורה בכל עת מצוא, ומקבלים עליהם עול תורה, והשכר הניתן על כך משמי שמים הוא גם בוודאי כפול ומכופל.

ובהאי זכותא יעזרנו ה' אלוקינו ונזכה לחוג את חג המצות בירושלים הבנויה, כי הלא 'פתאום יבוא הגואל', ואנו מבקשים ומעתירים ומאמינים בלב שלם כי עוד בהאי שתא נזכה להקריב קרבן הפסח במועדו ובזמנו בירושלים הבנויה.

יתן השי"ת וישרה השמחה והששון בכל בתי

ונסע מרן שליט"א חזרה לקרית צאנז, על אם הדרך זמרו כל העת 'ישועת ה' כהרף עין לשנה הבאה בירושלים הבנויה', עד שהגיעו למקום אפיית המצות במאפיית המצות 'היימישע מצות'.

כשיצא מרן שליט"א מהמכונת נכנס בחדת קודש למקום המיוחד במאפיה, שם הניחו את חביות המים לשמירה עד למחרת.

מרן שליט"א סייר במאפיית המצות יחד עם האחראים, לבדוק אם הכינו כדבעי את כל סדרי וצרכי האפיה למחר. לאחר מכן הלך מרן שליט"א ליד התנור והגעיל היטב את פי התנור משך זמן, וכן זרק הרבה גזעי עצים לתוך התנור ולפי התנור. בתום הסיור חזר מרן שליט"א למעונו, ונכנס לתפילת מעריב מעט לפני זמן ר"ת.

מיד לאחר התפילה עלה מרן שליט"א לביתו (בקומה ג') ל'בדיקת חמץ', ונטל ידיו ונכנס לסלון. מתחילה הסמיך מרן שליט"א כמה בחורים לבדוק חמץ בשאר קומות הבית, וכן בבנין היכל המתיבתא וכל החדרים הסמוכים שנזקקים להם בחג הפסח ואשר אינם נמכרים לנכרי. לבחורים אשר התאכסנו בבנין הישיבה בחג הפסח הורה מרן שליט"א שיבדקו את החדרים אשר ישתמשו בהם, וכן את הפרוזדור המוביל לחדרים, ומה שאין בודקין לסמן עליו שנמכר לנכרי.

מרן שליט"א הורה לכל שליח היכן ילך לבדוק, והזהיר כמ"פ שיבדקו היטב ולא יסמכו על מה שניקו שם לפסח, ושצריך לבדוק עד מקום שידם מגעת. מרן שליט"א נתן לכל השליחים נר ונוצה וכף בתוך שקית, להכנסת דברי החמץ הנמצא, ואמר להם שיכוונו לצאת בברכתו, ולא להפסיק בדיבור שלא מעניני הבדיקה עד אחר שיסיימו לבדוק. כמו כן הורה להם מרן שליט"א שיעמדו מעט לראות איך שמתחיל לבדוק (ראה שועה"ר סי' תלב, סעי' ח).

מרן שליט"א חתך מפרוסת לחם עשרה פתיתים בגודל פחות מכזית, והניחן בזהירות על גבי עשרה פיסות נייר שהיו פזורים על גבי השולחן, ובסיימו לחתוך מנה את הפירורים כמה פעמים ובכמה אופנים. ואמר מרן שליט"א שיש לכוון בעת הברכה גם על מצות שריפת חמץ של מחר. ואמר מרן שליט"א התפילה שלפני בדיקת חמץ והברכה מסידור בית יעקב בדמעות שלישי, והשלוחים יצאו בברכתו. בגמר הברכה התחיל לבדוק תחילה את הספרים צימער, ואחר כך המשיך בשאר חדרי הבית, כשאוחז בידי הנר בצירוף כמה נוצות והכף של עץ. מרן שליט"א השתטח כמה פעמים על הארץ לבדוק מתחת לארונות, בחורין ובסדקין, וכן עלה על סולם לבדוק מקומות גבוהים.

בינתיים השלימו השליחים את בדיקתם, והמתינו למרן שליט"א עד שיסיים הבדיקה בביתו - שנמשך משך כב' שעות. כשהשלים מרן שליט"א הבדיקה, וחזר להספרים צימער, לקח מכל אחד מהשליחים

זמן גם על ציון קדשו של כ"ק מרן זי"ע. אח"כ הניח אבן ע"ג הציון, ויצא לאחוריו מהאוהל.

כאן ניגש כ"ק מרן שליט"א לפקוד את קבר חותנו הגה"צ רבי שמואל אלכסנדר אונסדורפר זצ"ל רבה של קהילתנו הק' בפתח תקוה, הטמון בחלקת צאנז, סמוך לציונו של כ"ק מרן זי"ע (יום היארצייט שלו חל בחוה"מ פסח).

מרן שליט"א הדליק נר ע"ג הציון, ונשא תפילה חרישית. בסיום חזר למעון הקודש.

יום חמישי פר' אחרי י"ג ניסן

בשעות הצהריים ערך מרן שליט"א שטר שכירות [מכירת י"ג]. ונכח גם הרה"ח ר' שמואל צבי ארנפלד הי"ו מזכ"ל היכלי התורה והחסד. מרן שליט"א ערך עם הנכרי השטר השכירות למקומות שמונחים שם החמץ במשך ימות השנה (מקומות הללו לא ישתמשו בהם בחג הפסח, ואינו רוצה לקיים בו בדיקת חמץ).

מרן שליט"א הקריא לפני הנכרי כל המקומות שהוא משכיר לו והסביר לו כל ענין וענין. כן מסר לו את מפתחות החדרים באומרו לו שיכול לקחת זאת לעצמו, ויכול גם להפקיד אצלו, ונתן הנכרי חזרה המפתחות, ואמר לו מרן שליט"א שזה נמצא רק בפקדון אצלו, ואימתי שירצה יכול לבוא ולבקש זאת. ושאל מרן את הנכרי האם מסכים על כל העסקא, וכן השכיר לו כל המקומות והחדרים בסכום כסף לכל יום. וחתם מרן שליט"א שמו בסוף השטר, כן חתם הנכרי שמו. וביקש מהנכרי לשלם דמי קדימה עבור העיסקא (ונתן 20 ₪ כדמי קדימה), ואמר לו מרן שליט"א שזהו כאילו התקבל כל הסך ששוה השכירות, והוא זוקף עליו במלוה שאר החוב. כן אמר לו מרן שליט"א שיכול להכנס בכל עת שרוצה ויכול להביא את כל משפחתו לישון שם וכדו'. בסיום המכירה מסר מרן שליט"א השטר לידי הנכרי.

בשעה 7:00 התפלל מרן שליט"א מנחה. מיד לאחר תפילת מנחה נסע מרן לבאר מים בנתניה בסמוך לקרית צאנז, לשאיבת מים שלנו'. והגיע מרן שליט"א למקום השאיבה לערך בשעה 7.30.

לפני השאיבה שטף מרן את הספל והצנצנות במי הבאר, וכן רחץ את ידיו במי הבאר. והיה מונח על פי הבאר מטלית חדשה. אח"כ החל מרן שליט"א בשאיבת המים, ויצק מתוך ספל לתוך צנצנת מזכוכית, לאחר מכן התכבדו בני מרן שליט"א, הרבנים הגאונים חברי הביד"צ, דיני וחשובי קהילתנו הק' שליט"א, ליצוק מים מתוך הספל לתוך הצנצנת ושאר החביות, כשמרן שליט"א פותח לכ"א את הברז ואומר בלהט קודש 'לשם מצות מצוה'. מרן ספר אותיות הא"ב, וכן אותיות שם הוי"ה כסדרן, וחוזר חלילה, עד שמילאו כמה חביות מים שיהיה די לאפיית המצות למחרת, ונמשך השאיבה כעשרים דקות.

את השקית עם החמץ שהתגלה, ושאל כ"א באם עבר היטב ובדק לבל ישאר דבר חמץ ברשותו. אח"כ אסף מרן שליט"א את כל הפתיתים יחד בתוך הנייר, והכניסם הכל לתוך נייר גדול, יחד עם השקיות שהביאו השליחים ובו הנרות הנוצות והכפות, ועטף אותם בכמה ניירות, ואח"כ קשר היטב את החבילה והניח במקום גבוה. ואמר מרן שליט"א:

★ הנה כתבו הראשונים (רא"ש פסחים פ"ק סימן י; והובא בטור סי' תלב) במה שאין מברכין ברכת שהחיינו בבדיקת חמץ, דאנו סומכין על ברכת שהחיינו דשעת קידוש, שיש לכוון בברכת שהחיינו גם על מצות בדיקת וביעור חמץ, יעו"ש, ולכאו' עדיין אנו צריכין למודעי הרי אין למצוה אלא מקומה ושעתה ומפני מה לא תקנו לברך מיד שהחיינו על מצות ביעור חמץ. ואפ"ל, דכיון דימי הפסח המה בבחי' למעלה מן הזמן, וכנודע מספה"ק דכל ענין יציאת מצרים היה בחי' למעלה מן הזמן (ראה נזר הקודש, פר' ויחי, והובא בערבי נחל לשבה"ג, דרוש ג), ולזה סומכים כבר עתה על ברכת שהחיינו שיברכו לעת מחר, דמאחר והכל הוא בבחי' למעלה מן הזמן על כן שפיר קאי ברכת שהחיינו שיברכו בליל התקדש החג, אף על מצות בדיקת וביעור חמץ שמקיימים טרם בואה.

ובזה יבואר ענין מה שילפי חז"ל (פסחים דף ז' ע"ב) בדיקת חמץ לאור הנר, דלמדנו מציאה ממצייאה ומציאה מחיפוש וחיפוש מחיפוש ומצויאה מנרות ונרות מנר, מציאה ממצייאה כתיב הכא (שמות יב, יט) שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם, וכתיב התם (בראשית מד, יב) ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא, ומציאה מחיפוש דידיה, וחיפוש מנרות דכתיב (צפניה א, יב) בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות וכו', ולכאו' יש לבאר כוונת הכתוב בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות, וכן לבאר הענין מה שנלמד ענין בדיקת חמץ מפסוק זה.

ולהנ"ל יבואר שפיר, דפסוק זה קאי אלעתיד לבוא, אשר אז יבוער רוח הטומאה מן הארץ (עפ"י זכריה יג, ב), ויתוקן עולם במלכות שד"י, ואז נמי יהיה בחי' למעלה מן הזמן, ולזה דייקא למדים ענין בדיקת חמץ מפסוק זה שנאמר אלעתיד לבוא, להורות ענין האמור.

★ ראוי לכל אחד לעיין בדברים הנלהבים כגחלי אש בספה"ק קב הישר (פרק פ"ט ולהלן), ומצוה על כל אחד ללמוד דברי קדשו מתוך הספר במעלת ובמצוות החג, ובתו"ד שם כתב אודות העשרה פתיתין, שמונה שם עשרה לשונות בענין ביעור כוחות הטומאה, וז"ל, וקבלה היא בידי מן רבותי שהיו מצוים להניח חמץ בעשרה מקומות, נגד עשרה מכות שהביא הקב"ה על המצרים, וכנגד עשרה דינים שהקב"ה יהיה עתיד לבער ולנער ולכרו"ת ולהמ"ם להרו"ס ולעקר ולנתו"ץ ולנתו"ש ולכלו"ת ולקעק"ע ביצתם של מצרי ישראל, וכנגד זה הקב"ה הוא מקדש את ארץ ישראל

בעשר קדושות כדאי' בפרק קמא דמס' כלים, עכ"ל"ק. ★ הטעם שלוקחים נוצה לבדיקת חמץ, דהנה נודע מש"כ החיד"א זלה"ה בריש שמחת הרגל (על הגדש"פ בלימוד א), עמ"ש הרדב"ז (ח"ג, סימן תקמו) אודות מה שמצינו גבי איסור חמץ שהחמירה תורה ביותר שלא כמו בכל הלאוין, והיינו לפי ש'חמץ' רומז ליצר הרע, והוא מלאך המות הוא יצר הרע (ב"ב דף ט"ז ע"ב), והוא אשר קראו אותו חז"ל (ברכות דף י"ז ע"א) שאור שבעיסה שהוא מעכב את פדות נפשינו, וכיון שחמץ הוא היצר הרע, ע"כ אין לנו עצה אחרת אלא לכלותו לחלוטין, ואשר על כן החמירה התורה בו כ"כ באיסור בל יראה ובל ימצא, ולזה אין ביעור חמץ אלא שריפה, דאין באפשרות לוותר ליציה"ר על שום דבר אפי' כמלא נימה.

וכתב החיד"א, ואני אפרש דבריו שאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה, דהנה כתיב (ירמיה כג, כט) הלא כל דברי כאש נאום ה', ולמדונו חז"ל (קידושין דף ל' ע"ב) אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, וכן אמרו עוד שם בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, ולהכניע את היצר הרע ולעמוד כנגדו אין באפשרות אלא על ידי לימוד התורה, והסגולה היחידה להכניע את היצר לשעבדו לגמרי למצוות ה' לעשות רצונו בלבב שלם הוא רק על ידי לימוד התורה והגייתה בטהרה, ולכך אין ביעור חמץ היינו לבער את היצר הרע אלא שריפה על ידי לימוד התורה.

והנה על ידי הנוצה כותבים ספרי תורה תפילין ומזוזות וכו'. וזה שרומזין ע"י הנוצה, שכאשר זוכה האדם ומקיים מצות 'וכתבתם לכם', ומעלה מחידושי תורתו על הכתב, הרי שבכך גופא מקיים מצות ביעור חמץ, ששורף ומכלה כל הקליפות.

מרן שליט"א לקח הסידור, ואמר ד' פעמים 'כל חמירא' וכו', כשבפעם הא' אמר 'ליבטל ולהוי כעפרא דארעא', והשמיט התיבה 'הפקר', ובג' פעמים האחרונים אמר מרן שליט"א 'ליבטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא', ואמר היה רצון המודפס בסידור בית יעקב כשמעיניו הק' זולגות דמעוה כמים.

יום שישי י"ד ניסן 'ערב פסח'

בשעה 7.15 נכנס מרן שליט"א לתפילת שחרית, לפני התפילה הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה צבי נ"י בן הר"ר משה רייך מפעיה"ק (בן הרה"ח ר' מאיר מבארא פארק, וחתן נזר העסקנים הרה"ח ר' יעקב שמעון שר מפעיה"ק).

והתפללו כל התפילה קצת במהירות, ולא אמרו העקידה, מזמור לתודה, למנצח ובית יעקב. לאחר התפילה האזין מרן שליט"א לכמה סיומי מסכת שנערכו ע"י בכורים.

אחר התפילה בשעה 8.35 (סו"ז אכילת חמץ 10.04) עלה מרן שליט"א להיכל הכולל בבנין מרכז התורה.

קרעפליך. והוא אין לו כלל את מי לשאול וממי לראות וללמוד.

איזה ימים טרם התקדש החג, כאשר לפי חשבוננו היה צריך לחול היום טוב, פנה אל רעייתו אשר היא היתה אשה כשירה העושה רצון בעלה, ואמר אליה, ראי נא אני איני יודע איזה יו"ט מגיע, על כן הכיני ב' הדברים קניידלעך וקרעפלעך, ויראו אם מגיע שבועות יאכלו קרעפליך, ואם יבוא פסח יאכלו קניידלעך, ויראו איך יפול דבר ואיך יסבב הקב"ה הענין. כי אף היא כמוהו לא היתה יודעת מאומה מיהדותה, ואכן עשתה כבקשתו והכינה לו הקניידלעך והקרעפלעך.

בהגיע ערב החג, כשראה שעדיין אינו יודע איזה חג מגיע, התיישב בדעתו לצאת לרחוב העיר ויסתכל כלפי שמיא לראות אם מגיע פסח או שבועות. וכך הוא מהלך ברחוב העיר אנה ואנה לאורכה ולרחבה ובודק לד' רוחות השמים, ומנסה לרחרח לראות אם חש ומרגיש משהו, אולם הוא אינו חש ולא רואה כל סימן וזכר לידע איזה חג הולך ומתקרב.

על כן שב לביתו ואמר לאשתו הנה אין אני יודע ואין אני רואה ומרגיש שחג הפסח שממשמש ובא, כי אין אני מרגיש שום סימן לכך, וכפי הנראה אינו מגיע כעת פסח, וצריך להיות תחילה שבועות. וא"כ יש לאכול קרעפליך, ולקראת ערב החלו להכין השולחן לקראת החג

וכיון שהתחיל להכין עצמו, ולגשת לקראת מצוות היום, הרי שבאותה השעה עבר בסמיכות לביתו ה'וואד' הוא פריץ הכפר, שהוא מושל בכיפה, ועושה ופועל כפי רצונו ומאוויו, והציץ הפריץ בחלון האיש הכפרי, וראה את אשר נעשה, ועל כן ניגש לדפוק בפתח דלתות הבית.

הכפרי בפתחו את הדלת וראה את פריץ הכפר לנגד עיניו נבהל מפניו כי לא ידע מה רצון הפריץ מעמו כעת. והנה פנה אליו הפריץ באמרו אליו: מושקה - כך קראו הגויים לכל אחד מישראל, שכולם היו אצלם מושקה בלא נפק"מ היאך היה נראה, כי אם הוא מזרע ישראל הריהו מושקה - מה קורה עמך הייתי בכפר הסמוך, שם ראיתי את מושקה אשר השולחן בביתו מכוסה במפה לבנה, על השולחן דולקים נרות הרבה, וכן יש על השולחן יין לרוב, וכן מאכלים עגולים על השולחן, והוא עצמו לבוש בגדי לבן, ואילו אתה אין אצלך כלום שום סימן וזכר, ומה יהיה אתך מושקה.

אז הבין ע"י שגילה לו הפריץ הסוד, כי אכן יו"ט פסח הגיע, ואמר לזוגתו כעת נודע לי שחג הפסח הגיע, א"כ חיש מהר השליכי הקרעפליך והגישי את הקניידלעך.

ואמר מרן שליט"א כי אף שנפסק בשו"ע (או"ח, סי' קפ, סעי' א) דאין להסיר הלחם על אחר ברכת המזון, אכן בערב הפסח, אשר אנו מצווים במצות 'תשביתו', להשבית כל שאור וחמץ מבתינו, הרי אדרבה המצוה הוא שלא להותיר

לעריכת השולחן הטהור לכבוד ערב פסח. מרן שתה יי"ש, ונטל ידיו לסעודה. ואמר מרן שליט"א:

יש לומר כי סעודה מצוה זו הוא כסעודת סיום להכנות המרובות לקראת ימי הפסח, שאנו מודים ומשבחים להקב"ה על שהגיענו להאי יומא וזכינו להכין עצמנו והבית לפסח.

ולהוציא מדעת השוטים המתאנחים מגודל היגיעה והעמל לנקות הבית מכל שמץ חמץ, כי אדרבה אנו ששים ושמחים ומהללים לשמו הגדול ית' על כל טיפת זיעה שהזענו לכבוד החג, ועל כל ריצה והליכה לצורך ההכנות לחג הקדוש משך שבועות ארוכים בעמל ויגיעה.

והביאו דגים בשר וקאמפט, כן העמידו שיכר על השולחן. וכן הביאו מאכל הנקרא 'נאנט', העשוי מאגוזים ודבש, ממה שאוכלים גם בפורים.

אח"כ התחיל מרן שליט"א בסיפור המעשה, שנהגו רבוה"ק לספר בשוה"ט ערב פסח [כידוע כמה רמזים וסודות טמונים במעשה זו, ומי יבוא בסוד קדושים]. ובדמעות בעיניו ובקול בוכים פתח מרן שליט"א ואמר:

כ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע היה מספר בכל ערב פסח מה ששמע מאביו זקה"ק מרודניק זי"ע שהיה מספר בכל ערב פסח שהוא שמע מזקה"ק מצאנו זי"ע ששמע מרבו הרה"ק מראפשיץ זי"ע, ומקור המעשה הוא עוד למעלה בקודש. ומעשה הוא כמעשה, אולם כך הוא גופא דעובדא:

היה היה איש כפרי יחידי אשר כבר מקטנותו נתפס לדור ולהתגורר בין הגויים, והוא לא ראה כלל צורה יהודית, ורק ערלים ראה לנגד עיניו, הוא לא למד ולא שנה ועל כן לא ידע מאומה כי לא היה לו כלל ממי ללמוד ולדעת. ואף לא זכר מאומה אודות יהדותו כי אם דבר אחד שהיה מונח בזכרונו, אודות ב' ימים טובים לישראל, שהאחד הוא יו"ט גדול שנקרא פסח, ובו ישנו מצוה לאכול קניידלעך, ולבד מזאת ישנו עוד יום טוב הנקרא שבועות ובו מצוה לאכול קרעפלעך. מילדותו היה אוהב ומחבב את ב' הימים טובים הללו, ונתקשר עמהם ולא זז מחבבם, ובדעתו כי בכדי להיות 'יהודי' יש לקיים ב' המצוות הללו.

אותו איש כפרי ידע כי כאשר מגיע עת האביב ומסתיים תקופת החורף, אז יש יו"ט גדול וחשוב ליהודים, אלא שלא ידע אם כעת מגיע פסח וצריך להכין קניידלעך, או שמגיע שבועות וצריך להכין קרעפליך.

וכך היה מהלך ודואג, כשראשו ומחשבותיו תפוסים בדאגה כשאינו יודע מה לעשות, שאינו יודע איזה חג ממשמש ובא, שאם יבא חג הפסח צריך להכין קניידלעך, ואם יבא שבועות צריך לאכול

מן הלחם, כשבכך מקיימים מצות תשבתו.

קטע אחר. והנוכחים סביב זימרו עמו ההלל. וסיים מרן שליט"א גם ברכת 'יהללוך', וסיים 'ברוך אתה מלך מהולל בתשבחות'.

לאחר למעלה משעה בסיום האפיה נכנס מרן שליט"א למקום התנור לקחת את מצותיו, וחזר מרן לביתו, שם הפריש מרן שליט"א חלה מהמצות כשמרן שליט"א לוקח מצה שלימה לחלה (כדעת המהרש"ל, ומובא בייטב פנים). נוסח הברכה היה להפריש תרומת חלה. ושלח מרן שליט"א את המצה לשרוף בתנור שבמאפיה (וכך הקפיד כ"ק מרן זי"ע שישרפו החלה באותו היום). כן הפרישה חלה הרבנית הצדקנית תליט"א.

ליל התקדש 'חג הפסח'

לפני תפילת מנחה הלך מרן שוב לטבול במקוה. והתפללו התפילות ברחבה הגדולה שבחזית מעון הקודש. תפילת מנחה התפלל מרן שליט"א לפני העמוד, והתחילו וידבר (מרן שליט"א נשאר מעוטף בטלית (חדשה) על כתפו עד תפילת הלל, שאז הסיר השטריימל, וכן בקבלת שבת בזמר 'לכה דודי' הסיר השטריימל והניח הטלית על ראשו), לאחריה למד מרן שליט"א את סדר הקרבת קרבן פסח מתוך הספה"ק דרך פקודין.

לקבלת שבת ותפילת מעריב ניגש הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א, והתחיל מזמור לדוד, ולא אמרו אנא בכח וכו', בזמר לכה דודי, דילגו הקטעים 'מקדש' 'התנערו' 'התעוררו' 'לא תבושי' ו'והיו למשיסה', ולא אמרו כגוונא.

בתפילת מעריב זמרו ואמונה כל זאת כנהוג. לאחר שמו"ע בלחש אמרו 'ויכולו' ולא אמרו ברכת מעין שבע. תפילת הלל התפלל מרן שליט"א לפני העמוד בקול גדול ובהתלהבות. לאחר הלל אמרו מזמור לדוד, ועלינו לשבח.

אחר התפילה הכריזו על זמן תפילת שחרית בשעה 9.15. ואיחל מרן שליט"א ברכת א גוט שבת וא גוט יו"ט לכל הקהל.

מיד לאחר התפילה נכנס מרן שליט"א לחדרו, תחילה קרא קריאת שמע (היות ובסדר התפילה קראו קרי"ש טרם זמן צאה"כ). לאחמ"כ סידר את הסימנים על קערת ליל הסדר, כשנכדיו עומדים מסביבו, והסביר להם בהרחבה את כל מה שעושה ואת הענינים בזה. מרן שליט"א הכניס את ג' המצות לתוך ה'מצה טאש' עם הפסק בין מצה למצה.

את המצה טאש (מכ"ק מרן זי"ע) הניח מרן בתוך חלל הקערה מכסף ותחת המצה הג' הניח עוד הרבה מצות שיהיה כדי לחלק הכזיתים.

ולקח מרן שליט"א והניח על הקערה: 'זרוע' - פליגל אשר היה מבושל וצלוי בצדדיו, וכן ה'ביצה' (עם קליפה) - מבושלת וצלויה. 'מרור' - חסה. 'חרוסת'. 'כרפס' - כמה צנונות קטנים (לא קלופים) הנקראים ר"ח רעטלעך (עיין שו"ת דברי יציב אור"ח, סי' רט). 'חזרת'

ברכהמ"ז על הכוס בירך הבחור הבר מצוה צבי נ"י בן הר"ר משה רייך מפעיה"ק. בסיום השוה"ט נכנס מרן שליט"א לביתו. והורה מרן שליט"א לממונים הקבועים שיבדקו את החסה למרור מתולעים.

אחר השוה"ט בשעה 10.00 הגיע הנכרי שוב לבית מרן שליט"א למכירת החמץ [מכירת י"ד], וערך מרן שליט"א השטר מכירה ושכירות, שמוכר כל החמץ לנכרי לחלוטין, ופירט מרן שליט"א לנכרי מתוך הכתב את החמץ שמונח במקומות הכתובים בשטר המכירה, וכן נתן לו המפתחות של כל הבית, ואמר לו מרן שליט"א שיכול להביא חפצים מביתו ולהניחו כאן בתוך שלו, והנכרי החזיר המפתח למרן שליט"א לפקדון. בדף נפרד הוסיף מרן שליט"א רשימה ארוכה של החפצים הנמכרים בפרוטרוט וכן שומת ערכן בערך בסך הכל, וביקש מהנכרי שישלם דמי קדימה וזקף עליו במלוה כל שאר החוב. כמו"כ הסביר לו מרן שליט"א שמוכר לו כל הבליעות שבכלים. ומסר לו מרן שליט"א השטר מכירה.

בשעה 10.15 יצא מרן שליט"א ל'שריפת חמץ' ברחבה שממול ביתו נאוה קודש, ובידו החזיק את חבילת החמץ מהנמצא אתמול בבדיקה.

מרן שליט"א זרק את הי' פתיתים וכן את חבילת החמץ שמצאו השליחים לתוך האש הבווער, וכן את ההושענות מחג הסוכות. מרן שליט"א המתין משך זמן מה עד שראה שנשרף כל החמץ. כשנשרף כולו אמר 'כל חמירא' - ו' פעמים, ג"פ בנוסח ליבטל וליהוי 'הפקר' כעפרא דארעא, וג"פ בלי תיבת 'הפקר'. ואמר בלחש ובבכיה יהי רצון שנדפס בסידור כתר נהורא.

בשעה 12.45 בצהריים הגיע מרן שליט"א למאפיית המצות 'היימישע מצות', מלוכש בבגדי יו"ט, אחר הטבילה במקוה. בהגיעו למאפיה סירר קודם במאפיה לראות אם הוכן הכל על הצד היותר טוב. והתחילו מיד לאפות המצות מצוה, כאשר מרן שליט"א יוצק המים לתוך הקמח. מיד לאחר הלישה לקח מרן את העיסה וחילק טייגלעך להמרדדים, ואחר כל עיסה שחילק הלך לשטוף את הידיים. ואמר מרן כמ"פ בעת האפיה 'לשם מצת מצוה' ו'פירורין יהיו הפקר'. בכל עת זירז את העוסקים במלאכה שימהרו בעשייתה.

כשאפו את המצות מתנור ראשון - שרק ממצות אלו אוכל מרן במשך החג - נזהרו לאחר כל לישה להחליף הקערה, וכן לאחר כל מצה החליפו וועלגער האלץ ואת הנייר שעל השולחן, ורחצו ידיהם, ומרן שליט"א בעצמו הלך לשטוף הידים אחר כמה טייגלעך שחילק. את המצות ניקבו ברעדיל חדש מפלסטיק ולא מברזל. לאחר הח"י דקות הראשונות, החליפו הנייר והוועלגער האלץ רק כל ח"י דקות ולא אחר כל מצה. במהלך האפיה אמר מרן שליט"א הלל, בכל עיסה אמר

- חריין מפורר.

והלך מרן שליט"א לטבול במקוה קודם הסדר. כשהלביש מרן שליט"א ה'קיטל', אמר לנכדיו נ"י: הנה בליל התקדש החג לובשים קיטל לבן, שזהו בבחי' הכתוב בכל עת יהיו בגדיך לבנים. והנה לכאו' הלא כעת מחר נאמר שיר השירים ושם כתיב (שיר השירים ב, ה) שחורה אני, והיאך נלבש כעת בגדי לבן. ברם דרשו חז"ל בפסוק זה (שמו"ר כג, י) שחורה אני במעשי ונאוה אני במעשי אבותי. וי"ל הרמז בזה שכאשר האדם צועד בדרכי אבות ועושה כמעשיהם, הרי אף שיתכן כי מעשיו אינם רצויים, אכן בזה גופא בגדיו לבנים, וכיון שאבי הלביש הקיטל בליל התקדש החג, וכן זקני, אף אני אלבש הקיטל.

במהלך כל הסדר התרוממו הקהל כמה מעלות טובות במעלות עליונות. רגשי קודש נספגו בלבבות בבית ה' בלילות, כאשר זכו לעלות ולראות ולקבל פני רבם ברגל, ובכן מה נהדר היה מראה כהן המשמש בעבודה באהבה ויראה בערגה ובדביקות נפלאה. איה העט והסופר שיהא בהם ובתמצית קסת הדיו להעלות עלי כתב את השתפכות הנפש בכל שעות עריכת הסדר, את חיבת הקודש כלפי מצוות הלילה בכיסופין ושמחת הלב, את מצות סיפור יציאת מצרים בלהט אש קודש באזני הבנים ובני הבנים, ושונתם לבניך אלו התלמידים, וירד משה מן ההר אל העם ולדעתו של כל אחד ואחד במאור פנים וברשפי אש שלהבת י-ה, אשרי עין ראתה זאת!

קדש: מיד בעלות מרן על מקומו הכריז בקול רווי הוד ומעורר 'קדש', ואמרו נכדי מרן שליט"א הרכים את סימני הסדר בתרגום לאידיש [וכן לפני שאר הסימנים] כפי הנהוג בתפוצות ישראל, כשמרן שליט"א מאזין להם בחיבה יתירה. ואמר מרן שליט"א:

✳ **כתבו הפוסקים דיש לכוון בקידוש בעת אמירת 'זכר ליציאת מצרים' לקיים מצות הלילה של סיפור יציאת מצרים, והרי לנו לכוון עתה על ג' מצוות. א. קידוש היום דשבת ויו"ט, ב. כוס ראשון מארבעה כוסות, ג. זכר יציאת מצרים. ויש שכתבו עוד לכוון בברכה זו על קיום מצות סיפור יציאת מצרים, שלא מצינו שתיקנו לה ברכה מיוחדת לעצמה.**

לאחמ"כ אמר מרן שליט"א הריני מוכן ומזומן לקיים מצות קידוש ומצות כוס ראשון של ארבעה כוסות, לשם יחוד וכו', ויהי נועם וכו', [כנהוג שבליל הסדר אומרים לשם יחוד]. ומזג הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א את הכוס (בקבוק היין היה מזוככית, הגביע היה מזהב ובתוכו מונח כוס של זוככית, גבוה במקצת מהגביע), כאשר קודם לכן שפך מרן מים מהגביע לתוך היין כמו בכל שבת ויו"ט.

לפני קידוש הורה מרן שליט"א להכריז שהנשים שכבר בירכו ברכת שהחיינו בהדלקת הנרות לא תברכנה שוב כעת בקידוש.

מרן שליט"א קידש בקול רם ובהתלהבות עצומה וכל הציבור ענו ואמרו עמו יחדיו הקידוש יותר בלחש. מרן שליט"א פתח בנוסח שבת 'ויכולו וכו', ואחר עבר לנוסח יו"ט, באמירת 'את יום השבת הזה' הביט על נרות השבת שהודלקו והונחו בצד ההיכל. אחר ברכת שהחיינו שאמרה מרן שליט"א בהתעוררות רבתי, שתה מרן שליט"א את כל הכוס בבת אחת בהסיבה גמורה, כשכל גופו מסב על מיטת ההסיבה [וכן היה גם בכל ההסבות].

ורחץ: מרן שליט"א הכריז 'ורחץ'. ואמר מרן שליט"א:

לאחמ"כ חילק מרן שליט"א בביתו ממצות המצוה שנאפו בערב פסח לאחר חצות, למאות בחורי החמד תלמידי ישיבותינו הק' משיעור ג' ישיבה גדולה ומעלה, וכן לאיזה אברכים מאנ"ש, אשר זכו להשתתף בעריכת הסדר בצל קדשו של כ"ק מרן שליט"א. כמו"כ שלח מרן שליט"א מצות לכמה זקנים ת"ח השוהים ב'מושב זקנים' פעיה"ק.

בשעה 10.00 נכנס מרן שליט"א להיכל המתיבתא שם נערך הסדר. ההיכל היה ערוך ומסודר בטוב טעם כיאה וכיאות לקבל את כל האורחים המשתתפים בליל הסדר. מרן שליט"א ישב על גבי בימה מוגבהת, ולצידו בנוי שליט"א. קהל המשתתפים ישבו שורות שורות אל מול פני הקודש

לבד מבני המשפחה, ועוד כמה שנקראו ע"י כ"ק מרן שליט"א, הסבו כאמור מאות בחורי החמד תלמידי ישיבותינו הק', ישיבת היכל התורה פעיה"ק, מתיבתא דברי חיים פעיה"ק, ומתיבתא דברי יציב בחיפה, וכן עוד רבים מבני החבורות מרחבי ארה"ק. הרבניות תליט"א הדליקו הנרות בזמן הדה"נ על שולחן מיוחד בהיכל, וברכו גם שהחיינו.

המשתתפים שבאו לחסות בצל מרן בליל הסדר לא לבשו קיטל ולא ערכו קערה לעצמם, וכן לא הסבו כדין תלמיד אצל הרב שאינו מסב (שו"ע סי' תע"ב ס"ה), לבד מבני נכדי כ"ק מרן שליט"א שכן הסבו.

על גבי השולחנות הודלקו שני נרות גדולים מאוד הנקראים 'מה נשתנה ליכט', כפי הנהוג בתפוצות ישראל (ראה בני יששכר מאמרי ניסן מאמר ה', אות כא).

חרדת קודש והתרוממות עילאית הושלכה בהיכל עם היכנס מרן לעריכת הסדר בליל התקדש חג, הלילה הגדול והנורא, הוא הלילה הזה לה'. בכניסת מרן שליט"א להיכל המתיבתא, מעוטף בטלית, ומלובש בקיטל ובגארטל וכיפה לבנה - נשא תפילה חרישית משך כמה רגעים ע"י המזוזה, ולאחמ"כ הלך ונעמד על מקומו בו הוכנה מיטת היסב מיוחדת ומוגבהת למרן שליט"א שישב על גבה משך כל הסדר ובה היסב ההסבות.

✦ הכרפס טרם אמירת 'מגיד' - ההגדה, לרמז כי אין אנו יכולים לומר ולהגיד שבחו של מקום כל זמן שעדיין אין אנו מכוונים לפטור המרור.

ואיתא בגמ' (ע"ז דף י"א ע"א) דהצנן מחתך ומרחיב בני המעיים, שעל ידי כן ניתן להרבות בסעודה (יעו"ש בתוס' ד"ה שלא), ובלייל זה אנו אוכלים מהם מיד בתחילת הסדר, ואע"פ שיתרחבו בני המעיים, אפ"ה לא נאכל עד אשר נקיים המצוה המוטלת עלינו לספר ביציאת מצרים.

יחץ: והכריז מרן שליט"א 'יחץ'. ואמר:

✦ שוברים המצה והחלק הגדול מטמינים לאפיקומן, והרמז בזה שעדיין לא זכינו לישועה האמיתית והשלימה, ועל כן משאירים החתיכה הגדולה לאפיקומן, היינו לעת אשר יוציאנו ויגאלנו ברחמיו שנית גאולה שלימה ועולמית.

וחצה מרן שליט"א את המצה האמצעית לשניים, ואת החלק הגדול הניח בתוך מצה טאש מיוחד לאפיקומן, והניחה בסמוך לקערה.

מגיד: מרן שליט"א הכריז ואמר 'מגיד'.

אח"כ אמר בהתעוררות ובהתלהבות עצומה את דברי הזוה"ק (ח"ב, דף מ, ב) 'פקודא בתר דא'. כשמרן שליט"א מפרש כמה מהתיבות באידיש. ואמר מרן שליט"א:

✦ **ביה שעתא כניש קודשא בריך הוא לכל פמליא דיליה ואמר לון זילו ושמעו ספורא דשבחא דילי דקא משתעו בני וחדאן בפורקני וכו'.** היינו כי הקב"ה משתעשע עם בניו אהוביו עם בני ישראל על אף שהוא יודע ומכיר בכל הסיפור שהמה עומדים לספר, כפי שכל אחד ואחד נהנה להשתעשע עם בנו נכדו ונינו, אף שהוא יודע ומכיר במה שהמה רוצים לומר ולספר.

לאחר סיום האמירה אמר מרן שליט"א הנני מוכן ומזומן לקיים המצוה לספר ביציאת מצרים, לשם יחוד וכו' ויהי נועם וכו'. וגילה מרן שליט"א המצות ואמר: 'מגלין המצות ומסלקין הקערה'. והמשיך ואמר הא לחמא עניא וכו' מתוך הגדת בני יששכר.

ומזגו כוס שני, ע"י הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א. ושאלו את קושיות 'מה נשתנה', בתחילה בני מרן שליט"א ולאחמ"כ כל הנכדים [כשסיימו אמר להם מרן כי תיכף יענה להם התשובה לשאלתם, ואח"כ האזין גם לקושיות ה'מה נשתנה' ששאלו הנכדות (עד גיל י"ב שנה)], כשמרן שליט"א מאזין בסבר פנים יפות לכל אחד.

כשסיימו לא חזר מרן שליט"א על הקושיות.

✦ הגם כי ענין נטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה התקינו חז"ל משום טהרה, הואיל והמשקין עלולין לקבל טומאה, והמה מטמאין להיות תחילה, ואף דבכל השנה אין נזהרין בכך, אולם בליל התקדש החג, הרי שיש לכל איש מישראל התעלות והתרוממות, ועל כן נזהרין אף בגדר טהרה זו בליל זו. אמנם נהגו אבות"ק שרק ראש המסובין נוטל ידיו.

ונטל מרן שליט"א את ידיו ב"פ על כל יד.

כרפס: מרן שליט"א הכריז 'כרפס'. ולקח צנונית מהקערה וקילפה, ובירך בורא פרי האדמה, וטבל במי מלח ואכלו בלא הסיבה. אח"כ לקח עוד כמה צנוניות מהקערה (ונשאר עוד כמה בקערה), וחתכם לחתיכות קטנות מאד וטבל אותן במי מלח, וחילקם לכל בני המשפחה.

ואמר מרן שליט"א:

✦ **נוטלים דייקא כרפס, ומבואר בראשונים שהוא אותיות ס' פרך, על שם ס' רבוא שעבדו עבודת פרך בחומר ובלבנים במצרים.**

ובראפשיץ לקחו קארטפיל ל'כרפס', הגם שבכל השנה בירכו עליה שהכל, ובלייל פסח בירכו בורא פרי האדמה. ופעם אמר הרה"ק מהר"א מדזיקוב זי"ע לאביו, שזהו קושייתו החמישית מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות, שכעת מברכים על תפו"א בורא פרי האדמה, ובשאר ימות השנה מברכים שהכל.

ואנו נוהגין לקחת צנונות קטנים הנקראים ר"ח רעטכלעך, וע"ד הרמז יש לומר דבזה מרמזים על מה שאמרו חז"ל (מכילתא, סו"פ בא) יכול מר"ח תלמוד לומר ביום ההוא. ובפשטות טעם הדבר כי בכרפס אוכלים פחות מכזית, ועל כן נוטלים אותם משום קטנותם. [ובספרי הפוסקים דנו במי שאכל הרבה מהכרפס אם צריך לברך ברכה אחרונה, והכריעו שצריך לברך (וראה שו"ע או"ח, סי' תעג, סעי' ו; ובמשנ"ב שם ס"ק נו, וביאור"ל שם ד"ה ואינו)].

והנה הכרפס שהמה גדולים יותר המה מרים יותר, ועל כן אנו נוטלים אותן הצנוניות הקטנים, ואנו מרמזים ומבקשים מהבוכ"ע שאנו רוצים 'לפטור המרור' לא על ידי דבר מר, כי אם בדבר מתוק, ומכוונים אנו בזה לפטור אותנו מכל המרור הצרות והפורעניות. והתקינו לאכול

ואז חשכו לו המאורות, כי באכילתו מעץ הדעת נחשך וכבה אור ה' בעולם, עד שאין יכולים עוד לראות אורו של הקב"ה, ונשתרר חשיכה בכל העולם, ושוב לא ניתן להשיג מאומה בניקל, הן בגשמיות והן ברוחניות, שיקשה על האדם במאוד מאוד לבוא להשגות רוחניות, אותם יוכל להשיג רק אחר יגיעה עצומה וקושי רב, וכל זה הוא בכלל הגזירה שנגזרה עליו (בראשית ג, יז-יט) בזיעת אפך תאכל לחם, ובעצבון תאכלנה כל ימי חייך, וקוץ ודרדר תצמיח לך, שכל דבר צריך יגיעה רבה ועצומה.

בעת ההיא שררה ושלטה החשיכה בעולם כולו, הזוהמא והקליפות הטמאות מילאו את אויר העולם, ודוגמא לדבר הוא מה שידוע היום על פצצת האטום, כאשר כל דבר גשמי הוא משתלשל מרוחני, שאם יטילו פצצת האטום על מקום אחד, הרי שהכל נמחה ונמחק, ומסובבים שם נגיפים וחיידקים וכו', וכן נעשה אז אחר פגם אדם הראשון, עד שכיום כל דבר בעולם הוא מלא זוהמא, וצריך עבודה רבה כדי להעלות למקור שורשה ולתקן חטא אדה"ר.

כך במשך עשרה דורות עד שבא נח לעולם, שאז התחיל מעט להיות התיקון ונזדכך מעט העולם מחשכותו וזוהמתו הגדולה, ועליו כתיב 'איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלוקים התהלך נח', ובלידתו היה קצת נחמה להבוכ"ע.

אנשי דורו המה היו רעים וחטאים לה' מאוד, עד שהוצרך הקב"ה להביא מבול לעולם. אחר המבול נזדכך מעט העולם, ונמשך עוד עשר דורות בסדר ההשתלשלות של כל דור ודור, עד שהאיר ממזרח צדק אברהם אבינו אב ידעך מנוער שלמד להכיר כי יש בורא לעולם ומנהיג לבירה.

ולולי החטא הקדמון היה מיד נולד אברהם אבינו ע"ה, וכאשר רואים בישני מכפל, שקבועים שם במערה אדם וחווה, אברהם ושרה ושאר האבות הק', והיה מתהווה אז התיקון השלם ורק מחמת גודל הזוהמא, לא היה יכול לרדת מיד נשמת אברהם אבינו ע"ה, והוכרחו לעשרה דורות מאדם עד נח, ושוב עשרה דורות מנח ועד אברהם כדי לזכך מעט אויר העולם.

בקטנותו, כאשר נתוודע אברהם אבינו ע"ה כי הקב"ה הוא המלך על כל הארץ, הלך ניתץ והרס את כל הפסלים והאלילים שהיו בבית אביו, כשלצידם העמיד את הפסל הגדול, ושם גרזן תחת ידיו - לאמר, כאילו הוא הגדול העומד על גבם ששברם והרסם. כאשר בא אביו וראה מה נעשה עם פסליו, הבין שיד בנו אברהם - שהיה עדיין אך קטן וצעיר לימים - בדבר, ועל כן קרא אליו, ושאלו כתמה מי שיבר את הצלמים. או-אז ענהו אברהם וקינטר אותו באומר, שהרי הפסל הגדול עומד על ידם, ורגלים לדבר הוא, שידיו במעל הזה. וכעס אביו ואמר לו, הרי פשיטא הוא שלא הוא שיברם, שהרי אף שידים לו - אך לא ימישון, וא"כ איפה כיצד יעשה כן, וצחקו ולעגו ממנו וכי הפסל יכול לשבור וכו'. כי אז קרא אליו אברהם

והתחיל מרן שליט"א לספר בהתעוררות עילאה כל סדר השתלשלות בריאת העולם מסדר בריאת העולם ששת ימי בראשית וכו' (בחלק מהדברים פנה מרן שליט"א אל נכדיו צעירי הצאן שיחי' לבאר להם בשפתם כדי שיבינו). ופתח מרן שליט"א ואמר: מרן אאדמו"ר זי"ע, וכן זקה"ק מרנא הדברי חיים זי"ע נהגו להקדים ולומר בתחילת סיפור יציאת מצרים, את יסודות האמונה, כי ליל זה הוא מיוחד להחדרת האמונה, ובלילה זה צריכים לספר ולומר את עיקרי האמונה, וכמו שכתבו בספה"ק לידע ולהודיע כי הבורא יתברך הוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, והוא לבדו אלוקינו היה הוה ויהיה.

והיו מתחילים לספר מבריאת העולם, שהתורה פותחת בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ, והתורה הק' מרחיבה בכל מעשי הבריאה כולה באריכות. ועל זה רמז רבי יצחק במדרש (ילקו"ש שמות יא, רמז קפ"ז) דלא היה צריך להתחיל אלא מהחודש הזה לכם ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו, והיינו דלכן פתח בבראשית ולא במצות החודש הזה לכם, כדי לספר לבני ישראל שידעו ויכירו כי הקב"ה הוא שברא תבל ומלואו והוא מנהיג כל הבריאה כולה.

ולא כאותם השוטים הכופרים והאפיקורסים האומרים ומדמים כי ח"ו העולם קדמון ונברא מעצמו לבדו, אלא הקב"ה הוא לבדו ברא את כל העולם לפני חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים שנה, במשך ששת ימים ברא את העולם, הבדיל בין המים אשר מעל לרקיע ובין המים אשר מתחת לרקיע, ברא את השמים ואת הארץ, את השמש ואת הירח, הכוכבים והמזלות, חיות ובהמות, עופות שקצים ורמשים, עצי פרי ועצי סרק, דשאים ועשבים וכו', ואת כל שאר הברואים אשר בארץ.

תכלית הבריאה היה לברוא את נזר הבריאה שבשבילו נברא העולם, והוא האדם שנברא ביום השישי, בכדי שידע ויכיר במי שאמר והיה העולם.

אדם הראשון הוא היה מובחר היצירה, והיה גדול מסוף העולם ועד סופו (חגיגה יב, א), והיה עקבו מכהה גלגל חמה (זוה"ק, פר' תולדות, דף קמב, ב), דהיינו שאורו היה הרבה יותר מאור השמש, ומלאכי השרת היו צולין לו בשר ומסננין לו יין (סנהדרין נט, ב).

ובהיותו מסובב בגן עדן, קיים את כל מצוות התורה בבחי' נעלית וגבוה יותר מכפי השגתינו, ושם נצטווה מפי הבורא ית"ש לבלתי אכול מעץ הדעת טוב ורע, ועקב פיתויו של הנחש הקדמוני, חטאו אדם וחווה, ועל אף שאין אתנו יודע עד מה, ואנו אומרים זאת כפי שלמדים עם ילדים קטנים, אך כך הם פשטותן של דברים, שארע מה שארע ולא נסתיים העניין בטוב, ומיני אז ירדה זוהמא לעולם, וחלף שיהיה האדם מובחר היצירה נפל ונהפך מהמובחר שבכל העולם להיות הפחות והשפל שבכל העולם,

ויעקב היה נקי לגמרי מכל סיג ופגם והיתה מיטתו שלימה, והיו לו י"ב שבטי י-ה כולם קדושים וטהורים, ואז כבר התחיל עוד מעט להתמלאות תיקון מטרת הבריאה, להתקדש שמו ית"ש יותר על ידי י"ב שבטי י"ה הק'.

וכיון שהיתה גזרה קדומה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו (בראשית טו, יג) כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ד' מאות שנה, ובעצם היתה הגזירה שירד יעקב למצרים בשלשלאות של ברזל (ב"ר פו, ב) - וכפי שירד ירמיה הנביא בגלות בבל - אלא שזכה והיה ראוי וירד למצרים בכבוד גדול. וכדי לגלגל דבר זה סיבב הקב"ה את שנאת השבטים ליוסף, שיקנאו בו אחיו וימכרוהו למצרים, שם יהיה למשנה למלך, ולאחמ"כ רעב בא לעולם, וירדו השבטים למצרים לבקש לחם, שם העליל עליהם יוסף לאמר: 'מרגלים אתם' ולתור את הארץ באתם, עד שנשתלשל ונסתבב הדבר וירדו אבותינו למצרים בדרך כבוד.

ויוסף הצדיק אף שמכרוהו אחיו מצרימה, מכל מקום לא נסע מן האחוה, כי אם אדרבה אמר להם (בראשית מה, ד) אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי מצרימה, ולא שמר להם חלילה טינה, כי אם אדרבה דיבר אל ליבם וינחם אותם לאמר להם, אתם חשבתם עלי רעה ואלוקים חשבה לטובה (שם נ, כ). ובכך יצא מליצה ישרה על בני ישראל, שכשם שיוסף הצדיק מחל לאחיו על אף כל אשר עוללוהו, בוודאי אף הקב"ה ימחול לזרע יעקב על כל עוונותיהם.

והנה יש להתבונן דבר מופלא, שהרי כשהגיע יוסף מצרימה היה רעב גדול מאד על פני כל הארץ, ולולי עצת יוסף איך לשמר התבואה, היו כולם גוועים ברעב ולא נשאר מהם זכר, ויוסף הוא נתן עצה לשמר את כל התבואה למשך שבע שנים והציל ממות נפשם והחיה אותם ברעב, ונוסף גם הוא שמכל העולם באו מצרימה לשבור אוכל וכולם שילמו במיטב כספם, נמצא שיוסף החשיב את מעלת מצרים בעיני כל האומות דהעשיר את ארץ מצרים בכסף רב, ומן האמת והיושר היה שכל הימים יהיו המצריים אסירי תודה ליוסף על חסדו ועל אמיתו ולא יפסקו פיהם מלהודות ולשבח אותו, וכאן אנו רואים להיפך, שאחר כמה שנים נהפך עורם והחלו לענות את בני ישראל בעבודה קשה ולא זכרו את יוסף, ומזה רואים לימוד גדול, שגוי הוא כפוי טובה ואינו יודע להכיר טובה לאדם, וזה היפך מהמדה הטובה הכרת הטוב שיש לכל יהודי, כי אדם מישראל כל ימיו זוכר להכיר טובה אם אדם פלוני או אביו ואביו עשה עמו איזה טובה, ולא כן הגויים כפויי הטובה.

וכשהיו אבותינו במצרים, כל זמן שחיו יוסף ושאר אחיו השבטים הק' לא התחיל עדיין השעבוד, אך כאשר וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא (שמות א, ו), ולא נשאר עוד זכר לכל אותו הדור. ויהי כי אך עברו ימים לא רבים, ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא

ויאמר לו, אם כן מה לך אבי אצל פסל זה, והלא מודה אתה שאין הוא כלום ואינו מסוגל לכלום, אז השליכו את אברהם אבינו ע"ה אל תוך האש ומסר נפשו על קידוש שמו ית', וצעק כי ה' אלוקינו ה' אחד, וכך הלך ופירסם כי ה' הוא האלוקים והוא מושל ומנהיג את כל העולם כולו.

ובאברהם בחר ה' ואותו ניסה בעשרה נסיונות קשות ועמד בכלם, והנסיון האחרון הקשה ביותר היה עקידת יצחק, שציוה הקב"ה לאברהם ליקח את בנו יחידו את יצחק, הנולד לו בעת היותו לבן מאה ולשרה בהיותה בת תשעים באמרו אליו 'כי ביצחק יקרא לך זרע', ועתה ציוהו להעלותו על המזבח לעולה.

אברהם אבינו ע"ה באמונתו התמה לא הרהר כלל אחר הציווי, ולקח את בנו עמו אל המקום אשר ציוה אותו אלוקים. בדרכם שאל יצחק את אברהם אבינו 'איה השה לעולה', והשיבו אברהם 'אלוקים יראה לו השה לעולה בני'.

ונקרא הנסיון 'עקידת יצחק' ע"ש יצחק אבינו ע"ה, כי עיקר הנסיון היה ליצחק, באשר אברהם אבינו שמע על ציווי זה מפי בורא עולם, ואילו יצחק שמע זאת רק מאביו. 'וילכו שניהם יחדיו', עד בואם אל הר המוריה שם אף ביקש מאברהם אביו שיקשור אותו כדי שלא ינוע מפחד, ובל יפרסם ויזוז אחד מאבריו ויפסל הקרבן ח"ו.

ולזה נקרא 'עקידת יצחק', שלא נאמר שהוכרח יצחק לעשות כן, ועשה זאת מבלי דעת, דלא כן הוא, אלא יצחק אבינו כבר היה גדול בשנים ובשמחה פשט צווארו לשחיטה לקיים מצוות אלוקיו, ואף ביקש מאביו שיעקוד אותו, ונמצא שאצלו היה נסיון גדול יותר, ואעפ"כ עשה הכל מרצונו ובשמחה רבה.

האמנם שאברהם הוליד שני בנים ויחד עם בנו יצחק נולד לו ישמעאל, כי עדיין לא כלתה הזוהמא עד תומה, והיינו לפי שגם באברהם לא היה התיקון בשלימות, ונוכח כן הוליד אברהם אבינו ע"ה את ישמעאל ואת יצחק, והזוהמא שנשארה נכנס בתוך ישמעאל.

אולם אף ביצחק טרם נשלם התיקון והבריור והוצרך להוליד את עשיו, והיה יעקב איש תם יושב אהלים ועשיו איש שדה יודע ציד, ואף היה צד ומרמה את אביו בדברים ובשאלות היאך מעשרין את המלח וכו' (רש"י, בראשית כה, כז), ועשה עצמו כירא שמים ומדקדק במצוות, עד שלא עמד יצחק על מהותו וחפץ היה לברכו. ואכן בליל פסח קרא לבנו לעשו וציוה אותו להכין לו מטעמים בעבור יברכהו בטרם ימות. ומן השמים אתאמר בנבואה לרבקה אמנו וגילו לה הדבר, והיא שלחה לבנה ליעקב את בגדי החמודות אשר לעשיו, וציוהה עליו להביא ליצחק אביו מטעמים כאשר אהב, וכך נתגלגל הדבר שקיבל יעקב הברכות הראויות לו מפי יצחק אביו בליל פסח. ועל כן שטמו עשיו אחיו ויתנכל אליו להמיתו, ובמצות יצחק ורבקה ברח פדנה ארם שם נשא את רחל ואת לאה, והעמיד י"ב שבטי י"ה.

וכו' כיסה מרן המצות וביקש מרן למלאות הכוס ממה שנחסר ע"י ההטפות, והגביה הכוס במקצת (מן הצד כנ"ל) עד סיום ברכת אשר גאלנו.

קודם שתיית הכוס אמר מרן שליט"א הנני מוכן ומזומן לקיים מצות כוס שני מארבע כוסות לשם יחוד וכו', ויהי נועם וכו', ושתאו בהסיבה. והשעה היתה 12.15.

רחצה: מרן שליט"א הכריז 'רחצה, מוציא, מצה, מרור, כורך'. ואמר הנני מוכן ומזומן לקיים מצות רחצה וכו'. לאחמ"כ אמר הנני מוכן ומזומן לקיים מצות מצה וכו', ונטל מרן את ידיו כסדר כל נט"י לסעודה.

מוציא מצה: לאחר הנטילה אחז מרן הג' מצות יחדיו ובירך המוציא, אח"כ שמט מידו את המצה התחתונה - ישראל, ובירך ברכת 'על אכילת מצה' בהתלהבות רבתי ובדביקות עצומה, ואכל בהסיבה את שני הכזיתים במהירות בלי שום הפסק, ופניו להבים בדביקות עילאה, כשהקהל עומדים צפופים ובראיה בעלמא קני קנין של קדושה והתרוממות הנפש לנוכח חיבת המצוות - מצות תאכל במקום קדוש. ולא אכל מרן המצה עם מלח (רמ"א סי' תעה, סעי' ג). והראה מרן לכל הקהל שילכו ליטול ידיהם ל'רחצה', ושלח מרן הכזיתים להרבנית תליט"א, ולא חילק הכזיתים לכל בני המשפחה מחמת קוצר הזמן.

מרור: לאחר אכילת ב' הכזיתים לקח מרן חסה למרור (שלא מהקערה), וטבלה קצת בחרוסת שבקערה וניער החרוסת מהמרור, ובירך מרן שליט"א הברכה 'אקבו' על אכילת מרור' ואכל את המרור.

כורך: מרן שליט"א לקח 'חריין' (חזרת מגורדת), וכן חתיכה קטנה של חסה שטבלה בחרוסת מהקערה, והניחם בין ב' חתיכות מצה, ואמר זכר למקדש כהלל כן עשה הלל וכו', ואכלה בהסיבה.

שולחן עורך: מרן שליט"א לקח ביצה מבושלת וחתכה והטביל במי מלח. וטעם מרן שליט"א רק מעט מהדגים.

צפון: כמה דקות לפני חצות הלילה הכריז מרן 'צפון', ולקח הב' כזיתים, חלק מהמצה שהטמין לאפיקומן וגם מהמצה טאש הרגיל, ואכלה בהסיבה, וסיים מרן שליט"א האכילה כחצות ליל. וצווה מרן לקהל להמשיך באכילת הסעודה, במתינות כראוי לשמחת יו"ט, ולא למהר לאכילת אפיקומן בחצות, במשך זמן הסעודה, בשעה שהקהל אכלו הסעודה, עיין מרן שליט"א בהגדת בני יששכר, וכן בהגדת בקודש חזיתיך. כן שוחח עם הנכדים והבנים הרכים.

לערך בשעה 2.20 לאחר שכל הקהל סיימו לאכול סעודת יו"ט חילק מרן שליט"א לאפיקומן חתיכה קטנה מהמצה טאש שלו וכזית נוסף משאר המצות מצוה שנאפו בער"פ, ומתחילה חילק לבניו ולשאר יוצ"ח, ולאחמ"כ עברו כל המסובין, והמתין מרן שליט"א עד שסיימו כל הקהל אכילת האפיקומן. ואמרו נכדי מרן שליט"א 'מה נשתנה פשעטיל'.

ידע את יוסף, והיינו כפירש"י שעשה עצמו כאילו אינו יודע, ותחת שיכיר טובה ליוסף הצדיק ולאחיו בני ישראל, אשר אלמלא הוא היה מת מזה זמן חפון-כפן ומזה-רעב, החזיר אליהם שנאה ושיטמה. כי זאת היא מידת הגויים להשיב רעה תחת טובה, ושלא כבני א-ל חי אשר מחזירים ומכירים טובה לכל מי שאינו עושה להם אלא אפילו טובה אחת קטנה, אלא אצל הגויים אדרבה אף כאשר יעשו להם טובה מרובה יחזירו המה מנה אחת אפיים, יען כי מושרשת ומוטבעת בקרבם מידת כפיות טובה. ובמדה זאת הלך גם פרעה, הטיל על בני ישראל עבודה קשה בחומר ובלבנים, ושם עליהם שרי מיסים נוגשים ושוטרים אשר עינו אותם עבודת פרך.

אז התחילו השעבוד, ואמר פרעה (שמות א. ט) הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ, אז התחיל הגלות והשעבוד הקשה וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים, וציוה פרעה ברשעותו 'וכל הבן הילוד היאורה תשליכוהו' (שם פסוק כב), וגדולה מזה הכבידו, שכשלא היה די ומספיק טיט לצקת בין הלבנים, היו לוקחים באכזריותם הנוראה תינוקות קטנים ושמים אותם בין האריחים והלבנים ומשקעים אותם בתוך הקיר, כביכול תחת הטיט. עוד זאת עשה פרעה הרשע, ומחמת חוליו היה רוחץ בכל יום בדם מאות ילדי ישראל שנשחטו, וכהנה וכהנה גזירות וצרות רבות ורעות שבאו עליהם, ושיעבד את בני ישראל עבודת פרך המפרכת את הגוף, ועינה אותם בכל מיני עינויים ויסורים.

כל זה אמר מרן באריכות ומתיקות נפלאה, אשר א"א להעלותן ע"ג הכתב, אשרי אוזן ששמעה!

והמשיך מרן שליט"א ואמר: 'ולזה אנו אומרים - 'עבדים היינו' וכו'.

את הקטע 'ברוך המקום ברוך הוא' אמר מרן בנעימה מיוחדת. קודם אמירת 'והיא שעמדה' כיסה מרן המצות שהיו מגולות מאמירת הא לחמא עניא, והגביה הכוס (מצד הכוס ולא מלמטה כמו בקידוש), ואחזו עד מצילנו מידם. וגילה שוב המצות, והמשיך באמירת ההגדה. ואמר 'והיא שעמדה' בנוסח מיוחד. באמירת העשר מכות, ובדצ"ך עד"ש באח"ב הטיף מרן שליט"א מכוסו ע"י ה'אצבע' ביד ימין.

את הקטע 'כמה מעלות טובות' וכו', ו'ברוך המקום ברוך הוא' וכו' ועל אחת כמה וכמה' וכו' אמר מרן שליט"א בנעימה מיוחדת.

באמירת 'בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך' החוה מרן שליט"א על המצה והמרור, באמירת מצה זו - הראה מרן על המצה הפרוסה.

באמירת מרור זה הגביה מרן המרור מהקערה, והראה לכל המסובים. באמירת 'לפיכך אנחנו חייבים'

ניעור בליל זה הוא עפ"י הלכה, ולכא' יש בו ענין גדול יותר מליל שבועות שהוא רק מנהג חסידים הראשונים כדאיתא בזה"ק. ובוודאי שראוי לעשות כן בשנה זו שלא נשאר עוד זמן רב עד עלות השחר. ונכנס מרן שליט"א לביתו, והשעה היתה 4.45 לפנו"ב.

בין הפרקים בליל הסדר אמר מרן שליט"א הרבה דברי תורה ופירושים על ההגדה, ונציג כאן כמה מהם:

✳ **לחם עוני.** איתא בחז"ל (פסחים דף ל"ו ע"א) דנקרא כן ע"ש שעונין עליו דברים הרבה, והיינו שבאמירת ההגדה נכנס קדושה במצה, ובעת אשר מצות תאכל הרי המצות מתעלים במדריגה נעלית ומקודשת, וככל מה שמוסיף יותר בסיפור ההגדה מיתוסף בכל עת קדושה במצה עוד ועוד. וחזינן מכך כח השראת הנפש של האיש הישראלי, עד כדי כך שאפי' המצות שהמה דומים מתעלים ע"י אמירת ההגדה.

✳ **כל דכפין ייתי וייכול וכו' השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין.** יש להבין השייכות בין מה שפתח ואמר כל דכפין וכו' למה שסיים 'השתא הכא' וכו'. ובפשטות הכונה, כי אכן בשנה זו הריהו מזמין ואומר בקול 'כל דכפין ייתי וייכול' אולם לשנה הבאה בארעא דישראל, הרי שהפסח אינו נאכל אלא למנויו (זבחים ה, ח), ולא יוכל להזמין כל דצריך, כי צריך להמנות בחבורה על הפסח.

ואפ"ל עוד, עפ"י מה שראיתי בספה"ק קרן ישועה (מאמרי חודש ניסן, מאמר ד, הגדה של פסח), במה דאיתא בשולחן ערוך (סי' תע"א, סעי' א') והיא דינא דש"ס (פסחים דף צ"ט ע"ב) דאסור לאכול פת בערב פסח משעה עשירית ולמעלה, בכדי שיאכל מצה לתיאבון. ולכא' קשה מאוד, דלמה לא מצינו כן בכל ערבי שבתות וימים טובים שמחוייב ג"כ לאכול פת בלילה, וביותר בליל ראשון של סוכות שמחוייב לאכול כזית פת בסוכה מדאורייתא (ראה שערי תשובה סי' תרל"ט, ס"ק ה'). והגם דאיתא שם ברמ"א (סעי' ג) בשם מהרי"ל דלא יאכל בערב סוכות מחצות היום ואילך כדי שיאכל בסוכה לתיאבון דומיא דמצה (ועי' בחק יעקב סי' תע"א), מ"מ קשה מפני מה לא מצינו זאת בש"ס ופוסקים ראשונים, ואדרבה מפורש ברמב"ם ז"ל (הל' חמץ ומצה, פרק ו', הלכה י"ב) וחכמים הראשונים היו מרעיבין עצמן ערב

בנתיים כבר התאספו רבים מתושבי קרייתנו הק' שבאו לחזות בעבודת הקודש באמירת ההגדה הפיזיים, ונעמדו בצדדי ההיכל.

ברך: בשעה 3.15 מזג הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א כוס שלישי, לאחר ששטפוהו לברכת המזון. ואמר מרן שליט"א 'ברך'. ואמר הנני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה של ברכת המזון וכו', לשם יחוד וכו', ואמר שיר המעלות קודם ברכהמ"ז, ונטל מים אחרונים. ואחז מרן שליט"א את הכוס בברכת המזון, עד אחר יראו את ה', וכל הקהל לא אחזו הכוס בידיהם בברהמ"ז.

בסיום ברכת המזון אמר מרן שליט"א הנני מוכן ומזומן לקיים מצות כוס שלישי מארבע כוסות, לשם יחוד וכו' ויהי נועם וכו', ושתה מרן הכוס בהסיבה. והורה מרן שליט"א למלאות כוס של אליהו. ומזג הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א כוס רביעי. ונעמד מרן על מקומו במלוא הודו והדרו, ובדביקות עילאית הכריז בקול גדול מרטיט ומעורר 'פותחין הדלת' (והביט אל עבר הדלת בצד דרום שיפתחו הדלת), אשרי עין ראתה אלה. ואמר מרן שליט"א שפוך חמתך וגו' בלבת אש קודש.

הלל: ונתיישב מרן על גבי מיטת ההסיבה והמשיך באמירת ההלל וסדר ההגדה ביראה עילאה ובנחלי דמעה המעוררים את הנפש לתשובה שלימה מתוך אהבת ה' ויראת הרוממות, וזמרו בפסוקים 'שובי נפשי וגו', ובל"ך אזבח' וגו', וכן בהללו והודו לד' כי טוב. בחלקו השני של מן המיצר. הלל הגדול אמרו פסוק בפסוק. הא-ל בתעצמות אמר מרן בנוסח תפילת יו"ט עד מלך מהולל בתשבחות, באמירת יהללך אחז מרן שליט"א בצדי הכוס.

ואמר מרן שליט"א הנני מוכן ומזומן לקיים מצות כוס רביעי של ארבע כוסות, לשם יחוד וכו', ויהי נועם וכו', ושתה מרן הכוס בהסיבה. ובירך ברכה אחרונה מעין שלוש וסיים על הארץ 'ועל פרי הגפן'.

נרצה: מרן שליט"א הכריז 'נרצה', ונעמד מרן שליט"א וזימרו חסל סידור פסח (ג"פ), והמשיכו באמירת הפיזיים, 'ובכן ויהי בחצי הלילה', 'ובכן ואמרתם זבח פסח', 'אדיר במלוכה' (ואמר מרן 'לך גם לך', 'כי לו נאה כי לו יאה כתר מלוכה', 'מלך' הוא נורא הוא), 'אדיר הוא יבנה ביתו בקרוב' וכו', 'אחד מי יודע', 'חד גדיא'.

בסיום הסדר קם מרן שליט"א על מקומו, ואמר בקול רם ובהתלהבות ג' פעמים 'לשנה הבאה בירושלים הבנויה' וכל הקהל אחריו, לאחמ"כ פתח מרן שליט"א בזמר 'ישועת ה' כהרף עין לשנה הבאה בירושלים', ועודד מרן שליט"א את השירה. בסיום איחל למסובים א גוט שבת וא גוט יו"ט.

ואמר מרן שליט"א כי בשו"ע (או"ח סי' תפ"א, ס"ב) פסק כי חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וביציאת מצרים, ולספר בניסים ובנפלאות שעשה הקדוש ברוך הוא לאבותינו, עד שתחטפנו שינה. והיינו כי הענין להיות

אסור בו, על כן מוכרח הוא להיות רעב, משא"כ בשאר ערבי שבתות ויו"ט, עכתוד"ק יעו"ש שהאריך בזה.

ואפ"ל עוד דטעם הדבר שהתקינו חז"ל שלא לאכול בערב פסח, דהוא זכר לזמן שבית המקדש היה קיים, שאז עלו רבבות עמך בית ישראל להקריב את פסחיהם, וכדמצינו בחז"ל (פסחים דף ס"ד ע"ב) כי שנה אחת היו מליין ומאתיים אלף קרבנות, ואין לך חבורה שלא היו מנויים עליה פחות מעשרה אנשים, [ומעולם לא אמר אדם בירושלים צר לי המקום (אבות ה, ה), לבד מפעם אחת שקראו אותו 'פסח מעוכין' (פסחים דף ס"ד ע"ב), ואכהמל"ב], ובזמן מועט היו צריכים להקריב קרבנות הרבה כ"כ, ואמרו חז"ל שם שבב' הכיתות הראשונים היו מקריבים רובם של ישראל, וכת הג' היו רק העצלנין. ובעת הקרבת הפסח היה א' מהמנויים בעצמו עומד שם בעזרה, וכדאי' ביעב"ץ דאפי' מלך ישראל היה צריך לעמוד שם בשורה בשעת קניית הקרבן.

לבד מזאת היו מקריבין באותו היום אף קרבן חגיגת י"ד, וביותר בשנה כגון זו שהיו צריכים גם לצלות הקרבן בזמן מועט, כי אין צלייתו דוחה שבת (פסחים דף נ"ח ע"א), וגם היו אופים אז המצות לסעודת החג, וכדאי' בירושלמי דהחיוב לאכול מצה שנאפה בערב פסח דייקא, והיו צריכים לאפות שיהיה די והותר לכל עדת בני ישראל.

ונמצא שהיו בני ישראל טרודין באותו היום ומוקפין חבילות של מצוות, עד שאף אם היו מהם שרצו לאכול ואף אם היה להם מקום לאכול, מכל מקום לא היה עיתותם בידם להתפנות מעסקי המצוות ולסעוד נפשם בסעודה ערוכה, מלבד אכילת דברים קלים שבוודאי מותר לאכלם אף אחר חצות היום.

ולזכר כל זאת אף בזמן הזה כשאין לנו בית המקדש על מכונו, אין אנו אוכלים עתה שום דבר, כבימים הם שלא יכלו לאכול מפאת קוצר הזמן.

ועל זה רמז המגיד בהגדה כל דכפין ייתי וייכול כל דצריך ייתי ויפסח אחר שמשך כל היום כולו לא היה יכול לאכול לפי שאין אוכלים פת משעה עשירית ומעלה, והמשיך ואמר השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל, שאז אכן לא

פסח כדי לאכול מצוה בתאוה וכו', אבל בשאר ערבי שבתות ויו"ט אוכל והולך עד שתחשך, עכ"ל, ומה חילוק יש בין ערב פסח לערב סוכות.

ותי' לחלק בזה, כי בפסח צריך לאכול הקרבן פסח אח"כ שהוא נאכל על השובע דווקא, כי כן הוא מצוותו, וגם אסור לאכול הפסח באכילה גסה, ואפילו כעת שאין לנו קרבן פסח בעוה"ר, כל הדינים הללו הם באפיקומן שהוא זכר לפסח, עיין במג"א (סימן תע"ו) בשם הרוקח, ובהזכר הזה אנו מצפים לישועה לקיים מצות אכילת קרבן פסח כהלכתו בארץ ישראל במהרה בימינו.

ואכן דוקא בערב פסח הוא מחויב על פי דין להיות רעב בכדי שיוכל לאכול הכזית מצה הראשונה עוד בעת שהוא רעב, דאם לא יהי' רעב אזי תיכף יהי' נאכל הכזית מצה הראשונה על השובע, ויהי' זאת זכר לפסח ומה יעשה אח"כ בהכזית מצה של האפיקומן, ואפילו אם יאכל אח"כ גם האפיקומן בוודאי יהי' שוב אכילה גסה כיון שכבר הי' שבע בהכזית מצה הראשונה מן האכילה שמילא כריסו ביום, וגם דאכל כבר הכזית מצה הראשונה על השובע כדין אכילת פסח ומה יוסיף תת כח בהאכילה שני' של כזית מצה האחרונה, ומשום זה אסור לאכול פת משעה עשירית בכדי שיהי' רעב ויהי' בידו לקיים הכל כמצותו וכהלכתו. וזה תינח בפסח אבל בשאר ערבי שבתות וימים טובים אפילו בערב סוכות מה איכפת לן אם יאכל הכזית פת בסוכה על השובע, ואין בזה אלא מידת חסידות להיות תאב להמצוה, או כדברי המהרי"ל להיות דומיא דמצה, אבל על פי הדין בוודאי אין איסור אלא בערב פסח מטעם הנ"ל.

ובזה פי' מאמר המגיד בהגדה באומרו 'הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים', דהקשה לו קו' הנ"ל מפני מה כל דכפין דווקא ייתי וייכול, היינו מפני מה לא מצינו בכל ערבי שבתות וימים טובים שצריך להרעיב עצמו כל היום, רק למצות אכילת מצה בלבד, בזה דוקא הדין שרק כל דכפין ייתי וייכול, אבל לא מי שהוא שבע. ומתרץ כל דצריך ייתי ויפסח, היינו משום שצריך לאכול הקרבן פסח, והדין בזה הוא דוקא שיהיה נאכל על השובע, וגם אכילה גסה

הברוך טעם זי"ע את הספר 'נודע ביהודה' שיצא אז לאור עולם, היה זה לפני שיצא מחדרו להתפלל מנחה, והחל לעין בין בתרי הספר ואמר שיעיין קצת בספר, ועלה לעליית ביתו ושהה שם עם הספר ג' ימים ולילות מעת לעת בלי הפסק, ואח"כ כשיצא משם שאל האם כבר התפללו מנחה... שלא הרגיש כלל בהעברת הזמן, והיינו שמי שעוסק בתורה במדריגה גבוהה כ"כ עד שפושט עצמו לגמרי מכל החומר בדביקות בתורה, או אז פטור הוא מכל המצוות. וכן הם כיון שהיו עוסקים במצות סיפור יציאת מצרים הפשיטו עצמם מכל חומריות ובוודאי היו פטורים מכל המצוות. אולם כאמור בהגיע זמן קריאת שמע של שחרית, אשר הוא בכלל אפשר לקיים שניהם, על כן הפסיקו אותם ממצוה זו ואמרו להם 'רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית.

✱ ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות. היינו דאף שאמר כן, מכל מקום לא זכה להביא לכך סמך מן המקרא עד שדרש בן זומא מכל ימי חייו וכו'. ואפ"ל עפ"י מה שהזכרנו בדרשת שבת הגדול מש"כ התוס' בפסחים (דף מ"ג ע"ב, ד"ה מאן) וז"ל, ועוד נראה לר"י דאפילו לרבנן דלא דרשי הכא כל, דרשי בעלמא בריש מרובה (ב"ק דף ס"ג ע"א) דאמר כל רבויא הוא, ובפ"ב דסוכה (דף כ"ח ע"א) גבי כל האזרח, ודווקא הכא לא דרשי בדבר שאין סברא לרבות כגון עירובו, וכגון נשים משום היקשא, וכגון מקצת דבל תקטירו, וה"פ כמאן כר"א דדריש כל אפילו לדבר שאין סברא לרבות כגון עירובו וכגון נשים ואהא קאמר דרבנן לא דרשי כל, עכ"ל (וכ"כ במנחות דף נ"ו ע"ב תוד"ה אמר), מבואר מדבריהם דרבנן לא דרשי כל רק היכי דיש סברא בדבר, דרק ר"א דרש כל לרבות אפי' בדבר שאין בו סברא.

והנה הכא היה סברא שלא להזכיר יציאת מצרים בלילות, כיון דבשעה שיצאו ממצרים הרי אותו הלילה כיום יאיר כדאיתא בזוה"ק (פר' בשלח, דף ל"ח ע"א), דלא שלט בו החושך כלל וכלל, ומעתה אין לכאן סיבה וטעם לומר ולהזכיר יציאת מצרים בלילות, ורק לעתיד לבוא אשר אז יהיה האור שבעתים, ויאיר כאור יום חשכת לילה, ואז לילה כיום יאיר שפיר איכא

יהיה לו לאדם כלל עת וזמן לסעוד לבו, כשיהיה טרוד בטרדת המצוות בערב החג בירושלים הבנויה.

✱ ואפילו כולנו חכמים וכו' מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים. אפ"ל, דהנה נודע מהאריה"ק (ספר הליקוטין, פר' בא, ד"ה למען שתי; ועי' זוה"ק פר' וארא, ח"ב דף כ"ה ע"ב), שבמצרים שלטה קליפת מצרים בפיהם ובדיבורם של בני ישראל, ולא יכלו להוציא דבר קדושה בפיהם, ולכן נקרא פרע"ה אותיות פ"ה ר"ע (עי' בספר הליקוטין, פר' שמות, פרק ב בד"ה ויגדל), ששלט בפיהם לרעה, וכשנגאלו ממצרים זכו לפס"ח דהיינו פה-סח (עי' שער הכוונות, דורשי פסח, דרוש ג), ששוב יכלו לדבר בפיהם דברי קדושה ותפילה לה' אלקיהם. ועל זה אמר אפילו כולנו חכמים מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים, כי לולי שיצאנו ממצרים לא היינו יכולים לדבר בפינו דברי תורה וקדושה כלל וכלל.

✱ עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית. הנה לכאן' הלא עסקו במצות סיפור יציאת מצרים, ומפני מה הוזקקו להפסיק לקריאת שמע. ובפשטות היינו טעמא דכיון שהאיר היום, שוב אזלא לה מצות סיפור יציאת מצרים בלילה. וי"ל עוד, דרמזו התלמידים כי אע"ג דקי"ל (סוכה דף כ"ו ע"א) העוסק במצוה פטור מן המצוה, אולם באפשר לקיים שניהם אינו נפטר (ראה תוס' סוכה דף כ"ה ע"א, ועוד), ולזה כיון שמזכירין בקריאת שמע את יציאת מצרים, הוי ליה בכלל אפשר לקיים שניהם, ואין להם להמשיך בסיפור יציאת מצרים, ולזה הפסיקו אותם תלמידיהם.

וביותר נראה, דהנה בזמניהם כבר נתקנה ההגדה אשר תקנו אנשי כנסת הגדולה, והמה עמדו וסיפרו כל אותו הלילה בסיפור יציאת מצרים, ולא מצינו כלל שאכלו מצה ומרור וכדו', ולא מצינו בזה שהעירו להם תלמידיהם על כך, והיינו לפי דשפיר ידעו דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, ובשעה שסיפרו ביציאת מצרים הרי כלל לא היו כאן בעולם הזה, אלא בעולמות העליונים בבחי' גבוהה למעלה מהשגתינו, וע"ד מה שסיפר מרן אאדמו"ר זי"ע שבשעה שהביאו לפני הגה"ק

סברא לדרוש להזכיר יציאת מצרים גם בלילות, וזהו כל ימי חייו להביא לימות המשיח.

✱ ברוך המקום ברוך הוא וכו' כנגד ארבעה בנים דברה תורה. לבאר סמיכות המאמר, ומה שהקדים לפתוח תחילה ואמר 'ברוך המקום ברוך הוא' וכו', ובפשטות אפ"ל, עפ"י העובדא הידועה שפעם אחת הלך רביה"ק הבני יששכר זי"ע בליל פסח לשמוע את העמי הארץ עורכים את הסדר, - כפי שנהגו צדיקים בליל קדוש זה - וכשהגיע לבית ע"ה אחד שמע האיך שבעה"ב צועק "אחד" חכם "אחד" רשע, והיה צועק ומאריך באחד כמו בקריאת שמע, נענה רביה"ק מוהרצ"א זי"ע ואמר שע"ה זה הכניס אלוקות אף בדברי הרשע, ע"כ העובדא. והלימוד מזה שמועיל תשובה לכל אחד ואחד ואף הרשע הגמור, גם הוא יכול להתעורר בתשובה ולבוא לדעת כי ה' אלוקינו ה' אחד.

וכמו כן נודע מספה"ק (ראה זוה"ק פר' במדבר, דף ק"כ ע"ב; וראה בני יששכר, מאמרי חודש תשרי, מאמר ב, אות כו; ייטב לב, פר' האזינו; ייטב פנים, אבני זכרון לר"ה, אות סד, ועוד) דעל ידי מסירות נפש מועיל תשובה לכל העבירות כולם. ועל זה רמז עוד שעל ידי אחד רצ"ל על ידי מסירות נפש, הרי שגם הרשע הגדול ביותר מועיל לו תשובה.

והנה זה ברור כי כבר בעת שנתן הקב"ה התורה לישראל, היה גלוי וידוע לפניו כי עתידין ישראל לחטוא לפניו, וכדאיתא בחז"ל (עיין זוה"ק ח"א, דף כ"ה ע"א) שמלאכי השרת טענו לפני הקב"ה מה אנוש כי תזכרנו (תהלים ח, ה) ועתיד למיחטי קמך, ואולם אף על פי כן נתן הקב"ה תורתו לעמו ישראל ובחר בהם באהבה, כי הגם שיחטאו לפניו מכל מקום הלא מועיל להם תשובה, וביותר על ידי לימוד התורה, אשר היא כלי כפרה לישראל, ולזה נתרצה ליתן להם התורה, וכאשר האריך בכל זה רביה"ק מוהרצ"א זי"ע (מאמרי חודש סיון, מאמר ב) בביאור מקראי הקודש דמתן תורה, דכתיב שם (שמות יט, ה) ועתה אם שמוע תשמעו בקולי וגו', ואין ועתה אלא תשובה (ב"ר כא, ו), יעו"ש בבני יששכר.

על זה אמר המגיד בהגדה ברוך המקום ברוך הוא ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ואף שידע כי

עתידין המה לחטוא לפניו ולעבור על דברי תורה, מכל מקום נתן להם את תורתו, כי כבר הכין להם כח התשובה תחילה, ולזה כנגד ארבעה בנים דברה תורה, ורמז בזה על אמרם ז"ל (קידושין דף ל"ו ע"א) דבין כך ובין כך קרויין בנים, ונודע מש"כ הרשב"א בתשובותיו (ח"א סי' קצד) שאף שקי"ל (עירובין דף מ"ג ע"ב) בכל מקום רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה, מכל מקום בפלוגתא דא הלכה כרבי מאיר דבין כך ובין כך קרויים בנים, אף כאשר בנים משחיתים רח"ל בנים המה, יעו"ש, ובכל עת וזמן יכולים המה לתקן את מעשיהם ולחזור לשורש כור מחצבתם.

ועוד יבואר, דהנה נודע מש"כ המפרשים (עיין שמע יעקב, פר' במדבר, דף קפב, טור ב; ראש דוד, פר' בשלח, דף רכה, טור א; יושב אהלים, פר' נשא; וכ"ה בהרבה מפיו) במה שאמרו מלאכי השרת בשעת מתן תורה תנה הודך על השמים (שבת דף פ"ח ע"ב), כי באו בטענת דינא דבר מצרא, שהרי התורה היתה חמדה גנוזה בחביון עוזו בשמים ממעל, ונמצא דהמה מצרנין יותר מבני אדם הנמצאים בארץ מתחת, לכך ביקשו מלאכי השרת למנוע מליתן את התורה לבני ישראל.

אמנם טענתם נדחה לפי שישראל המה בנים למקום, כמד"א (דברים יד, א) בנים אתם לה' אלוקיכם, ולגבי בן לא שייך טענת בר מצרא (עי' ש"ך חו"מ סי' קעה, סק"ל; ובשיטמ"ק בבא מציעא דף קח, מתשו' הרי"ף) כי הבן יורש ומקדים לברי מצרא, ולכן ראויה התורה לישראל ולא למלאכים. נמצא שכל מה שזכינו לקבלת התורה הוא רק בשל היותינו בניו של מקום, ואלמלי היינו רק בגדר עבדים לא היינו זוכים לקבלת התורה.

ולזה אמר ברוך המקום ברוך הוא ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ואף כי באו המלאכים בטענת בר מצרא, מכל מקום הלא כנגד ארבעה בנים דברה תורה, וכיון שבני ישראל המה בנים למקום, הרי שהבן הוא יורש וקדים הוא לבר מצרא, ושפיר קיבלו המה התורה ונדחו המלאכים מטענתם.

✱ אחד חכם ואחד רשע. יש לפרש ההבדל והיחלוק בין דברי הבן החכם לבן הרשע, כבר הזכרנו מה שפי' בזה הגה"ק החיד"א זלה"ה

בלבו כי לא רצה להפרד כל כך מהיצר הרע ואינו חפץ שיהיה אש שולט עליו ממש לשרוף הארס, כי הוא חלק הסט"א, ולכן בחרונו יבהלהו ואומרים לו **לכם ולא לו, ולפי שהוציא עצמו מן הכלל כפר בעיקר שרצונו לידבק בנחש ולעזוב מקור חיים, ואף אתה הקהה את שיניו, כלומר תאכל כל המאכלים בלי אש ובלי תיקון, כי אין אתה חפץ לדחות הארס, ויגרס בחצץ שיניו, יעו"ש עוד בדברי החיד"א.**

וזו פי' שאלת החכם, שהוא שואל מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלוקינו אתכם, והוא חפץ להבין ולהשכיל בדברי תורה, ועל זה אומר לו האב כהלכות הפסח, שכשם שהפסח צריך להיות דייקא צלי אש ובכח האש מגרשים ארס הנחש, כמו כן התורה הק' בכוחה לגרש ארס הנחש, ובוודאי טוב הוא שיעסוק בתורה.

✳ ואפ"ל עוד בפשטות וכן מובא בספרים (ראה מלבי"ם דברים ו, כ), דהנה הבן החכם הוא בא בשאלה, וכמו שכתוב בתחילת הפרשה (שמות יג, יד) והיה כי ישאלך בנך וגו', ואמנם הבן הרשע בא בטענה, וכמו שנאמר שם בפרשה (שם יב, כו) והיה כי יאמרו אליכם בניכם, והוא אינו שואל בדרך ארץ, כי אם דורש לתשובה, ולכן נראה בעליל דהוא רשע.

✳ עוד נראה דהנה בחכם כתיב 'והיה כי ישאלך בנך מחר', דהיינו שבתחילה מקיים המצוה כתיקונה כפי שציוונו בוראנו, ורק לאחמ"כ שואל ודורש מה טעם יש בו, וזו היא הדרך הישרה והנכונה, כי שפיר אפשר לחקור ולדרוש בטעמי התורה והמצוות, אולם זאת דייקא לאחר שקיים מצוות התורה כאשר נצטוונו מפי הגבורה. והבן החכם הוא שואל רק אחר עריכת כל הסדר ועשיית וקיום כל המצוות התלויות בו. משא"כ הבן הרשע הוא דורש ושואל מיד מה הטעם, ולולי זאת אינו חפץ לקיים המצוות, וסובר בעצמו כי לא יטרח בחינם ללא ידיעת טעם והסבר הדבר. ושוב הראוני כי כן פי' כבר הגה"ק החתם סופר זי"ע (ראה תורת משה, הגדה של פסח) ההפרש בין שאלת החכם להרשע, כי כללל הוא אעפ"י שמצוה לחקור ולידע שרשי המצוות וטעמם אבל לא שיהיה זה מעכב ושום שיהוי במעשה המצוה,

בדברים אחדים (דרוש יד) עפ"י מש"כ היערות דבש (ח"א, דרוש יא) דקודם חטא אדם הראשון, לא היה שום אוכל צריך אפייה ובישול, כדאמרינן (כתובות דף קי"א ע"ב) לעתיד לבא תוציא ארץ גלוסקאות, והיינו שלא יצטרכו המאכלים שום תיקון, אלא הכל יהיה מוכן ומזומן כבר לאכילה, ודלא כהיום הזה אשר כמעט כל המאכלים יצטרכו להביא תחת האש. והטעם, כי בחטא הקדמון נגרם זוהמא בעולם על ידי ארס הנחש שפעל וקלקל בכל הבריאה, ואותו ארס אי אפשר לגרש כי אם באמצעות האש, כי ארס נחש שרשו יסוד העפר, ונחש עפר לחמו (ישעי' סה, כה), והאש תכלית רחוקה מעפר, זה למטה מטה וזה למעלה מעלה, ולכך אש מגרשת ארסו של נחש, ולא נשאם הטבע לשבת יחדיו, וכיון שפיתה הנחש את חוה והסיתם לאדם וחוה לאכול מעץ הדעת, ובחטאם נמשך אל רוב המאכלים ארס הנחש, שוב אין ראוי לאוכלו טרם יגישו אותו אל האש, שאז יהא מגורש הארס וראוי לאכילה. ולהיות כי לאו בכל מקומות ואוכלים הארס בשוה, ולכך במקצת הם סם המות כי הארס קשה בהם, ומקצתו רק באופן הזה שלא יוכשר לאכילה כלל אם לא באפיה ובישול באש לגרש ארס, ומקצת אשר בו הארס מיעוט, ולכך ראוי לאוכלו חי, אבל עכ"פ יש בו שום קצת ארס, ולכך אמרו הטבעים, כי כל דברים חי בלתי מבושל הם מזיקים.

עפי"ז ביאר החיד"א זלה"ה דזהו הענין מה שציוונו יוצרנו ית"ש גבי קרבן פסח שיהיה צלי אש, ראשו על כרעיו דוקא, כי בעת ההיא שהיו צריכים ישראל להיפרד מהסט"א ערוות מצרים, וקדשנו שנאכל מצה שרומז ליצר הטוב, כי החמץ הוא היצר הרע, על כן נצטוונו לאכול הפסח צלי אש, כדי לבטל ארס הנחש, כי בעת ההיא היו צריכים להתרחק מאוד מהנחש. ולזה אמרו חז"ל (פסחים דף ה' ע"א) אין ביעור חמץ אלא שריפה, כי כיון שהחמץ רומז ליצר הרע, אין ביעורו אלא שריפה, ולא יהיה אחרית לרע כי אם באש תשרפנו, כי האש הוא כאמור מגרשו ומבטלו.

ובזה פי' שאלת הרשע שאומר מה העבודה הזאת לכם, כלומר מה זה היה שהפסח צריך שיהיה צלי אש דוקא, ומה מצוה זו, ושבע תועבת

נקרא אבי אברהם, כי טרם הכיר אברהם אבינו את בוראו וקירבנו המקום לעבודתו, הרי שעדיין היה תרח בכלל אב. וז"ש נמי בהמשך הפסקא ואקח את אביכם, היינו שלקחתי את תרח שלא יהא אביכם כי אם אברהם, ולא היה לאברהם חייס אחר תרח, ואין קרוין אבות אלא לשלשה אברהם יצחק ויעקב.

✠ **ואתן ליצחק את יעקב ואת עשיו.** הא דלא הוזכר כלל ישמעאל, י"ל עפ"י המבואר בספה"ק (ראה חומת אנך להחיד"א, פר' תולדות; מדבר קדמות, מערכת או"ג, ס"ק ט; פני דוד, פר' ברכה, וראה בספר חרדים, פר' תולדות, ועוד) בשם גורי האריז"ל, כי ישמעאל היה שורש הרע והקליפה, יותר מעשיו הרשע, ולכן מישמעאל אין יוצאים גרים, ומעשיו באים, כי בני ישמעאל רחוקים ביותר מן הקדושה מבני עשו, וקליפת ישמעאל לא יוכלו להתברר לעולם, ואין בהם בירור כלל בעולם הזה ויתפרדו כל פועלי און (וראה רבנו בחיי דברים ל, ז). ועל כן לא ראוי להזכר כלל בהגדה.

✠ **ברוך שומר הבטחתו שהקב"ה חישב את הקץ.** הנה עם בני ישראל מאמינים כי נשלמה גזירת השעבוד במצרים ארבע מאות שנה כהבטחת השי"ת אל אברהם אבינו ע"ה, והאף שאין החשבון נגלה לעינינו, מכל מקום הקב"ה חישב את הקץ, ובחשבון של מעלה בוודאי שהושלם כל גזירת השעבוד איך שלא יהיה החשבון.

✠ **יגביה הכוס בידו ויכסה המצות.** טעם הדבר כדי שלא יראה הפת בושנתו, וכי יתמה הרואה, דמה בושנת יש כעת כשאוחז הכוס בידו יותר ממה שהיה עד עתה, והלא הכוס מונח על השולחן משך כל העת גם עד עתה. וי"ל דכאן למדנו שוב גודל מעלת האיש הישראלי, ואף רק מעלת אחד מאיבריו, שכאשר רק מגביה הכוס בידו, הרי שהפת הדומם יראה בושנתו מה שאין ישראל קדושים מגביהים אף אותו.

✠ **והיא שעמדה לאבותינו ולנו וכו' והקב"ה מצילנו מידם.** מבואר בספה"ק (ראה הגדה של פסח למהרא"ל צינץ) דבאומות העולם מחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה (תוס' קידושין דף ל"ט ע"ב ד"ה מחשבה), ועל זה רמז והיא - ענין זה של מחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה - שעמדה

כי נעשה כאשר ציונו ה' אלקינו ולא מפני שכלנו והבנתנו, ובשרירות לבנו נאמר דין הניין לנו, כי זה הוא אפיקורסות, ע"כ החכם אינו שואל בשעת עבודה כלל, כי הוא עובד כאשר רואה אבותיו, אך שלא בזמנו שואל וחוקר מה העדות והחקים והמשפטים. משא"כ הרשע שואל בשעת מעשה מה העבודה הזאת דייקא, שאתם עוסקין בה עכשיו, מה היא לכם, ואם יישר בעיניו יעשה ואם לא יניחנה, על כן הוא כופר בעיקר, כי הוא מוציא עצמו מעשיית כלל המצות, כי אם מה שיישר עיניו מהמצות יעשנה, עכלה"ק. ובוודאי הוא תורת אמת.

✠ **תם מה הוא אומר וכו'.** אין אדם יכול להשתמט מעבודת ה' בתואנה כי אינו יכול וכדו', כי הרי גם התם יכול לומר כן, ואף לא נצטווה האב לענות ולתרץ לו, אלא סותם בפניו ואומר לו 'בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים', כי כל יחיד ויחיד מישראל יכול להשיג עכ"פ איזה ענין עבודת השי"ת.

✠ **יכול מראש חודש.** ביאור ההוה אמינא, דמכיון דכל ציווי בענין הפסח כבר בא למשה רעיא מהימנא מראש חודש, מעתה סלקא דעתך דשמא כבר מהאי עידנא נעמוד ונספר ביציאת מצרים, וע"כ למדנו 'ביום הזה' בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך.

✠ **בשעה שיש מצה ומרור.** ולא הזכיר קרבן פסח, להורות כי בזמן הזה שאין לנו מזבח להקריב עליו קרבן פסח, ג"כ יש לספר ולהאריך בשבחו של מקום ובסיפור יציאת מצרים.

✠ **מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו.** מרגלא בפומי, ושוב ראיתי שכבר שאל כן אחד את פי כ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע דלכא'ו מהו אומר מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו, והלא אין קורין אבות אלא לשלושה (ברכות דף ט"ז ע"ב). ואין לומר דהכוונה על אברהם אבינו ע"ה שבתחילה היה עובד ע"ז, כי הלא בן ג' כבר הכיר את בוראו כדאיתא במדרש. והשיב לו מרן אאדמו"ר זי"ע, דהכוונה כך הוא מתחילה קודם שקרבנו המקום לעבודתו, עובדי ע"ז היו אבותינו, היו נחשבים גם העובדי ע"ז כאבותינו. ולזה הביא הפסוק תרח אבי אברהם ואבי נחור, והיינו כי בתחילה אכן

הרבה נהפכו לדם, מכל מקום זו מעלתן של ישראל קדושים, דאף במצבים קשים כל כך, מכל מקום מקיימים בעצמם בחי' בדמייך חיי, מלשון דממה, וע"ד הנאמר באהרן כהנא קדישא (ויקרא י, ג) וידום אהרן, ומקבלים המה דין שמים באהבה, ואין באים חלילה בטרונאי כלפי שמיא, וזהו מגודל אמונתם בו ית"ש.

✱ וירעו אותנו המצרים. לכאן מפני מה נתייראו המצריים כל כך, והלא אף לאחמ"כ מצינו שנצטוו ישראל מפי הגבורה (דברים כג, ח) לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו, כי בני ישראל נוהגים במדת הכרת הטוב, ובוודאי לא חשבו כלל להלחם במצרים ולגרשם מן הארץ, ואפ"ל עפ"י פשטות, דהמצרים החשיבו את בני ישראל כרשעים וכפויי טובה, ומתוך כך חשבו מחשבות מה נעשה אם ילחמו בהם ועלה מן הארץ.

✱ ויענונו כמה שנאמר וישימו עליו שרי מיסים. כאן מגלה לנו גודל רשעותם, דאף שלא היה חסר להם כסף וזהב, והיה להם כל מחסורם די והותר, אפ"ה מחמת גודל רשעותם עינו את בני ישראל ולקחו מהם מיסים וכסף רב. ואלו השניים 'וירעו ויענונו' היינו לבד מ'העבודה הקשה' והעבודות שנתנו לנו.

✱ ונצעק אל ה' אלוקינו. בני ישראל היו בשפלות גדול כל כך במצרים עד שגם הדיבור היה בגלות כידוע מהאריה"ק, ולא יכלו אפי' להתפלל לפני השי"ת, ורק דבר אחד יכלו, והוא לצעוק אל השי"ת, ואמנם להתחנן בתפילה כדבעי לפניו ית"ש לא יכלו.

✱ וירא את ענינו זו פרישות דרך ארץ. דבר זה שעל אף כל הצרות עדיין אחזו בני ישראל בקדושתם ולא חטאו, וזה היה להם העינוי הגדול ביותר. וזה ראה רק הקב"ה כי רק הוא יודע נסתרות ויודע ועד כמה קשה הדבר לאחוז בקדושה. וזה שהביא ראי' מן הפסוק וירא אלוקים וגו' וידע אלוקים שהוא לבדו יודע ומבין דבר זה, והבין.

✱ ואת עמלנו אלו הבנים. בוודאי שצער גדול הוא מי שלא זכה לפרי בטן, אולם צער גדול יותר ועמל קשה למי שנוטלים לו את בניו הנולדים והורגים אותם.

לאבותינו ולנו, שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו - מידם, כי כל פעם מצרף הקב"ה את מחשבות הגויים למעשה וכאילו נתקיימו כבר, ובזאת נמשך לבני ישראל רווח והצלה שנקבל שכר כאילו באה עלינו כל אותם פורעניות שהמה חפצים להרע לנו.

ולזה ממשיכים ואומרים צא ולמד מה ביקש לבן הארמי, דכשם שבלבן הארמי צירף הקב"ה מחשבה רעה למעשה, דאף שלא הרג בפועל קרינן עליה 'ארמי אובד אבי', כמו כן הוא בכל האומות, שמחשב להם הב"ה מחשבה רעה למעשה, ובזה נמשך כאמור רווח והצלה לבני ישראל.

✱ וירד מצרימה. וברש"י (ראה בראשית יד, י) כל תיבה שצריך למ"ד בתחילתה הטיל לה ה"א בסופה. ועדיין צריך טעם למה באמת כתב 'מצרימה' ולא 'למצרים'. וי"ל דזה בא לגלות על הרמז שדרש בעל ההגדה שהיה אנוס עפ"י הדיבור, וכיון שהיה בעל כרחו ולא היה חפץ לירד למצרים, על כן שינה הלשון לגלות הענין.

✱ במתי מעט כמה שנאמר בשבעים נפש. מובא בספה"ק כי בנשמות של שבעים נפש שירדו למצרים היו מגולגלים כל ס' ריבוא שיצאו משם לאחמ"כ, וזה שאמר במתי מעט כמה שנאמר בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה, ועתה רצ"ל כבר אז בשעה שנכנסו למצרים כבר שימך ה' אלוקיך ככוכבי השמים לרוב והיו חשובים כשישים ריבוא שהיו מגולגלים בנשמותיהם.

✱ וירבו ויעצמו במאוד מאוד. הנה אמרו חז"ל (שמו"ר א, ח) דכל אשה במצרים יולדת ששה בכרס אחד, ודרשו זאת מו' לשונות שבפסוק זה. ואפשר לרמז עוד בפסוק, דהנה ברש"י עה"פ (בראשית י, כה) ושם אחיו יקטן, שהיה עניו ומקטין עצמו לכך זכה להעמיד כל המשפחות הללו. ועל זה רמז הכתוב, דזכות מה שקיימו בני ישראל בעצמם דברי התנא (אבות ד, ד) מאוד מאוד הוי שפל רוח, ומיעטו עצמם, בזכות כן זכו להעמיד כל התולדות הללו, וילדו ו' בכרס אחד.

✱ ואומר לך בדמייך חיי. אפשר בטעם שכפל לאמר זאת ב"פ, דבא לספר בשבחן של ישראל, דאף שימים ונהרות של דמי בני ישראל נשפכו מקרב בני ישראל, ואומר לך בדמייך חיי, ונפשות

✧ החזקה של הבורא ית"ש, ועל זה אמר ביד חזקה זו הדבר, היינו שבמכה זו חיזק הקב"ה את לבבם לבל ישמעו לקול התראת משה, ולא ינוסו בהמתם מן החוץ פנימה.

✧ ובזרוע נטויה זו החרב. בפשטות הרמז בזה שאף שלא נכלל מכה זו במנין עשרת המכות שהביא השי"ת על מצרים, מ"מ מבאר השלה"ק שזה היה חלק ממכת בכורות שנלחמו הבכורים זה בזה, כדאיתא במדרש (פסיקתא רבתי, יז, ה; תנחומא, פר' בא; הובא בתוס' שבת דף פ"ז ע"ב ד"ה ואותו) שכששמעו הבכורים שהולכים למות ערכו מלחמה עם אבותיהם שישלחו את ישראל, ואז נהרגו רבים מהם, ועל זה נאמר (תהלים קלו, י) למכה מצרים בבכוריהם.

✧ ובמורא גדול זו גילוי שכינה. אינו מוציא המקרא מידי פשוטו, אלא מפרש הענין גם ע"ד הפשט, כי 'מורא' היינו בחי' ראייה, וכדתרגמו אונקלוס ובתיוב"ע 'ובחזוונא רבא', ולזה פי' 'ובמורא גדול זה גילוי שכינה'.

✧ דם ואש ותמרות עשן. י"ל דאש רומז על מכת ברד אשר שם היתה האש מתלקחת בתוך הברד.

✧ דצ"ך עד"ש באח"ב. איתא בספה"ק ענין החלוקה לג' חלקים הללו, דזה מורה על ג' דברים שלימד הקב"ה והוכיח לעיני מצרים, והם מציאותו ית"ש, ידיעתו ית"ש ושהוא שולט בעליונים ובתחתונים, ושאינן כמוהו (ראה ספר העקדה, שער לו; אלשיך הק', שמות ח, טו ד"ה ויאמרו החרטומים אל פרעה).

✧ ובנה לנו בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו. אף שאין לנו בית המקדש, מכל מקום הלא אמרו חז"ל (ירושלמי יומא פ"א ה"א) כל דור שאין בית המקדש נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו, וביאר הרה"ק רבי אלעזר ניסן זי"ע בן רביה"ק הישמח משה זי"ע (הובא בייטב פנים, תחילת מאמר יפה לעינינו) דזהו חסד א"ל גדול עלינו, שנחשב לנו בכל דור כאילו נחרב מחדש, ובעת חורבן הבית שפך הקב"ה חמתו על עצים ואבנים וחמל על נפשות עמו ישראל להצילם מכליון ח"ו, וכמו כן נתעורר ענין כפרה זו בכל שנה לכפר על עם ישראל, וזהו פי' מאמרם ז"ל כל דור שלא נבנה בימיו נחשב לו כאילו נחרב בימיו, דהיינו

✧ ויוציאנו ה' ממצרים וכו', אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו. וטעמא כי 'דבר אלוקינו יקום לעולם' (ישעי' מ, ח), ועל מנת שתהיה הגאולה גאולה נצחית, על כן הוצרך הקב"ה בכבודו ובעצמו להוציאנו ממצרים, ורק על ידי כן זכו ישראל לחירות עולם, וכוונת החירות היינו חירות רוחני כאשר הארכנו בזה זה עתה (בעידן רעד"ר פר' שמיני העעל"ט), שהחירות הרוחני היה על ידי הקב"ה בעצמו ולא על ידי שליח או מלאך.

✧ ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה אני ולא מלאך וכו' אני הוא ולא אחר. יפורש עפ"י מה שכתב בספה"ק נועם אלימלך (פרשת בהעלותך, ד"ה וישמע משה) דהמלאכים אינם יודעים מחשבות האדם, וכן איתא בקדמונים (עי' חידושי הב"ח, הנדמ"ח, שבת דף י"ב ע"ב בתוס' ד"ה שאין), [ודלא כשיטת התוס' (שם)] עיי"ש דבה"ק. והיינו כי רק ה' הוא אשר רואה בתוך חדריו ומפתני לבבו של כל אחד ואחד, ולכן הוציאם מארץ מצרים, והיו בני ישראל בבחי' ערום ועריה מן המצוות (מכילתא בא, ה), לא היה באפשרי שיהיה זה על ידי מלאך או שליח להוציאם, כי המה לא ידעו ולא הבינו על מה הגיע להם שכר זה להוציאם מעבדות לחירות, ורק ה' ה' הוא אשר הוא צופה ומביט ורואה בפנימיות לבבו של כל יחיד ויחיד שהוא חפץ להיות בטוב, רק הוא היה יכול לגאלם, כי ידע והכיר במחשבתם הטובה שרצונם ומאוויים הוא לעבדו ית"ש.

✧ ביד חזקה זו הדבר. הנה במכת דבר היה רק הבהמות שבשדה, וכדאיתא במכילתא (הובא ברש"י שמות ט, י) שלא נגזרה גזירה אלא על אותם שבשדה, כדכתיב (שם פסוק ג) 'במקנך אשר בשדה', אבל בבתים לא היה דבר. והיראים הניסו מקניהם לבתיהם, וכפי שמצינו במכת ברד שכן היה. והנה רובן של מצרים הרשעים ראו כל מעשי ה' תקפו וגבורתו, ואף על פי כן לא שתו ליבם לכך, ולא הניסו מקניהם אל הבתים, והיינו לפי שחיזק הקב"ה את לבבם לבל ינוסו את בהמתם ביתה, וזאת למען הרבות מופתי ה', שיראו הכל כי רק ממקנה מצרים מת, וממקנה ישראל לא מת עד אחד, ואילו היו מניסים הכל את בהמתם אל תוך בתיהם, לא היה ניכר היד

שנחשב להם כאילו היה בנוי בימיהם ונחרב, והפורעניות בגין עוונותינו וחטאינו הריהו שופך על עצים ואבנים, עכד"ק, וזה שאמר ובנה לנו בית הבחירה ובכל דור ודור נחשב כאילו נבנה וחרב, ובכך גופא לכפר על כל עוונותינו.

✠ רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הן פסח מצה ומרור. יש שכתבו כי יש חיוב לומר בפה ג' דברים אלו, וכמה שנאמר (שמות יב, כז) ואמרתם זבח פסח, ולולי שיאמרו אין יוצאים יד"ח. ויש שכתבו כי אמירת ההגדה אין יוצאים בלא אמירת ג' הדברים הללו. ובמצות 'פסח' אפשר לומר, דכיון דאמרו חז"ל (מנחות דף ק"י ע"א) כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה וגו', מעתה כשאנו עוסקים בענין הקרבת הפסח נחשב לנו כאילו הקרבנו הקרבן, ובבחי' ונשלמה פרים שפתינו (הושע יד, ג), ואם לא אמר והזכיר בפיו 'פסח' לא יצא ידי"ח.

✠ מצה זו שאנו אוכלים על שום מה על שלא הספיק בציקם להחמיץ. הנה הזכרנו לעיל ענין ה'יחץ' כי לחם עוני מרמז שעדיין לא נגאלו בגאולה השלימה, ועדיין הישועה הגדולה בושש מלבוא, וטעם הדבר כי נגאלו אבותינו ממצרים טרם נשלם גזירת השעבוד של ועבדום ועינו אותם ד' מאות שנה (בראשית טו, יג), ומפורש בספ"ק דלכן היתה הגאולה על ידי שליח ולא על ידי הקב"ה בעצמו, כי לא היה זה גאולה שלימה ונצחית, דהוכרח הקב"ה להוציאם ממצרים טרם נשלם הזמן כדי שלא יפלו לשער הנו"ן שבשערי הטומאה, וכנודע מהאריה"ק (סידור האריז"ל, הגדה של פסח, פיסקא מצה זו) על הפסוק (שמות יב, לט) ולא יכלו להתמהמה, שבני ישראל היו בארץ מצרים בשפל המצב ושקועים במ"ט שערי טומאה, ואילו נשאר בני ישראל במצרים עוד רגע אחד, היו נופלים לשער הנ' שבטומאה והיו מאבדים תקוה חלילה, ולכן הוכרח כביכול השי"ת להוציאם קודם הזמן, עכתוד"ק.

ועל זה רמז רבן גמליאל, ואמר מצה זו שאנו אוכלים, רצ"ל מפני מה נתקנה דייקא בפרוסה, ואת החלק הגדול מותירים לאפיקומן אשר כאמור למעלה זה מורה על הישועה דלעתיד

לבוא, ומשיב על שלא הספיק בציקם להחמיץ, ולא היו ישראל יכולים להשאר אפי' עוד רגע קט בערות מצרים, עד שיאפה הבצק ויהיה להם לחם ראוי לאכילה, כיון דלא יכלו להתמהמה שמא יפלו לשער הנו"ן שבשערי הטומאה, ועל כן לא זכינו עדיין לישועה השלימה, וכזכר לנס שהיה באופן כזה עדיין אנו אוכלים 'לחם עוני'.

✠ שפוך חמתך. בוכ"ע הלא אתה יודע איזה פנים יש לאכילת כזיתי המצה שאכלנו היום, והיאך קיימנו מצוות היום, ומה שאנו במצב שפל כל כך הוא רק בגין הגויים העומדים עלינו וסובבים אותנו ככיסלא לאוגיא, ועל כן אנו מבקשים 'שפוך חמתך אל הגוים אשר לא ידעוך' וגו'.

✠ לא לנו ה' לנו. הנה כתב הגה"ק החתם סופר זי"ע, בענין הארבעה כוסות, שהמה נתקנו כנגד ארבע לשונות של גאולה (ירושלמי פסחים פ"י, ה"א) שנאמרו בפרשת יציאת מצרים (שמות ו, ו-ח) 'והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, והצלתי אתכם מעבודתם, וגאלתי אתכם בזרוע נטויה, ולקחתי אתכם לי לעם, וכוס של אליהו מכוון כנגד האמור בהמשך 'והבאתי אתכם אל הארץ וגו', ומבאר החתם סופר זי"ע שכדי שנצא לחירות עולם ולגאולה אמתית לא היה די ביציאה מתחת סבלות מצרים שנזכרו בשלושת לשונות הגאולה הראשונות, והיה צורך גם בלשון הרביעית 'ולקחתי', כדי ללמדנו כי לקיחתנו לעם על ידי הקב"ה היא תכלית הגאולה, דעיקר היציאה ממצרים נועדה להביאנו אל שלימותנו הרוחנית להיות עבדי ה' המקיימים את מצוותיו ועוסקים בתורתו, ולבוא אל המעלה הנכספת של 'ולקחתי אתכם לי לעם', ולזה כוס אחרון הוא כנגד 'ולקחתי' ומוזגים אותו אחר שמוזגים הכוס של אליהו המכוון כנגד 'והבאתי', להורות שענין זה שנעשינו אומתו של הקב"ה היא החשובה לנו מכל, יעו"ש בדבה"ק.

ואפשר לומר עוד עפי"ז, דלכן התקינו למזוג הכוס הרביעי טרם אמירת שפוך חמתך ו'לא לנו' וגו', שבזה אנו מורים שאנו מקבלים עלינו עול מלכותו ית"ש בכל מצב ובכל אופן, כי זהו כאמור תכלית יציאת מצרים מה שזכינו ולקח אותנו הקב"ה להיות לו לעם, ואף שכעת לא נתקיים בנו

עמנו, אולם לפני הבוכ"ע גלוי וידוע כי אין אנו צריכים מהם מאומה, לא מדובשם ולא מעוקצם.

✳ **לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו.** הנה הקב"ה עושה פלאות בעולם, ואין אתנו יודע ומבין על מה עשה ה' ככה, ומפני מה עשה כן, ורק הוא 'לבדו' הוא יודע כי כל מעשיו המה אך טוב לישראל, וכי לעולם חסדו, כשהכל הוא רחמים וחסדים מאתו ית"ש בבחי' חסד א"ל, ואף מה שנראה כהסתר פנים שאין אנו משיגים דרכיו ית"ש, מכל מקום אנו מאמינים כי כל הנעשה בעולם הכל הוא בחסדי הבורא ית"ש ומאמיתו.

✳ **לרוקע הארץ על המים.** הקב"ה השאיר בעולמו ימים גדולים, כדי לקיים ותשליך במצולות ים כל חטאותם (מיכה ז, יט), במקום אשר לא יזכר ולא יפקד לעולם.

✳ **את הירח וכוכבים לממשלות בלילה.** אף לאחר שבאה הירח בטענה דאין שני מלכים משתמשים בכתר אחד (חולין דף פ"ט ע"ב), והיה הקב"ה יכול להעבירה לגמרי משימושה, מכל מקום 'כי לעולם חסדו', ונתן לה את ממשלות הלילה, ונתן עמה את הכוכבים שיעזרוהו להיות מושלת.

✳ **ויוצא ישראל מתוכם.** ענין יציאת מצרים הוא כי לעולם חסדו, שהוא ישועה נצחית ומתעורר בכל שנה מחדש.

✳ **ביד חזקה ובזרוע נטויה.** ידוע מה שכתב הגה"ק הישמח משה זי"ע (פר' וארא) לבאר מאמר הכתוב (שמות יג, ג) בחוזק יד הוציא ה' אתכם מזה וגו', דלכאורה מה שייך כלפי מעלה ביד חזקה. הרי הוא ית"ש ברא עולמו באתא קלילא דלית ביה מששותא, ואיך שייך לחלק בו בין קל לכבד. אלא שהכוונה שעשה ביד חזקה נגד תוקף הדין והקטרוג הגדול, והוציא את בניו מעל שורת הדין והמשפט בלא שום טעם וסיבה, ברוב רחמיו וחסדיו על בניו, וזה כעין מה שאמרו דמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא, וכשם שכאן בעולם השפל ישנם דיינים ושופטים הממונים לשפוט את העם, ומכל מקום כאשר יבוא מלך הארץ ויאמר שאינו חפץ כך אלא בהיפוך מזה, שוב לא יוכלו לומר לו מאומה, כמו כן במלכותא דרקיעא שכאשר היה בחפץ הבוכ"ע לגאול את בניו אהוביו לא שם על לב כלל לדברי בי"ד של

'והבאתי' להיות בארעא דישראל בני חורין, מכל מקום עדיין אנחנו עמו וצאן מרעיתו, ומה שפעמים אין עולה בידינו לעשות רצון מלכו של עולם, הוא רק מחמת הגויים ואומות העולם העומדים עלינו ומונעים אותנו מעבודתו ית"ש, ועל כן בקשתינו 'לא לנו ה' לא לנו כי לשמך תן כבוד וגו'.

✳ **אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני.** רגיל אני לפרש לעצמי הפסוק, דהנה בדורות הקדמונים היו צדיקים אשר כווננו כל הכוונות בעת תפילותם, והשיגו כל ההשגות שיש להשיג בשעה שעומדים בתפילה לפני הקב"ה, שיעלו התפילות לרעוא ולריח ניחוח לפני השי"ת, אולם בדור הזה אשר אותותינו לא ראינו אין עוד נביא ולא אתנו יודע עד מה (תהלים עד, ט), אין אנו יכולים לכוון הכוונות, וכמעט אפ"י את פירוש המילות, ומעתה בהעדר כוונת התפילה שוב אין לתפילות גדפין וכנפים לעלות למעלה לשמי מרום, ואמנם אעפ"כ אהבתי כי ישמע ה', שהוא באהבה וברצון, ואין טעם ברצון (ראה עבודת הקודש ח"ג, פרק ו; נובלות חכמה, עלה א'; יונת אלם, פרק ב; שלה"ק, הגהות לתולדות אדם, בית ד, אות יב; עקידה, שער סז; והובא הרבה בספרי הבני יששכר), ובפרט לפי דברי חז"ל (פסחים דף קי"ח ע"ב; ראש השנה דף י"ז ע"א) על פסוק זה אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם אימתי אני אהובה לפניך בזמן שאתה שומע קול תחנוני. וכיון שכן הרי אף לאנשים קטני הערך הטה אזנו לי והוא שומע ומקשיב לקול תפילותינו. ואף בשעה שאין אנו זכאים שתעלה התפילה לשמי רום, הרי שאז הקב"ה יורד אלינו לשמוע התפילות, והיינו טעמא כיון שובימי אקרא, רצ"ל שהקב"ה דן כל אחד ואחד לפי מצבו וזמנו, ויודע כי בזמן הזה אי אפשר להשיג כל ההשגות כבדורות עברו.

✳ **דלותי ולי יהושע.** ובחז"ל (פסחים שם) אע"פ שאני דלה במצות ולי נאה להושיע, ולכא' הני תרתי דסתרי. אלא פי' הדבר כך הוא, דמאחר והקב"ה רואה דלותנו ושפלותנו בגלות החל הזה מחמת גודל הצרות, על כן ולי נאה להושיע.

✳ **סבונו כדבורים.** שונאי הדת ואנשי הרשע לפעמים מראים לנו כאילו חפצים הם להטיב

שאינם ראויים, יכולים להשתמש במדת ק"ו, וכדוגמת מה שמצינו בחז"ל שעשו קל וחומר בן הגבירה מבן השפחה (ב"ר מז, ה). וזהו שאומרים כאן **נותן לחם לכל בשר**, רצ"ל שאם לגויים אשר המה רק בשר ודם ואין להם נשמה חלק אלו"ה ממעל, נותן להם הקב"ה לחמם וכל הצטרכויותיהם, הרי שממילא הודו לא"ל, וא"ל הוא מכוון כנגד מדת ק"ו כנודע מספה"ק (פרע"ח שער התפילה פ"ה. מגיד דבריו ליעקב, אות קלט, בני יששכר מאמרי תמוז אב, מ"ג סי' ז ועוד), היינו שממדת ק"ו שגם השמים המכוון כנגד עם בני ישראל שהם בחי' נשמה, וע"ד שאמרו חז"ל (סנהדרין דף צ"א ע"א) בפסוק (תהלים נ, ד) יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו, דשמים מורה על הנשמה, שגם הם יהיה להם כל הצטרכויותיהם ופרנסתם בהרחבה.

✦ **תאיר כאור יום חשכת לילה.** האוה"ח הק' כתב לבאר בפסוק (שמות יב, ל) ויקם פרעה לילה, טעם אומרו לילה הוא דבא לרמז ע"ד דאיתא בזוה"ק כי אותו לילה היה כיום יאיר, וזה נרמז גם בפסוק (שמות יג, ח) והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, היינו שיאמר ויספר לו הנס שהיה בלילה ההוא שהאיר כאור היום עכד"ק. ועפי"ז ראיתי להחיד"א בשמחת הרגל (פיסקא א"ר אלעזר בן עזריה) שהביא בתו"ד דבשו"ת יד אליהו (סי' נ"א) הביא קושיית המפרשים על מש"כ במדרש (שמו"ר יט, ה) שבאותו לילה שיצאו ישראל ממצרים מלו את עצמם, דהרי לחד מ"ד אפילו מילה שלא בזמנה אין מלין בלילה, ותירץ די"ל דכיון דאותו לילה כיום יאיר כמ"ד בזוה"ק (פר' בשלח, דף ל"ח ע"א) ותנא הוה נהיר ליליא כיומא דתקופה דתמוז, וחמא כל עמא דינוי דקוב"ה, הה"ד (תהלים קלט, יב) ולילה כיום יאיר כחשכה כאורה. על כן הו"ל כמו יום לכל הדינים שבתורה ושפיר מלו בהאי שעתא.

והביא שם החיד"א מה שפירשו עפי"ז מאמר הכתוב (שמות יב, מד) ליל שימורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל לדורותם, דבמדרש (ב"ר ג, ו) ויקרא אלקים לאור יום א"ר אלעזר לעולם אין הקב"ה מיחד שמו על הרעה אלא על

מעלה, אלא בבחי' מלך פורץ גדר ישב על כסא רחמים לראות בעני עמו כמ"ש ואת זעקתם שמעתי - אני לבדי - מפני נוגשיו, עכתד"ק יעו"ש. ✦ **לגוזר ים סוף לגזרים.** מובא בחז"ל (ראה פרקי דר"א, פרק מב) שנבקע להם הים לי"ב גזרים, וי"ל דהיינו טעמא כדי שלא יאמרו ויתלו חלילה לומר שבשביל אדם אחד באה הישועה, ולזה חילקן לי"ב גזרים להורות שכולם היו שוים לטובה וכולם מרוצים לפניו ית"ש.

✦ **והעביר ישראל בתוכו.** וכדברי הגה"ק הייטב לב זי"ע (פר' שמות; ובייטב פנים, אבני זכרון אות ל) שביאר בזה על פי מה דאיתא במדרש (ילקוט בשלח, סוף רמז רלד) שטען שר של ים מה נשתנו אלו מאלו, הללו עבדו והללו וכו', אמר לו הקב"ה שוטה, אתה דן שוגג כמזיד ואונס כרצון. והענין, כי המלאכים והשרים אינם יודעים מחשבות, ולפי הנראה מבחוץ שאל מה נשתנו כו', כי ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם. אבל הקב"ה חוקר לב ובוחן כליות, יודע מצפוני לבות בני ישראל שהם דבקים בה' ורוצים לעבדו בלב שלם, כדאיתא בגמרא (ברכות ד, י"ז ע"א) שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות. אם כן כפי הנראה מבחינת חיצוניותן של ישראל נדמו לשושנה בין החוחים לגריעותא, שקשה על הבעלים ללקטה, אבל כפי אמיתיות פנימיותן ועומק ותוך לבבן של ישראל נדמו לשושנה למעליותא, שמכוון כלפי מעלה, אף ישראל לבן מכוון כלפי מעלה. וזהו שאמר והעביר ישראל בתוכו, ר"ל על ידי תוכו של ישראל, לכך עברו וניצולו, ונער פרעה וגו'. אבל כפי חיצוניותן היה מקום לומר מה נשתנו אלו מאלו וכו', עכדה"ק.

✦ **למוליך עמו במדבר.** כל מה שנמנה עד כאן היה בעבור **למוליך עמו** וליתן להם התורה במדבר.

✦ **נחלה לישראל עבדו.** רצ"ל שאפ"י שאנו כיום בבחי' עבדים ולא בבחי' בנים למקום, אפ"ה נחלה לישראל.

✦ **ויפרקנו מצרינו.** אפשר לפרשה גם בלשון עתיד, לרמז גם על הישועה השלימה דלעתיד לבוא.

✦ **נותן לחם לכל בשר, הודו לא"ל השמים.** הנה בפסח נידונין על התבואה (ראש השנה דף ט"ז ע"א) וכדי להשפיע פרנסה לכל כלל ישראל אף בעת

באותו הזמן אשר ניתן הפסח ליקוד אש מחמת החפזון, וקללו ישראל מחנה סנחריב שיהיה לשריפה כמוהו, וכן נעשה בהם, ובזה יונח לנו למה נידונו דוקא בשריפה הלא מדת השי"ת לשלם לאיש כפעלו מדה כנגד מדה, ובאלו הדברים יונח בטוב טעם, וערבים עלי דברי דודים דברי כבוד אדמו"ר וציינתי הענין למשמרת, עכלה"ק.

✱ ראש מבית רשע מחצת בעץ חמישים בפסח. עיקר תיקון פיוט זה הוא לבני חו"ל, שנהגו לזמרו ביום טוב שני של גלויות, ועל זה רמזו במעשה תליית המן שהיה ביום טוב שני של גלויות.

✱ עניו במלוכה. צדיקיו יאמרו לו. הקב"ה הוא עניו במלוכה, ועל כן הוא דן משפטו עפ"י מאמר הצדיקים, אשר צדיקיו יאמרו לו, וע"ד שנאמר (איוב כב, כח) ותגזור אומר ויקם לך, והצדיק גוזר והקב"ה מקיים, כי הצדיקים הם המה המכירים מדווי ומצב הדור.

✱ תקיף במלוכה. תמימיו יאמרו לו. הנה הקב"ה אשר הוא תקיף במלוכה א"כ מי יאמר לו מה תעשה ומה תפעל, והיאך תמימיו יאמר לו ויצוו כביכול מה לעשות, ועל זה אמר 'תמימיו יאמרו לו', ורמז בזה שאנו כנערים קטנים המבקשים כל בקשתינו בתמימות מאתו ית"ש.

✱ אחד מי יודע. אומות העולם מדמים ואומרים כי 'רם על כל גוים ה' על השמים כבודו', ואילו עם בני ישראל מאמינים ויודעים כי ה' הוא האלוקים בשמים ובארץ.

✱ שני לוחות הברית. הנה הקב"ה ידע שאחר ארבעים יום יהיה מה שיהיה ועתידין הלוחות להשתבר, ועכ"ז נתן למשה את שני לוחות האבן להורידם לישראל. ובזה הורה לנו את דברי הרמב"ם הידועים (פרק ה' מהל' התשובה) דאין כל סתירה בין הבחירה והידיעה, וכל אחד יכול לבחור בטוב ולמאוס ברע ואין הדבר תלוי אלא בו, הגם כי ישנו ידיעה תחילה לפני השי"ת. וענין זה יודעים נמי רק עם בני ישראל.

א"י, דהנה ידוע מה שכתבו הקדמונים שבשני הלוחות היו כתובים חמשה דברות שבין אדם למקום בצד אחד, וחמשה דברות שבין אדם לחבירו בצדו השני, כדי להורות את בני ישראל דהא בלא הא לא אפשר, ואם אין האדם משלים

הטובה, ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא לילה, ולחשך קרא אלקים לילה אין כתיב כאן אלא ולחשך קרא לילה, (וכ"ה במד"ת פר' תזריע, פ"ט), וא"כ היאך כתיב ליל שימורים הוא לה' הוא הלילה הזה לה' דמזכיר שם השם על הלילה, אך לפי"ד הזוה"ק הנ"ל ניחא שהרי האיר להם אותו הלילה כיום, ולכן שפיר ייחד כאן הקב"ה את שמו, וז"ש הוא הלילה הזה לה' לאפוקי שאר לילות שאין מתייחסים לה' דאין הקב"ה מייחד שמו עליהם, יעו"ש.

✱ שורפו משמני פול ולוד ביקד יקוד פסח. רביה"ק מוהרצ"א זי"ע בספרו הק' דרך פקודיך (מצ"ע ו, חלק הדיבור, בהג"ה) הביא מה שפי' הרה"ק מהרמ"מ מרימינוב זי"ע בפיוט זה, דהנה פול ולוד הם סנחריב ומחנהו (מלכים-ב טו, יט; ישעיה סו, יט), והמה נשרפו ע"י המלאך בלילה, ודימה שריפתם ליקידת הפסח. והנה הפסח לא ניתן לשריפה רק לצלייה וא"כ מפני מה דימה שריפתם לקרבן הפסח.

וביאר בקדשו, דכיון דבערב פסח בא סנחריב ויצר על ירושלים, והנה בני ישראל הקדושים הגם שלא היו בטוחים שיזכו לקיים מצות אכילת הפסח פן יבוא האויב לתוך העיר ויעשה מה שיעשה, עם כל זאת אמרו על כל פנים נקיים מצות שחיטה בעודנו בחיים חיותינו, כי זה מצוה בפני עצמה, וכשקיימו מצות שחיטה וראו שעדיין יש פנאי אמרו נעשה את שלנו ונקיים מצות צליה שהיא הכנה לאכילתה, ובאם נזכה לאכילה מה טוב, ועכ"פ שחר מצוה בידינו. ולהיות שהיה הכל בחפזון ודאגה וטרדת הלב הנה לא נשמרו הפסחים בשעת צליה שיהיו נצלים כראוי וטובים למאכל, ונחרכו ונשרפו מחום האש כדרך הצלי באש אם אין עומדים אצלו בקיאים בדבר להופכו ולנתק האש באופן הנצרך. והנה כאשר ראו בני שריפת הפסחים היה צר להם על שאינו באפשרי להם לעשות המצוה בשלימות, אז אמרו יהא רעוא שאנשי סנחריב ישרפו וינתנו ליקוד אש כאשר נעשה לפסחינו, וקיים הקב"ה קללתם וניתנו מחנה סנחריב ליקוד אש.

וזהו שורפו משמני פול ולוד ביקד יקוד פסח,

לתורה אי אפשר רק על ידי נטירת אוב"ק בקדושה ובטהרה, וכן על ידי שמירת שבת כהלכתה.

✳ **אחד עשר כוכביא.** אף שגם הגוים מכירים בחכמת האוסטרונומי"א ויש בהם חוזים בכוכבים וכו', ורואים שישנם י"א כוכבים, מכל מקום ענין זה שהקב"ה יכול לשנות סדרי המזלות, ואף הצדיקים יש בהם כח לשנות כל סדר הגלגלים כאשר המה נצרכים להמשיך ישועה לאיש מישראל, וכשרואים את מדת הדין מתוחה עליו, הרי שבקדושתם משנים הם סדר המזלות ומערכת הגלגלים ובכך ממשיכים לו ישועה, דבר זה רק אני יודע, ואין אומות העולם יכולים להשיג ולהבין ענין זה.

✳ **שלושה עשר מדיא.** ענין הי"ג מידות של רחמים שהקב"ה משפיע מאוצרו המנוצר אינו שייך אך ורק אצל בני ישראל, וזהו 'אני יודע' שישנם י"ג מיכלי דרחמין.

- אשרי עין ראתה כל אלה! -
- לשנה הבאה בירושלים הבנויה! -

שב"ק - יו"ט ראשון

בשעה 9.20 נכנס מרן שליט"א להיכל המתיבתא לתפילת שחרית. תפילת שחרית לפני העמוד התפלל - הרב יצחק אייזיק לוי משגיח בישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק. תפילת הלל התפלל מרן שליט"א לפני העמוד.

לאחר שיר של יום אמר מרן שליט"א שיר השירים בנעימה ובהתעוררות משך כמחצית השעה.

בנשיאת ס"ת הב' התכבד הנגיד הרה"ח ר' אפרים פישל ראטה מירושלים עיה"ק - מאנסי, כהן - הדומו"צ הרה"ג רבי מרדכי לוינשטיין שליט"א רא"כ הלכות שבת במרכז התורה, לוי - הרה"ג רבי אברהם לוי שליט"א רא"כ במרכז התורה, שלישי - הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א, רביעי - הגאון רבי יעקב ישראל שמרלר שליט"א ראש הכוללים במרכז התורה פעיה"ק, חמישי - הגאון רבי יצחק שמואל שכטר שליט"א דיינא רבא דקהלתנו הק' ראש כולל ש"ס במרכז התורה ומח"ס ישיב יצחק, שישי - מרן שליט"א [אחר העליה נערך מי שברך לרגל הולדת הבת להר"ר מנחם מנדל רייכמן מפעיה"ק (ב"ר אנשיל מביתר, וח"ר צבי נאה מפעיה"ק)], שביעי - הרה"ח ר' שמעון צבי איידליס מפעיה"ק (לרגל היארצייט של אביו הבלתי נשכח העסקן הנמרץ לכל קדשי בית צאנז הרה"ח ר' יחזקאל ע"ה), אחרון - הרה"ג ר' זלמן ראטה שליט"א אב"ד וויידיטשקא לונדון, מפטיר - הגה"צ אב"ד

עצמו במידות טובות ובחלק שבין אדם לחבירו אינו יכול לזכות גם לחלק שבין אדם למקום, שהרי תורת ה' תמימה (תהלים יט, ח) ויחדיו יהיו תמים כל חלקי התורה. ולא כאלו החפצים לקיים רק המצוות שבין אדם למקום, ואילו אותם המצוות שבין אדם לחבירו אינם מקיימים, או חלילה להיפך, שהמה כופרים באחדותו ית"ש, ורק במה שנראה להם כ'נימוסי' יתנהגו וישמרו. וע"ז רמזו ויסדו בפייט שני לוחות הברית, רצ"ל הענין שמחולקים המה בענין הזה לשני לוחות הברית, הרי שזה רק בני ישראל יודעים ולא אומות העולם.

✳ **שלשה אבות.** גם זה שייך רק אצל עם בני ישראל, כי הגם וישנם אומות המתייחסות אחר אברהם, אולם אינם מתייחסים אחר כל הג' אבות אברהם יצחק ויעקב.

✳ **ארבע אמהות.** בא לשלול אותם הסוברים ומדמים לפרש המקראות על פי פשוטם, דכיון דלא נפקדה רחל בבנים, על כן הביאה את בלהה ליעקב לאשה, ואח"כ גם לאה הביאה את זלפה ליעקב, דלא כן הוא, אלא הכל היה גלוי וידוע לפניו ית"ש שכן היה צריך להיות, וארבע אמהות היינו רחל לאה בלהה וזלפה **אני יודע** שכן היה צריך להיות מתחילה. וד' אמהות הללו הם היסודות של כלל ישראל, ובסוד הכתוב (דברים ח, ט) ארץ אשר אבניה ברז"ל, שהוא ר"ת ב'להה ר'חל ז'לפה ול'אה כנודע מספה"ק.

✳ **חמשה חומשי תורה.** ששה סדרי משנה. אנו מאמינים באמונה שלימה שכל דברי החכמים נמסרו למשה מסיני, וכל מה שפירשו וביארו בתורה"ק הוא הפי' האמיתי, וזהו **ששה סדרי משנה** הכל כלול בחמשה חומשי תורה. והנה ספרי התורה נביאים וכתובים מסורים גם לבני אומות העולם, ורבים מהם לומדים אותו, ברם חלק התורה שבעל פה זה רק **אני יודע**, שזה לא נמסר רק לזרע אברהם יצחק ויעקב.

✳ **חמשה חומשי תורה.** ששה סדרי משנה. **שבעה ימי שבתא.** רק בני ישראל יודעים שכל מה ששבת הוא יום מנוחה וקדושה הוא בשביל שיעסקו בו ישראל בתורה, ובכך יהיה שבת 'קודש'.

✳ **שבעה ימי שבתא.** שמונה ימי מילה. לזכות

קהלת ה, ד) דבר מלך שלטון, ורמזו בספה"ק ענין זה בפסוק (במדבר ל, ג) 'לא יחל דברו', שכאשר אין האדם מחלל פיו בדיבורים אסורים, כי אם אדרבה מקדשו בדיבורי תורה ותפילה, הרי שאז 'ככל היוצא מפיו יעשה', כי בדיבורו איתעביד מעשה, וכן מצינו בכמה מקומות בגמ' (מו"ק דף י"ח ע"א; כתובות דף כ"ג ע"א) כשגגה יוצאת מפי השליט, כי כאמור כאשר שומר האדם פיו ולשונו ומדבר בהם רק דיבורי תורה ותפילה ומתנהג בקדושה ובטהרה, הריהו זוכה לבחי' מלכות, עד אשר צדיק גוזר והקב"ה מקיים, הקב"ה גוזר גזירה והצדיק מבטלו (מו"ק דף ט"ז ע"ב).

והנה האריה"ק (ספר הליקוטים, פר' בא, ד"ה למען שתי; ועי' זוה"ק פר' וארא, ח"ב כה, ב) כתב כי במצרים היה הדיבור בגלות, כי קליפת מצרים שלטה בביהם של בני ישראל עד שלא יכלו להוציא דבורי קדושה בביהם, ולכן נקרא פרע"ה אותיות פ"ה ר"ע (עי' בספר הליקוטים, פר' שמות, פרק ב בד"ה ויגדל), ששלט בביהם לרעה, וכשנגאלו ממצרים זכו לפס"ח דהיינו פה-סח (עי' שער הכוונות, דורשי פסח, דרוש ג), ששוב יכלו לדבר בביהם דברי קדושה ותפילה לה' אלקיהם.

וכתיב (בראשית ב, ז) ויהי האדם לנפש חיה ומתרגמינן לרוח ממללא, והיינו כי הדיבור הוא בבחי' הנפש. והנה במצרים מצינו שמסרו בני ישראל נפשם להשי"ת במסירות נפש ממש כאשר לקחו ומשכו להם הטלה בעשור לחודש, ובמה שזבחו והקריבו הקרבן והניחו מן הדם על המשקוף ועל המזוזות, כי הלא הטלה היה אלילם של מצרים, וכמו שאמר משה רבינו ע"ה (שמות ח, כב) הן נזבח לה' אלוקינו תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונו, ובמדרש (הובא בטור, או"ח סי' ת"ל) שהיו שניניהם של מצרים קהות כשראו הטלה קשור לכרעי המיטה. ואפ"ל שעל ידי מסירות נפשם בפועל, זכו וקיבלו נפש חדשה בבחי' נפש חיה רוח ממללא, ובכך הוסר מהם גלות הדיבור וקיבלו שוב כח הדיבור לעבודת השי"ת בתורה ותפילה, ולכן מרומז דייקא בפסח על בחי' פה סח דהיינו שע"י המסי"נ בלקיחת הטלה לקרבן פסח נתהווה אצלם בחי' פה סח, והבן.

זה שאמרה תורה 'ולקחתם אגודת אזוב

קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א. הגבה בס"ת א' - הרה"ח ר' אברהם מרדכי אסקל מיוניאן סיטי, גלילה - הרה"ח ר' משה טורנר ממאנסי, הגבה בס"ת ב' - הנגיד הרה"ח ר' יעקב מאיר דרייפוס מלונדון, גלילה - הרה"ח ר' שמואל יחזקאל שטרויבל מליקווד. י-ה קלי - הרב מרדכי ברוך בלומנטל סגן מנהל ת"ת דרכי אבות פעיה"ק.

לפני תפילת מוסף נכנס מרן שליט"א לביתו ולבש הקיטל וכן כיפה וגארטל לבנים, וחזר להיכל והתפלל מרן שליט"א מוסף ותפילת טל לפני העמוד (בתפילת מוסף לא הכריזו קודם חזרת הש"ץ מוריד הטל). מרן שליט"א זימר ב'מכלכל חיים', ולא אמרו הפיוטים הארוכים שבתפילת טל. ואמרו 'ותערב' אף דחל בשב"ק, וסיים מרן שליט"א 'ושם נעבדך כו' ותחזינה כו' בא"י המחזיר שכינתו לציון' כמנהגינו בשלוש רגלים.

בסעודת עתיקא קדישא לא זמרו אתקינו סעודתא, והריח מרן שליט"א בשמים (על קנמון ואזוב, ולא גם על ציפורן ככל שבת - שנמכר) והניחו י"ב מצות. אח"כ זימרו מזמירות שב"ק רק הזמר 'חי ה"'. וכן ניגוני יו"ט. כן הביאו ב' קוגלעך ובשר בהמה. על השולחן הסבו גם תלמידי ישיבותינו הק' דרי חו"ל, אשר נשארו להשתתף בעריכת הסדר ע"י כ"ק מרן שליט"א.

וזימר מרן שליט"א היוצרות לשחרית. אח"כ זימר מרן שליט"א 'ברח דודי' לב' הימים ולשבת חוה"מ. במהלך הסעודה ציוה מרן שליט"א להביא את כל הסימנים שהיו על הקערה אמש, ולאכלם, באומרו כי הם שיירי מצוה.

מרן שליט"א הורה לבחורי חו"ל להפסיק הסעודה, לברך ברכת המזון, ולהסתלק מן השולחן לזמן מה, ושוב ליטול ידיהם, על מנת שיוכלו לצאת ידי"ח ג' סעודות בשבת. ברכת המזון על הכוס בירך - הרה"ג רבי חיים משה שליט"א מירושלים.

ה'תורה' בסעודת היום היה עה"פ בקריאת היום (שמות יב, כ-כב) ולקחתם אגודת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסף וגו', ועבר ה' לנגוף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגף, ושמרתם את הדבר הזה לחוק לך ולבניך עד עולם. כבר נתחבטו המפוי' לבאר מה שאמר ושמרתם את הדבר הזה לחוק לך ולבניך דהרי נתינת הדם על המשקוף לא היה אלא בפסח מצרים ולא נאמרה לדורות, וא"כ מה שייך לומר ושמרתם לדורות עולם.

ואפ"ל, דהנה נודע מהזוה"ק (ראה תיקו"ז, תיקון י"ז) דכח הדיבור הוא בבחי' מלכות, ע"ד הנאמר

יונתי תמתי וגו', דודי שלח ידו מן החור ומעי המו עליו, קמתי אני לפתוח לדודי וידי נטפו מור ואצבעותי מור עבר על כפות המנעול, פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר נפשי יצאה בדברו בקשתיהו ולא מצאתיהו קראתיו ולא ענני, מצאוני השמרים הסובבים בעיר הכוני פצעוני נשאו את רדידי מעלי שומרי החומות, השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני, מה דודך מדוד היפה בנשים וגו', דודי צח ואדום דגול מרבה, ראשו כתם פז קוצותיו וגו', חכו ממתקים וכלו מחמדים זה דודי וזה רעי בנות ירושלים.

נודע מש"כ בזה"ק (פר' תצוה, דף קפג, ב) דהמצה הוא מיכלא דמהימנותא, היינו מאכל של אמונה. וראוי לבאר השייכות של מצות מצה למצות האמונה בהשי"ת.

- אמונה הנובעת מתוך הכרה שכלית אין לה קיום אלא מעוררת ספיקות -

ובפשטות אפ"ל, עפ"י המעשה הנורא שהובא בספר דברי תורה להרה"ק ממונקאטש זי"ע (דברי תורה, ח"א, סי' לה), וכבר הזכרנו זאת כמ"פ, שאירע אצל הרה"ק רבי ברוך ממעזיבז זי"ע שהיה לו תלמיד אחד איש רם ובן עליה, ובהיותו עולה במעלות העבודה אחזוהו פעם רגשי התעוררות להתעמק מעט בספרי המושכלות, לעמוד מקרוב ולהכיר באמונה מוחשית הנראית לעיניי, וכך החל ללמוד ולהעמיד בחקירות אלקות ופילוסופיות ולא גילה זאת לפני רבו, ועסק הרבה בספרי הראשונים אשר כתבו ספרים עמוקים בחקירות אלוקי, לגלות ולהוכיח עפ"י חכמת הפילוסופיא והחקירה כי ישנו בורא ומנהיג בעולם, יוצר כל אשר ברא עולמו ומשגיח עליו תמיד בכל עת. ובגודל עיונו בחכמה נפלאה זו נכנס ובא לגן המבוכה ובא לידי ספיקות והרהורים רח"ל, וככל שהעמיק יותר החלו התמיהות לעלות במוחו יותר ויותר עד שכעבור זמן נתקרר לגמרי מחסידותו ולא בא עוד אצל רבו כדרכו תמיד, ואף שבתחילה עוד היה בא לשהות מעט במחיצת רבו, אך כעבור זמן מה גם זה הפסיק.

בוודאי שהיתה טמונה בו נשמה גבוהה,

וטבלתם בדם' וגו', וכיון שימסרו נפשם להשי"ת לקיים רצונו בפועל ממש, הרי שבזכות כן ושמרתם את הדבר הזה, דבר היינו דיבור, ע"ד שדרשו חז"ל (ספרי, פר' תצא, אות קי"ט) עה"פ (דברים כג, י) ונשמרת מכל דבר רע מכל 'דיבור' רע, וז"ש שעל ידי מסירות נפש זו יזכו לקבל את הרוח ממללא, שיהיה פיהם סח בדברי תורה ותפילה, ודבר זה יהא לחק לך ולבניך עד עולם, לזכות לבחי' מלכות ושלטון עד שהצדיק גוזר והקב"ה מקיים, והבן.

תפילת מנחה התפלל לפני העמוד - הרב צבי גרין מפעיה"ק מטובי סופרי המלך, בעליות התכבדו, כהן - הרה"ח ר' בנימין חיים כץ מב"ב, לוי - הרה"ח ר' יוסף גרוס מפעיה"ק, שלישי - הרה"ג רבי חיים משה שליט"א מירושלים - נכד כ"ק מרן שליט"א, הגבה - הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א, גלילה - הר"ר יוסף שווארץ מחשובי סופרי המלך ועורך במכון עץ החיים - בצילא דמהימנותא.

בזמירות בעידן רעוא דרעוין התכבדו, ברוך א"ל עליון - הרה"ח ר' יונה טהלר מרחובות, דרור יקרא - הרה"ח ר' ישראל משה מנדל מפעיה"ק, שבת היום - הרה"ח ר' ישעי' טאובר מירושלים.

התורה בעידן רעוא דרעוין היה על הפסוק בקריאת היום (שמות יב, כא-כד) ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח, ולקחתם אגודת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסף ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר, ועבר ה' לנגוף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגוף, ושמרתם את הדבר הזה לחוק לך ולבניך עד עולם.

ותמהו מפרשי התורה, באומרו 'לחק לך ולבניך עד עולם', דמה שייך בזה ענין חוק לדורות עולם, והלא הגעת הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות, לא נצטוו בזה כי אם בפסח מצרים כאמור בכתובים כאן, ולא על פסח דורות.

שלמה המלך החכם מכל אדם אמר (שיר השירים ה) באתי לגני אחותי כלה וגו', אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעיתי

בטוב ולמאוס ברע, וכמו שנאמר (דברים ל, טו) ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב את המות ואת הרע, וכנגד היצר הטוב שיש באדם, יש בו גם את יצרו הרע המתגבר עליו בכל יום, ומפתהו למשכו אחר כל דבר רע, תאוות והבלי העולם הזה, ולמרוד חלילה מעל בה'.

בעת הזאת השי"ת מסתיר עצמו בהסתר בתוך הסתר, בבחי' 'והחכמה מאין תמצא' (איוב כח, ב), וכתוב שם (פסוק כא) ונעלמה מעין כל חי וגו', והבוכ"ע הוא טמיר ונעלם כשאין באפשרות להבין ולידע בידיעה שכלית וברורה, כי אם בבחי' אמונה שאנו מאמינים שישנו בורא ומנהיג לכל הבריאה, ואשר הוא משגיח בעינא פקיחא על כל בריותיו, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, והוא הוא הבורא והמנהיג אף שאין אנו רואים ואין אנו יודעים ומבינים.

בעולם הזה טרם יפציע אור הגאולה עדיין העולם מתקיים על ידי שכר ועונש וניתנת הבחירה לאדם כיצד יתנהג, ועל כן ישנם נסיונות כדי ליתן לאדם את כח הבחירה, ובעת הזאת אין איש מבין למה צדיק ורע לו רשע וטוב לו, ועל כן העבודה הישרה היא להתהלך בתמימות בלי הבנה והשגה.

ולזה מי שכבר השיג את שער מ"ט ונפל למוחו הקושיות האדירות והתמיהות על דרכי הבורא, מסוגל הוא ליפול לשאול תחתית מתוך כפירה ואפיקורסות ממש. כי הלא אמרו חז"ל (סוכה דף נ"ב ע"א) כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, ומעתה ככל שמשגיח יותר משערי החכמה מתעוררים אצלו קושיות וספיקות עצומים יותר, אף אתה, אמר הר"ב זי"ע לתלמידו, לעת עתה הנך עומד בשער האחרון, וכך נתעוררת באותן ספיקות שאין להם משיב לקוצר המשיג ועומק המושג, ועל כן באת לידי כך, ואם תעמיק עוד ועוד תוכל ליפול ח"ו עד שאול תחתית, ועתה אם תטיב שאת לחזור בכך להאמין באמונה שלימה ולקבל עליו עול מלכות שמים כבראשונה, הרי מוטב ומאליהם יסתלקו כל הספיקות, ואם לאו סופך מר כי בוודאי תפול עד לנוקבא דתהומא רבא. והורה לתלמידו לקבל על עצמו מכאן ולהלן אמונה שלימה בתמימות בלי

שנתגבר עליו יצרו הרע במאוד מאוד. אמנם היה לו זכיה מיוחדת כי בוודאי היה ירא ושלם והתנהג בחסידות, ובא רבו וירד להצילו מרדת שחת כדלהלן.

כאשר הרגיש זאת רבו הרה"ק הרבי רבי ברוך זי"ע בקדושתו, מיד נחפז להצילו משאול תחתית לבל ירד שחת, וישם לדרך פעמיו לעבר אותו העיר מקום מושב אותו התלמיד, ואכן בא לביתו של אותו תלמיד, ונעמד לפני שער פתח הבית ולא איוה להיכנס, וקרא לו ואמר לו, ידעתי את אשר טמון בלבבך מבוכת הספיקות רח"ל, אמנם תדע לך כי ישנם נ' שערי בינה וכל שער ושער עולה ע"ג חברתה יותר בעניני השגות אלוקית ע"י החקירה וההשגה השכלית, ובכל שער יכול להתעורר איזה קושיא, ואם זוכה ובעזר הבורא ממעל ומתרץ קושיא זו הרי הוא משיג גם את השער הב' שהוא למעלה משער הקודם, אך גם שם עולה לפניו קושיא נוספת קשה ועמוקה יותר מן הקושיא הקודמת וכאשר הקב"ה חוננו דעה אמיתית זוכה לתרץ ג"כ קושיא זו ומשיג את שער הג', אך גם שם עולים בפניו קושיות על שער זה וכו' ושוב בא לגן המבוכה ודעתו מבולבלת עליו, עד אשר עולה ומשיג בכל השערים, וכערך עלייתו כך גם ערך הנסיונות והקושיות העומדים בפניו.

והנה אמרו חז"ל (ראש השנה דף כ"א ע"ב) חמישים שערי בינה נבראו בעולם וכולן ניתנו למשה חסר אחד שנאמר (תהלים ח, ו) ותחסרהו מעט מאלקים, דהיינו שהצליח לעלות ולתרץ כל הקושיות והספיקות שעמדו לו בדרכו חוץ מבשער המ"ט, וזה אי אפשר לידע כי אם היה תירוץ לזה השער היה בטל הבחירה, כי השער האחרון לא יושג עד אשר יתקיים (ישעיה יא, ט) ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים בעת הגאולה השלימה עת אשר יבוער רוח הטומאה מן הארץ (עפ"י זכריה יג, ב), שאז יראו הכל בחוש וישיגו כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו, וכי הוא אדון העולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא, ואחרי ככלות הכל הוא לבדו ימלוך ונורא. אך כל עוד אנו בגלות ועדיין לא נעשה התיקון השלם, הרי שהבחירה מסורה ביד האדם אם לבחור

בשנת רנ"ב, וכמו"כ כתב האברבנאל בהקדמה, כי כאשר היו הגזירות הנוראות בגלות שפאני"א ובצרפת ופורטוגל, שגזרו עליהם להמיר דתם, או לצאת מביתם ערומים מבלי כל, הרי שכל אותן החוקרים אשר חקרו בפילוסופיה ועמדו על האמונה בדעתם השכלי המה המירו את כבודם ביום זעם ולא עמדו בניסיונות הקשים, והגם שדימו שיוכלו להסתיר יהדותם, הרי שלבסוף כמעט ונתערבו לגמרי בין אומות העולם, ומנגד פשוטי העם וקלי הדעת והנשים האמונים על דרכי אבות אשר אמונתם הייתה אמונה פשוטה בקבלה מאבותיהם ואבות אבותיהם הם זכו לעמוד איתנים באמונתם ולקדש שם הנכבד והנורא והועלו על מוקדם במסירות נפש, יעו"ש מה שכתב בטעם הדבר.

- תכלית יצירת האדם בעוה"ז שיעבוד את בוראו בתמימות -

והנה הגה"ק החתם סופר זי"ע (דרשות חת"ס, לשבועות שנת תקס"ב) כתב לבאר מה שאמר השי"ת למשה במעמד מתן תורה (שמות יט, יב) 'והגבלת את העם, ואילו משה רבנו ע"ה אמר (שם כב) לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדותה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו, דקאי על שני הגבלות הגבלה גשמית והגבלה רוחנית, רצ"ל שהאחד הוא הגבלה כפשוטו שלא יעלו אל ההר, ולבד מזאת הגבלה עוד שלא יעלו בהר ונגוע בקצהו, והוא הגבלה רוחנית, כי כל איש מישראל צריך לדעת ולהכיר עד איזה מקום יכול הוא להגיע ולעלות ברוחניות, ולא ידמה בעיניו שיכול הוא להבין ולידע הכל, והיינו דמלבד האמונה התמימה כי הקב"ה הוא שעשה ועושה לכל המעשים, יחפוץ גם לדעת ולהבין סיבת כל דבר ולבוא לידי ידיעת אלוקות ולהבין בשכלם כי ה' הוא האלוקים.

וזוהו דבר אשר הוא בלתי באפשרי, וכאשר מצינו במשה רבנו ע"ה (שמות לג, יג) שביקש מלפני הקב"ה 'הודיעני נא את דרכיך', ואמרו בגמרא (ברכות דף ז' ע"א) שאמר לפניו, רבונו של עולם, מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו, וכו', ואמרו שם בגמרא בדעת רבי מאיר, שהקב"ה לא נתן לו את בקשתו, ואמר לו

להתבונן ולהתעמק יתר על המידה, ובזאת יבוא על תיקונו.

כשמוע התלמיד את דברי רבו מיד החלו עיניו ליזול דמעות, בפרט בראותו את גדלות רבו שראה כל זאת ברוח קדשו. ותיכף קיבל על עצמו לשוב בתשובה שלימה ולהאמין באמונת אומן באמונה פשוטה, ושוב חזר להתאבק באפר רגלי רבו כל ימיו, ע"כ העובדא, ועי"ש בדברי תורה מה שפירש בזה לדרכו.

- שורש האמונה הוקבע בלבות ישראל במעמד מתן תורה -

ובספה"ק האריכו בזה, כי אף שבימי הראשונים שאז היו ענקים וגדולים והראשונים כמלאכים הם יכלו לעסוק בספרי חקירה ופילוסופיא, ברם בירידת הדורות, אשר הדורות מתמעטין והולכים, ראו חכמי התורה, שאם יתירו להמשיך לילך בדרך זו, הרי שיהיו רבים אשר יתעו ויסתבכו בגן המבוכה, ויבואו לידי ספיקות והרהורים באמונה התמימה. כי האמונה צריכה להיות אמונה פשוטה, שיקיים האדם בכך בחי' הכתוב (משלי א, ח) שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך, וכאשר קיבל מאביו ומאמו, כן מאמין אף הוא בלא כל פקפוק והרהור.

ושורש אמונה זו נחקקה ונחרטה בלבותיהם של ישראל בהיותם למרגלות הר סיני, וכאשר כתב רביה"ק מוהרצ"א זי"ע באגרא דכלה (פר' עקב), שבשעה ששמעו ישראל מפי הגבורה אנכי ה' אלוקיך וגו', הרי שמאז נחקקו בליבותיהם אמונת אומן בהשי"ת, שהאמינו וידעו בידיעה ברורה כי ה' אלוקינו ה' אחד, יעו"ש בדבה"ק.

ובספריו הק' הביא רביה"ק מוהרצ"א זי"ע כמה פעמים (ראה בני יששכר, מאמרי חודש סיון, מאמר ה, ועוד) מה שכתבו הקדמונים בעניין זה, שעיקר האמונה אינה כדרך החוקרים הפילוסופים שחקרו ועמלו להוכיח בהוכחות וראיות שונות שה' יצר עולם ומלואו ויש בורא ומנהיג לבירה, כי כעת בירידת הדורות צריכים אנו להימנע מכל חקירות ודרישות וכדבר הפסוק (איוב יא, ז) החקר אלוה תמצא אם עד תכלית שד"י תמצא. וכנודע עדותו של החסיד הקדוש מה"ר יוסף יעב"ץ שהיה מגולי ספרד

(שמות שם, יט) וחנותי את אשר אחון אע"פ שאינו כדאי, ורחמתי את אשר ארחם אע"פ שאינו הגון, ואמר לו עוד (פסוק כ-כג) לא תוכל לראות את פני וגו' וראית את אחורי ופני לא יראו, ע"כ. הכוונה בזה, שאמר לו הקב"ה, שכך היא הנהגת העולם באופן של הסתר פנים ובאופן של 'ופני לא יראו'.

כל זמן שהאדם מלובש בגוף גשמי ובחומריות, ויש לו עוד איזה הנאה מענייני עולם הזה וכו', לא יוכל להשיג דרכי הנהגתו ית"ש וכל שכן וקל וחומר שלא יוכל לבוא לידיעת אלוקים, ועל זה אמר הקב"ה למשה רבינו 'והגבלת את העם', היינו שיגבילם למען ידעו דאף אחר שירד ה' על הר סיני, לא ידמו כי על ידי כן יוכלו להשיג להבין ולבוא לידי ידיעה כי ה' הוא האלוקים, דאינו כן, דעל אף הגילוי האלוקות אשר מקצה העולם ועד קצהו שמעו הכל את קול ה' בכח שאמר 'אנכי ה' אלוקיך', מכל מקום עדיין לא יוכלו לבוא לידי ידיעת אלוקות על ידי כן. ראייה ברורה לכך, הוא ממה שנעשה ארבעים יום לאחמ"כ, שעל אף כל הגילויים הנשגבים עדיין היה השי"ת בבחי' א"ל מסתתר, ומתוך כך באו עפ"י פשטות המקראות לידי עון עשיית העגל, עכתוד"ק בתוספת נופך ויעו"ש שמבאר מקראי הקודש באופן נפלא.

זהו תכלית בריאת ויצירת האדם בעולם הזה, שיעבוד את קונו הגם שיש לו תמיהות ושאלות, ואינו מבין הנהגתו ית"ש, כי מלאכי מרום ישנם די והותר בשמים ממעל אשר המה מכירים ויודעים דרכי הנהגת הבורא, ולא היה צריך הקב"ה לברוא את האדם בעולם התחתון. ותכלית בריאתו בעולם הזה הוא להאמין בו ית"ש שהוא לבדו עשה ועושה הכל ולפניו ית"ש גלוי וידוע מה לעשות, והוא טוב ומטיב ורחמיו על כל מעשיו, כשכל דבר נעשה בחשבון מדוקדק עד מאוד.

- ע"י עסק התורה יזכה האדם לעבוד את בוראו באמונה תמימה -

והנה על מנת שיוכל האדם לבוא לידי האמונה התמימה בהשי"ת בלא כל ספיקות, הוא דייקא על ידי עסק התורה הק', וכנודע דברי קדשו של רביה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע (נועם אלימלך, פר' יתרו, ד"ה א"י וידבר) על הפסוק בפרשת

מתן תורה (שמות כ, א-ב) 'וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמר, אנכי ה' אלוקיך' וגו', דהכוונה שכל המצוות כולן לא נאמרו רק בשביל שעל ידם יבוא האדם לידי האמונה הפשוטה ודביקות בבורא ית"ש, ובחסור אחת מהנה בלתי אפשרי לו לאדם שיבוא לידי אמונת ה' הראויה, וזהו הפירוש 'וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמר' שכל תכלית הדברים האלה הוא לבוא לידי 'אנכי ה' אלוקיך', עכד"ק.

וכשעוסק האדם בתורה שוב אין לו כל תמיהות וספיקות, כי הלא קוב"ה ואורייתא חד (זוה"ק ח"ג, פר' אמור, דף ע"ג ע"ב), וממילא על ידה זוכה לבוא לידי אמונת אומן בהשי"ת, כי הלומד תורה בטהרה הרי שהתורה הק' מזרחת ומאירה בו באדם בכל פינה ופינה ומסירה ממנו כל ספק עד שבא לידי אמונת אמת ואמונת אומן בה' צור עולמים, כפי שהיה בעת מתן תורה שאז כאמור לעיל נחקק ונחרט בלבותיהם של ישראל ענין האמונה.

ויתבאר בזה ענין מלחמת עמלק, דמבואר בספה"ק כי הוא אשר הכניס הספיקות בלבותיהם של ישראל, כי עמל"ק בגימ' ספ"ק (ראה כתר שם טוב הוספות סצ"ג, ועוד), וכאשר אמרו בני ישראל (שמות יז, ח) היש ה' בקרבנו אם אין, וזאת על אף שזוה עתה ראו גילוי אלוקות בעת מתן תורה, ועיניהם ראו ולא זר את היד החזקה והזרוע הנטויה שהוציאם השי"ת ממצרים והפליא בהם את עשרת מכותיו, עד שאפי' המצרים הרשעים הודו ואמרו אצבע אלוקים הוא (שמות ח, טו), ולאחר צאתם ממצרים קרע להם את הים בו ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בנבואתו (מכילתא שמות טו, ב).

ואמנם כיון שבאו ישראל לרפידיים, ודרשו חז"ל (בכורות דף ה' ע"ב) שרפו ידיהם מדברי תורה, על ידי כן היה כח ביד טומאת וקליפת עמלק, להחדיר בהם ספיקות עד שבאו לגן המבוכה, ובכך יכלו להתגבר עליהם ויזנב בהם כל הנחשלים, שנפלו ובאו לידי מצב מר ושפל כל כך. ונס נצחון המלחמה היה על ידי אשר הרים משה את ידיו, ודייקא משה אשר הוא היה עמוד התורה, וכיון שקיבלו עליהם ישראל עול תורה שוב באו לידי אמונה תמימה, וממילא סרה מהם

בתמימות, ולקיים בעצמו הפסוק (דברים יח, יג) תמים תהיה עם ה' אלוקיך. ולזה דייקא במצות ביעור חמץ ואכילת מצה מתקנים פגם החטא הקדמון, שבאכילתו מעץ הדעת דימה שיוכל לדעת ולהשיג בחי' הטוב והרע כנ"ל.

- ביאור מקראי קודש בשיר השירים ע"ד הנ"ל -
 עפ"י האמור נבין מאמר החכם מכל אדם, שאמר אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי, והיינו שמעת לעת הקב"ה מסיר המסווה ומגלה ההסתר פנים, עד שישנו בחי' של גילוי אלוקות, והקב"ה מסייע באתערותא דלעילא לבני ישראל לעוררם להתקרב אליו ית"ש, והוא שולח להם רוח טהרה מלעילא, אולם אם כאשר דודי שלח ידו מן החור מדמה האדם כי קמתי אני לפתוח לדודי, שיש בידו לפתוח יותר מן החור אשר פתח הקב"ה עבורו, ומדמה שבפתחו הדלת יוכל להגיע לידי ידיעת אלוקות, ולראות ולהבין בשכלו כי מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה, ואינו סומך על אותו החור שפתח לו הקב"ה מתחילה, כי אם חפץ לפתוח כל הדלת ולהשיג ולדעת הכל, הרי שאז כיון שפתחתי אני לדודי, זה גרם שיהא ודודי חמק עבר, ועל האדם לדעת כי הנקודה אשר מן השמים פתחו עבורו ואותו ההתעוררות שנשלחה אליו מן השמים, אותו יתפוס אחזתיו ולא ארפנו, אולם לא ינסה להשיג יותר מכך.

כל אחד ואחד מישראל מסייעין אותו מעת לעת ומזמן לזמן מן השמים בהשפעת אורה דלעילא וסייעתא דשמיא למעלה מדרך הטבע, אולם כל ינסה לדחוק הקץ ולהבין ולהשכיל במושכלות, לדעת ולהשיג בשכלו את מי שאמר והיה העולם, כי באופן כזה הרי שנפשי יצאה בדברו בקשתיהו ולא מצאתיהו קראתיו ולא ענני, ולפתע יצוצו בפניו קשיים ונסיונות, ויעלו בלבו הרהורים וספיקות בדרכי הנהגתו ית"ש, וכעין מסך המבדיל יהיה נפרס בינו ובין אלוקיו חלילה. ובאופן כזה שמנסה להשיג יותר מכפי יכולתו, הרי שמצאוני השומרים הסובבים בעיר הכזני פצעוני כי אדרבה תחת אשר יתעלה במעלות העבודה יפול הנופל ממנו, ועל כן אדרבה יראה להתחזק באמונה תמימה בהשי"ת

כל ספק ושאלה, ונתיישב והותר להם כל הספיקות כולם כבתחילה.

- פגם אדה"ר היה בהעדר התמימות והתיקון לזה ע"י ביעור חמץ ואכילת מצה -

ענין זה כבר התחיל אצל אדם הראשון, דהנה הקב"ה ברא עולמו באופן שלא היה בו זוהמא כלל, ובקל היה כל אחד יכול להתחזק באמונה שלימה ולזכות לקרבת אלוקים. וציוה הקב"ה לאדם הראשון (בראשית ב, יז) ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל, ורצ"ל שאם יחפוץ לדעת דרכי הנהגתו של הבורא ב"ה, מפני מה פעמים נראה כהנהגה בטוב ופעמים ברע, הרי שידע כי ממנו לא תאכל, כי דבר זה הוא למעלה מהשגת אנוש, ולא יוכל האדם להשיג ולהבין הענין.

אכן כיון שבא הנחש הקדמוני ופיתתה את חוה לומר (בראשית ג, ה) כי יודע אלוקים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלוקים יודעי טוב ורע. וחלף שיענה אדם הראשון כנגדה שאינו יודע ומבין בטעם הדבר שנאסרה עליו האכילה מעץ הדעת, והאף שהנחש כעת גילה לו טעמו של דבר, אולם הלא לכל ענין יתכן שיהיו עוד אלף טעמים לאיסור, ומעתה אין לו להתיר לעצמו להמרות את פי ה'. ואמנם כיון שנתפתו לדבריו, ואף אדם הראשון אשר היה האדם הגדול בענקים מקצה העולם ועד קצהו (חגיגה דף י"ב ע"א) נכשל ובא בפגם זה, עלתה לו מה שעלתה.

ונרמז ענין זה במצות ביעור חמץ, דהנה כתב רביה"ק מוהרצ"א זי"ע בבני יששכר (מאמרי חודש ניסן, מאמר ד, דרוש ה, ע"ד הפשט) דאיתא מהמגלה עמוקות דמצות ביעור חמץ בא לתקן חטא אדם הראשון, דחמ"ץ שא"ר בגימטריא ע"ץ הדע"ת (תקל"ט), יעו"ש, והיינו כי ענין אכילת מצה הוא כתיקון לחטא הקדמון, אשר זה היה שורש פרה ראש ולענה.

וי"ל בפירוש הענין, דהנה החמץ הוא תופח ועולה למעלה, ורומז לאדם שמדמה בעצמו כי יכול הוא להשיג מדריגות גבוהות והשגות נעלות, לעומתו המצה הוא דק שאין בו מאומה, ומורה על האדם שיודע ומכיר כי הוא אינו מבין ואינו יודע מאומה, ואף אינו חפץ להתהלך בגדולות ובנפלאות ממני, כי אם אדרבה להתהלך

המזוזות, וראה ה' את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח, ובוודאי שלא היה צריך לסימן לדעת שמתגורר שם בן ישראל ושלא ליתן למשחית לבוא אל תוך הבית, דהלא זה שנה שלימה שהפליא הקב"ה מכותיו על המצרים במצרים ביד משה ואהרן שלוחיו הנאמנים שהיו מזהירים את פרעה לפני בא המכה ומבקשים הימנו לשלח את ישראל, ואז לא הוצרך כלל לסימן איזה בית הוא בית של איש מישראל ומי הוא מהמצריים, וא"כ בוודאי גם עתה טרם צאתם לא היה צריך לסימן לדעת מי הוא מישראל.

ואמנם לזה נצטוונו לגעת בדם על המשקוף ועל שתי המזוזות, כענין חוק בלא טעם ופירוש, ונצטוו אז ישראל אחר שמסרו נפשם לקשור הטלה אל כרעי המיטה, ושחטו אלילם של מצרים ליתן מן הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות בבחי' חוק בלי טעם, כי כאמור לסימן ולהיכר לא הוצרכו ליתן כלל וכלל.

ועל הדבר הזה אמרה תורה ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם, רצ"ל דכשם שכעת אין אתם משיגים ומבינים טעם מצות הטבילה בדם אשר בסף וההגעה אל המשקוף ואל שתי המזוזות, כי טעמו ועניינו הוא גבוה מעל גבוה למעלה למעלה, כמו כן ידעו לחק לך ולבניך עד עולם, שכל התורה כולה הוא בבחי' חק בלא טעם, וזהו ענין האמונה בו ית"ש וקבלת עול מלכות שמים, שלא יתכן שיהיה מתוך הבנה והשגה, אף דמותר לדרוש וללמוד, אולם אחר ככלות הכל על האדם לדעת כי אי אפשר להשיג הכל, אלא ישנו דברים שהמה בבחי' חק בלא טעם. וכאשר ילך בדרך זו לדעת כי אינו יכול להשיג ולהבין הכל או אז לך ולבניך עד עולם, רצ"ל שלא יתעו בניו ובני בניו לסור מדרך השי"ת חלילה, כי כשמתהלכים ומתנהגים באמונה פשוטה, בעבור שכך קיבלו מאבותיהם, ואבותיהם מאבות אבותיהם וכו', הרי שבכך נשאר האמונה חקוקה וחרוטה בלב האדם לו ולזרעו אחריו, לא כן כאשר ילכו בחקירות ובחכמת הפילוסופיא וכו', שאז עלולים זרעו אחריו לירד מדרך התורה והמצוות.

ולא יהלך בגדולות ובנפלאות ממני. ולגודל אמונתם של ישראל בה' צור עולמים, אמר עוד, כי אף שהגויים תמהין ושאלין מה דורך היפה בנשים מה דורך מדוד, ומפני מה מאמינים אתם ביחוד שמו ית' באחדות הבורא וכי ה' אלוקינו ה' אחד ואין עוד מלבדו.

ואנו משיבים כנגדם כי דודי צח ואדום דגול מרבבה ראשו כתם פז קוצותיו וגו', חכו ממתקים וכולו מחמדים זה דודי וזה רעי בנות ירושלים, וברש"י 'זה דודי' זה דמות דודי וזה דמות רעי, ועל כל אלה חליתי לאהבתו, והדוגמא כלפי הקב"ה כך היא. 'דודי צח' ולבן להלבין עונותי, 'צח' ולבן כשנראה בסיני נראה כזקן מורה הוראות, וכן בשבתו למשפט (דניאל ז, ט) לבושיה כתלג חור ושער רישיה כעמר נקא, 'ואדום' ליפרע משונאיו כענין שנאמר (ישעיה מג, ב) מדוע אדום ללבושיך. 'ראשו כתם פז' תחילת דבריו הבהיקו ככתם פז, וכן הוא אומר (תהלים קיט, קל) פתח דברך יאיר, פתח אנכי ה' אלוקיך הראם תחלה שמשפט מלוכה יש לו עליהם, ואחר כך גזר עליהם גזירותיו וכו', עכ"ל, יעו"ש שביאר בזה המשך המקראות.

ולעניינינו י"ל, כי אנו משיבים לאומות העולם על טענתם, דאנו מתחזקים באמונה תמימה בהשי"ת בלא כל הרהור ושאלה, כשדבר זה נחרט ונחקק בליבותיהם של ישראל במעמד הנבחר מעמד מתן תורה, שאז נתגלה עליהם הקב"ה ואמר אנכי ה' אלוקיך. ולכן כיון שאנו עוסקים בתורתנו ודבקים אנו בתורה הק', שוב מסתלקים מעמנו כל התמיהות והספיקות, ואנו יודעים ומכירים כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו.

- כל התורה יש לקיימה באמונה תמימה כחוק בלא טעם -

עתה נבוא לביאור מקראי הקודש, כשעמדו ישראל לצאת ממצרים נצטוו מפי הקב"ה 'משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם', וברש"י משכו ידיכם מעבודה זרה, והרמז בזה שהורה להם הקב"ה שאם חפצים הם להיבדל מן המצריים ולמשוך ידיהם מהעבודה זרה, ושלא יעלה בלבבם ספיקות והרהורים אחר דרכי הנהגת הבורא, על כן נתן להם את מצות הפסח ובו נצטוו ליתן מן הדם אשר בסף על המשקוף ועל שתי

לעצמו שמירה שלא יסגר אותו השער בעדו. וכשם שלגבי רכוש האדם אמרו חז"ל (ב"מ דף כ"א ע"ב) עשוי אדם למשמש בכיסו כל שעה, וכשיש לו לאדם איזה דבר יקר ערך הריהו בודק אחריו בכל יום. כן נמי אנו סופרים את ימי הספירה, ובכל יום ויום מוסיפים והולכים בהכנה דרבה לקראת קבלת התורה, שנוכל לקבל עול מלכותו בשלימות ומתוך שמחה.

והנה קיוונו וייחלנו כי נזכה בשנה זו להקריב קרבן הפסח במועדו בירושלים הבנויה, אכן אף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא, ואין אנו מרפים באמונתנו כי קרוב יום ה', ואף שלא הגיע עד עתה בוודאי יבוא תיכף ומיד. ובפרט לפי"מ דהוה מרגלא בפומיה דכ"ק אאדמו"ר זי"ע שהגאולה מסוגל שתבוא בין גאולה לגאולה, והיינו בין פסח ראשון לפסח שני, מדחזינן דאפליגו בה אמוראי בירושלמי (פסחים פ"ט ה"א) באם יבוא משיח לגאלנו ויבנה ביהמ"ק בין פסח ראשון לפסח שני אם יקריבו קרבן פסח שני, ושמע מינה שזמן זה מסוגל לגאולה.

יעזור השי"ת ויגביה קרן ישראל, וירומם את בני ישראל ומאשפות ירים אביון, כשבדור הזה כולנו בבחי' אביונים, הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם ירומם את כל עם בני ישראל עד לרום המעלה, וירומם קרן ישראל בישועה השלימה, ובפסח שנידונים על התבואה (ראש השנה דף ט"ז ע"א) יתן השי"ת לכל בני ישראל בני חיי ומזוני רויחי וכל ההשפעות טובות, ואך ששון ושמחה ישרור בכל בתי ישראל. ובוודאי כשרואה הקב"ה היאך הכינו עצמם בני ישראל לחג הפסח בכל מיני הכנות הידורים וחומרות, הריהו נותן להם כנגד זה בעין יפה שפע פרנסה ושפע השפעות טובות, ובכלל פרנסה נכלל כל העניינים, כדאיתא בספה"ק זרע קודש (פר' וירא, עה"פ וה' אמר וגו', ועוד) דרפואה היינו פרנסה יעו"ש. ששון ושמחה ישיגו, וישלח להם רפואות וישועות, ויזכו לראות דורות ישרים ומבורכים, ונזכה לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

תפילת מעריב התפלל לפני העמוד - הרה"ח ר' שמעון צבי איידליס מפעיה"ק.

ועל זה מורה המצה אשר הוא מיכלא דמהימנותא, כי כאמור המצה הוא דבר דק ואין בו מאומה, וזה מורה שכל העדר האמונה ומי שבא לידי מינות ואפיקורסות הוא בגין שחפצו להבין ולהשכיל, ואף שידעו כי ישנו מנהיג ובורא לעולם, מכל מקום דימו שיהיה בידם להבין דרכי הנהגתו ית"ש, אכן בגין כן איבדו כל אשר להם ונפלו מטה מטה. והמצה הוא מורה שאינו חפץ להבין ולהשיג מאומה, אלא הוא מקיים מצוות השי"ת בתמימות וכדדרשו חז"ל (מכילתא ב, ט) בפסוק (שמות יב, יז) ושמרתם את המצות - ושמרתם את המצוות, שרק מי שהוא בבחי' המצה שיודע שאינו יכול להבין ולהשיג הכל, הוא הוא אשר יזכה לקיים כל מצוות התורה כראוי, ולהשאר דבוק בו ית"ש באמונה שלימה ותמימה.

*

הנה עם בני ישראל הידרו כל כך במצוות, ואין כל ספק כי עלה הכל לפני הבוכ"ע לנחת רוח ולרעוא לפניו, שאף בדור חשוך וירוד כל כך, אחר גלות ארוכה ומרה כל כך, כשהנסיונות והקשיים גברו ועלו למעלה ראש, עד אשר אותותינו לא ראינו אין עוד נביא ולא אתנו יודע עד מה (תהלים עד, ט), ומכל מקום בני ישראל אינם שואלים ומקשים כלל, כי אם מכינים עצמם לחג הפסח כמדור דור, בכל ההנהגות וההידורים שהידרו וקיבלו עליהם היהודים מדורי דורות. ובוודאי שמתוך כך נתעוררו רחמיו ית"ש בכל העולמות, אשר מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. ואחת בקשתינו כי נזכה ויקויים בנו ושמרתם את הדבר הזה, היינו שכל אותם רגשי ואורות ההתעוררות, של כל המצוות הרבות שקיים כל איש ישראל ביום טוב ראשון של פסח יהיו שמורים ואצורים בקרבנו לבל נאבדם חלילה, כי אם לא יזהר האדם הריהו דומה למי שיש לו ממון רב בכיסו, אלא שהכיס קרוע ומפסיד בכך כל אשר לו, וכאשר יפנה לאחוריו לתור אחר אבידתו ימצא כי נשאר ריקם מכל.

והאדם אשר קנה לעצמו רכוש רב ביום טוב הראשון של פסח ילך הלאה מחיל אל חיל לעלות ולהתעלות עוד ועוד, כי בימים אלו הקב"ה פותח שער לכל אחד ואחד מישראל, ועל האדם לעשות

מתיבתא דברי יציב בחיפה.

אחר תפילת מנחה, עלה מרן שליט"א על בימת הכבוד, ותחילה נשא דברים הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א, שבדבריו קישר המעמד של כבוד התורה לבחורי החמד אשר צברו מאות שעות רצופות כל אחד בימי השובבי"ם, שאז מתעורר ענין יציאת מצרים בכח, כשהקריאה מעורר הזמן, לימי הפסח בהם יצאנו ממצרים בפועל.

ומתאספים בצל הצדיק, אשר כל מה שכל אחד ואחד עולה בידו להתעלות בתורה ועבודת השי"ת, הוא בכח ובזכות הצדיק אשר משפיע מהודו עלינו תמיד, בעבודת הקודש, בתפילותיו הק' ובדברות קדשו המאירים עלינו תמיד.

כן האריך ביסוד גדול בעבודת השי"ת, שהאדם צריך לראות תמיד עם במעשיו ופעולותיו נשאר רושם להמשך והדבר יש לו קיום, שזהו סימן כי פעולותיו ומעשיו רצויים, וכי הוא צועד בדרך הישר ובמסולה העולה בית א"ל. וזוהו ביאר הבדל השאלות של בן החכם והבן הרשע, כי אצל הבן החכם כתיב 'והיה כי ישאלך בןך מחר', ויש מחר לאחר זמן, והיינו שאינו שואלו כעת על ענין הפסח, אלא אחר זמן הוא מתעורר לשאלו, וכשרואה האב שעדיין יש בו רישומי דקדושה, ועדיין זוכר הוא ענייני החג, הרי שבוודאי נתקיים בו ענין האפיקומן שישאר בו טעם מצה בפיו, ועונה לו כהלכות הפסח, כי זה היה יסוד יציאת מצרים. לא כן הבן הרשע שבשעה שמיסב לשולחן הסדר הוא שואל מה העבודה הזאת, אולם יום לאחמ"כ שב לסורו, ועל כן אילו היה שם לא היה נגאל.

כענין הזה ראו בהיכלי ישיבותינו הק', שאף לאחר שעברו ימי השובבי"ם ת"ת, ועדיין רושם הקדושה של שבועות הללו ניכר בהיכלי הישיבות, כאשר בשבועות השובבי"ם למדו קטן כגדול מאות שעות רצופות בתענית הדיבור, והתמידו מאוד בתורה, ועדיין נמשך הדבר עד לסיום הזמן בקול תורה רבתי בכל שעות היום, החל מאשמורת הבוקר ועד אישון ליל כראוי וכיאות. כאן השמיע כ"ק מרן שליט"א מדברות קדשו משך

כמחצית השעה (תוכן דברות הקודש יבוא אי"ה). בסיום דברות הקודש זימרו עוד כמה ניגוני יו"ט בקול צליל וזמר לכבוד המועד, והחל לעבור בסך מאות בחורי החמד שצברו בימי השובבי"ם ת"ת למעלה מ-300 שעות רצופות בתענית הדיבור. וכן עברו ראשי החבורות.

תפילת ערבית התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' אברהם חיים פרנקל שליט"א מנהל רוחני דישיבה"ק לצעירים שפע חיים באלעד.

יום שלישי ח"י ניסן ג' דחווה"מ

תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הר"ר מרדכי לוי מחיפה, בתפילת הלל כיבד מרן שליט"א את נכדו הרה"ג ר' חיים משה שליט"א מירושלים, תפילת

לאחר התפילה הכריזו על זמן תפילת שחרית בימי חוה"מ בשעה 9.00 בבוקר.

ונכנס מרן לביתו להבדלה, (ולא אמר מרן שליט"א ויתן לך). לאחר מכן נטל מרן שליט"א ידיו לסעודה לרגל חוה"מ ומלוה מלכה, בהשתתפות בני המשפחה, כבכל ימי חוה"מ שנוטל מרן ידיו לסעודה ב' פעמים, ביום לאחר תפילת שחרית, ובלילה לאחר תפילת מעריב. וזמרו הזמירות למוצאי שבת.

יום ראשון ט"ז ניסן א' דחווה"מ

תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' שמואל נטע זלמנוביץ שליט"א ר"מ בישיבה לצעירים פעיה"ק. בתפילת הלל כיבד מרן שליט"א את בנו הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א, ומכרו את העליות. תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - הרה"ח ר' יצחק טויסיג מב"ב.

לאחר התפילה עבר קהל עדתינו והאורחים שעלו להקבלת פני רבו בחג לברך ולהתברך בברכת א גוט'ן מועד (וכן אחרי כל התפילות בימי חוה"מ). ונכנס מרן שליט"א לביתו לסעודת החג. וזימרו 'שושנת יעקב', לרגל סעודת אסתר.

תפילת מנחה התפלל לפני העמוד - הרה"ח ר' שמעון צבי איידליס מפעיה"ק.

בין מנחה למעריב למד מרן שליט"א על מקומו בדף היומי מס' יבמות (וכן בשאר הימים בין מנחה למעריב). מעט אחרי זמן ר"ת התפללו מעריב, לפני העמוד ניגש הרה"ג ר' אהרן יהושע קלוגר מח"ס הליכות חיים ור"מ בישיבה"ק.

יום שני י"ז ניסן ב' דחווה"מ

תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הרב עזריאל רייכמן מפעיה"ק. בתפילת הלל כיבד מרן שליט"א את בנו הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א, ומכרו את העליות. תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - הרה"ג רבי שלמה זלמן למברגר שליט"א אב"ד מאקאווא נתניה ור"מ בישיבה"ק.

בשעות אחה"צ התכנסו ובאו אל היכל המתיבתא כ-1000 בחורי חמד תלמידי ישיבותינו הק' ברחבי ארה"ק, ורבים מבני החבורות, למעמד 'האספו', מעמד כבוד התורה לכלל בחורי אנ"ש, לומדי הישועות רצופות בימי השובבי"ם ת"ת העעל"ט. כל מהלך המעמד לווה בכלי שיר וזמרה כראוי וכיאות.

לפני כניסת כ"ק מרן שליט"א נשאו דברים הרה"ג ר' חיים רפאל אייזנבך שליט"א מראשי ארגון 'בחצרות החיים', והרה"ג רבי יצחק בלומנטל שליט"א ר"מ בישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק ומראשי החבורות.

עם כניסת כ"ק מרן שליט"א למעמד התפללו תחילה תפילת מנחה, לפני העמוד ירד - הרה"ג רבי צבי אלימלך ליפער שליט"א מנהל רוחני דישיבה"ק

תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - הרה"ג רבי משה גדליה לנדאו שליט"א רב בית מדרשנו ישמח משה בנתניה וראש רשת כוללי יו"ד בארה"ק.

לפני זמן הדה"נ ערך מרן שליט"א עירובי תבשילין ע"י מצה ודגים (והכניסו המצה בשוה"ט דעתיקא קדישא, והדג בשוה"ט עידן רעוא דרעוין).

ליל יו"ט שביעי של פסח

בשעה 7.15 נכנס מרן שליט"א להיכל המתיבתא לתפילת מנחה, וניגש מרן שליט"א לפני העמוד. מעריב התפלל לפני העמוד - הרב יעקב יהודה מילר משגיח בישיבה"ק מתיבתא דברי יציב בחיפה. וזמרו ואמונה כל זאת. אחר התפילה עברו הקהל לברכת א גוט יו"ט.

במשך השוה"ט דליל יו"ט זימרו המשוררים הרבה מניגוני יו"ט. והורה מרן שליט"א למשוררים לזמר מערבית, וזימר מרן שליט"א מערבית של ליל שביעי של פסח ושל ליל אחרון של פסח. כן זמרו הזמר העתיק 'ברח דודי' בניגון של הבעל מנגן הרה"ח ר' אביש מאיר בראנסדורפר ע"ה, וכן עוד מפויט ברח דודי בניגון המקובל מהרה"ק מזלאטשוב זי"ע.

והביאו מאכלי שבת והוסיפו להביא בשר בהמה וקוגעל. לאחר מאכל הקומפוט נשא מרן דברי פלפול, וזהו תוכנה:

במדרש (שמו"ר פכ"א, ס"ז) וכיון שהלך לקרוע את הים לא קבל עליו להקרע וכו', מה עשה הקב"ה נתן ימינו על ימינו של משה שנאמר (ישעיה סג) מולך לימין משה וגו' מיד ראה להקב"ה וברח שנאמר (תהלים קיד) הים ראה וינס מה ראה אלא שראה להקב"ה שנתן יד ימינו על משה ולא יכול לעכב אלא ברח מיד, א"ל משה מפני מה אתה בורח, א"ל הים מפני אלקי יעקב מפני יראתו של הקב"ה, מיד כיון שהרים משה ידו על הים נבקע שנאמר ויבקעו המים וכו', וצל"ב הענין שנתן הקב"ה ימינו על ימין משה, גם צריך להבין מדוע נקט דווקא מפני אלוקי יעקב ולא אלוקי אברהם ואלוקי יצחק וכדו', והגם דסמך אלישנא דקרא מה לך הים וגו' מלפני אדון חולי ארץ מלפני אלוקי יעקב, מ"מ בקרא גופא יש להבין מפני מה תפס דייקא אלוקי יעקב.

ובמד"ר (סכ"א ס"ח) ר"ע אומר בזכות יעקב אני קורע להם את הים שנאמר ופרצת ימה וקדמה, ורמזו בזה ויבקע אתוון יעקב, וטעמא בעי מדוע דייקא בזכות יעקב נקרע הים ולא בזכות שאר האבות.

מוסף התפלל לפני העמוד - הגאון רבי דוד זאב רייך שליט"א רב דקהלתנו הק' בעיה"ק צפת. אחר התפילה נערך שמחת הברית לבן הרה"ח ר' שלום ברבר מפעיה"ק (ב"ר יצחק אהרן מפעיה"ק), ולבן הר"ר אפרים רייכמן מחיפה (בהג"ר שמואל מירושלים, וחהג"ר אברהם לוי מפעיה"ק). בסעודת היום זימר מרן שליט"א יום ליבשה, לרגל ברית המילה.

תפילת מנחה התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' יעקב פינחס גבירץ משגיח בישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק, תפילת מעריב התפלל לפני העמוד הרה"ג ר' חיים משה שליט"א מירושלים - נכד כ"ק מרן שליט"א. בתפילת ערבית הדליק מרן שליט"א ב' נרות לרגל היארצייט של חותן המלך הגה"צ רבי שמואל אלכסנדר אונסדורפר זצוק"ל רב בית מדרשנו בפתח תקוה.

בערב הגיעו לביקור חג חדב"נ הגה"צ גאב"ד קרית הבעש"ט שליט"א, וחדב"נ הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בב"ב וראש ישיבה תורה לשמה שליט"א, (תוכן השיחות יבואו אי"ה).

יום רביעי י"ט ניסן ד' דחווה"מ

לפני תפילת הדליק מרן שליט"א ב' נרות לרגל היארצייט של חותן המלך הגה"צ רבי שמואל אלכסנדר אונסדורפר זצוק"ל, רב בית מדרשנו בפתח תקוה. תפילת שחרית התפלל לפני העמוד הר"ר יקותיאל יהודה היילפרין מפיעה"ק, בתפילת הלל כיבד מרן שליט"א את נכדו הרה"ג ר' יעקב מאיר משולם שליט"א מירושלים. תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - המחותן הרה"ג רבי יחזקאל שרגא היילפרין שליט"א דומו"צ בית מדרשנו ברמות ומראשי ישיבה"ק לצעירים שפע חיים בירושלים עיה"ק.

אחר התפילה ערך מרן שליט"א סעודת יארצייט לחותנו בביתו נאוה קודש, במהלך הסעודה נשאו דברים והעלו זכרון דברים מזקינים זצוק"ל, הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א, הרה"ג רבי יחזקאל שרגא היילפרין שליט"א דומו"צ בית מדרשנו ברמות ומראשי ישיבה"ק לצעירים שפע חיים בירושלים, והרה"ג רבי שלמה זלמן למברגר שליט"א אב"ד מאקאווא נתניה ור"מ בישיבה"ק.

תפילת מנחה התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' מאיר נטע שליט"א - נכד כ"ק מרן שליט"א. לתפילת ערבית ניגש - הרב אליהו יוסף שפיצר מפעיה"ק.

יום חמישי כ' ניסן ה' דחווה"מ

תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הר"ר מיכאל דייטש מפעיה"ק, בתפילת הלל כיבד מרן שליט"א את נכדו הרה"ג ר' יקותיאל יהודה שליט"א מפעיה"ק,

והפר לה האב או הבעל, והיא לא ידעה שהפר, ועברה על נדרה או על שבועתה הרי זו פטורה, ואע"פ שנתכוונה לאסור הואיל ונעשה ההיתר פטורה וע"ז נאמר וה' יסלח לה כי היא אביה אותה, ומכין אותה מכת מרדות מפני שנתכוונה לאיסור, עכ"ל. ובכס"מ שם העיר דהרמב"ם פסק כרבי יהודה דמשמע ליה דרבי יהודה לאו לאיפלוגי אתא אלא לפרש דברי ת"ק עיי"ש, והיינו דאם היה רבי יהודה חולק על ת"ק, היה לו לרמב"ם לפסוק כחכמים.

ויש להסמיך כן מאריכות לשונו של רבי יהודה 'אם אינה סופגת את הארבעים תספוג מכת מרדות', דהול"ל בקצרה 'סופגת מכת מרדות', אלא דכוונתו לדייק ולפרש דברי הת"ק דמ"ש אינה סופגת את הארבעים הוא דייקא הא מכת מרדות סופגת, וז"ש על הת"ק אם אינה סופגת את הארבעים מ"מ יש במשמע דתספוג מכת מרדות.

אמנם במשנה למלך שם כתב שמדברי התוס' (נזיר דף כ"א ע"ב ד"ה לעולם) נראה דסבירא להו דרבי יהודה פליג על הת"ק עיי"ש, והיינו דשם בגמ', איבע"ל בעל מיעקר עקר או דלמא מיגז גיז וכו'. ת"ש האשה שנדרה בנזיר והיתה שותה יין ומטמאה למתים הרי זו סופגת את הארבעים, היכי דמי אילימא דלא היפר לה בעל צריכא למימר, אלא פשיטא דהיפר לה בעל, ואי ס"ד בעל מיעקר עקר אמאי סופגת ארבעים, אלא לאו ש"מ בעל מיגז גיז. לעולם אימא לך בעל מיעקר עקר, ומשום דקתני סיפא היפר לה בעלה והיא לא ידעה והיתה שותה יין ומטמאה למתים אינה סופגת את הארבעים, תנא נמי רישא סופגת. ופירשו בתוספות, דלעולם י"ל דמיעקר עקר והא דלוקה היינו כשלא הפר הבעל, ודקאמרת צריכא למימר, משום סיפא דאיצטריך ליה למיתני אינה סופגת תני רישא אגב סיפא דסופגת, וסיפא איצטריכא ליה למיתני לאפוקי מדרבי יהודה דאמר דכי נמי היפר לה בעלה ושתתה יין לוקה מכת מרדות עכ"ל, הרי להדיא דהתוס' ס"ל דרבי יהודה חולק על הת"ק. לפי"ז י"ל דאין הלכה כרבי יהודה, אלא כחכמים דפטורה לגמרי. ויתכן שגם הך ברייתא דצריכה כפרה וסליחה אתיא כרבי יהודה, אבל לחכמים אין בה אשמה כלל מאחר

עוד הובא בספרי קמאי ג' מדרשים הבאים כאחת, הים ראה וינס מה ראה ברייתא דרבי ישמעאל, עוד במדרש מה ראה ארונו של יוסף ראה, עוד במדרש ראה ישראל באים ורכוש מצרים בידם, ושלשה אלה נפלאו.

ונל"ב בדרך דרוש, ונעטר פתגמא במילין יקירין ממילי דאבות, מאשר דרוש דרש כ"ק אדמו"ר זי"ע בליל שש"פ, ונדפס בשפ"ח חו"פ לפסח (דרוש ע') לבאר המדרש מה ראה ארונו של יוסף ראה, דנודע קו' הראשונים (רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה, רמב"ן בראשית טו, יד) מפני מה נענשו המצריים הרי קיימו מצות השי"ת וגזירתו כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם וגו'. ובאור"ח הק' עה"פ (בראשית שם) וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי, כתב וזל"ק, כי האומות טעם אשר יענונו הוא לצד הבדלתינו מהם וקיום המצוות אשר אנו מקיימים, וצא ולמד אם היו ישראל עובדים לטלה והיו לעם אחד במצרים לא היו המצריים משתעבדים בהם והיו כאחיהם המצרים וכו', והוא אומרו וגם את הגוי דן אנכי אני אתדיין עמו, כי אני יודע מחשבות אדם ותחבולותיו וטעם העינוי, שאינו לצד קיום מצות ה' שגזר עליהם כן וכו' עיי"ש. נמצא שהמעשה כשלעצמו שעינו המצרים את ישראל לא היה פועל רע, רק המחשבה והמטרה שלהם היתה לרעה, ונענשו על מחשבתם הרעה (וכן כתב בתויו"ט אבות פ"ב מ"ז).

ויש לדון דדב"ז הוא כעין הא דתנן במי שנתכוין לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, דבגמ' נזיר (דף כ"ג ע"א) האשה שנדרה בנזיר והיתה שותה יין ומטמאה למתים הרי זו סופגת את הארבעים, הפר לה בעלה והיא לא ידעה שהפר לה בעלה והיתה שותה יין ומטמאה למתים, אינה סופגת את הארבעים, רבי יהודה אומר אם אינה סופגת את הארבעים תספוג מכת מרדות. ובגמ' ת"ר אישה הפרם וה' יסלח לה (במדבר ל, יג) באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר שהיא צריכה כפרה וסליחה, וכשהיה מגיע רבי עקיבא אצל פסוק זה היה בוכה, ומה מי שנתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה טעון כפרה וסליחה וכו' עיי"ש.

וכתב הרמב"ם (פי"ב מנדרים הי"ח) וז"ל, נדרה

שלמעשה בהיתר עלתה בידה.

והנה לדברי הרמב"ם דמכין אותה מכת מרדות מפני שנתכוונה לאיסור, היינו שהעונש הוא על זדון לבה ורוע כוונתה. וזה דלא כמ"ש המפרש בנזיר שם (ד"ה רבי יהודה) דלוקה מדרבנן כדי להוכיחה שלא תהא מזידה עכ"ל, משמע דהוא משום גדר וסייג שלא תבא לידי עבירה במזיד.

והנה נודע דברי האוה"ח הק' (בראשית נ, כ) במה שאמר יוסף לאחיו, ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה למען עשה כיום הזה להחיות עם רב, והרי זה דומה למתכוון להשקות חבירו כוס מות והשקהו כוס יין, שאינו מתחייב כלום, והרי הם פטורים וזכאים גם בדיני שמים, עכלה"ק. ותמהו עליו שזה נגד גמרא ערוכה הנ"ל דיליף מוה' יסלח לה שצריכה כפרה וסליחה וכו', [האמנם דלדברי התוס' והמל"מ הנ"ל דרבי יהודה חולק על הת"ק, וכל הך מילתא דצריכה כפרה וסליחה אתיא רק כרבי יהודה, לא קשיא כלל, די"ל דהאוחה"ק אזיל אליבא דת"ק, ודו"ק].

ויש ליישב דברי האוחה"ק, דהא דצריך כפרה היינו בכה"ג דאף שלא עשה עבירה, אך מ"מ מה שעשה אינו מעשה טוב ומועיל דאז נענש על המחשבה, אבל אם עצם המעשה יצא להיות דבר טוב ומועיל אז הטוב שנתהווה גובר על המחשבה אשר לא טובה, ופטור אף בדיני שמים, לזה נקט האוה"ח המשל דהשקהו כוס יין ולא סתם כוס מים, דהיינו דלא רק שלא עלה בידו להרע אלא דאדרבה הטיב לו בהשקאת כוס יין, ובדומה לזה היה מעשה השבטים שחשבו לרעה אבל למעשה יצא מזה טובה גדולה להחיות עם רב. מה שאין כן בזה שנתכוין לאכול בשר חזיר, דהוא יושב ואוכל אכילה גסה ומתועבת כזולל וסובא, בכה"ג אף שעלה בידו בשר לאכול בשר טלה אין נמשך טוב ותועלת במעשיו (וכיוצ"ב כתב בשו"ת בית יצחק יור"ד סימן ח' אות ח', ועי' דב"ת להגה"ק ממונקאטש מהדורא ז' אות פ"ה, שו"ת דברי יציב יור"ד סימן ס"ז).

והנה בישמח משה (פר' ויחי, ד"ה ויבך יוסף) ביאר מאה"כ (בראשית נ, טו-יט) לו ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אותו וכו', ויאמר אליהם יוסף אל תיראו כי התחת אלוקים אני, עפי"ד הנזר הקודש (ב"ר פד, יז) שביאר מפנ"מ דוקא רבי

עקיבא בכה בהאי קרא דוה' יסלח לה, ע"פ מש"כ בזוהר חדש (רות דף נ"א ע"א, שם איכה דף נ"ז ע"א) דעשרה הרוגי מלכות נתפסו בעון מכירת יוסף, ומהאי טעמא נענש רבי עקיבא בעונש קשה יותר מכולם, לפי שהיה גלגול שמעון (מג"ע פר' ואתחנן, אופן ע"ג) שהיה ראש המדברים בענין זה, והנה רבי עקיבא ידע זה שהוא יהיה נתפס בעון מכירת יוסף, ואי הוי אמרינן דנתכוין לבשר חזיר ועלה בידו בשר טלה פטור דלא הוי ליה רק מחשבה בעלמא, גם הוא פטור אע"פ שהשבטים חשבו לרעה, דהרי אלקים חשבה לטובה כמ"ש להם יוסף, אבל מהאי קרא מוכח דאפילו במתכוין לבשר חזיר ועלה בידו בשר טלה נענש, לכך בכה, עיי"ש.

והנה כל זה בדיני שמים, אבל בדיני אדם בכה"ג פטור, לכן כשהשבטים אמרו לו ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו בעצמו את כל הרעה, השיב להם יוסף אל תיראו ממני כי התחת אלקים אני, לדון ולחייב אתכם בדין שמים על המחשבה לבד כדין המתכוין לבשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, הלא ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה, ואין כאן מעשה רק מחשבה ופטור מדיני אדם, לכן אין ראוי לי להעניש אתכם, עכדה"ק.

והנה בנזה"ק שם, עורר מפני מה נתפסו השבטים בעון מכירת יוסף הרי כך נגזר מן השמים, וכמ"ש יוסף לאחיו (שם מה, ח) לא אתם שלחתם אותי הנה וגו' וישלחני אלוקים לפניכם לתת לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדולה, וכמו"כ עי"ז שמכרו את יוסף הצילו את יעקב שלא ירד למצרים בשלשלאות של ברזל כדאחז"ל (שבת דף פ"ט ע"ב), ואין לומר שנענשו כיון שהם לא ידעו שכך הוא רצון שמים והיה מחשבתם לרעה, דהא נקטינן (קידושין דף ל"ט ע"ב) דמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה. וצ"ל דדוקא במחשבה בעלמא בלא מעשה כלל אין נצטרף למעשה, אבל היכי דהוי נמי מעשה בפועל, אף דלפי האמת היה מעשה כהוגן, מ"מ כיון דמתחלה לפי מחשבתם עשו גם בפועל שלא כהוגן, לא נפטרו מידי עונש. וראיה לדבר מהא דמציינו המתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה דצריך כפרה וכו'.

והוסיף בנזה"ק שם עוד, דכה"ג פירשו המפו'

שקיימו את דבר ה' כמה שגזר ועבדום ועינו אותם וגו', ואף שהם נתכוונו לרעה מ"מ אין לענוש על המחשבה. אבל כשראה ארונו של יוסף וכל הנמשך בסיבת מכירתו בעונש עשרה הרוגי מלכות, ואף שאלקים חשבה לטובה אעפ"כ נתחייבו על כוונתם, א"כ כ"ש שיש לחייב את המצריים על שהרעו לישראל בזדון לבם, ולכן ראה וינס.

וי"ל עוד דתחילה לא רצה הים לחלוק כיון שהולך לעשות רצון קונו, ואילו להציל את ישראל אפשר באופן אחר, ואם כדי להעניש את המצריים, שחייבים מיתה כדין נכרי שהכה את ישראל (סנהדרין דף נ"ח ע"ב), מוטב שבנ"י בעצמם יהרגום וישיבו נקם לצריהם במכת חרב הרג ואבדן. אבל כשראה ארונו של יוסף, שאמר אתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה שלכן אין דינכם מסור בידי אלא בידי שמים והתחת אלוקים אני כנ"ל מהיש"מ, הרי דאע"פ שמחשבתם של המצריים היתה לרעה לא היה דינם מסור לבנ"א אלא בידי שמים, לכן דייקא אז וינס. אתוד"ק הנצרך לענייננו יעו"ש שהאריך בזה כ"ק א"א בכל הנ"ל בדברים נפלאים.

*

והנה לפי"ד התוס' והמל"מ דרבי יהודה דאמר דסופגת את הארבעים פליג על הת"ק, יש לבאר בסברת פלוגתתם אם צריכה כפרה בהפר לה בעלה והיא לא ידעה, דקמיפלגי במש"כ בספרי דרוש לחקור אם חומר העבירה הוא עצם מעשה העבירה ועל כך נענש, או דעיקר העבירה והעונש הוא על המחשבה והזדון הרע כי עצם המעשה אינה כלום, אלא דעל מחשבה בלי מעשה אין עונשין בבי"ד של מטה כי השי"ת לבד חוקר לב ויודע מחשבות, וי"ל דרבי יהודה ס"ל דעיקר העבירה הוא מחשבת הזדון, לכך היכי שעשתה מעשה ושתתה יין אע"פ דבאמת לא היה בכך עבירה, מ"מ כיון שעשתה בזדון הלב ונתכוונה לעבירה עונשה במכות מרדות. אבל ת"ק ס"ל דחומר העבירה הוא מעשה החטא כי המחשבה אינה כלום, לכך כיון דלא היה מעשה עבירה פטורה לגמרי מעונש.

והנה הגר"י ענגיל בבית האוצר (מערכת ב', כלל

במה שהקב"ה עתיד להעניש את מצירי ישראל, אע"פ שכך היה גזירת שמים, לפי שמ"מ הם לא ידעו רז זה כי הוא גזירת שמים, ונתכוונו לדבר עבירה לעשות רעה לישראל על לא חמס בכפם. והתם נמי קשה הא אינה אלא מחשבה בעלמא דאינה מצטרפת למעשה, ואפ"ל למ"ד בירושלמי (הובא בתוספות בקידושין שם ד"ה מחשבה) דבעכו"ם הקב"ה מעניש על המחשבה, כבר פירשו המפול' דמ"מ עכ"פ לא דמי לעונש מעשה, דבמעשה איכא עונש חמור ובמחשבה עונש קל, אבל להאמור ניחא, דאפ"ל ישראל בכה"ג נענש כיון דהוי מחשבה שיש בה מעשה, כמתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה.

והנה יל"ע למה קרע הקב"ה את הים ועצר אותו מהילוכו, הלא אין מעצור לה' להציל את בני ישראל מבלי שהים יתבטל מקביעותו מבריאת העולם ולא היה צריך הים להפסיק הילוכו ברצון קונו, והרבה דרכים למקום להצילם, וצ"ל דקריעת ים סוף נעשה בשביל שירדפו מצרים אחריהם בתוך הים, וישב ה' עליהם את מי הים להטביעם ולהמיתם במידה כנגד מידה לדונם במים כדאחז"ל בסוטה (דף י"א ע"א), ולכן אילו היו בני ישראל ניצולים בענין אחר לא היו המצריים באים על עונשם בדבר אשר זדו עליהם. וצויין שם בשפ"ח ע"י המהדירים לדברי הרמב"ם (פ"ח דיסוה"ת ה"א) כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאו וכו', היה צריך להשקיע את המצריים קרע את הים והצלילן בתוכו, עכ"ל. [וקראי מסייע לדב"ז שהרי כל דברי השירה מדבר על מפלת המצריים ועונשם, ולא הוזכר בו הצלת ישראל במה שבקע ים ויעבירם, ואף מה שנא' וברוב גאונך נערמו מים נצבו כמו נד נוזלים וכו', הוא חלק מהשבח על מפלת המצרים, שע"ז שנחכמו המים (נערמו לשום ערמומית כדפרש"י) כדי שע"ז אמר אויב ארדוף אשיג, כאמור בפסוק שאחריו, וכן פי' בחזקוני וברבינו בחיי, וזה מורה כנ"ל דמפלת מצרים היה עיקר הנס].

עפי"ז יבואר המדרש הים ראה וינס מה ראה, ארונו של יוסף ראה. דבתחילה לא רצה להיקרע בשביל להעניש ולהטביע את המצריים, דסבר שאין ראויים לעונש על שעינו את ישראל כיון

דעתם של התלמידים שהוקשה להם קו' הרשב"א כיון שהחזירוהו מת אין כאן השבה, לכן אמר להם המקרא והעליתם את עצמותי מזה אתכם דמינה דקרא את עצמו עצמות בחייו, ובכן לא היה שינוי השם בהדיה ושפיר היה בכך חזרה מעלייתא, עכ"ד, ומשם הובא בחנוכת התורה (וכ"ה במדרש יהונתן פר' ויחי).

ובס' חמודי צבי (פר' בשלח) כתב דיש לתרץ קו' הרשב"א דמשו"ה הו"ל השבה מעלייתא אע"ג דנשתנה מעת גניבתו שלקחוהו משכם כשהוא חי והחזירוהו עצמות, דבאדם כה"ג לא מיקרי שינוי, כיון דבעת תחיית המתים יקום לחיי עולם, נמצא דהו"ל שינוי החוזר לברייתו דלא שמיה שינוי, לכן שפיר קיימו בהחזרתו מצות השבה, יעו"ש בדבריו.

ובהא מילתא אי שינוי החוזר לברייתו הוי שינוי מה"ת האריכו הפוסקים טובא, ואנקוט נפשי בקצרה בראשי פרקים, בסוכה (דף ל"א ע"א) בפלוגתא דרבי אליעזר וחכמים בסוכה גזולה והמסכך ברה"ר דר' אליעזר פוסל וחכמים מכשירין, מסיק השו"ס מחלוקת בשתוקף את חבירו והוציא מסוכתו וכו' ופליגי אי קרקע גזולת, אבל גזל עצים וסיכך בהן דברי הכל אין לו אלא דמי עצים בלבד, ופרש"י אבל גזל עצים וסיכך בהן אין זו גזולה דקננהו בשינוי מעשה ושינוי השם, והא דאמרינן לעיל בגמ' דממעטינן סוכה גזולה מחג הסוכות תעשה לך, לאו בגזול סוכה המחוברת לקרקע ולא בגזול עצים וסיכך בהן, אלא בגזול סוכה העשויה בראש העגלה או בראש הסוכה דהיא עצמה גזולת שאינה מחוברת לקרקע ואין עליו להחזיר דמים, הלכך גזולה היא, ע"כ.

ובתוס' (ד"ה אבל גזול) כתבו ע"ד, דעל חינם דחק לאוקמי קרא דלך למעט גזולה בכה"ג דסוכה שבראש העגלה וספינה, דשפיר מצינן לאוקמי בגזל עצים וסיכך בהן, ואף דנקטינן שאין כאן משום גזולה כיון דקנאו בשינוי, היינו מתקנת חכמים, אבל מה"ת לא הוי שינוי כיון דשינוי החוזר לברייתו מה"ת לא חשיב שינוי, וקרא מיתוקם מדאורייתא, הרי דעת התוס' דשינוי החוזר לברייתו אינו מועיל מה"ת, ועי' תוס' שם לעיל (דף ל' ע"ב ד"ה וליקנויה), ואמנם רש"י שלא רצה להעמידה בכה"ג נראה דס"ל דגם מה"ת

ג', ח"ב דף ג' ע"ב) וכן בציונים לתורה (כלל ג') ביאר פלוגתת אביי ורבא בריש תמורה (דף ד' ע"ב) לגבי מילתא דאמר רחמנא לא תעביד ועבר ועביד אם מהני, דאביי ס"ל אי עביד מהני דאי לא מהני אמאי לקי, ורבא סבר לא מהני, והא דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא, דסברת פלוגתתם דאביי ס"ל דחומר העבירה הוא עצם המעשה, ועל עצם מעשהו לוקה ולא על המחשבה וזדון הרע, לכך בהכרח צ"ל דמילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני, שהרי אם לא אהני מעשהו נמצא דלא עשה כלום, דהרי עיקר המעשה רק תועלתו ופעולתו, לכן אם לא אהני מעשיו אין במעשהו כלום ואין ראוי שילקה, אבל רבא ס"ל דעיקר העבירה והעונש הוא על המחשבה והזדון הרע, אלא דכל שאינו עושה מעשה כלל הו"ל לאו שאב"מ דלא לקי, אבל אם היתה מעשה אע"פ שלא הועילה מעשהו מ"מ לוקה על המחשבה והזדון הרע לעבור על מימרא דרחמנא, ולזה שפיר די כל שעושה מעשה כלדהו אף שלא הועיל מעשהו, ודו"ק.

*

והנה בס' אסיפת הכהן (פר' בשלח) הביא בשם זקיננו הר"ר העשיל לבאר המדרש שאלו תלמידיו את רבי מפני מה קברו את יוסף בשכם, א"ל משכם גנבוהו ולשכם החזירוהו, ולא נתקררה דעתם עד שהביא להם הפסוק והעליתם את עצמותי מזה אתכם, והוא פלאי דהיאך נתקררה דעתם בהאי קרא, ופי' עפי"מ שהקשה בתשו' הרשב"א (לא נמצא בתשו' שלפנינו) מה הועילו בכך שהחזירו את עצמות יוסף לשכם, הלא חזרה זו אינה חזרה דהא נשתנה מהותו, דהא גנבוהו כשהיה אדם חי וכשהחזירוהו לא היה אלא עצמות ואין כאן השבה מעלייתא דהא נשתנה לגמרי ממה שגנבוהו.

אולם לפימש"כ הרמ"א (חו"מ סי' ש"ס ס"ו) דבשינוי מעשה לבד אינו מועיל אלא דווקא היכא דאיכא שינוי השם בהדיה, י"ל דכיון דיוסף קרא את עצמו עצמות בחייו וכאומרו והעליתם את עצמותי מזה אתכם, א"כ לא הוי שינוי גמור ושפיר נתקיים בו השבה כדיון, וז"ש המדרש ששאלו התלמידים את רבי מפני מה קברו את יוסף בשכם, א"ל משכם גנבוהו ולשכם החזירוהו, ולא נתקררה

מועיל שינוי אפי' היכי דחוזר לברייתו.

ובגמ' ב"ק (דף ס"ה ע"ב) נתן לה באתננה חיטין ועשאן סולת זיתים ועשאן שמן ענבים ועשאן יין וכו' ב"ש אוסרין וב"ה מתירין, מ"ט דב"ש דכתיב גם לרבות שינוייהם, וב"ה הם (דאייתר תיבת שניהם לדרוש) ולא שינוייהם וכו', והקשו בתוס' (ד"ה הן) דבסמוך (דף ס"ו ע"א) נפקא ליה לרבא דשינוי קונה מקרא אחרינא דכתיב והשיב את הגזילה אשר גזל, כעין שגזל יחזיר ואם לאו דמים בעלמא בעי לשלומי, ואמאי איצטריך קרא דאשר גזל הא שפיר ילפינן כבר מקרא דהם כדדרשי ב"ה, עוד הקשו דרב חסדא דאמר לקמן שינוי אינו קונה, וכן ר' יוחנן (דף צ"ד ע"ב) דאמר שינוי אינו קונה, וכי פליגי על ב"ה. ותירצו דב"ה קאי לענין שינוי שאינו חוזר לברייתו, ולהכי צריכי תרי קראי דאי לא היה אלא מקרא אחד הוי מוקמינן ליה בשינוי שאינו חוזר, אמנם לקמן מיירי בשינוי החוזר לברייתו דבזה ס"ל לרבה דאפ"ה קונה מדכתיב אשר גזל, וע"ז פליגי רב חסדא ור' יוחנן דלית להו הך דרשא וס"ל דבחוזר לברייתו אינו קונה, עי"ש בדבריהם.

ובשו"ע (ח"מ סי' ש"ס ס"ה) נשתנית הגזילה, אע"פ שלא נתייאשו הבעלים אין צריך להחזיר אלא דמיה כמו שהיתה שוה בשעת הגזילה, והוא שלא יהא שינוי החוזר לברייתו, כיצד, הגוזל עצים ודבקים במסמרים ועשה מהם תיבה, אינו שינוי שהרי אפשר לפורקן וחוזרים לוחות כשהיו וכו', וכן כל כיוצא ב.

ובקצוה"ח שם (סק"ב) כתב דיש ליישב קו' התוס' למ"ל תרי קרא להא דשינוי קונה, עפמ"ד בתמורה (דף ו' ע"א) בפלוגתא דאביי ורבא במאי דאמר רחמנא לא תעבד אי עבד אם מהני, ופריך מהא דתנן הגוזל עצים ועשאן כלים כו' משלם כשעת הגזילה (דקנה הכלים והבגדים בשינוי) תיובתא דרבא, אמר לך רבא שאני התם דאמר קרא אשר גזל כמה שגזל, ולאביי האי אשר גזל מבעיא ליה על גזילו שלו מוסיף חומש וכו'.

ולפ"ז ניחא דאיצטריך תרי קראי דשינוי מהני הן קרא 'הם' באתנן והן 'אשר גזל' כעין שגזל בגזל, דהנה כללא הוא דהקדש מהדיוט לא גמרינן, לכן אי הוה כתיב רק אשר גזל בגזל בלבד הו"א דבאתנן לא מהני שינוי, דאתנן שנפסל

לקרבן גרע כיון דלגבוה שאני משום דאימאס וכדאי' בב"ק (דף צ"ד ע"א) עי"ש, ואי הוה כתיב רק קרא באתנן הם ולא שינוייהם, אכתי סד"א דבגזל לא מהני שינוי דכיון דהשינוי נעשה באיסור גזל, א"כ כיון דאמר רחמנא לא תעבד אי עביד לא מהני וכקו' הגמ' על רבא דכיון דאי עביד לא מהני ראוי לומר דשינוי אינו קונה בגזל, ולא גמרינן מאתנן דהשינוי לא נעשה באיסור, אלא דגלי קרא אשר גזל דמ"מ מהני.

ובזה ניחא הא דפריך ולאביי האי אשר גזל כו', ופרש"י ואביי להכי לא איצטריך קרא (היינו להא דקנה בשינוי) דאנא ידענא דמהני, אלא להך דרשא דהאי אשר גזל כתיב גבי שבועה עי"ש, וקשיא דאכתי מנא ליה לאביי דשינוי קונה, דנהי דס"ל אי עבד מהני אכתי מנ"ל דשינוי קנין הוא, דהך דאי עבד מהני או לא שייך רק בדבר שאם הוא בהיתר ודאי מהני, בזה פליגי היכי דעבד באיסור אם מהני, אבל לענין שינוי אי לאו אשר גזל לא ידעינן כלל שמועיל השינוי להיות קנין כלל, ולפימ"ש ניחא דודאי שינוי דמהני ילפינן מהם ולא שינוייהן, אלא דאי נימא דבעבירה אי עביד לא מהני א"א לילף מינה לענין גזל, אבל לאביי דאמר אי עביד מהני שפיר ילפינן דשינוי קונה מאתנן מהם ולא שינוייהן, ואייתר ליה קרא לדרשה דעל גזילו מוסיף חומש וכו'.

והנה בסוף הסוגיא שם (דף ו' ע"ב), אמרינן, והשתא דשנינן כל הני שינוייה אביי ורבא במאי פליגי בשינוי קונה, פרש"י ונראה בעיני בשינוי קונה כהאי דגוזל עצים ועשאן כלים דתנן משלם כשעת הגזילה דפריך מיניה לרבא לעיל, ומשני שאני התם דכתיב אשר גזל דבעינן כעין שגזל, והשתא משני דרבא ס"ל כמ"ד שינוי אינו קונה דפלוגתא היא עכ"ל. וכבר תמה המהרי"ט (ח"א סי' ס"ט) דהרי רבא גופיה ס"ל שינוי קונה בר"פ הגוזל. וכתב שאין זה מפני רש"י אלא גליון מבחוץ עי"ש. ואמנם יש ליישב דברי רש"י עפי"ד התוס' הנ"ל דמשו"ה איצטריך תרי קראי בשינוי ללמד דאפי' בשינוי החוזר מהני, דאי מחד קרא הוי מוקי לה בשינוי שאינו חוזר, ומעתה יל"פ דהא דאמרינן דפליגי אביי ורבא בשינוי קונה היינו בשינוי החוזר לברייתו, דלאביי דאמר כמדארל"ת אי

בישראל לוקין על מחשבת העבירה א"כ מכ"ש וק"ו שבדין הוא להעניש את מצרים על מחשבתם הרעה, וכמ"ש הרמב"ם, לכן מיד וינס כדי להטביע ולשקע את מצרים בתוכם, ודו"ק.

*

והנה בסוגית הגמ' בתמורה שם, פריך לאביי דאי עבד מהני דהרי בכור דאמר רחמנא לא תפדה ותנן יש להם פדיון ולתמורותיהן פדיון חוץ מן הבכור ומן המעשר, אלמא לא מהני וכו', אמר לך אביי שאני התם דאמר קרא הם בהויתן יהא, ולרבא הם למה לי וכו' ומסיק דלרבא איצטריך הם ללמד על הבכור ומעשר שנתערב דמן בכל העולין שקריבין לגבי מזבח, ואביי האי סברא מנא ליה נפק"ל מולקח מדם הפר ומדם השעיר והלא דם הפר מרובה משל שעיר מכאן לעולין שאין מבטלין זא"ז, דתניא ולקח מדם הפר ומדם השעיר שיהיו מעורבין דברי ר' יאשיה, ורבא התם מזה בפנ"ע ומזה בפנ"ע, וסבר ליה כר' יונתן דאין מערבין לקרנות, דפליגי ר' יאשיה ור' יונתן ביומא (דף ג"ז ע"ב) אי מערבין לקרנות, ותליא אי לחלק צריך קרא או לא, דלר' יאשיה דלחלק צריך קרא כיון דליכא קרא לחלק בין דם והשעיר א"כ מ"ש ולקח וגו' שניהם כאחד במשמע ומערבין לקרנות, ולר' יונתן דכל היכא דלא כתיב יחדיו כל אחד בפנ"ע במשמע ה"ה הכא דכ"א בפנ"ע משמע ואין מערבין לקרנות.

היוצלמ"ז דאי צריך קרא לחלק מערבין לקרנות, וילפינן מדם הפר ודם השעיר דעולין אין מבטלין זא"ז, ואייתר הם ללמד דבהוייתן יהא ומוכח דבעלמא כמדארל"ת אי עביד מהני, משא"כ אי לא צריך קרא לחלק אין מערבין לקרנות, ואיצטריך הם להא דעולין אין מבטלין זא"ז, ולא אייתר הם לדרוש דבהוייתן יהא, וע"כ הא דלא מהני פדיון לבכור משום דכ"מ דארל"ת א"ע לא מהני, ודו"ק.

ובגמ' שבועות (דף כ"ז ע"א) ת"ר יכול נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל יהא חייב, ת"ל להרע או להיטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות, אוציא נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל שהוא פטור וכו', ופריך והאי או מיבעי ליה לחלק, לחלק לא צריך קרא, הניחא לר' יונתן אלא לר' יאשיה

עביד מהני, ושפיר מצינו למילף שינוי קונה מהם ולא שינוייהן, דלא שייך לומר דהו"א דכיון דנעשה באיסור לא מהני, וא"כ אייתר קרא דאשר גזל דגם בשינוי החוזר לא הוי חזרה, משא"כ רבא דאי עביד לא מהני וא"כ לא מצינו למילף גזל מאתנן וכנ"ל, א"כ איצטריך קרא דאשר גזל לגופיה דשינוי קונה, וליכא קרא להא דגם שינוי החוזר קונה, לכך לדידיה שינוי החוזר אינו קונה, והא דאמרינן דלאביי אשר גזל להא דעל גזילו שלו מוסיף חומש, הוא משום דאכתי לא ס"ד דפליגי בשינוי קונה והיינו בשינוי החוזר וכאמור, עכתו"ד הקצוה"ח.

נמצינו למדים מדברי הקצוה"ח דדין שינוי החוזר לברייתו אי קונה, תליא בפלוגתא אביי ורבא בדין כמדארל"ת אם מהני, דלאביי דאי עביד מהני א"כ אייתר קרא אשר גזל לומר דאפי' שינוי החוזר לברייתו מהני, ולרבא דאי עביד לא מהני א"כ לא אייתר קרא להכי, וממילא שינוי החוזר לברייתו אינו קונה.

מעתיב יבואר דברי המדרש הים ראה וינס מה ראה ארונו של יוסף ראה, דעד עתה מיאן הים ליקרע לפניהם, דסבר דהרבה דרכים יש כדי להציל את בני"י ואין צריך לשנות את תפקידו עבור כך, ואי משום דצריך להטביע את המצריים, סבר דאין מגיע להם עונש דסו"ס עשו את מה שנגזר עליהם מהקב"ה ועבדום ועינו אותם וגו', ואע"פ דכוונתם ומחשבתם היתה לרעה מ"מ בגין כך עדיין אין להענישם כ"כ, דלא אזלינן בתר המחשבה.

אולם כאשר ראה ארונו של יוסף, שנטלוהו עמהם להשיבו לשכם כדי לקיים בכך מצות השבה, וקשה הלא אין כאן השבה דהא נשתנה, וצ"ל כיון דעתיד לעמוד בתחה"מ הו"ל שינוי החוזר לברייתו דאינו שינוי, והיינו דליכא קרא להא דגם שינוי החוזר הוה שינוי, משום דלא מצינו למילף שינוי בגזל מאתנן דשאני גזל דכיון דהוה דבר איסור אי עביד לא מהני, ולכן איצטריך קרא דאשר גזל לגופיה דשינוי קונה, וממילא דליכא קרא להא דגם שינוי החוזר קונה, ומעתה דכמדארל"ת אי עביד לא מהני עכצ"ל דהא דלוקה הוא על דעבר על מימרא דרחמנא, והיינו דעיקר העבירה הוא מחשבת הזדון, מעתה שאפי'

בורח שאין שילוחו מעמך, לכך אילו היו יוצאים ממצרים שלא ברשות פרעה לא היה מגיע להם הענקה מצד הדין, דהרי לא קרינן בהו וכי תשלחנו חפשי מעמך, לכך הוצרך שיאמר פרעה הרי אתם ברשותכם כדי שיהיו זוכים בביזת מצרים מדין הענקה, עי"ש. נמצא לפי"ז דאי השלימו זמן הגלות א"כ לא היו בגדר בורח ושפיר בדין שיקבלו הענקה, אבל אם יצאו טרם שהשלימו גזירת הגלות היה מקום לטעון שיש להם דין בורח דלית ביה חובת הענקה.

והנה אי' בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ז) אי' דלכן יצאו ממצרים לפני שנשלם גזירת השעבוד משום דשעבדו בהם גם בלילות, ולכך נחשב הזמן ככפול כיון דעבד עברי אינו עובד אלא ביום (מס' עבדים פ"ב מ"א, ועי' קידושין דף ט"ו ע"א), ובכך נחשב להם אותם מאתיים שנה לארבע מאות שנה עי"ש, וכתבו המפ"ש דמ"ש שעבדו בהם בלילות הכוונה דהמצרים היו חושבים בלילות לטכס עצות כיצד להרע לישראל, לכך נחשבו אף הלילות כאילו שיעבדום בפועל ובכך נשלם הזמן (כ"ה בס' עזרא דף ל"ח ע"א ובכמה ספרים), אלא דכל זה רק משום דאזלינן בתר מחשבה, משא"כ אי לא אזלינן בתר מחשבה לא שייך לומר הכי.

מעתה א"ש דכאשר ראה הים את ישראל באים ורכוש מצרים בידם, והיינו מדין הענקה, ובהכרח דשפיר נשלם גזירת הגלות, וצ"ל דמה שהיו חושבים בלילות כיצד להרע לישראל נחשב כאילו שיעבדום בפועל, ומוכח מינה דאזלינן בהו בתר המחשבה, מעתה בדין הוא לחייב את מצרים על מחשבתם הרעה אשר חשבו על ישראל, לכן מיד וינס כדי להעניש את המצריים, ודו"ק.

ונחמד מה שהוסיף עפי"ז הרה"ג וכו', לפרש מ"ד במד"ר (פ"כ סי"ט) ויקח משה את עצמות יוסף עליו הכתוב אומר (משלי י) חכם לבב יקח מצות שכל ישראל היו עסוקים בכסף וזהב ומשה היה עסוק בעצמות יוסף שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף וגו' אמר הקב"ה למשה עליך נתקיים חכם לב יקח מצות (וכ"ה בגמ' סוטה דף י"ג ע"א). והקשו המפ"ש דהיאך שייך ענין זה לחכמה דאינו אלא זריזות וחסידות, וגם יל"ב למה לו להקדים ולומר "שכל ישראל היו עסוקים בכסף וזהב" הרי היה סגי

מאי איכא למימר, דתניא איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא אביו ואמו, אביו ולא אמו אמו ולא אביו מנין, ת"ל אביו ואמו קלל אביו קלל אמו קלל דברי ר' יאשיה, ר' יוחנן אומר משמע שניהם כאחד ומשמע אחד בפני עצמו עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו, אפי' תימא ריא"ש וסבר לה כר"ע דדריש ריבויי ומיעוטי אי אמרת בשלמא בדבר הרשות הכתוב מדבר ממעט דבר מצוה, אלא אי אמרת בדבר מצוה כתיב ממאי קא ממעט ע"כ, היוצלמ"ז דרבי ישמעאל דדריש כללי ופרטי עכצ"ל דס"ל כר' יונתן דלחלק לא צריך קרא, ולכן אייתר דלהרע או להיטיב למעט נשבע לבטל את המצוה, וכ"כ במלה"ר, [וב"ג הרה"ג ר' יעקב ברגר הוסיף דהכי נמי מוכח מהא דאי' בגמ' ב"ק (דף ע"א ע"א) דדרש רבי ישמעאל וטבחו או מכרו לרבות ע"י שליח, דס"ל דלא אצטריך או לחלק, עי"ש בתוד"ה או].

מעתה מובן דתחילה לא רצה הים ליקרע דסבר דאין להעניש את מצרים על כוונתם ומחשבתם דלא אזלינן בתר המחשבה. אולם כאשר ראה ברייתא דרבי ישמעאל דס"ל דדרשינן כללי ופרטי, ומינה דלחלק לא צריך קרא ואין מערבין לקרנות, וממילא דכל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, והא דלוקה משום דעבר על מימרא דרחמנא דעיקר העבירה הוא המחשבה, א"כ בדין הוא להעניש את פרעה על מחשבתו הרע, וכמ"ש הרמב"ם, לכן מיד וינס, ודו"ק.

*

בפרשת דרכים (דרוש ה') כתב לבאר הא דאי' במדרש (שוח"ט מזמור קי"ג) שמשה אמר לפרעה אין אנו יוצאין מכאן עד שתאמר הרי אתם ברשותכם, ותמוה דהרי יצאו בע"כ שלא בטובתו ולמה הוצרך שיאמר פרעה הרי אתם בני חורין, ותו"ד דהנה ביזת מצרים הגיע להם מדין הענקה כדפרש"י בפר' ראה (ט"ו ט"ו) עה"פ העניק תעניק לו וגו' וזכרת כי עבד היית וגו' והענקתי ושניתני לך מביזת מצרים וביזת הים אף אתה הענק ושנה לו, והוא מספרי (סי' ס"ז) הענקתי לך ושניתני לך אף אתה הענק לו ושנה לו. ואמנם בגמ' קידושין (דף ט"ז ע"ב) דבורח אין לו הענקה מדכתיב וכי תשלחנו חפשי מעמך מי ששילוחו מעמך יצא

פדיון בככור היינו משום דכמדארל"ת אעל"מ, והא דלוקה משום דעבר על מימרא דרחמנא ושמעינן מינה דעיקר העבירה הוא המחשבה, מעתה בדין הוא לדונם בדין שמים על מחשבתם, על כן אמר מפני אלקי יעקב אני בורח, ודו"ק.

ברכת המזון על הכוס התכבד הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א. לאחר ברכה מ"ז נעמד מרן שליט"א על מקומו, והחל לזמר ה'שירה' מ'ויושע' עד גמירא, בהתלהבות ובהתעוררות.

אח"כ זמרו 'כי לה' המלוכה', משך זמן. ורקד מרן שליט"א בשמחה יתירה והתלהבות עצומה על מקומו אילך ואילך, וגברה השירה למאוד. בסיום איחל מרן שליט"א א גוט יו"ט לקהל, ונכנס לביתו.

יו"ט שביעי של פסח

פסוד"ז לפני העמוד התפלל הרה"ח ר' עזריאל רייכמן מפעיה"ק, את השירה מויושע אמר מרן שליט"א פסוק בפסוק. שחרית - הר"ר יצחק אהרן ישראלי מביתר עילית. ואמרו היוצרות לשביעי של פסח. וזמרו בקטע המתחיל 'חסדי ה'". תפילת הלל התפלל מרן שליט"א לפני העמוד.

כשעלה מרן שליט"א במעלות הארון קודש לפתיחת הארון, הגיש המשב"ק הרב אברהם דוד שכטר שליט"א את ספר הקוויטלעך של מרכז 'שמחם' למען הקמת בתים נאמנים בישראל, שם גם היה מודפס סדר הוצאת ספר תורה, והתחיל מרן שליט"א באמירת אתה הוראת וגו', ואמרו ה' ה', והרבנו של עולם שלאחריה, כשמעיני הק' זולגות דמעות כמים. בקוויטל שהיה למראה עיניו באותה שעה, היו שמותיהם ובקשותיהם של תורמי מרכז 'שמחם'.

בנשיאת ס"ת הב' התכבד הנדיב הרה"ח ר' שלום מרדכי שווארץ ממאנסי. בעליות התכבדו, כהן - הרה"ח ר' מרדכי שמואל כהן מפעיה"ק, לוי - הרב שלמה זאב קליין מפעיה"ק, שלישי - הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א, רביעי - הרה"ג רבי זאב וקסברגר שליט"א דומו"צ קרית צאנז טבריה, חמישי - שירה - מרן שליט"א, מפטיר - הרה"ג רבי אשר דוד גליק שליט"א מנהל רוחני דישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק, הגבה בס"ת א' - הרב מרדכי ברגר שליט"א מפעיה"ק, גלילה - הר"ר ארון זאב טהלר ראש גבאי קופת עזר לקהל, הגבה בס"ת ב' - הרה"ח ר' ישראל גולדשטיין מנהל מפעל אחים לשמחה, גלילה - הרה"ח ר' אהרן דוד וינברגר מפעיה"ק מראשי קופת תמכין דאורייתא בהיכלי הכוללים פעיה"ק.

והזכירו נשמות, [והזכיר מרן שליט"א גם שמות אחיו ואחיותיו בני כ"ק מרן זי"ע שנהרגו עקד"ה בשנות הזעם],

שיאמר דמשה היה עסוק בעצמות יוסף, וביותר צ"ב דהרי גם בני ישראל נתעסקו במצוה לקחת ביזת מצרים שהרי כן היה דבר השם דבר נא באזני העם וישאלו וגו' (שמות י"א.ב).

ולהאמור יבואר דדייקא על ידי שראה משה שבני ישראל נתעסקו בביזה כמצוותם, והיינו משום דזכו בהענקה כי השלימו את גזירת השעבוד וכנ"ל, והיינו משום דאזלינן בתר המחשבה, מכך הבין להיות 'חכם לב' דהיינו דכיון דאזלינן בתר מחשבת הלב, וא"כ נקטינן דכמדארל"ת אי עביד לא מהני דהא דלוקה משום דעבר על מימרא דרחמנא, ושמעינן מזה דשינוי החוזר אינו שינוי, ועל כן בהכרח דמחויבים לקיים מצות השבה ולהחזיר את יוסף לכן נתעסק בעצמות יוסף, ודו"ק.

*

והנה כ"ק אאדמו"ר זצלל"ה ביאר (שפ"ח חו"פ לימה"נ דרוש ע"ז אות ג') בהא דאמר יעקב אבינו לאביו אנכי עשיו בכורך, ופרש"י אנכי בנך ועשיו בכורך, דאע"ג שלא פירש כן להדיא, מ"מ בוודאי שדברי יעקב נאמרו כראוי וכמ"ש תתן אמת ליעקב, משום דיעקב נקט בשיטת רבי יונתן דכל אחד בפני עצמו משמע דכללא הוא דלחלק לא צריך קרא, עי"ש.

ודאתינן להכא יתבאר דברי המדרש, דהנה קיי"ל כל ת"ח שמורה ובא אם קודם מעשה אומר שומעין לו (יבמות דף ע"ז ע"א), ולזה אף שמתחילה פקפק הים דשמה לא מגיע להמצריים להיענש כ"כ דסו"ס הרי נגזר עליהם השעבוד, ואי מפני כוונתם ומחשבתם מנלן דאזלינן בתר המחשבה.

ולפיכך הניח הקב"ה ימינו על ימין משה להודיע כי ימין ה' עושה חיל, והמה נידונים בדין שמים, ואף כי בדיני אדם אין להעניש על המחשבה, מ"מ ימינך ה' נאדרי בקודש לדונם על מחשבתם, ולזה א"ל משה מפני מה אתה בורח, וכי מנין לך שראוי לדונם על המחשבה בדיני שמים, ע"ז אמר מפני אלוקי יעקב אני בורח, שמאז ומקדם כבר הכריע יעקב ההלכה דלחלק לא צריך קרא, דמה"ט אמר אנכי עשיו בכורך, וא"כ דם הפר והשעיר לא היו מעורבין, ואיצטריך קודש הם ללמד דעולין אין מבטלין זא"ז, והא דלא מהני

והנה מעשי אלוקינו ית"ש המה נצחיים כמאמר הכתוב כי הוא אמר ויהי הוא ציוה ויעמוד (תהלים לג ט), דפעולה שאינה נצחי הוא כפחיתות ח"ו לו ית' אם יהיה על ידי עצמו וצריך להיות על ידי שליח, ומטעם זה אמרו רז"ל (שיהש"ר פ"א ס"ד) אלמלא אמרו ישראל למשה דבר אתה עמנו (שמות כ יט), לא היה שכחה, ולהדיא אמר שלמה (קהלת ג, יד) ידעתי כי כל אשר יעשה האלקים הוא יהיה לעולם.

נמצא מעתה דאילו היה נבקע הים על ידי הקב"ה בעצמו לא היה יכול עוד לחזור לקדמותו, כי כאמור מעשי אלוקינו המה נצחיות לעד ולעולמי עולמים, ולכן היה בהכרח שיבקע הים על ידי משה עבדו דייקא, שבכך יוכל לחזור לאיתנו להיות כבתחילה ובכך יטבעו המצריים בתוך הים. ומטעם זה לא היה אפשר שמשה רבינו יבקע את הים בדיבורו בבחי' ותגזור אומר ויקם לך, שהרי אצל משה רבינו השכינה היתה מדברת מתוך גרונו, ואמירת פיו היה כדבר השם ממש, והרי כאמור היה צורך שיבקע הים רק לאותו שעה.

לכן כאשר עמד משה והתפלל להשי"ת, א"ל הקב"ה הים סוער רצ"ל דשר הים עורר נגדם מדה"ד אשר אינו חוזר לריק ובהכרח לתת את המצרים כפרם, על ידי שהשונא רודף ויבואו הם להטבע במצולות ים, ואתה עומד ומאריך בתפילה הרי לא יתכן שיתהווה הנס על ידי, דאם כן יהא נשאר בקיעת הים בקביעת ולא יטבעו המצריים, על כך שאל משה רבינו ומה אעשה, כלומר איזה עצה יש לו לכך הרי גם דיבורו הוא מעשי אלוקינו הקיים לעד, על כך א"ל הקב"ה ועתה הרם את מטך ונטה את ירך על הים ויבקע הים על ידי מעשה ידיו ולא על ידי דיבור, עי"ש דבריו הנפלאים באריכות.

כעין דבר זה דיש נפק"מ אם הנס נמשך עי"כ ח הצדיק עצמו או עי"כ ח התפילה הובא גם בספר מגיד תעלומה עמ"ס ברכות (דף ל"א ע"ב), לרביה"ק מוהרצ"א זי"ע, לפרש מה דאי' בגמ' דכאשר אמר עלי הכהן לשמואל, מימר שפיר קא אמרת מיהו מורה הלכה בפני רבך את וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה, אתיא חנה

לאחמ"כ זמרו י-ה א-לי ע"י הרה"ח ר' מרדכי ישכיל מנכ"ל מוסדותינו הק' בעיה"ק צפת תובב"א. תפילת מוסף לפני העמוד התפלל - הרה"ג רבי אברהם שלמה זלמן היילפרין שליט"א מפעיה"ק. בברכת כהנים אמר מרן שליט"א בכל ג' הפסוקים את ה'רבונו של עולם' הנדפס בסידורים, מתוך סידור 'תפילה ישרה', ולא אמר את ה'יהי רצון' שנדפס לפני תיבת שלום. אחר התפילה בירך מרן שליט"א להרה"ח ר' מרדכי יזל הי"ו והר"ר ישראל חיים בלומנטל הי"ו מנהלי מרכז שמחם 'מ'זאל האבן געפוילט אלעס גוט'.

בשוה"ט זימרו ניגוני יו"ט, וכן זמרו הניגון יום ליבשה'.

'תורה' בסעודת היום היה עה"פ בקריאת היום (שמות יד, יג-טו) ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום וגו' ה' ילחם לכם ואתם תחרשון, ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו, ופרש"י למדנו שהי' משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה לא עת עתה להאריך בתפלה שישראל נתונין בצרה, לכאו' יש לבאר דאחר שכבר אמר משה לבני ישראל לבל יתייראון כי יראו את ישועת ה', מפני מה שוב עמד הוא עצמו להתפלל עד שאמר לו הקב"ה 'מה תצעק אלי'.

ואפ"ל בהקדם דברי הישמח משה בביאור המדרש (הובא בספר נחלת יעקב, פר' בשלח, וראה ילקוט בשלח, רמז רלג) אמר הקב"ה למשה הים סוער והשונא רודף, ואתה עומד ומרבה בתפילה לפני, אמר לו משה מה לי לעשות, א"ל ואתה הרם את מטך, באותה שעה אמרו ישראל ה' ימלוך לעולם ועד, ע"כ. וביאר באופן נפלא ותו"ד, עפי"מ דאמרו במדרש (ילקוט בשלח, רמז רלד) עה"פ והמים להם חומה, חמה כתיב דשר של הים נתמלא עליהם חימה להטביען על שעבדו ע"ז, והשיב לו הקב"ה הלא לא עבדו אלא מתוך שעבוד, וכיון ששמע שר של ים אותה חימה החזיר על מצרים, עכ"ד, ויל"פ דהנה אי' בזוה"ק (פר' וישלח, דף קע"ד ע"ב) דמדת הדין אינו חוזר בריקניא, והכא נתעורר הדין על בני' והיה צריך יד חזקה לבטל מעליהם מדת הדין, וכיון דאינו חוזר בריקניא, לכן אותו חימה החזירו על מצרים אשר באו לתוך הים, וז"ש הנביא (ישעיה מג, ד) ונתתי כפרך מצרים.

ליבשה ופעל במעשיו הקדושים שבנהר יעברו ברגל שרבי פנחס בן יאיר עבר ברגל תלתא זימני עם הטייעים וכו', ולכך מתורץ הדקדוק שפתח בלשון יחיד ומסיים בלשון רבים וגם שפתח בעבר וסיים בעתיד, עכד"ק.

עפי"ז י"ל דעל כן ביקש משה להמשיך הנס על ידי תפילה דייקא, כי היה חפץ להמשיך טובה זו לכל בני ישראל לדורות עולם שבכל עת שיצטרכו לעבור במים יבקע לפניהם, כאשר היה כשעברו בני ישראל את הירדן ואצל רבי פנחס בן יאיר וכדו', וכאשר תבא הנס על ידי התעוררות תפילה יהא בקל לחדש את הנס לכל בני ישראל כאשר יצטרכו וכאמור.

ועל זה אמר לו הקב"ה דבשעה זו לא עת עתה להאריך בתפלה כי ישראל נתונין בצרה, על כך שאל משה 'זמה אעשה', דהיאך יומשך הנס באופן שיהא בכך הכנה לדורות שיוכלו להמשיך נס זה בכל עת המצטרך. על כך השיבו הקב"ה דיש עוד עצה לשיהא כח הנס קיים לעד, כאשר הנס נתהווה בכח התורה אשר הוא כח נצחי ותמידי, כי כאשר הישועה מתלבש באותיות התורה יכולים בכל עת שלומדים באותו ענין להמשיך הישועה שנתהווה מכבר, וכעין מה שאמר הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע, במה שאמרו חז"ל (מו"ק דף ט"ז ע"א) צדיק גוזר והקב"ה מקיים וכו', שזה על דרך שהבן רשאי לומר לאביו 'אבא כך כתוב בתורה' (קידושין דף ל"ב ע"א), ועל כן דרכם של צדיקים להמשיך את הישועות על ידי דברי תורה, שהיו מבארים ומפרשים מקראות הכתובים ע"ד מליצה והמתקה, כי ניתנה לחכמים הכח לדרוש ולפרש כפי דעתם, וכיון שפירשו באופן זה ממילא נמשך הדבר מן השמים, אתוד"ק.

וזהו מ"ש הקב"ה ואתה הרם את מטך ונטה ידך על הים, יפורש עפ"י הנודע מש"כ בספה"ק אוהב ישראל (פר' בשלח עה"פ וידי משה כבדים; ליקוטים חדשים, פר' קרח, עה"פ כאשר דבר ה' ביד משה) דידינו של משה רבינו היו עצם התורה, ועד"ז פי' הפסוק (שמות יז, א) והיה כאשר ירים משה את ידו וגבר ישראל, עפ"י מ"ד בתיקוני זוהר שרטוטי דידין שעל הידים נרשם כל מעשה

וקא צוחה קמיה אני האשה הנצבת עמכה בזה וגו' אמר לה שבקי לי דאענשיה ובעינא רחמי ויהיב לך רבא מיניה אמרה ליה אל הנער הזה התפללתי, דביאור הדברים הם על פי מה שאמר רבינו הקדוש מלובלין זי"ע, דאע"פ דאמנם יש כח לצדיקים להמשיך ישועה ע"י שיגזרו ויפסקו ומתקיים גזרתם בבחי' ותגזור אומר ויקם לך, אולם התועלת וקיום הדבר אינו אלא לשעה בלבד, לא כן כאשר הצדיק ממשיך ישועה על ידי תפילה ותחנונים שאז מתקיים הדבר לנצח, וזהו שאמרה חנה בוודאי שעלי יוכל לפעול ולהמשיך לה עוד נער שיוולד לה, אולם הרי אל הנער הזה התפללתי, שאותו הנער נולד על ידי תפילה ותחנונים, אשר יש בכך מעלה מיוחדת יעו"ש.

ויתכן לומר בסברת משה רבינו איש האלקים אשר חשב להמשיך את הנס על ידי תפילה דייקא, בהקדם דברי מרן רביה"ק בנועם אלימלך (ליקוטי שושנה, עה"פ הפך ים ליבשה) לבאר דברי הגמ' (חולין דף ז' ע"א) ר' פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויים פגע ביה בגינאי נהרא, א"ל חלוק לי מימך וכו' חלוק ליה נמי להאי וכו' חלוק ליה נמי להאי וכו' אמר רב יוסף כמה נפיש גברא ממשה ושתין רבוון דאילו התם חד זמנא והכא תלתא זימנין, ודלמא הכא נמי חדא זימנא, אלא כמשה ושתין רבוון.

וזל"ק, ולכאורה מהיכן מוכח דנפיש גברא ממשה ודילמא משום דלא היה צריך מרע"ה לקרוע הים אלא חדא זימנא, ואך דהענין הוא דאבות סימן לבנים, והפירוש הא כך שכל דבר ודבר בתחילתו לפעול איזה נס הוא קשה מאד, אבל כיון שכבר נעשה פעם אחת כבר יכולים הצדיקים שיהיו אח"כ לעשות כזאת אפילו כמה פעמים כיון שנפתח השער.

והפירוש בגמרא הוא כך כמה נפיש גברא כלומר מהיכן בא לו זה שהיה יכול לפעול דבר גדול כזה, ומפרש ממשה ושתין רבבן שהם פתחו השער והיה זה יכול לפעול, דאלו התם חדא זימנא, פירוש אף שלא היה התם כי אם חדא זימנא, היה רבי פנחס יכול לפעול הכא תלתא זימני, והפסוק ממילא מובן הפך ים ליבשה (תהלים סו, ו), פירוש משה רבינו ע"ה הפך פעם אחת ים

איש ותחבולותיו, ומשה רבינו ע"ה היה לו הזדככות הגוף כל כך עד שכל התורה היתה רשומה בשתי ידיו תורה שבכתב ותורה שבע"פ. עי"ש דבה"ק. וזה שאמר לו הקב"ה 'ונטה ירך על הים', שימשיך את הנס בכח התורה ובכך ממילא יהיו מצוי לכל בני ישראל לדורתם שע"י עסק התורה יוכלו להמשיך הנס והישועה בכל עת הצורך, והבן.

שב"ק פרשת אחרי כ"ב ניסן

בתפילת מנחה התחילו מ'וידבר' כנהוג. וזימר מרן שליט"א ב'על כן נקוה'. קבלת שבת התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' משה נחמן זילברמן שליט"א ר"מ בישיבה"ק. והתחילו בואי כלה וכו' מזמור לדוד, ולא אמרו אנא בכח וכו', בלכה דודי דילגו הקטעים 'התנערי ו'והיו למשיסה', ולא אמרו כגוונא. בשולחן הטהור החל מרן שליט"א לזמר 'אשת חיל' בניגון שלום עליכם, ובירך על הבשמים (על קנמון ואזוב, ולא גם על ציפורן ככל שבת - שנמכר). המצות בשבת היו מונחים ע"ג השולחן [ולא בתוך המצה טאש כבמהלך החג].

במהלך כל הסעודה טבל מרן שליט"א את המצות במיני המאכלים בתוך כלי הפסח, וכן קודם ששתה מרן שליט"א היין לברכת לחיים טבל המצה ביין. המשוררים זימרו הרבה ניגוני שבת ויו"ט. וכן ניגונים מספר 'שיר השירים'. כן הורה מרן שליט"א לזמר י"ה ריבון'.

בעת מאכל המרק הוסיפו להביא 'קניידלעך' כפי המנהג באחרון של פסח. כמו כן הכניסו טס מיוחד עם קניידלעך. וחילקו לכל הקהל.

ואמר מרן שליט"א אודות אכילת שרויה בימי הפסח: בצאנז לא הקפידו שרויה אצל קטנים, ומרן אאדמו"ר זי"ע אמר שגם בבית אביו ברודניק נתנו לילדים שרויה בכלים מיוחדים.

ונודע העובדא עם הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע, שאמו ישבה על ידו בליל הסדרו אכל עמה בקערה אחת, וכשאכלו המרק הכניסה כמה חתיכות מצה אל תוך המרק, והרה"ק מבעלזא לא אמר כלום, אלא הזיז קצת עם הכף את חתיכות המצה והמשיך לאכול מהמרק, ואמר שכיבוד אם דאורייתא, ושרויה היא חומרא... [כי אף שהיה יכול להפסיק לאכול עוד מהמרק ולומר כי כבר שבע מאכילתו, אולם לא רצה לבוא אפי' לכדי חשש של צער וכאב לב לאמן].

מסופר על שני חסידים שנקלעו לפרעשבורג על חג הפסח עקב עיכוב שחל בדרכם. בליל התקדש החג עשו תפלתם במחיצתו של החתם סופר שאף הזמינם להשתתף בליל הסדר שערך, והשניים שמחו שמחה גדולה, שיזכו לראות במו עיניהם את עריכת הסדר

של החתם סופר בליל התקדש החג. ואכן זכו לסעוד על שולחנו והתענגו מאמירת ההגדה וכו'. כשהגיעו ל"שולחן עורך" הוגשו לפניהם, כמו ליתר המסובים, ממאכלי הפסח, ובכללם מרק עם קניידלעך, ובהיותם נאמנים למנהגי בית אבותיהם ורבותיהם לא ידעו מה לעשות, אם לעבור על הנהוג אצלם לבלתי לאכול "שרויה", אך מצד שני אם לא יאכלו הרי ייחשב זה כפגיעה בכבודו של מארחם הגדול. אחד מהם שישב סמוך ל"חתם סופר", אכל בלית ברירה, כדי שלא יקפיד אותו צדיק, אבל השני שישב רחוק יותר הצליח להתחמק ללא שירגישו שלא אכל.

לאחר זמן, כשהגיעו אל רבם, סיפרו לו את הקורות איתם, והוא אמר לאותו שלא אכל: די נאר, האסט דערלייגט א שטיקל קרבן פסח... כי כשצדיק נותן לאכל זה כבר ענין אחר...

בהבאת המאכלים הביאו קוגל במקום פערפל. בברכהמ"ז התכבד - הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א.

ונערך השלום זכר לכן הרה"ר בנש"ק נפתלי לייזער מפעיה"ק (בהג"ר חיים שמואל דוד שליט"א רב שכונת גנות דוד בב"ב, וחהג"ר שלמה זלמן היילפרין שליט"א מפעיה"ק). אח"כ עברו הקהל לקבל פירות.

הפלפול היה ע"ד המדרש פליאה (הובא במשען המים פר' שמיני בשם עיר דוד) בשעה שבאו שני פולסין דנורא בחוטמיהן של נדב ואביהוא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מפני מה קרעת להם את הים, השיבו שרפי הקודש השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם, והוא פלאי.

במד"ר ריש פרשתן (ויק"ר כ, ה) ר' אחא ור' זעירא פתחו, אף לזאת יחרד ליבי ויתר ממקומו (איוב לו, א), מהו ויתר וקפץ כד"א לנתר בהם על הארץ, וכו' הה"ד אחרי מות שני בני אהרן, ובחומת אנך להחיד"א וכן בנחל קדומים הביא כע"ז ממדרש, כיון שראה איוב מיתת שני בני אהרן אמר אף לזאת יחרד לבי, והוא פלאי.

ואפ"ל בדרך דרוש, דהנה במה שהקשו קמאי היאך הוציא הקב"ה את בני ישראל ממצרים לפני הזמן שנגזר עליהם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, כבר מפורש הדבר במכילתא (פר' בא, פי"ד) רבי אומר כתוב אחד אומר ועבדום וענו אותם ד' מאות שנה, וכתוב אחד אומר ודור רביעי ישובו הנה, כיצד יתקיימו שני כתובין אלו, אמר הקב"ה אם עושין תשובה אני גואלם לדורות ואם לאו אני גואלם לשנים, וביאר בס' ברכת שמואל (סו"פ בשלח) דמיד היה הגזירה באופן זה דאם

תשובה עי"ש, מעתה אי נימא דלא מהני תשובה לע"ז לא יתכן לומר דיצאו קודם הזמן בגין תשובה דעבדו.

ונודע מ"ש הגה"ק מאוסטרווצא (הובא בפרדס יוסף פר' שמיני י, טז) בטעם דלא מהני תשובה לע"ז, עפמש"כ קמאי דהא דמהני תשובה הוא מטעם עדל"ת, וכמבואר ביומא (שם), דגדולה תשובה שדוחה ל"ת שבתורה, וכיון דקי"ל דאין עדל"ת שבמקדש לכן גבי חטא ע"ז שכביכול הרים יד כלפי מעלה בקדוש ונורא שמו יתברך, חשיב כל"ת שבמקדש, ושוב אין עדל"ת שבמקדש ולא מהני ביה תשובה, ועד"ז ביאר מאה"כ (תהלים קי"א) סמוכים לעד לעולם וגו' פדות שלח לעמו וגו' קדוש ונורא שמו, היינו סמוכים לעד לעולם מה שאנו דורשים סמוכין דכלאים לציצית דעדל"ת (ביבמות דף ד' ע"א) ולכן פדות שלח לעמו היינו שמועיל תשובה, אבל קדוש ונורא שמו כלומר אם פגם בשם השם וחטא בע"ז לא מהני תשובה דהו"ל בחי' קדוש דהוא כל"ת שבמקדש, עכ"ד עי"ש מה שהביא שם פלפול נפלא בשמו, (וכן ביאר באמרות טהורות להנועם"ג בתהלים שם).

*

והנה דב"ז דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש הוא בגמ' זבחים (דף צ"ז ע"ב) כל אשר יגע בבשרה יקדש, יקדש להיות כמוה הא כיצד אם פסולה היא תפסל ואם כשרה היא תאכל כחמור שבה, אמאי וניתי עשה ולידחי את ל"ת, (פרש"י ניתי עשה דואכלו אותם דכשירה, ולידחי ל"ת דלא תאכל דפסולה, ואע"ג דאיכא ל"ת באכילת פסולין כדאמרינן בפסחים (דף כ"ד ע"א) כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן ל"ת על אכילתו), אמר רבא אין עשה דוחה את ל"ת שבמקדש, שנאמר ועצם לא תשברו בו רשב"מ אומר אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח אמאי ניתי עשה דאכילת פסחים ונידחי את ל"ת, אלא אין עשה דוחה את ל"ת שבמקדש, רב אשי אמר יקדש עשה היא ואין עשה דוחה את ל"ת ועשה. ומשמע דרב אשי לא ס"ל להא דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש, לכך דחק לתרץ דיקדש עשה והו"ל ל"ת ועשה, וכבר האריכו בזה האחרונים.

ויש לבאר סברת פלוגתתם, דהנה נודע מ"ש

יחזרו בתשובה ייחשבו השנים מלידת יצחק ואם לא ישובו ייחשב מזמן התחלת השעבוד, עי"ש. וכיוצ"ב כתב בספה"ק ערבי נחל (דרוש ב' לפסח אות ד') לבאר במה שהוציא הקב"ה את בני לפני הזמן, עפמ"ד בגמ' (סנהדרין דף צ"ח ע"א) א"ר אלכסנדר ריב"ל רמי כתיב בעתה (הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום אני ה' בעתה אחישנה - ישעיה ס, כ"ב) וכתיב אחישנה, זכו אחישנה לא זכו בעתה, רצ"ל שאם יזכו מעשיהם ויעשו תשובה תחוש עת הגאולה ותבוא קודם העת, משא"כ אם ח"ו לא יזכו שאז הגאולה מתאחרת עד עת הקבוע, ועד"ז היה בגלות מצרים דמיד בשעת הגזירה היה שני זמנים לגאולה, זמן של בעתה ד' מאות שנים וזמן של אחישנה אם יעשו תשובה, וכיון ששבו בני כדאיתא במדרש (שמו"ר פ"א, סל"ו), עה"פ וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים וכו' רבנן אמרי וירא אלקים שעשו תשובה הבינונים וגם הרשעים הרהרו לעשות תשובה דכתיב (שיה"ש ב') התאנה חנטה פגיה וכו', וכ"ה בתרגום יוב"ע (שמות ב, כ"ה) וחמא ה' צער שעבודהון דבני ישראל וגלי קדמוי ית תיבתא דעבדו בטומרא דלא ידעו אנש בחבריה, בגין כך זכו שנתקיים בהם אחישנה להגאל קודם הזמן הקבוע, עי"ש.

ואמנם הרי במצרים חטאו ישראל בע"ז כמ"ש במדרש (ילקוט שמות רמז רל"ד) שהס"מ טען רבש"ע לא עבדו ישראל ע"ז במצרים ואתה עושה להם ניסים, וכן אמה"כ (יחזקאל ב, ז) ואומר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו ובגילולי מצרים אל תטמאו, (ובמד"ר שמות פט"ז ס"ב, א"ל הקב"ה למשה כל זמן שישראל עובדין לאלהי מצרים לא יגאלו לך ואמור להן שיניחו מעשיהן הרעים ולכפור בעכו"ם הה"ד משכו וקחו לכם כלומר משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן וכו'), וא"כ להני דיעות דעל חטא ע"ז לא מהני תשובה כמ"ש בכפות תמרים (יומא דף פ"ו ע"ב, בשם ספר תאוה לעינים) במ"ד בגמ' שם א"ר לוי גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנא' שובה ישראל עד ה' אלוקיך, ר' יוחנן אמר עד ולא עד בכלל (כ"ה לגי' הע"י והובא במסוה"ש), דקמיפלגי אם על ע"ז שהוא עון המגיע עד ה' כביכול, מועיל תשובה, דלרבי יוחנן דעד ולא עד בכלל לא מועיל

דמקדש, דהא באופן זה נצטוו על הלאוין דכל כה"ג שיעמוד עשה לנגדה מעיקרא אין כאן ל"ת כלל, ואין מקום לומר שכיון שהל"ת במקדש אלים אינו נדחה, דהא לא אתינן עלה מטעם שהעשה עדיף ודוחה להל"ת, אבל אי נימא דהא דעדל"ת הו"ל גזיה"כ והוא בגדר חידוש דעשה הקל דוחה לל"ת דחמור מיניה, כדאמרי' (יבמות דף ז' ע"א) אטו עשה דוחה ל"ת לאו ל"ת חמור מיניה וקאתי עשה ודחי ל"ת, א"כ י"ל דאין לך בו אלא חידושו, וכיון דלא שמעינן להא דעדל"ת אלא בל"ת דעלמא, ממילא אמרינן דהא דעדל"ת הנ"מ בל"ת דעלמא דקיל, משא"כ ל"ת דמקדש דחמירא אינו נדחה מפני עשה, ודו"ק.

ואמנם בגוף דברי הר"נ גאון וסייעתו דיסוד דין עדל"ת הוא משום דהל"ת נאמרו בתנאי לקיום העשה, יל"ע דהרי אין לנו גילוי בכתובים דהל"ת נאמרו על תנאי, אלא דילפינן מסמוכים דכלאים בציצית דעדל"ת ומהיכי תיתי לומר שהוא מצד שהל"ת ניתנו על תנאי, וצ"ל דאנן מפרשינן טעמא דקרא דטעמא מאי אמרה תורה דהעשה עדיף מקיום הל"ת, כיון דהל"ת נאמרו על תנאי לקיום העשה, ומעתה י"ל דבהא גופא תליא אי עדל"ת שבמקדש, דאי דרשינן טעמד"ק ומפרשינן הך טעמא דעדל"ת שהל"ת בתנאי לקיום העשה, א"כ בדין הוא שגם בל"ת במקדש נימא הכי, אבל אי לא דרשינן טעמד"ק, וא"כ דין עדל"ת גזה"כ הוא, וממילא חידוש הוא, ואין לנו בו אלא חידושו, ורק ל"ת דעלמא נדחה מפני עשה, אבל ל"ת במקדש אינו נדחה, ודו"ק.

מעתה יומתק דרבא ורב אשי דפליגי אי עדל"ת שבמקדש אזלי לשיטתייהו, דהנה ביבמות (דף ע"ו ע"א) מסיק רבא דלאו דלא תתחתן בם אזהרתו דווקא בגירותן, דבהיותם עובדי כוכבים לית להו חתנות נתגירו אית להו חתנות, עי"ש, וביאר הכס"מ (פי"ב מאיסו"ב ה"א) דע"כ דרבא ס"ל כרבנן דלא דרשי טעמא דקרא, דלר"ש דדריש טעמד"ק וטעם איסור לא תתחתן הוא משום שלא יסיר את בנך מאחרי, א"כ לפי הך טעמא אין האיסור אלא בגיותן דבני הסרה נינהו, משא"כ בגירותן דלאו בני הסרה, וע"כ דרבא אזיל כרבנן דס"ל דלא דרשי טעמד"ק ואין

בהגהות רב נסים גאון הנדפס עה"ג בשבת (דף קל"ג ע"א) בענין עדל"ת וז"ל, ואמרו חכמים שדבר זה עיקר הוא שנסמוך עליו כי כל אזהרה שאין עמה כרת כך הוא דרכה שבעת שאירע חיוב מ"ע נדחה האזהרה שהוא ל"ת ונקיים הציווי שהוא עשה ותבוא מ"ע ותדחה ל"ת, כי האזהרה של לאו על זה התנאי נאמרה, ובזה הפירוש שפירשנו יסיר מלבך ספק גדול שמסתפקין בו בנ"א ושואלין עליו, והוא, שאומרינן מאחר שאנו יודעים שאזהרת לאו קשה מציווי עשה, היאך יבא עשה וידחה האזהרה של לאו שהוא חמורה ממנו, ומדרך הידוע שהחמור דוחה הקל וכו', והתשובה הוא מה שהקדמנו שהאזהרה של לאו כך נאמרה מיוחדת כי הציווי של עשה תנאי הוא בה, וכן אחז"ל מחלליה מות יומת וביום השבת שני כבשים וגו' שניהן בדיבור אחד נאמרו, ערות אשת אחיך וגו' ויבמה יבוא עליה שניהן בדיבור אחד נאמרו, מה שא"א לבו"ד לומר שנא' אחת דבר אלקים שתיים זו שמענו, הבן דבר זה ושמור אותו כי הוא ספק גדול והרי גלינו אותו וכו' עכ"ד. ותו"ד דהא דעדל"ת היינו משום דמעיקרא דמילתא נאמרה הל"ת רק בתנאי שלא יעמוד נגדה מ"ע, ולפי"ז פשוט הדבר דהא דעדל"ת הו"ל בגדר היתר גמור, (וכבר הביאו האחרונים דבר זה בשם בעל הליכות עולם, והוא בשער ד' עי"ש, אלא שכבר קדמו ר"נ גאון בכל זה).

ומה שהביא מחז"ל הוא במד"ר פר' יתרו (פכ"ח ס"ד) עה"פ וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר, שהוא עושה את הכל בבת אחת, ממית ומחיה בב"א, מכה ורופא בב"א וכו', וכן דבור זכור את יום השבת לקדשו ואומר וביום השבת שני כבשים בני שנה, דבור ערות אשת אחיך לא תגלה כי ישבו אחים יחדו, וכולן אמרן בב"א הוי וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר, (וכ"ה במכילתא פר' יתרו עה"פ זכור את יום השבת, ובספרי פר' תצא עה"פ גדילים תעשה לך).

מעתה י"ל דאי נימא דהא דעדל"ת היינו משום דהאזהרה מעיקרא נאמרה רק בתנאי שלא יעמוד נגדה אחד מן הדברים שמחויב לעשותה ע"פ מצוות התורה, כי אז לא נאמרה הלאו כלל, לפי"ז אין מקום לחלק בין ל"ת דכל התורה לל"ת

קכ"א ע"א ד"ה והדר), ותירץ הרמב"ן בחולין שם, דאביי יהיב טעמא דמש"ה חייבה תורה משקה זיתים וענבים כמותן ופטרה שאר מיני פירות בכל מקום, משום דזיעה בעלמא חשיב להו, עי"ש, ולפי"ז ה"נ מר בר רב אשי דקאמר דדובשא דתמרי מברכין עלויה שהכל משום דזיעה בעלמא הוא, היינו דמפרש טעמא דקרא דלכן פוטר רבי יהושע מקרן וחומש בדבש ושאר משקין משום דזיעה בעלמא הוא, ומסתבר דמר בר רב אשי אזיל בשיטת אביו רב אשי דס"ל ג"כ דדרשינן טעמד"ק, ודו"ק.

לכך רבא לשיטתו דלא דרש טעמד"ק לית ליה בטעם דעדל"ת משום דאזהרת הל"ת נאמרו על תנאי לקיום העשה, והא דעדל"ת הו"ל גזיה"כ, לכן מסתבר ליה דאין עשה דול"ת דמקדש דחמיר טובא. אבל רב אשי לטעמיה דס"ל דרשינן טעמד"ק ואמרינן דהטעם דעדל"ת משום דמעיקרא הל"ת נאמרו על תנאי, א"כ ליכא סברא לחלק בין ל"ת דעלמא לל"ת דמקדש, לכך מתרץ להא דיקדש עשה, ודו"ק.

*

והנה הגאון מהרש"ק בחכמת התורה (פר' שמיני עמוד שי"ד) כתב לענין חטא נדב ואביהוא דלא היה עון בעצם הבאת אש זרה, וכאמור ויקחו בני אהרן וכו' אש זרה אשר לא ציוה אותם, ולשון זה משמע שגוף המעשה לא היה חטא, רק החטא היה מה שלא נצטוו על כך, וכן מבואר בילקוט שמעוני (ויקרא רמז תקכ"ד) אמר רבי ישמעאל לא אש זרה היה רק שהקריבו בלא עיתה, מוכח כן הכוונה שהיה רק עבור שלא נצטוו, דהנה באמת ביוה"כ הוי מצוה לעשות כן כמ"ש (ויקרא טז, ב) כי בענן אראה על הכפורת, א"כ מוכח שבזמן שהוא ית' נראה ראוי להקריב לפניו ית' קטורת, וא"כ למה נענשו, רק שלא היו מצווים, וס"ל לנדב ואביהוא כי גדול המצווה ועושה מאינו מצווה, אתו"ד יעו"ש. [וי"ל דלכן נדו"א נתעברו בנשמת פנחס כשפרחה נשמתו כדאי' בזוה"ק (ריש פר' פנחס) דתחלה היה פנחס בן אלעזר ואח"כ היה בן אהרן הכהן, והיינו משום דפנחס הרגו לזמרי מדין הבועל ארמית דקנאין פוגעין בו, דדב"ז אינו חובה רק בגדר אינו מצווה

איסור לא תחתן משום כי יסיר, עי"ש, וכ"ה בב"י אהע"ז (סי' ט"ז) עי"ש.

ועפי"ז כתב בהגהות מהרש"ם בר"ה (דף כ"ח ע"ב) ליישב הקו' (עי' ביכורי יעקב סי' תרכ"ו בתוס' ברכה אות ג') דהא דקאמר רבא התם מצות אין צריכות כוונה, ומקשי ליה אביי אלא מעתה הישן בשמיני בסוכה ילקה עי"ש, וקשה לפימש"כ הב"ח (סי' תרכ"ו) דבסוכה לכו"ע בעי לכוון לזכרון לסוכות שעשה הקב"ה במדבר כדכתיב ביה למען ידעו דרותיכם, א"כ שאני סוכה דבעי כוונה שההכרח לכוון, וכתב שם המהרש"ם דעפ"י דברי הכס"מ הנ"ל דרבא ס"ל לא דרשינן טעמד"ק גם בדמוכח טעמא בקרא גופיה דכתיב לא תחתן כי יסיר, א"כ לרבא לשיטתיה פריך שפיר כיון דגם בסוכה א"צ כוונה אף שנתפרש הטעם בכתוב עי"ש.

ועיין בברכות (דף ל"ח ע"א) ואמר מר בר רב אשי האי דובשא דתמרי מברכין עלויה שהכל נהיה בדברו, מ"ט זיעה בעלמא הוא (פרש"י ואינו פרי לברך עליו בופה"ע), כמאן, כי האי תנא דתנן דבש תמרים ויין תפוחים וחומץ ספוניות (סופי ענבים שאין מתבשלים עולמית, ועושים מהן חומץ), ושאר מי פירות של תרומה רבי אליעזר מחייב קרן וחומש (לשותה ממנו בשוגג), ורבי יהושע פוטר (דזיעה בעלמא הוא, ואין שם תרומה חל עליו, ואין לך פרי הניתן למשקה אלא זיתים וענבים בלבד, והיינו כמר בר רב אשי).

ובגמ' פסחים (דף כ"ד ע"ב) בהא דאמרינן דכל איסורין שבתורה אין לוקין אלא דרך הנאתו, אמר ר' זירא אף אנן נמי תנינא אין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא על היוצא מזיתים ומן הענבים בלבד ואילו מתותים ורימונים לא מ"ט לאו משום דלא קא אכיל להו דרך הנאתו, א"ל אביי בשלמא אי אשמעינן פרי גופא דלא קאכיל להו דרך הנאתו שפיר, אלא הכא משום דזיעה בעלמא הוא, והקשו בתוס' (ד"ה אלא) מאי קאמר הכא טעמא משום דזיעה בעלמא הוא, בלא"ה הו"מ למימר דהתם טעמא משום דילפינן מקראי בחולין (דף ק"כ ע"ב) דאיסור ערלה רק על היוצא מזיתים וענבים ולא על היוצא משאר פירות, עי"ש, וכן הקשו התוס' בחולין שם (דף

ועושה, וזה כשיטת נדב ואביהוא, ודו"ק].

והנה בס' הליקוטים לבעל סדר הדורות (ערך מצות אות נ"ג, ואות ע"ט) הביא מדרשות הר"ן (דרוש ז') בענין הפלוגתא בגמ' אי גדול המצווה ועושה ממי שאין מצווה ועושה, דקמיפלגי אם המצות הם צורך גבוה לתקן בעולמות העליונים או שניתנו רק לצרף את הבריות, [כנודע מה שדנו הראשונים ביסוד קיום המצוות, דלדעת הרמב"ם (כמורה נבוכים ח"ג פכ"ו) כל המצוות שניתנו לישראל לא הוי כי אם לצורך ישראל להקנות מדות וענינים המועילים, וכדי שיעשו רצון השי"ת ובכך יקבלו שכר, אבל בשמים ממעל אין שום נפק"מ אם ישראל מקיימים את המצות או לא, והוא עפ"ד המד"ר פר' לך (פמ"ד ס"א) אמרת ה' צרופה, רב אמר לא נתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות וכי מה איכפת ליה להקב"ה למי ששוחט מן הצוואר או מי ששוחט מן העורף הוי לא נתנו המצוות אלא לצרף בהם הבריות, אבל שיטת הרמב"ן (פר' תצא כב, ו) ובעלי הקבלה הוא דבכל המצות שורשן בגבהי מרומים הם וכל עבירה פוגם בעולמות העליונים, וכל מצוה שהאדם עושה הרי הוא מאיר ומתקן בעולמות העליונים ומשפיע טובה לכל העולמות, ולהיפוך בעבירות שגורמין לפגם וקלקול בשפע העליון, וכדאי' במדרש בפרשתן (ויק"ר כט, יב) עה"פ צור ילדך תשי התשתם כוחו של יוצר משמע דהמצוות צורך גבוה כביכול, (וראה מה שהאריך החינוך מצוה תקמ"ה)], דאם המצות ניתנו רק לעול על צוארינו כמלך הגוזר גזירה על עבדיו, ממילא רק המצווה ועושה גדול, כי בלא זה שנצטווה אין מקום לקיים גזירת המלך, משא"כ אם המצות המה צורך גבוה שבעשייתן נשפע טוב בכל העולמות, אזי י"ל דגדול מי שאין מצווה ועושה, עי"ש.

ובזרע ברך שלישי (פר' וישלח בנדמ"ח דף רי"ב) כתב בתו"ד דמה דנחלקו תנאי אי דרשינן טעמא דקרא, תלוי בנידון הנ"ל אם המצוות המה צורך גבוה או שניתנו רק לצרף את הבריות, דאי המצוות הם מצד גזירה ומשום דמה איכפת ליה להקב"ה לשוחט מן הצוואר או מן העורף ולא ניתנו המצוות אלא לצרף הבריות, א"כ לא שייך לדרוש טעמא דקרא דהלא בגזירה ניתנו ולא

מצד הטעם, אבל אי המצוות המה כצורך גבוה והיינו דבכל מצוה יש בה ענין מסוים וטעם לשבח להשפיע על ידה טובה וברכה, מצינו לדרוש הטעמים והענינים שבכל מצוה, עי"ש.

ובהאמור י"ל המדרש פליאה הים ראה ויננס מה ראה ברייתא דרבי ישמעאל ראה, על דרך שביאר כ"ק אאמו"ר זצללה"ה (שפע חיים חו"פ לפסח, סי' פה אות ה', וכן שם דרוש פז אות ה') דמה שאמר המד' הים ראה היינו דתחלה התבונן והתעכב ולא רצה להיבקע, וז"ש מה ראה שבא להסתפק האם לקרוע מימיו הלא היה לו להזדרז לדבר מצוה לקיים התנאי שהתנה עמו הקב"ה שיהא נקרע לפני ישראל, עי"ש. ולדרכנו י"ל דכאשר ראה ברייתא דרבי ישמעאל דנקט שנדב ואביהוא לא חטאו בעצם הבאת אש זרה רק על שהקדימו לקיים המצוה בתורת אינו מצווה ועושה, ולכן נענשו דלא היה להם למהר בדבר משום דגדול המצווה ועושה, כיון דלא ניתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות, ולפי"ז לא דרשינן טעמא דק, וא"כ י"ל דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש, וממילא דלא מהני תשובה על חטא ע"ז ועל כן סבר הים דעדיין לא הגיע זמן גאולתם, לכך התעכב מלקרוע עצמו תיכף ומיד, ודו"ק.

*

ובזה יבואר הא דאי' במד"ר (פ"כ ס"ט ובמד"ת בפרשתן ו') שנדב ואביהוא מתו משום על שלא נשאו נשים ולא עסקו בפו"ר (וכ"ה ביבמות דף ס"ד ע"א), ולכאו' י"ל"ב דהרי מקרא מפורש הוא (ויקרא י, א-ב) ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטרת ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם, ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וגו', הרי שמתו על שהקריבו אש זרה. וי"ל דהני תרתי אזלי אהדדי כי בחד טעמא עשו במה שהביאו אש זרה ובמה שלא נשאו נשים, דהני דהנה כתבו המפוי' (בס' כרם שלמה בפרשתן, שתי ידות בפרשתן, תו"מ להחת"ס פר' במדבר, בנין דוד פר' וישלח אות ס"ד) להמליץ על הני צדיקי עולם דלא נשאו נשים משום שעסקו בתורה וכבן עזאי (יבמות דף ס"ג ע"ב) שאמר מה אעשה ונפשי חשקה בתורה, וסברו דבמה שמלמדין אחרים תורה נחשב כאילו ילדם (סנהדרין דף י"ט ע"ב)

להו דכיון דמצות פו"ר הוא כדי לקיים העולם לכן סגי להו לקיים העולם בעסקם בתורה, והיינו דדרשינן טעמד"ק, דלא אמרינן להא דמה איכפת ליה להקב"ה וכו', אלא דכל מצוה יש בה טעם וענין מסוים, מעתה נקטינן דגדול מי שאינו מצווה ועושה, על כן הקריבו אש זרה ולא המתינו עד שיצטוו כי גדול שאינו מצווה ועושה, ודו"ק.

*

והשתא יבואר לנכון דברי המדרש כיון שבאו שני פולסין דנורא בחוטמיהן של נדב ואביהוא דנענשו על שהביאו אש זרה ועל שלא נשאו נשים, דלא אהני להו במה שביקשו לקיים המצוה בתורת אינו מצווה ועושה, דגדול המצווה ועושה כי המצוות הם לצרף בהם את הבריות וממילא דלא דרשינן טעמד"ק, ועל כן לא אהני להו ליפטר מפו"ר אע"פ שקיימו את העולם בתורתם, דלא דרשינן טעמד"ק וכנ"ל, וא"כ הא דעדל"ת הוה גזיה"כ וחיידוש וממילא דאין עדל"ת שבמקדש, ולא מהני תשובה על חטא ע"ז, לפיכך אמרו מלה"ש מפני מה קרעת להם את הים, דהא לא נשלם זמן גלותם במצרים, דלא אהני להו תשובה שעשו על עון העגל, ודו"ק.

והנה מצינו עוד טעם על מיתת נדב ואביהוא כמ"ש רש"י סו"פ משפטים שנדב ואביהוא נתחייבו מיתה על שהציצו בשכינה, וזה ע"ד דאי במד"ר (פס"ה ס"י) דכהו עיני יצחק משום שהסתכל בשכינה עי"ש. ובחנוכת התורה (פר' וישלח) ביאר דמה שיש להעניש על הסתכלות בשכינה הוא דווקא אם מלאכי השרת גדולים מן הצדיקים אסור להסתכל בשכינה, אבל אם צדיקים גדולים יותר מותר להם להסתכל בשכינה עי"ש, ועד"ז כתב בספר שערי שמים (שער השישי עמוד ל"ט) במ"ד במדרש (במדב"ר פי"ד סכ"א) ר"ע אומר כי לא יראני האדם וחי אף חיות הנושאות את הכסא אינן רואות את הכבוד, א"ר שמעון בן עזאי איני כמשיב על דברי רבי אלא כמוסיף על דבריו כי לא יראני האדם וחי אף מלאכי השרת שחיייהם חיי עולם אינן רואים את הכבוד, ויל"פ דמלה"ש אינם יכולים לראות השכינה, אבל לאדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב אפשר לראות השכינה, ומילתא בטעמא כי

ונחשב כאילו קיימו מצות פו"ר, ועי' כע"ז במעשה רוקח (סו"פ בחוקותי).

וביושב אהלים (פר' משפטים) ביאר סברת בן עזאי עפ"ד הטור בריש חו"מ שהביא המשנה (אבות פ"א מי"ז) רשב"ג אומר על ג' דברים העולם קיים על הדין ועל האמת ועל השלום, וכתב רבינו יונה ז"ל דאין הפירוש שבשביל ג' דברים אלו נברא העולם שהרי בתחילת הפרק אומר על ג' דברים העולם עומד ואינם אלו שזוכר כאן, אלא מתחלה אמר שבשביל ג' דברים נברא העולם תורה ועבודה וגמילות חסדים וכו', וכאן אמר העולם קיים היינו דאחר שנברא מתקיים על ידי אלו וכו' עי"ש, והב"י הק' ע"ז הרי הני ג' דברים שבגינם נברא העולם יספיקו גם לקיומו, דמה דהוי סיבה לבריאת העולם יש מאין כ"ש שבכוחו לקיימו ע"ש, והיוצא מדבריו דכל דבר שהוא סיבה להוות דבר כ"ש שיועיל לקיומו. וי"ל דזהו סברת בן עזאי דהעוסק בתורה פטור ממצות פו"ר, כיון דכל תכלית מצוות פו"ר הוא לקיום העולם וכמאה"כ (ישעיה מה) לא תוהו ברא אלא לשבת יצרה, ולכן העוסק בתורה שבשבילה נברא העולם ואחז"ל בראשית ברא אלקים בשביל התורה שנקראה ראשית, כש"כ שראוי העולם להתקיים בזכותו, ולכך כיון שבתורתו מקיים העולם אין צריך עוד למצות פו"ר שאינו אלא לקיום העולם בלבד, וז"ש בן עזאי מה אעשה שנפשי חשקה בתורה היינו דבזה שהנני עוסק בתורה סגי להיותי בכך עוסק בישובו של עולם.

והוסיף עוד ביושב אהלים שם דכ"ז ניחא רק א"נ דדרשינן טעמד"ק, וא"כ אזלינן בתר הטעם דמצות פו"ר הוא כדי לקיים העולם כאמז"ל (פסחים דף פ"ח ע"ב וכמ"ק) והלא לא נברא העולם אלא לפו"ר שנא' (ישעיה מה, יח) לא תהו בראה לשבת יצרה, ולכן כאשר עוסק בתורה תדיר ובכך מקיים את העולם הריהו עוסק בתכלית המצוה וממילא דפטור מפו"ר, משא"כ אי לא דרשינן טעמד"ק לא שייך לחלק בזה, והי"ט דחכמים דפליגי על בן עזאי דס"ל דלא דרשינן טעמד"ק, ואין לתלות חיוב המצוה בטעם לכך גם מי שיש בידו תורה אינו פטור מפו"ר, עי"ש.

לכך נדב ואביהוא דלא נשאו נשים דסבירא

מלה"ש נהנין מזיו השכינה בבחי' חסד ה' שהרי אינם בעלי בחירה, והו"ל ע"ד מאן דאכיל דלאו מדיליה בהית לאסתכולי באפיה, (ירושלמי ערלה פ"א ה"ג, והובא בתוס' קידושין דף ל"ו ע"ב ד"ה כל), לפיכך נאמר בהן בשתים יכסה פניו (ישעיה ו', ב), אבל הצדיקים עובדי ה' גדולים ממלה"ש יען שזוכים מצד מעשיהם, ובהם נאמר אני בצדק אחזה פניך עי"ש באריכות, (והובא במאמר מרדכי פר' תולדות דף כ' טו"ד).

וכ"כ בעיר דוד (מאמר תרי"ב), דמצינו שני כתובים המכחישים זא"ז, כתוב אחד אומר (שמות לג, כ) ויאמר לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי, וכתוב אחר מפורש (דברים ה', ד) פנים בפנים דבר ה' עמכם בהר מתוך האש, ויל"פ דמ"ש כי לא יראני האדם וחי קאי על מלה"ש וע"ד מאה"כ (יחזקאל א', י) ודמות פניהם פני אדם, וכדכתיב (ישעיה ו', ב) בשתים יכסה פניו, אבל צדיקים שפיר יכולים להסתכל בפני השכינה, (וראה בירושלמי יומא פ"ה ה"ב) ארבעים שנה שימש שמעון הצדיק את ישראל בכהונה גדולה וכו' אמר להן כל שנה ושנה שהייתי נכנס לבית קודש הקדשים היה זקן אחד לבוש לבנים ועטוף לבנים נכנס עמי ויוצא עמי וכו', אני אומר הקב"ה (היה), והיינו למ"ד דצדיקים גדולים ממלה"ש, אבל למ"ד דמלה"ש גדולים מצדיקים כיון דמלה"ש אינם יכולים להסתכל בפני השכינה, עי"ש, וראה עוד כע"ז בדרש משה פר' תצוה (דף קנ"ט טו"ב), ובבנין דוד (פר' חיי שרה אות יא, ובכמ"ק).

היוצלמ"ז דאי צדיקים גדולים ממלה"ש שפיר מותר לצדיקים להסתכל בפני השכינה, אבל אם מלה"ש גדולים יותר גם לצדיקים אסור להסתכל בפני השכינה, לפי"ז אי צדיקים רשאים להסתכל בשכינה א"א לומר דנדב ואביהוא מתו על שהציצו בשכינה, שהרי לצדיקים כמותם שהעיד עליהם משרע"ה שהם גדולים ממושה ומאהרן כדפרש"י עה"פ (ויקרא י, ג) בקרובי אקדש, ודאי דהותר להם להסתכל בשכינה.

לכך כאשר שאלו מלה"ש למה נקרע להם הים, הרי ממיתת נדו"א מוכח דלא דרשינן טעמד"ק וממילא דלא מהני תשובה על ע"ז

וכנ"ל, על כן נענו שרפי הקודש דמעתה עכצ"ל טעם אחר להא דמתו נדו"א כי מתו על שהסתכלו בשכינה, כי גם צדיקים אסור להם להסתכל, דהרי גדולים מלאכים יותר מצדיקים, על כן אז השיבו שרפי הקודש מעתה השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם, רצ"ל כיון שאנו חשובים מהם בדין שנעמוד אנחנו בראש ותנתן התורה כמקדם, כי אנן עדיפין מינייהו, ודו"ק*.

והנה אי' בקדמונים (עי' בשמנה לחמו דף כ"ו טו"ג, ובעמודיה שבעה, פחד יצחק אות י"א) דאיוב נענש ביסורים משום שהיה גלגול יעקב אבינו עי"ש, ואפ"ל עפי"מ דנדודע דיעקב היה כדמותו וצלמו של אדה"ר כמ"ד (ב"מ דף פ"ד ע"א, ב"ב דף נ"ח ע"א) שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון, וביותר אמרו בזוה"ק (פר' משפטים דף קי"א ע"א) יעקב דיוקנא עלאה הוה וגופא קדישא דלית גופא מיומא דהוה אדם הראשון כגופא דיעקב ושופריה דאדה"ר ההוא שופריה ממש הוה ליה ליעקב ודיוקניה דיעקב דיוקניה דאדה"ר ממש, עכ"ל.

והנה במדרש (ב"ר פי"ט כ"ב) עה"פ האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל, אכלתי לא כתיב כאן אלא ואוכל, אכלתי ואוכל עוד, וכתבו המפרשים (עיין בידי משה על המדרש פר' בראשית פי"ט) דאדה"ר התנצל שאכל רק פחות מכשיעור, דס"ל דחצ"ש מותר מה"ת ולא שמה אכילה, ואמנם לכאורה צ"ב דאיזהו התנצלות הוא בכך הרי לכו"ע עכ"פ איסורא דרבנן איכא גם בחצ"ש.

ואמרתי מכבר די"ל עפ"מ דאיתא בסוגיא דחצ"ש (יומא דף ע"ד ע"א), חצי שיעור ר' יוחנן אמר אסור מן התורה, ר"ל אמר מותר מן התורה, ר' יוחנן אמר אסור מה"ת כיון דחזי לאיצטרופי איסורא קא אכיל, ר"ל אמר מותר מה"ת אכילה אמר רחמנא וליכא, ונחלקו הפוסקים בענין איסור חצ"ש היכי דאינו חזי להצטרף לשיעור שלם, דיש סוברים דבכה"ג אינו אסור מה"ת, ולכן האוכל חצ"ש בסוף יוה"כ, או עשה חצ"ש במלאכת שבת בסוף היום, ואין שהות ביום כדי להשלים לכשיעור, אין איסורו מה"ת לפי שאינו ראוי להיות איסור כשיעור שלם.

ועד"ז כתב הצ"ח בפסחים (דף מ"ד ע"א) וכן

להו במה שקיימו את העולם בתורתם, דלא דרשינן טעמד"ק, וכן מתו על שהביאו אש זרה, דלא היה להם להביא עד שיצטוו על כך דגדול המצווה ועושה, והיינו משום דלא ניתנו המצוות אלא לצרף בהם את הבריות ולכן לא דרשינן טעמד"ק, ומעתה איסור חצ"ש הו"ל גזיה"כ וגם היכי דלא חזי לאצטרופי אסור מה"ת, על כן אמר אף לזאת יחרד לבי דמעתה ידע שיצטרך להתייסר כדי למרק את חטא הקדמון, ודו"ק.

התורה היה ע"ד המדרש פליאה (הובא במשען המים פר' שמיני בשם עיר דוד) בשעה שבאו שני פולסין דנורא בחוטמיהן של נדב ואביהוא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מפני מה קרעת להם את הים, השיבו שרפי הקודש השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם, ותמוה מה ענין זה אצל זה.

ונראה לבאר ע"פ מה הנודע מדברי חז"ל (איכ"ר ה, כא) בענין דין ודברים שיש בין כנסת ישראל לבוכ"ע, שהבוכ"ע אומר לבניו שובו אלי ואשובה אליכם (מלאכי ג, ז), והיינו שמצפה הוא שבני ישראל יתעוררו תחילה באתערותא דלתת בתשובה שלימה, ואז יעורר הוא רחמיו עליהם באתערותא דלעילא ויפנה אליהם לרחמם ולהושיעם. ואילו ישראל אומרים לא כן אלא השיבנו ה' אליך ונשובה וגו' (איכה ה, כא), כלומר אתה תעורר תחילה רחמיך הגדולים והמרובים עלינו באתערותא דלעילא, ואז נתעורר גם אנו ונוכל לשוב אליך באמת ובלב שלם.

ואיתא בספה"ק בענין זה, שאין הכוונה שכנסת ישראל כביכול ישנו דעת עליון דקוב"ה, אלא כיון שנשמתו של משה רבינו היתה נשמה כוללת של ישראל (ראה תיקו"ז, דף קל"ח ע"א) והוא זכה לכל מדרגותיו ומעלותיו ע"י יגיעתו ועבודתו בעצמו באתערותא דלתתא, ורק אחר שעמל בכל כוחו התגלה אליו הבוכ"ע, הרי בזה פעל פעולת צדיק לכל דורות זרע ישראל עבדי ה', שלא יצטרכו להקדים התעוררותם לאתערותא דלעילא, כיון שהוא כבר הקדים התעוררותו, וזה

בנוב"י (תנינא, או"ח סי' נ"ג) לבאר דברי הרמב"ם (בפ"א מהל' חמץ ומצה ה"ז) שכתב דחמץ בפסח אסור מה"ת אפי' בכל שהוא שנא' לא יאכל, והקשו דלמ"ל קרא דלא יאכל תיפק"ל דחצ"ש אסור מה"ת, ותירץ דכיון דטעמא דחצ"ש אסור רק משום דחזי לאצטרופי, לכך במקום דלא שייך לאיצטרופי לשיעור שלם כגון בסוף יום השביעי של פסח כששוב אין לו פנאי לאכול יותר לא שייך איסור דחצ"ש, ולכך בעינן קרא דלא יאכל דאפי' בכה"ג דלא שייך לצרף לשיעור ג"כ אסור, (וכ"כ החתם סופר בתשובותיו ח"ו סי' ס"ה, ובחי' פסחים דף כ"א ע"ב, ובשו"ת רע"א סי' קנ"ד ואולי י"ל, וכ"ה בישועות יעקב או"ח תר"ח סק"א, וע"ע מהר"צ חיות יומא דף ע"ג ע"ב, ובתפארת ישראל שבת פ"א בועז אות ד).

ואמנם הרבה פוסקים חולקים ע"ז וס"ל דחצ"ש אסור מה"ת אף כשלא שייך חזי לאצטרופי, (עיין אבני מילואים שו"ת סי' יד ד"ה עוד, ובחת"ס סוגיות סי' מ"ג, ועי' פמ"ג או"ח סי' קכח מש"ז ס"ק ל"ה ובפמ"ג יו"ד סי' סב ש"ד ס"ק ג' שנסתפק בזה). והנה נודע מה שהקשו התוס' ביומא בסוגי' דחצ"ש, בהא דאמר ר' יוחנן דחצ"ש אסור מה"ת משום דחזי לאצטרופי, דהול"ל מקרא דכל חלב, דהא ר' יוחנן ידע לברייתא דבסמוך דילפינן לה מכל חלב. והריטב"א תי' דאמנם ידע ר' יוחנן הברייתא דילפינן איסור חצ"ש מכל חלב, אלא דקמ"ל טעמא דקרא, דהטעם דאסרה תורה חצ"ש הוא משום דחזי לאצטרופי עי"ש, וכבר אמרנו דיש להסמיק לזה מש"כ בספר קשות מיושב להגר"י פיק בכריתות (דף כ"ז ע"א) דר' יוחנן ס"ל כר"ש דדרשינן טעמד"ק, עי"ש.

נמצא מעתה דאי דרשינן טעמד"ק ונקטינן דטעם איסור חצ"ש משום דחזי לאצטרופי, א"כ היכי דלא שייך שיצטרף לשיעור שלם ליכא איסור בחצ"ש, אבל אי לא דרשינן טעמד"ק ולא אמרינן הטעם דחזי לאצטרופי, אלא דהוי גזיה"כ א"כ בכל גווני חצ"ש אסור מה"ת.

ובכן יובן דאיוב ידע שיש בו ניצוץ נשמתו של אדה"ר, ואולם סבר דאין מגיע לו עונש על אכילת עץ הדעת שהרי אכל רק חצ"ש שלא היה אפשר שיצטרף לשיעור, אולם כאשר ראה מיתת בני אהרן שמתו בגין שלא קיימו פו"ר דלא אהני

פרק מ"ב; מדרש שוח"ט תהלים, מזמור קיד), כי הלכו לפי סדר העבודה הרצוי, כאשר כן היה שעל ידי קפיצתם לתוך הים ותפילתו של נחשון הושיעני אלקים כי באו מים עד נפש (תהלים סט, ב) נבקע הים. אבל רצון העליון היה לקבוע לדורות עולם שאף בעת שלא יהיו צדיקים כנחשון בן עמינדב, ויהיה הלב אטום מלהתעורר מעצמו, וגם כאשר 'ואתם תחרישון' גם אז 'ה' ילכם לחם', וינהגו אתם שלא כסדר העבודה להקדים להם אתערותא דלעילא קודם אתערותא דלתתא.

וזוה ע"ד מה שהביא בספה"ק ייטב לב (פר' מקץ) מש"כ בספה"ק עטרת צבי להרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע (דף נ"ב ע"ב) לבאר מה דאיתא בזוה"ק בענין קריעת ים סוף (פר' שלח, דף נ"ב ע"ב), מה תצעק אלי (שמות יד, טו), בעתיקא תליא כלא, ובגיני כך קשיא קמיה קודשא בריך הוא כלא כקריעת ים סוף. ופירש דכוונתו למה שכתוב בזוהר הק' (פרשת תרומה, דף ק"ע ע"א) לפרש הא דתנן (פסחים דף קי"ח ע"א) קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, וכי קריעת ים סוף קשה קמיה, הא כתיב (נחום א, ד) גוער בים וייבשהו. אלא בזמנא דישראל אעברו לגביה ימא אתא ההוא ממנא דעל מצרים ותבע דינא, הללו עבדו והללו וכו', הללו מגלי עריות והללו וכו', בההוא שעתא הוה קשה קמיה למעבר על דינא ולמקרע לון ים סוף, ואלמלא דאשגח קודשא בריך הוא בזכותא דאברהם כלהו אתאבידו בימא כו'. וכמו כן קשין מזונותיו מכח הקטרוג, עי"ש. ועל פי מה שאמרו (שבת דף פ"ט ע"ב) לא בסבי טעמא, כי בזעיר אנפין ונוקביה מתנהג בזכות ודין על פי טעם, אבל בסבא הוא עתיק הכל תליא ברצונו יתברך בלא טעם, כי אין טעם ברצון. וזה בעתיקא תליא כלא, היינו בבחינת עתיק, בחינת רצון העליון בלא טעם, ע"כ דבריו הק' של הרה"ק מזידיטשוב זי"ע.

וביאר שם בייטב לב כוונת דבה"ק, דהנה לפי האמת הנהגת העולם כולו הוא עפ"י דין ומשפט, והכל בחשבון ודקדוק הדין, ולפומא דעבידתא עבידן מטללתא, אולם ישנו גם בחי' 'עתיק', אשר שם תלוי הכל ברצונו ית"ש, בלי שום טעם, והוא התגלות רצון שעליה אמרו (עץ חיים, שער הכללים, ריש פרק א) כשעלה ברצונו הפשוט לברוא את

מועיל לכל נשמות ישראל הכלולים בו, ולכן ישמע השי"ת לקול עמו בבקשתם השיבנו ה' אליך ונשובה, בזכות משה רבם של ישראל אשר מה כאן עומד ומשמש אף שם עומד ומשמש (סוטה דף י"ג ע"ב), וזכותו עומדת לישראל בכל דור ודור, שיהא כאילו נעשה אתערותא דלתתא, ויושפע עליהם מיד באתערותא דלעילא.

כן היתה מידת הצדיקים הגדולים בני אהרן נדב ואביהוא, שהיו שווים בגדולתם למשה רבנו, אלא שהם לרוב צדקתם ומעלתם סברו שכן צריך להיות תמיד, שאע"פ שהאש יורדת מן השמים היינו שישנו בחי' אתערותא דלעילא לעורר לבבות ישראל ברשפי אש שלהבתי"ה, מכל מקום לא תחשב להם לישראל עבודה זו, כי לא מכוחם ומיגיעתם בא להם, אלא מצוה להביא אש מן ההדיוט באתערותא דלתתא תחילה, וכמאמר השי"ת שובו אלי ואשובה אליכם, ורק אז נחשב העבודה לעבודה שלימה.

וזוהו שאמר עליהם הכתוב (ויקרא טז, א) **בקרבנתם לפני ה', רצ"ל** שסברו שתחילה צריך להתקרב לבד ולהתעורר בעבודת ה' רשפי אש שלהבתי"ה, ואז יזכו להשראת השכינה. ולזה ביום בו שרתה שכינה בישראל מהרו להכנס אל הקודש עם אש מן ההדיוט, כדי להביא השראת השכינה, ולקבוע כן לדורות בסדר עבודת ישראל עמו. ועל כן נסתלקו מן העולם, כי ידע הקב"ה שדרך זו הינה קשה ביותר עבור כלל ישראל, וחפץ הקב"ה לקבוע לדורות עולם שאף באתערותא דלעילא יהיה די גם בלא שתקדם לה באתערותא דלתתא.

כן היה נמי בעת קריעת ים סוף, שרצה הקב"ה ללמד את כלל ישראל לדורות עולם שהוא ברחמיו יחוס עליהם ויעורר רחמיו עליהם גם בלא התעוררות מצידם תחילה, ולכן אמר להם משה רבינו (שמות יד, יג) התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום וגו' ה' ילחם לכם ואתם תחרישון, ולא היתה כוונת משה לדור ההוא בלבד, כי אדרבה דור דעה זה שיצא ממצרים היה באפשרותם לעשות כסדרן ולהקדים אתערותא דלתתא, ולכן נמי קפץ נחשון בן עמינדב לתוך מי הים ואחריו שבטי בנימין ויהודה (ראה פרקי דר"א,

הוא אלא דבר אל בני ישראל ויסעו בלי לעשות מאומה, כי די בנסיעתם שעשו בזה מעשה קטן בעלמא בבחי' פתחו לי פתח כחודו של מחט (שהש"ר ה, ג), ואז אבוא אליהם במידת עתיק בלא טעם, ואע"פ שהללו והללו עובדי ע"ז וכו' (ילקוט בשלח, רמז רלד) מ"מ אתגלה עליהם להושיעם, וכן יוקבע להם לדורות.

ובזה נבוא לביאור המדרש, כי בשעה שמתו נדב ואביהוא, וגילה הקב"ה שנענשו על שאמרו שאע"פ שהאש יורדת מן השמים, מצווה להביא אש מן ההדיוט, ובמיתתם הוקבע שאין הלכה כמותן, אלא שהבו"ע מתנהג עם בניו במידת הרחמים גם בלא שתקדם עבודה בבחי' אתערותא דלתתא, מעתה נתקשו להבין מדוע נקרע הים באופן כזה שקפץ נחשון אל תוך הים, ורק אח"כ נקרע הים, הלא טוב יותר היה אילו היה הים נקרע באתערותא דלעילא בלא שום מעשה מצד ישראל. ולכן שאלו מלאכי השרת מפני מה קרעת להם הים, היינו באופן כזה של אתערותא דלתתא, ועל זה השיבו שרפי הקודש, כי באמת לא היה בזה שום טעם וסיבה, ובאמת לא היו ישראל ראויים שיעשה להם נס זה, אלא כדי להורות לדורות כי השיבנו ה' אליך ונשובה, וקריעת הים לא היה מחמת נחשון בן עמינדב, כי אם בהתעוררות רחמים מן השמים, לקבוע לדורות שכן יתנהג הבורא ב"ה עם בניו אהוביו, שהוא יפתח תחילה בהתעוררות רחמים, ורק לאחמ"כ יתעורר לבבנו לשוב אליו באמת ובלבב שלם.

יום שב"ק

תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הרב יעקב מרדכי טובי מביתר עילית.
בעליות התכבדו, כהן - העסקן הר"ר משה אהרן כהנא מנכ"ל מוסדותינו הק' בקרית צאנז טבריה, לוי - הרב אברהם אליהו וואזנר שליט"א מפעיה"ק, שלישי - הרה"ג רבי יצחק שימון שליט"א רא"כ אורח חיים במרכז התורה, רביעי - הרה"ג רבי הלל דויטש שליט"א רא"כ במרכז התורה, חמישי - הרב בנש"ק אליעזר גולדמן מירושלים, שישי - מרן שליט"א, [אחר העליה נערך מי שברך לרגל הולדת הבנות, להרב חיים יעקב לוי משגיח בישיבהק (ב"ר משולם פייש מפעיה"ק, וחתן להבחל"ח הג"ר שלום אליהו צבי זילבר ז"ל), ולהר"ר ברוך אברהם צוויבל מב"ב (בהג"ר משה שמעון מב"ב)], שביעי - הבחור

העולם. היינו רצון הפשוט בלא טעם, ולכך נקרא בחינת עתיק, שבלתי אפשר להשיג כוונת הרצון למה רצה כך, כנודע ומבואר הרבה בספרי אמת. וזהו שאמרו חז"ל דלעתיד לבוא כאשר יאמר הקב"ה לאברהם בניך חטאו לי וכו', איתא שם לא בסבי טעמא, דסבי הוא עתיק, שהוא רצון העליון בלא טעם. ועל כן בעת אשר עברו בני ישראל בתוך הים ביבשה, והיה הקטרוג עליהם גדול עד מאוד, הרי אלמלא זכותו של אברהם אבינו ע"ה היו נאבדים רח"ל. ודייקא בזכות אברהם שהוא בחי' מדת החסד, שעשה חסד בלא טעם, הוא אשר עורר בחי' עתיק שהוא חסד ורחמים בלא טעם, על ידי כן נצלו מחומר הדין. וזהו שאמרו בזוה"ק הנ"ל בענין קריעת ים סוף 'בעתיקא תליא מילתא', כי מידה זו היא אשר עמדה להם להנצל מפי המקטרגים בשעה זו, ע"כ ביאור דברי העטרת צבי, יעו"ש בייטב לב מה שביאר עוד לפי"ז. והוא אשר דברנו שעזר להם הקב"ה בעמדם על שפת הים גם כשלא היה להם זכות והתעוררות מצידם באתערותא דלתתא, אלא הכל היה באתערותא דלעילא.

ולזה אפילו שפחה ראתה על הים מה שלא ראו נביאים (מכילתא שמות טו, ב), כי הנביאים צריכים להקדים התעוררותם ולהתכוין לקבל נבואתם, וכדהאריך בזה הרמב"ם, אבל המון העם ובפרט בדורות האחרונים קטני הדעת שהם בבחי' עבד ושפחה מה תהא עליהם, ולכן נגלה הקב"ה עליהם שם בבחינת עתיק כי לא בסבי טעמא ואין טעם ברצון, להורות שכן יונהג לדורות עולם, ואפי' בלא הכנה תחילה יזכו וישרה עליהם שכינה.

ויתבאר בזה אמרם ז"ל (הובא בספר נחלת יעקב, פר' בשלח, וראה ילקוט בשלח, רמז רלג) על הפסוק (שמות יד, טו) מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו, אמר הקב"ה למשה הים סוער והשונא רודף ואתה עומד ומתפלל, ורצ"ל שתמה הקב"ה כי כעת משה מתעורר לעמוד בתפילה לפני, אבל כשיגיעו ימים קשים לישראל ויהיה הים סוער בגשמיות ויטבעו ישראל בים הצרות בגלותם, והשונא הוא יצר הרע רודפם בנסיגות קשים ומרים, אתה מצפה שיתעוררו מעצמם בתפילה לפני. ולא כן

מורה שם הוי"ה ב"ה וב"ש בחי' היה הוה ויהיה (זוה"ק, פר' פנחס, ח"ג דף רנ"ז ע"ב), והיינו בחינת למעלה מן הזמן שהקב"ה הוא הכל בבת אחת ואין לפניו שום חילוק. וכבר רבות בשנים אמרתי לפני כ"ק אאדמו"ר זי"ע על הלשון ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד, שכל אלו, מלך מלך ימלוך, הכל שייך לעולם ועד בבת אחת, שתמיד כן היה ולעולם כן יהיה, וכל הזמן הגשמי לפניו זמן אחד הוא, ומה שיהיה לעתיד כאילו כבר מתחרש עכשיו וכאילו כבר היה, והסכים עמדי.

וכיון דקוב"ה ואורייתא חד (זוה"ק ח"ג, פר' אמור, דף ע"ג ע"א), הרי שכאמור גם התורה הק' הוא בבחי' למעלה מן הזמן, ונמצא שעל ידי כח התורה ניתן להמשיך האורות העליונים והשפעות החסדים בכל עת ועידן כי גם התורה הק' היא בבחי' למעלה מן הזמן, ואין לה כל שייכות לגבול וחילוקי הזמן, ויש להמליץ דזהו בכלל אמרם (פסחים דף ו' ע"ב) אין מוקדם ומאוחר בתורה, והבן.

אמור מעתה, דהאמנם ביום הכיפורים הוא העת המסוגל והמוכשר לסליחה ומחילה על כל העוונות והפשעים, ואולם על ידי עסק התורה במס' יומא, בהלכות יוה"כ, או בסדר עבודת היום הקדוש, אפשר להמשיך מעלת יום הקדוש הזה לכל השנה כולה, דהיינו לעורר בחי' יום הקדוש במים ממעל ובכך להמשיך כפרה ומחילת עוונות גם בשאר ימות השנה, וכאמור.

עד"ז פי' זקה"ק מנייטרא זי"ע בנאות דשא, רמז המסורה ב"פ דרשו, דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב וגו' (ישעי' נה, ו), דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד (תהלים קה, ד), דהנה אחז"ל (ר"ה י"ח ע"א) דרשו ה' בהמצאו, אימתי אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליום כיפור, דאז הם הימים הנעלים ביותר של ימות השנה, ר"ה ויוהכ"פ, שאז כביכול השי"ת מצוי לכל אחד ואחד לקבל תפלתו ובקשתו, ובקל אפשר להדבק להשי"ת בתשובה ומעש"ט, ואמנם שפיר אפשר להמשיך כח זה גם לכל ימות השנה, על ידי לימוד התורה, זהו שרמז המסורה דרשו ה' בהמצאו, שהקב"ה ממציא עצמו אל כל יחיד, וזהו בעשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ, אך ע"י לימוד התורה שאחז"ל (תמיד ל"ב ע"ב) כל העוסק בתורה

הבר מצוה צבי נ"י בן הרה"ג ר' גרשון מרמורשטיין ר"מ בישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק, אחרון - הרה"ג רבי שמואל ייגר שליט"א רא"כ חושן משפט במרכז התורה ודיין בבי"ד נתניה לדיני ממונות, מפטיר - הרב שרגא ליפשיץ מפעיה"ק, הגבה - הר"ר יעקב רייניץ מפעיה"ק, גלילה - הר"ר מרדכי רוטנברג גבאי קופת עזר לקהל בב"ב.

תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - הרה"ג רבי זלמן לייב שליט"א מקרית הבעש"ט - נכד כ"ק מרן שליט"א.

בסעודת עתיקא קדישא זמרו כל הזמירות לסעודת עתיקא קדישא. כן זמרו הפיוטים הנהוגים לזמר בשבתות שבין פסח לשבועות.

התורה בשוה"ט דעתיקא קדישא היה עה"פ בפרשתן בפר' יום הכיפורים (לו, ל) כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם וגו', וכ"ק אאמו"ר (שפע חיים ליוה"כ דרוש ב') הביא דבמסורה 'ביום הזה' ד"פ, הכא, ואידך ביום הזה נבקעו כל מעיינות תהום רבה (בראשית ז, יא), ביום הזה באו מדבר סיני (שמות יט, א), כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות לכפר עליכם (לעיל ח, לד).

ואפ"ל ברמז המסו' עפי"מ שביאר בסידורו של שבת מ"ד בגמ' (מגילה דף י"ג ע"ב) בקיטרוגו של המן על כלל ישראל לפני אחשורוש, כי את דתי המלך אינם עושים דמפקי לכולהו שתא בשה"י פה"י, פרש"י שבת היום פסח היום, ולכאו' צריך ביאור הרי יום השבת אינו אלא יום אחד בשבוע, וכן חג הפסח אינו אלא ז' ימים בשנה, ומהו שאמר דמפקי לכולהו שתא בשה"י פה"י אתמהה. וביארו, שעל ידי שעוסק האדם בהלכות השבת או בהלכות הפסח, הריהו ממשיך עליו אותם אורות קדושים המתנוצצים ביום השב"ק ובימי הפסח, וכאשר האיש הישראלי דבוק בבוראו ועוסק בהלכות שבת או בהלכות פסח וכדו', ממשיך בכך אותן ההשפעות העליונות היורדות בשב"ק וביומי דפסחא.

ויש לבאר הדברים עפמ"ד בספרי קמאי (עי' מורה נבוכים, חלק א', פרק ע"ג, הקדמה ג; דברי חיים, פר' ואתחנן, ד"ה בפסוק ואתחנן [א]), דכל הגדר והמהות של זמן דהיינו עבר הווה ועתיד, הוא דבר גשמי השייך רק בעולם הזה, שבה יש משטר של הזמן לפי יום ולילה, חדשים ושנים, אבל בעולם העליון שם בחי' למעלה מן המזלות והזמנים, ועל זה

אהרן קאהן מקרית גת, לוי - הרב בנש"ק שמריהו דייטש מבית שמש, שלישי - הרה"ג ר' ברוך שליט"א מירושלים - נכד כ"ק מרן שליט"א, גלילה - הרב בנש"ק נפתלי צבי שמרלר מביתר עילית.

בעידן רעוא דרעוין התכבדו, ברוך קל עליון - הרה"ג ר' זאב אליהו גוטליב ר"מ בישיבה"ק, דרוור יקרא - הרה"ג ר' אשר ישעיה מוטצען שליט"א דומו"צ בבי"ד של הגר"נ קרליץ זצ"ל, שבת היום - הרה"ג ר' גרשון מרמורשטיין ר"מ בישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק. (תוכן התורה יבוא אי"ה).

בסיום זמר א"ל מסתתר, פתח מרן שליט"א לזמר 'חסל סידור פסח' וכו', וזמרו ב"פ, לאחמ"כ אמר מרן שליט"א 'לשנה הבאה בירושלים הבנויה'.

אחר הבדלה זמרו 'לשנה הבאה בירושלים' וכו'. לאחמ"כ הגיע הנכרי לבית מרן שליט"א למכור בחזרה את החמץ.

בשעה 2.00 בלילה הגיע מרן שליט"א על יד בית המדרש המרכזי אהל נחמיה פעיה"ק, להשתתף בהלווית הרה"ג ר' יעקב רוזנברג ז"ל, ר"מ בישיבה"ק מתיבתא דברי יציב בחיפה, אשר נדם לבו לפתע פתאום ביו"ט שביעי של פסח. בהשתתפות מאות תלמידיו - מתלמידי ישיבה"ק במשך השנים

מרן שליט"א האזין לדברי המיספד שנשא הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א, וכן דברי הספד שנשא אחד מאחי המנוח, לאחמ"כ ליוה מרן שליט"א את המטה כברת דרך, וחזר לביתו.

יום ראשון פר' קדושים כ"ג ניסן

לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה מנחם נ"י בן הר"ר אברהם טורנהיים מקרית צאנז טבריה (ב"ר דוד מירושלים), להבחור הבר מצוה צבי נ"י בן הרה"ג ר' גרשון מרמורשטיין שליט"א ר"מ בישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק (ב"ר יחזקאל עזריאל מפעיה"ק), להבחור הבר מצוה אברהם אלטר נ"י בן הרב בנש"ק יחזקאל פולק מאלעד, ולהבחור הבר מצוה יואל נ"י בן הר"ר ישע"י קלוגר מב"ב (ב"ר יצחק צבי מב"ב).

בערב קיבל מרן שליט"א קהל מאורחי חו"ל אשר באו לשבות בצל הקודש על יו"ט.

אחר תפילת ערבית נכנס אל הקודש פנימה, מנהל רשת כוללי מבצר התורה הרה"ח ר' אהרון הופמן, יחד עם הר"ר יעקב חיים בורד מטבריה מזכיר הכוללים. על מנת לקבל את ברכת הקודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א לקראת צאתם לארה"ב למגבית המיוחדת לטובת רשת הכוללים מבצר התורה.

בלילה שכינה שרויה כנגדו, וכן אמרו בזוה"ק (ויקרא דף ע"ג ע"א) קוב"ה אורייתא וישראל חד, א"כ ע"י דביקות בתורה הקב"ה ממציא את עצמו לכ"א מישראל בכל זמן ועת, וזהו דרשו ה' ועוזו, הרומז לתורה כדכתיב ה' עוז לעמו יתן, כי ע"י 'דרשו ה' ועוזו' זו התורה, 'בקשו פניו תמיד', יכולים לזכות להתקרבות להקב"ה בתמידות, ודפח"ח.

זאת תהיה תורת המסורה כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם, ואמנם לא ידמה האדם כי רק ביום הכיפורים אפשר לזכות לסליחה ומחילה, אלא כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות לכפר עליכם, רצ"ל דיכולים להמשיך סליחה מחילה וכפרה גם בכל שאר ימות השנה, וזאת על ידי ביום הזה באו מדבר סיני, המורה על קבלת התורה, כי באמצעות דביקות בתורה נתעורר בחי' ההנהגה העליונה של למעלה מן הזמן, וז"ש ביום הזה נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו בבחי' של למעלה מן הזמן, שבשמים ממעל אין שולט כלל קץ וגבול, ומעתה ניתן להמשיך בכל יום בחי' יום הכיפורים, ולזכות בו למחילה ולכפרה על כל תקלה ומכשול.

וביותר יש לומר עפ"י המבואר בחז"ל (ראה רש"י בראשית ה, כב), שבימי המבול לא שלטו כלל היום והלילה, ולא היה אז חילוקי הזמנים, וכל ימות המבול שבתו המזלות שלא שמשו כלל, ולא היה ניכר בין יום ובין לילה. ואם בזמן של מדת הדין כך, מכ"ש וק"ו לענין מדה טובה דמרובה שייך להמשיך בחי' של למעלה מן הזמן, ולכן כשם שביום הזה נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו, שאז לא שלטו כלל חילוקי זמנים, כמו כן על ידי התורה הק', יזכה האדם להיות בבחי' של למעלה מן הזמן, וממילא יומשכו אורות העליונים משפע הטוב והרחמים של יום הקדוש, והבן.

לאחמ"כ למד מרן שליט"א עם נכדיו את המשנה הראשונה מפרקי אבות.
בעליות בתפילת מנחה התכבדו, כהן - הרב בנש"ק

תוכן השיחה

של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

עם כ"ק האדמו"ר ממחננוקא בעלזא שליט"א

בעת ביקור במעונו ביום ה' פר' שמיני כ"ב אד"ב העעל"ט

האדמו"ר ממחננוקא בעלזא: היה לי פעם מעשה פלא אצל כ"ק דודי זצ"ל, ועד היום איני מבין פשר דבר... זה היה בזקנותו, והוא שלח לקרוא לי מבית המדרש, היכן שלמדתי בכולל, ומיד נכנסתי אליו. הוא ישב עם הגמרא ולמד, וביקש ממני להביא לו מלח וכף. הרבנית ע"ה הראתה לי שלא הביא אלי את המלח, אבל לא היה לי ברירה, וכשהבאתי אליו שפך מהמלח על השלחן ולקח עם הכף ואכלו...

מרן שליט"א: 'ברית מלח' (במדבר יח, יט)...

היו צדיקים שהיו מולחים המאכלים שלהם...

האדמו"ר ממחננוקא בעלזא: בסקווירא היה נהוג כן. היום יודעים שמלח מזיק לבריאות...

החתונה של זקני הרה"ק רבי יהושע מירוסלב זצ"ל (בן הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל) התקיימה בבעלזא, והמחותן היה הרה"ק רבי יוסף מאיר ממחננוקא זצ"ל, ובמהלך הסעודה מלח רבי יוסף מאיר את מאכליו, והמחותן הרה"ק מהרי"ד אמר לו בצחות: מחותן, כאן עולה המלח ביוקר...

באמצע החתונה התנמנם זקני הרה"ק רבי יוסף מאיר, והיה נראה כישן, וזקני הרה"ק מהרי"ד שאלו אח"כ אם להביא לו מים לנטילת ידים, ואמר שלא...

מרן שליט"א: מרן אדמו"ר זי"ע סיפר על הרה"ק מגארליץ זי"ע, שבליל יום כיפור לא היה הולך לביתו, ודרכו בקודש היה לנוח על סדין פרוס על רצפת בית המדרש והיה נראה כישן, אולם באמת היה ממלל דברי תורה כל הלילה, ובבוקר כשקם לא נטל ידיו, ואז נוכחו לדעת שלא ישן כלל, וזה היה גם לעת זקנותו.

וגם אצל אביו זקה"ק מרודניק זי"ע ראה פעם בלילה אחת שהיה שוכב על מטתו ושם ידו הימנית על הקיר בפירוד אצבעותיו כמו הכהנים בנשיאת כפים, ושכב כך משך כמה שעות, ולא נטל ידיו אחר כך.

האדמו"ר ממחננוקא בעלזא: היו צדיקים שקשרו ידיהם בלילה, כדי שלא יגעו במקומות המכוסים. מסופר כן על דודי הרה"ק מהר"א מבעלזא זצ"ל שביקש כן כמה פעמים... מרן שליט"א: ה"שינה" שלו...

האדמו"ר ממחננוקא בעלזא: כאן בחדר הזה, במקום זה, קיבל דודי כ"ק האדמו"ר ממחננוקא זצ"ל את אביכם כ"ק מרן זי"ע כשבא לבקר [בחודש כסלו תשמ"ג]...

אני זוכר מאז, שלפני שהגיע לבקרו, לא ידעתי היאך ייצא הדבר לפועל, לא ידעתי 'וואס גייט דא זיין'... כי היו הפכיים בטבעם... א צאנזער קינד און א טשערנאבלער קינד... דודי זצ"ל כמעט ולא דיבר... לא אמר דברי תורה... לפעמים סיפר איזה מעשה... כשנכנס לטיש היה כמעט 'אריין און ארויס'...

ואולם כשנפגשו היה ממש לפלא ההתקרבות שראו ביניהם... ראו שנעשה ביניהם ידידות כזו שקשה לתאר, והשיחה היתה א שיינע שמועס... א ידידות'דיגע שמועס...

גם כמה שנים אחר כך, כאשר כ"ק דודי זצ"ל ביקר אצל מרן זי"ע בכפר שמריהו, כשמרן זי"ע כבר היה חלוש מאד, ראו ביניהם אותות ידידות נפלאים*.

מרן שליט"א: אני מספר תמיד שהייתי פעם אצל דודכם זצ"ל, כשהתקיים אצלו ברית מילה לבנו של הרה"ג ר' אברהם הלפרין שליט"א, והתפעלתי מאד מהתמדתו הגדולה, שישב עם גמרא עד שהכניסו אליו את התינוק, ורק כשהניחו התינוק על ברכיו סגר את הגמרא, ומיד אחר כך שוב המשיך ללמוד...

האדמו"ר ממחננוקא בעלזא: כאשר דודי זצ"ל ישב שבעה על הרבנית ע"ה, אמר שהוא מוכרח ללמוד... ושלח אותי לשאול את הגאון בעל שבט הלוי זצ"ל, והתיר לו, והוא ישב בשבעה עם גמרא...

מרן שליט"א: מסופר על הגאון מראגטשוב זצ"ל שלמד גם בימי אבלו, וכדברי הירושלמי (מו"ק פ"ג ה"ה) דמי שלהוט אחר התורה מותר לו ללמוד גם בימי אבלות (הובא בב"י, יור"ד סי' שפד). ופעם שאלתי את הגר"ח קנייבסקי זצ"ל דהרי יש דברים המותרים ללמוד, וגם אם הוא להוט אחר התורה יש לו מה ללמוד (ראה דעת תורה סי' תקפ"ד, ובספר גשר החיים סי' כ"ה ס"ה). והשיב לי שבמשנה ברורה מביא (סי' תקנ"ג סעי' ב) דאין אדם לומד אלא מה שלבו חפץ, וצער הוא להם ללמוד במה שאינם רגילים.

*

עמו לחדר אחר, שם שכב בעריסתו נכדו היניק מרן מהר"א, בן בנו מרן מהרי"ד. פליאתו של הרה"ק משינאווא גברה, כשניגש מרן אל העריסה והתבונן בתינוק הישן.

התבונן נא בנכדי אהרן - ביקש מרן מאורחו הנכבד. נבון קצת בדעתו, ניגש הרה"ק משינאווא אל העריסה והתבונן בתינוק השוכב בה. בעודו מתבונן בו, הבחין פתאום בדבר מדהים. זכוב נחת ועקצו בראשו. כשרצה לגרד במקום העקיצה, הפשיל שרוולו על אצבעותיו הזעירות, וכך, ביד מכוסה, גרד את ראשו! אכן - מלמל הרה"ק משינאווא בהתפעלות - זהו באמת דבר פלא!...

לימים סיפר הרה"ק משינאווא על כך ואמר בהתרגשות: קדושה שכזו כמו שראיתי בתינוק הרך - נכדו של הרבי מבעלזא - לא ראיתי מימא! אך הפליאה הגדולה ביותר בעיני היא, שהזדמן לו

* ראה בבטאון צאנז (גלון רנט): בקיץ תשד"מ כשרבנו הגיע ארצה ושהה בתחילה בעיה"ק צפת", השתוקק האדמו"ר ממחננוקא להקביל פני קדשו, אך לרוב חולשתו קשתה עליה הנסיעה עד לצפת. והנה למחרת אותו יום שרבנו הגיע מצפת לקרית צאנז, הופיע לפתע האדמו"ר ממחננוקא אל ביתו נאוה קודש בקרית צאנז, ואמר לרבנו: מאד השתוקקתי לראות פני קדשכם, ע"כ מיהרתי כבר לבוא היום כי לא עצרתי כח להמתין עוד.

² מענין לענין יש להביא מהמסופר בספר האר"י שבחבורה: פעם אחת, כשנזדמן הרה"ק משינאווא לבעלזא, ישב זמן מה ושוחח עם מרן [הרה"ק מהר"י]. אח"כ קם מרן ממקומו ופנה אליו: "שינאווער רב! בואו עמי ואראה לכם דבר פלא!" תמה הרה"ק משינאווא בלבו מה דבר פלא יראנו, והלך אחריו בסקרנות. מרן יצא מחדרו והלך

מרן שליט"א: בתפילת גשם לא אמרו כי לא הספיק הזמן בשמחת תורה מחמת השעה המאוחרת, וזמרו זאת בעריכת השלחן, אבל הפיוטים של תפילת טל אמרו ברוב השנים, והיה נמשך כשעה... וגם מרן הדברי חיים נהג כן (דרכי חיים, אות צא).

בימים הקדושים אמרו גם כל הפיוטים והיוצרות. ומרן הדברי חיים אמר הרבה פעמים גם אותם פיוטים שכתוב עליהם שאומרים בקצת קהילות...

האדמו"ר ממחנבוקא בעלזא: יש איזה מימרא שאמירת הפיוטים מסוגל לאריכות ימים...

מרן שליט"א: מסופר שלכן החל הרה"ק האהבת ישראל מויזניץ זצ"ל לומר פיוטים, הגם שאבותיו לא נהגו לומר, והם נסתלקו בקוצר ימים.

הרי מקור הפיוטים הוא מהראשונים.

האדמו"ר ממחנבוקא בעלזא: הקליר ועוד.

מרן שליט"א: דעת התוס' (חגיגה יג, א ד"ה ורגלי) הוא שהפייטן רבי אלעזר הקליר הוא רבי אלעזר ברבי שמעון, וכ"כ הרא"ש (פ"ה ברכות סי' כ"א). אמנם קמו הרבה שרצו להכחיש הדבר שפיוטים אלו יצאו מידי רבי אלעזר ברבי שמעון (עי' שו"ת הדרב"ז, ח"ג סי' תתקסז; שו"ת נודע ביהודה, מהדו"ת, או"ח סי' קיג), אך כמוכן שבכח כל קושיותיהם אין להכחיש את דברי התוס'.

מקום והכנה בכל האברים לשרות בהם ולשלוט עליהם, עד שיכול להביאו לידי קרי ולידי טומאה ולהתעלל בו, וכשהנשמה חוזרת מתפרד ובא לו לשרות על הידים, ומפני שחזקת טומאה גדולה בכח גדול והכנה, צריך ערוי ג' פעמים עליהם, ובתלתא הוא חזקה והולך לו על כרחו וכו'.

¹ ראה בדרכי חיים (הנדמ"ח, עמ' קלד הערה רפה) בשם מרן הדברי חיים זי"ע.

ובספר קב הישר (פרק פ"ו) כתב בענין אמירת הפיוטים: לא יהיה קל בעיניך אמירת הפיוטים של קרוביך, וחיויב על כל אדם לומר הפיוטים בשמחה ובכונת הלב בשפה ברורה, כי בכל פיוט ופיוט יש סודות נפלאים, ולא יהיו הפיוטים דומים עליך כמשא, כי הפיוטים נתחברו על פי עצת מלאכי מעלה שנגלו לרבי אלעזר הקליר וכו', וקבלה בידי מפי זקנים ומפי חסידים שמי שמיקל באמירת קרוביך, ואומר שאינו חיוב כל כך לאומרם אינו מאריך ימים ח"ו, כי כל יחידים שחברו הפיוטים היו גדולי הדור ואנשי מעשה אשר נעשה להם כמה נסים בחייהם ובמיתתם וכו', יעו"ש.

וכן בספר חסידים (סי' תר"ז) כתב בחומר שינוי מנהגים: וכהוא דאמר קרוביך אחר המנהוג, ומת בתוך שלושים יום, שאין עוון זה מן התורה אלא אל תסג גבול עולם (משלי כח, כב) יעו"ש.

גם הרה"ק משינאווא זי"ע הקפיד מאד על אמירת היוצרות, וכן כתב הגה"ק ממונקאטש זצ"ל בנימוקי אורח חיים (סח, ס"ק א): ושמעתי מהאדמו"ר הקדוש רבינו יחזקאל משינוע זי"ע על עיר אחת גדולה כי לכך לא נמצאה בה מאחינו בני ישראל זקנים כפי ערך רוב גדלה נגד שאר עיירות, לאשר החסירו בספר החסידים השונים למפלגיהם ומנהגיהם לומר פיוט, ונמצא בספר חסידים (סימן תר"ז) כי המשנה ומחסיר פיוטים בציבור הוא גורם רעה רח"ל בעונשים וקיצור ימים, וכ"כ מרן הב"ח בזה שבימיו התחיל גדול אחד לבטל הקרוביך ונענש ולא הוציא שנתו הי"ו, וע"כ נמצאו בה זקנים מופלגים, עכד"ק.

^ה שפעם דיבר עם הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל על כך שכל אבותיו אדמו"רי ויזניץ זצ"ל נסתלקו בלא אריכות ימים קודם ס' שנים, וייעץ לו המהרי"ד מבעלזא שיתחילו לומר הפיוטים, ואכן האריך אח"כ ימים.

¹ ראה שו"ת נודע ביהודה (מהדו"ב או"ח סי' קי"ג) בתשובה מבנו שכתב בענין הנ"ל, וז"ל: שמלאו לבנו לדחות את דברי התוס' והרא"ש, וראיותיו אינם כדאיים להכחיש עמודי עולם, יעו"ש.

האדמו"ר ממחנבוקא בעלזא: על זקני הרה"ק רבי איציק'ל מסקווירא זי"ע מסופר שהיה ישן כשידיו מכוסות עם הענטשקע"ס (כפפות) שהכינו עבורו.

מרן שליט"א: ועכ"ז בוודאי היה נוטל ידיו בבוקר... בשביל רוח טומאה השורה על הידים צריכים בכל מקרה ליטול ידים.

מלשון השו"ע הרב (אורח חיים ד, ד) משמע דבשביל להעביר הרוח טומאה צריכים נטילת ידים בדווקא, ושיהיה לסירוגין וכו'.

האדמו"ר ממחנבוקא בעלזא: והיינו דאף מקוה אינו מועיל לזה, אלא צריכים נטילת ידים דייקא...

*

מרן שליט"א: היאך המנהג כאן באמירת היוצרות? **האדמו"ר ממחנבוקא בעלזא:** אצלנו אמרו כל היוצרות והפיוטים... אין מדלגים כלום...

מרן שליט"א: אבל לא מלפני שמו"ע...

האדמו"ר ממחנבוקא בעלזא: לא.

מרן שליט"א: גם בצאנז אמרו כל הפיוטים, ומה שלא אמרו בתפילה השלימו בסעודות.

האדמו"ר ממחנבוקא בעלזא: והפיוטים הארוכים בתפילת גשם?

זכוב בדיוק בעת שעמדתי והתבונתי בו...

² ראה שם: אמרו חכמים כל הישן בלילה ששים נשימות, כיון שנסתלקה ממנו נשמתו באה רוח הטומאה ושוורה על גופו, ומיד שניעור משינתו נסתלקה רוח הטומאה מן כל גופו, חוץ מן ידיו, שאין רוח הטומאה מסתלק מעליהם עד שישפוך מים על ידיו ג' פעמים על כל יד בפני עצמו, ולא ישפוך על יד אחת ג' פעמים רצופים, אלא פעם א' על ימין ופעם א' על שמאל, וכן יעשה ג' פעמים. עכ"ל.

וכן בגמ' שבת (קט, א): תניא רבי נתן אומר בת חורין היא זו **ומקפדת** עד שירחוץ ידיו שלש פעמים. וברש"י, בת חורין - הרוח השורה על הידים לפני הנטילה. וכן בשו"ע (או"ח ד, ד): ידקדק לערות עליהן מים ג' פ, להעביר רוח רעה ששוורה עליהן.

וראה ב'סדר היום' (סדר ברכות השחר): ונ"ל שבכל אלו הענינים אין צריך לערות עליהם מים ג' פעמים, כי לא נזכר ערוי ג' פעמים אלא בנטילת ידים שחרית, אבל לא בדבר אחר, ואפילו בנטילת ידים לאכילה. והטעם מפני שבליילה יש כח לרוח הטומאה לשרות, אחר שיצאה מן הגוף הנשמה הטהורה והלכה לה מצא לו מקום והכנה בכל האברים לשרות בהם ולשלוט עליהם, עד שיכול להביאו לידי קרי ולידי טומאה ולהתעלל בו, וכשהנשמה חוזרת מתפרד ובא לו לשרות על הידים, ומפני שחזקת טומאה גדולה בכח גדול והכנה, צריך ערוי ג' פעמים עליהם, ובתלתא הוא חזקה והולך לו על כרחו וכו'.

¹ ראה שם: אמרו חכמים כל הישן בלילה ששים נשימות, כיון שנסתלקה ממנו נשמתו באה רוח הטומאה ושוורה על גופו, ומיד שניעור משינתו נסתלקה רוח הטומאה מן כל גופו, חוץ מן ידיו, שאין רוח הטומאה מסתלק מעליהם עד שישפוך מים על ידיו ג' פעמים על כל יד בפני עצמו, ולא ישפוך על יד אחת ג' פעמים רצופים, אלא פעם א' על ימין ופעם א' על שמאל, וכן יעשה ג' פעמים. עכ"ל.

וכן בגמ' שבת (קט, א): תניא רבי נתן אומר בת חורין היא זו **ומקפדת** עד שירחוץ ידיו שלש פעמים. וברש"י, בת חורין - הרוח השורה על הידים לפני הנטילה. וכן בשו"ע (או"ח ד, ד): ידקדק לערות עליהן מים ג' פ, להעביר רוח רעה ששוורה עליהן.

וראה ב'סדר היום' (סדר ברכות השחר): ונ"ל שבכל אלו הענינים אין צריך לערות עליהם מים ג' פעמים, כי לא נזכר ערוי ג' פעמים אלא בנטילת ידים שחרית, אבל לא בדבר אחר, ואפילו בנטילת ידים לאכילה. והטעם מפני שבליילה יש כח לרוח הטומאה לשרות, אחר שיצאה מן הגוף הנשמה הטהורה והלכה לה מצא לו

בענין פיוטי קינות שעשו על מאורעות השואה, סבר מרן אאדמו"ר זי"ע, דאף שבוודאי צריכים לקיים זכור ואל תשכח על עמלק של דורנו, אבל חיבור פיוטים אינו מסור לכל, והראשונים שעשו פיוטים לא היה בכדי לעורר רגש טבעי, אלא באופן של המתקת הדינים, וזה אי אפשר בזמננו.

האדמו"ר ממחנבוקא בעלזא: בקינות לת"ב (קינה כה) כתוב "וכי אין להוסיף מועד שבר ותבערה".
מרן שליט"א: בקינה על הרוגי וורמייזא ומגנצא.

*

מרן שליט"א: בכמה שנים הלך מרן הדברי חיים חבוב בשטריימל מר"ח ניסן עד לאחר פסח (דרכי חיים, אות עט).

האדמו"ר ממחנבוקא בעלזא: זקני הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע היה פעם בצאנז, ונשאר שם על שבת. ובערב שבת היה ראש חודש, ומרן הדברי חיים ערך שלחנו ונתאחרה השעה, והרה"ק מהר"י הביט כמה פעמים על השעון. וכשהבחין בזה מרן הדברי חיים אמר: אראפ מיטן ספאדיק און ארויף מיטן שטריימל און ס'איז שוין שבת...
מרן שליט"א: מרן הדברי חיים בערב שבת הלך בשעה מאוחרת מאד למקוה...
מרן שליט"א: זקני הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע היה פעם בצאנז, ונשאר שם על שבת. ובערב שבת היה ראש חודש, ומרן הדברי חיים ערך שלחנו ונתאחרה השעה, והרה"ק מהר"י הביט כמה פעמים על השעון. וכשהבחין בזה מרן הדברי חיים אמר: אראפ מיטן ספאדיק און ארויף מיטן שטריימל און ס'איז שוין שבת...
מרן שליט"א: מרן הדברי חיים בערב שבת הלך בשעה מאוחרת מאד למקוה...

של שנים להוסיף צום קבוע עם קינות על טבח אחינו בני ישראל בפולין הי"ד, וענה להם כ"ק, הלא כתוב שלא להוסיף יותר על תעניות עד ביאת גואל צדק במהרה. ולא ידעו הגדולים האלה איפה שכתוב זה, עד שהראה להם שכתוב בקינות, בקאפיטעל המתחיל מי יתן ראשי מים ועיני מקור וכו', המדבר מחורבן הקהילות ורמייזא ומגנצא, כתוב שם בזה"ל, 'וכי אין להוסיף מועד שבר ותבערה', ועוד כתוב בכמה מקומות בשולחן ערוך ועוד, שלא להוסיף יותר. ומכיון שכ"ק שליט"א לא הסכים, לא רצו הגדולים להכריז צום.

וראה עוד בספר עובדות והנהגות לבית בריסק (ח"ב עמ' לז) דהגרי"ז מבריסק זצ"ל התנגד לתקן יום צום על צרות השואה, והביא המקור מלשון הקינה הנ"ל.

^ט ראה בספר אר"י שבחבורה (עמ' קמד) שמרן הדברי חיים הקדים וסיפר: מחותן, אספר לכם סיפור. מעשה בכפרי אחד שלא היה בקי בלוח השנה, ולא ידע אם אותה שנה היא שבת ערב פסח או חל יום ראשון דפסח בשבת, על כן שלח גוי אל העיר בכדי לברר אצל היהודים אם הם נוהגים אותו היום פסח או ערב פסח. בנתיים, אחר שהיה קרוב לזמן כניסת השבת, פקד על בני ביתו שיכינו מספק גם קרעפליך וגם קניידלעך, ונימק: אם יגיע הגוי וידע לנו שערב פסח היום, נאכל את הקרעפליך כמדי שבת בשבתו, ואם יבוא הגוי ויגיד שכבר פסח היום, נאכל את הקניידלעך. התאחרה השעה והגוי עדיין לא חזר. הכפרי שנעשה רעב אמר לאשתו שבנתיים תגיש לו את הקרעפליך. כשכבר ניגש לאכול שמעו את הגוי שבא מרחוק ומודיע בקול שפסח חל השנה בשבת. פנה הכפרי אל אשתו ואמר לה בנעימה: איז אראפ מיט די קרעפליך און ארויף מיט די קניידלעך, און עס איז שוין פסח.

ואז הפטיר מרן הדברי חיים: אראפ מיטן ספאדיק און ארויף מיטן שטריימל און ס'איז שוין שבת...
^ח ראה להגה"ק ממונקאטש זצ"ל בדברי תורה (מהדו"ק אות יא): מבואר בשעה"כ ובסידור, כי הטבילה בערב שבת קודש כל מה שהוא סמוך ללילה טוב יותר, כי אז מתגלה יותר אור תוספות שבת עיי"ש, וכן שמעתי שנהגו רבינו הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע מצאנז שהלך לטבול בערב שבת קודש גם סמוך להדלקת נרות והכנסת כלה שבת קודש. ומצאתי ראייה להדברים האלו בירושלמי (תרומות סוף פ"ח) במעשה דדיקליטיאנוס מלכא שהיה מקודם דיקלוט חזירא ששלח מפמיס שהוא רחוקה מטבריא מקום רבי ושלח כתבים ואמר אני רוצה דרבנן יהיו

אב"ד קרית צאנז טבריה: הגה"ק ממונקאטש בנימוקי או"ח (סי' סח) מביא ששמע מגדולי תורה, מתלמידי הרה"ק בעל דעת קדושים מראזלא זי"ע, שאמר בשם חותנו הרה"ק העטרת צבי מזידיטשוב זי"ע, שאמר בשבח הפיוטים הקדושים לראש השנה ויום כפור, ואמר בלשונו: 'הן חשבתי בדעתי לעשות פיוט לאמרו בימים הנוראים האלו, כי במה גרע כוחי בזה מהראשונים ז"ל, אם הראשונים עשו במליצת לשונם היפה גם אני ב"ה אעשה כן, ואם בעומק כונתם בהפיוט, בסדר עליית העולמות והכוונות לצורך היום, גם אני אוכל ב"ה לעשות כן. אחרי שובי נחמתי, כי במה אהיה בטוח שכשיאמרו הפיוט הזה אז ימחלו עוונותיהם של ישראל, כמו הפיוטים הקדושים שיש להם סגולה זאת שמעוררים רחמים ורצון לליבון עוונותיהם של ישראל ולכל טוב, ולאשר לא אדע אם יהיה בשלי הסגולה הזאת שיש להפיוטים הנ"ל, א"כ למה זה אנכי טורח לאמר...'
מרן שליט"א: יש תשובה לר"ת (מובא בשבלי הלקט, סי' כ"ח) שמעיד בשם אביו ששמע מרבותיו, שכאשר פייט ר' אליעזר הקליר 'חיות אשר הנה מרובעות פנים בכסא' (פיוט לקדושת מוסף בר"ה) ליהטה האש סביבותיו (ועי' במחזור ויטרי סימן שכ"ה, כתב שהיה אז ביער).

^א ראה שו"ת דברי יציב (חלק ז, ליקוטים, סימן מח): אחדשכת"ה שליט"א כיאות, מכתבו היקר מיום כ"ו תשרי דנא נתקבל לנכון, והנה הענין שמעכת"ה העלה במכתבו ע"ד הוספת קינות בת"ב לזכר הפרוענויות הנוראות בדורנו זה באירופה ועל מליוני ההרוגים הי"ד, ענין זה בודאי דבר גדול הוא אשר ראוי לעיין ולדון בו בכובד ראש ובנחיצות הראויה, אמנם הן בעון לב יודע מרת נפשו ומי כמוני יודע שלא זכיתי לכך שיהיו דבריני נשמעים ובפרט בדבר נשגב כזה הנוגע לכל היהדות בעולם כולו, ויה"ר מלפני אבינו שבשמים שיאיר עינינו בתוה"ק שנזכה למעלות כגון דא.

אך מ"ש מעכת"ה שליט"א בדבר הוספת קינת השואה שכתב וכו'. הנה הגם שהסופר הנ"ל מוכשר ומפורסם מאד בכתיבתו וביר"ש, אבל עלינו להתבונן כמ"ש (דברים לב, ז) זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור, אשר מאז ומעולם בכל ימי גלויותינו אשר התהלכנו מגוי אל גוי וגוי נתקנו הקינות על ידי גדולי ישראל האמיתיים שבכל דור ודור, וכגון רבי אלעזר הקליר ורבי יהודה הלוי ועוד שקוננו על חורבן עיר הקודש והמקדש, ואחריהם רבינו גרשום מאור הגולה ורבינו שמעון הגדול ועוד שהתקינו על מסעי הנוצרים ימ"ש בגזירות תתנ"ו, ובדורות שאחריהם בגזירות ת"ח ות"ט היו המקוננים השי"ך והתוי"ט, וכן היה בכל תולדות עמנו בצרותיו, והם שידעו לקונן ולקבוע הדבר לדורות משום שברום מעלת קדושתם ויראתם הקודמת לחכמתם ידעו לפעול בהקינות בתוך תוכיות הנפש הישראלית, דאין גגמת הקינות רק לעורר רגשי הבכי והצער הגשמיים בלבד, והענין הוא רוחני גבוה מעל גבוה וד"ל, ולזו המדרגה זכו הראשונים כמלאכים זי"ע, ועל כן לא אדע מה לידון בזה.

ועי' שו"ת אהל יששכר (סימן מ-מא), שו"ת תשובות והנהגות (ח"א סימן של).

^ב ראה בגליון הוגי תורה (גליון נח): הרה"ח ר' הלל וינד ז"ל סיפר, שהרה"ג ר' חזקיהו יוסף מישקובסקי זצ"ל בא פעם אל כ"ק מרן מהר"א זי"ע בענין לקבוע יום תענית לזכר הקדושים הי"ד שנעקדו על קידוש ה' בשנות הזעם. ומרן ז"ל השיב לו, כי לאחר חורבן הבית אין קובעים יום מיוחד לאסונות, אלא כוללים הכל בתענית תשעה באב.

וכן במכתבו של הרה"ח ר' שמעלקא לעברון ז"ל אל הרה"ח ר' חיים נטע כץ ז"ל, ובו מתאר ערב ת"ב שחל בשבת אצל כ"ק מרן מהר"א זי"ע שנת תש"ז, בתו"ד כותב: באמצע אמירת הקינות נזכרתי בדבר שהיו כמה גדולים מישראל אצל כ"ק שליט"א לפני

אבל הבנים לא עשו כן. זקני הרה"ק מרודניק זי"ע הלך כבר לפני חצות א".
האדמו"ר ממחנבוקא בעלזא: הרבנית של זקני הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל אמרה על בעלה שהוא חסיד צאנז... "מייך רב איז א צאנזער חסיד"..."
 הרה"ק מהרי"ד זצ"ל התפאר בכך שזכה לשמש פעם את מרן הדברי חיים זי"ע.
מרן שליט"א: הרי מרן הדברי חיים כבר נסע כמ"פ אל

הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע, ובכל השנים היה קירבה. **האדמו"ר ממחנבוקא בעלזא:** גם השתדכו ביניהם, הרה"ק מציעשינוב זי"ע, הרה"ק מטשחויב זי"ע... כשהיה הרה"ק מטשחויב אחרי חתונתו בבעלזא בצל זקנו מהר"י, למד עמו דודו הרה"ק מהרי"ד בחברותא. ופעם נתקשו באיזה ענין, ומרן הדברי חיים נתגלה בחלום אל הרה"ק מהרי"ד ואמר לו ביאור הענין, ואמר לו שנתגלה לו כהכרת הטוב על זה שלומד עם בנו י".

בחצרות קדשינו

הצעירים, רובם ככולם, בזכות התכנית של "שפע חיים ורחמים" זוכים להיכנס לקורת גג משלהם בלי לשפוך את דמם – תרתי משמע – של ההורים. זאת תודות לתכנית הייחודית לחצר קדשנו. מכורח הכרת הטוב, ומכורח הדאגה גם לצאצאים, ובוודאי מכורח המוטל עלינו לסייע אחד לשני – מצטרפים כל הצעירים בחודש אייר הבעל"ט, בין פסח שני ל"ג בעומר, ל'בני ביתך'.

ימי הצטרפות אלה, מגלמים בתוכם הטבות מיוחדות. דמי שותפות חודשיים ב'בנה ביתך' הינם 540 ₪. אבל המצטרפים

היערכות קדחתנית במפעל החסד "שפע חיים ורחמים" לקראת ימי ההצטרפות השנתיים לצעירים; אברכים שנה ראשונה? ידיעה זו מיועדת עבורכם!

כמידי שנה בחודש אייר, מצטרפים כל האברכים שהתחתנו בשנה האחרונה, ל"בנה ביתך" בשפע חיים ורחמים, התכנית שמאגדת את כלל אנשי שלומנו, להבטיח בס"ד את הדיור לנו ולבנינו, כשאיפת קדשו של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זי"ע בצוואה הקדושה, וכפי אשר מצווה עלינו על ידי כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א.

שנכנסו לחדרו של מרן הדברי חיים יחד עם בנו הרה"ק מהרי"ד, וכשהוא בקודש פנימה נענה מרן הדברי חיים ואמר שהוא רוצה לדבר עם המחותר ביחידות, וביקש מכל הנוכחים לצאת מחדרו. ביקש הרה"ק מהר"י ממרן הדברי חיים שירשה לבנו להישאר בחדר, ומרן הדברי חיים הסכים לכך.

בתוך הדברים אמר מרן הדברי חיים להרה"ק מהר"י: "מחותר, אצלנו מעשנים ואצלכם מריחים טאבאק, הוציאו נא את קופסת הטאבאק שלכם ואנו נעשן עם הלילקע". הוציא הרה"ק מהר"י את קופסת הטאבאק להריח בה, ומרן הדברי חיים החל לעשן את ה'לילקע', אך היות שהיה דבוק בשרעפי קודש ולא שאף אור כדבעי, כתה האש שבמקטרת. הרה"ק מהרי"ד שהשתוקק לשמש את מרן הדברי חיים, לקח גפרור והדליק שוב את המקטרת, אבל היות ומרן הדברי חיים לא מצץ ולא שאף אור, לא נתפסה האש. כך נטל הרה"ק מהרי"ד גפרור אחר גפרור, עד שאמר לו אביו הרה"ק מהר"י שעדיף שייקח פיסת נייר וכן יוכל להחזיקה זמן רב יותר בסמוך למקטרת עד שתידלק. עשה הרה"ק מבעלזא כדברי אביו, והמקטרת אכן נדלקה לגודל שמחתו על שזכה לשמש את מרן הדברי חיים.

אצלי במוצאי שבת הזה ואמר להשליח שאל ימסור להם הכתבים עד ערב שבת עם ביאת השמש כדי שלא יוכלו לקיים ציוויו של ועל ידי כך יעליל עליהם לנקום מהם (עכ"ל הפנ"מ שם), ואתא שלוחא גבהון בערובתא עם מטעמי שבתא והווי ר' יודן נשיאה ור' שמואל בר נחמן "נחתין למיסחי בדימוסין דטבריא". אתא אנטיגרוס גבהון וכו' (פי' הפנ"מ ששאל אותו השד מה רבנן ומה אתם שרוים בצער וספרו לו המעשה והשיב להם תרחצו עצמיכם לכבוד שבת והא' הבורא יעשה לכם נסים ובמוצאי שבת לקח אותם וכו') עכ"ל עיי"ש בירושלמי. והרי מפורש שהלכו לדימוסין לטבריא לרחוץ ולטבול בערב שבת (לכבוד שבת) בסמוך לשבת שהרי המלכא צויה לבא וכן אתא שלוחא גבהון סמוך לשקיעת החמה כנ"ל שהוא קודם ביאת השמש ואז הלכו הרבנן הנ"ל לרחוץ במרחץ בערב שבת הרי שזרכם היה לרחוץ סמוך לכניסת שבת קודש ואין לומר דרק אז עשו כן מפני המעשה ההוא והלא לא ידעו בעת הלכו לרחוץ שיבא להם המכתב כזה אלא ודאי בעל כרחו שכן היה מנהגם לטבול בכל ערב שבת במרחץ חמין סמוך לשקיעת החמה כנ"ל. עכ"ל.

י" בן הרה"ק משינאווא זי"ע עם בת הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע.
 י"ו בן מרן הדברי חיים זי"ע עם בת הרה"ק רבי יחיאל העשיל מקרילוביץ זצ"ל חתן הרה"ק מהר"י מבעלזא.
 י"ז ראה להגה"ק הרב מקאשוי זצ"ל בספרו "חלק לעולם הבא" (על פרקי אבות, פ"ו מ"א): וכן שמעתי מפי הה"צ המפורסם כקש"ת מו"ר ישעי' נ"י בן רבן של ישראל הגאון בעל דברי חיים זצ"ל, שהוא היה יושב על שולחן חותנו הרב הקדוש מו"ה יהושע זצ"ל רוקח אב"ד דק"ק בעלז, ולמד יחד בנו הה"ק מו"ה יששכר דוב זצ"ל. פעם הוקשה להם בלימודם דיבור תוס', ולא מצאו יושב, והכימו ללמוד להלאה ויחזרו עוד פעם שנית על דיבור תוס' זה. ולמחר הגיד הה"ק מו"ה יששכר דוב זצ"ל פשט נפלא ונתיישבו על הקושיות שנתקשו להם. ואמר, שבלילה בא אליו הגאון בעל דברי חיים זצ"ל, והגיד לו פשט התוס', וכשסיפר הדברים לפני כבוד אביו הק' מו"ה יהושע זצ"ל, אמר, שלכן נתראה הגאון בעל דברי חיים אליו והגיד לו פשט התוס', שהכיר לו טובה לפי שלומד יחד עם בנו.
 ובספר שאול בחיר ה' (עמ' מט) כתוב אודות הסיפור האמור, כי הרב מקאשוי זצ"ל שלח מיוחד אל הרה"ק מטשחויב, לשאול אם הוא מסכים שידפיס את הסיפור, והרה"ק מטשחויב הסכים בשמחה רבה, ואף חזר בפני השליח את כל הסיפור...

וכן בספר שומר שבת, בהערות 'מנחת שבת' להגה"צ רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם זצ"ל הי"ד מדאלינא (דיני ערב שבת, אות כג): וכן הוא בכל גורי האר"י ז"ל, שכל מה שהטבילה סמוכה לשבת עדיף, ומרן זקני עיר וקדיש מצאנו ז"ל הקפיד שבואו מהמקוה כבר יהיו הנרות דשבת דולקות, ופעם אחת בא מהמקוה וראה שלא הדליקו עדיין הנרות, וחזר להמקוה וכו'.
 י"א ראה שפע חיים (רעד"ר ח"ג, פרשת יתרו, מאמר ג, אות י'): וכ"ק אאמו"ר זי"ע, בליל שישי כבר היה מכין את הנרות לכבוד שבת, ומיד בערב שבת בבוקר היה מכין עצמו לשבת ואומר, תיכף כבר מגיע שבת קודש. ובחצות היום בערב שבת כבר היה הולך למקוה ומקבל את השבת בעוד היום גדול כמנהג האר"י וגוריו שהיו מקבלים שבת בעוד היום גדול בחקל תפוחין קדישין.
 ועי' שו"ת דברי יציב (ליקוטים, סימן כז) בענין זמן טבילה בערב שבת.
 י"ב ראה בספר י"ג אורות (ח"ב עמ' קעט): ואכן היה דרכו בקודש דומה במקצת לסדר העבודה בצאנז, ולדוגמא שבצאנז היה עבודת התפילה בהתלהבות רשפי אש, וגם רבינו היה מתלהב מאד וגם מנענע בזרועותיו הקדושים בשעת אמירת פסוקי דזמרה.
 ובהערה שם: אבל בנו מרן מהר"א התנהג בהצנע, ואפילו אם הבעל תפלה הרים קולו ברעש השתיק אותו שלא יצעק כל כך.
 י"ג היה זה ממחרת השבת ששהה הרה"ק מהר"י מבעלזא בצאנז,

כבר יושבים אברכי הכוללים בארה"ק ופותחים את יומם באגלי טל התורה. ובזמן שאברכי רשת הכוללים בארה"ק עולים על ערש יצועם, כבר אוחזים חברי הכולל בארה"ב עמוק במעמקי ים התורה. התורה ברשת הכוללים "מבצר התורה" נלמדת מסביב לשעון, חשיכה כאורה כפשוטו! אין סאיז ממש א נחת!.

ר' אהרן קורא בזה לכל ידידנו בארה"ב "את הנחת הזה חייבים להמשיך ביתר שאת וביתר עוז! חייבים אנו לדאוג שאותם אברכים יוכלו הלאה לשבת ולהגות בתורה הקדושה לילות כימים למען לא יחסר המזג, ויוכלו לישב באהלה של תורה ללא טירדות והם בטוחים שידידנו ושותפינו היקרים שמעבר לים העומדים תמיד בכל עת לימיננו ברוחב לב ובעין יפה, יתייצבו גם הפעם לימין מאות עמלי התורה השוקדים על תלמודם ברשת הכוללים 'מבצר התורה'.

מפעל החסד "שפע חיים ורחמים" מרחיב את שורותיו ומבשר על מהפך בתודעת שירות בסימן 'יותר'

חודשים של היערכות קדחתנית במשרדי 'שפע חיים ורחמים', הגיעו לסיומם ועם פרוש הקיץ של שנת תשפ"ב ניתן לבשר על מהפך של תודעת שירות, בסימן "יותר". זה לא סוד שגולת הכותרת של מפעל "שפע חיים ורחמים" היא לתת הלוואות ענק במסגרת התכנית "בנה ביתך". אך מה שעומד ביסוד מפעלנו הוא התביעה של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זי"ע לדאוג לקורת גג בעבור זוגות צעירים. משכך, נטל על עצמו מפעל החסד שפע חיים ורחמים לשאת את העול של האברכים עד שיגיעו לקורת גג משלהם, והליווי הזה דורש משאבים רבים בתחומים רבים כל כך.

אשר על כן, ובכדי להנגיש לציבור ולהקל עליו, רועננו וחודשו שירותי המשרד בשפע חיים ורחמים, בסימן של 'יותר!'

יותר שעות! הורחבו שעות המענה הטלפוני, כל יום בין השעות 10:00-15:00; **יותר שירות!** מחלקת הלוואות הורחבה עם יותר אנשי צוות שקשובים לכל פנייה באופן

בימים אלה זוכים לדירוג בתשלומים, ורק לאחר כמה שנים מתחילים לשלם את המחיר הרגיל. הטבה זו כאמור, ניתנת רק לצעירים המצטרפים בימי ההצטרפות הייעודיים להם. אברכים שנישאו, לשם דוגמה, בחורף תשפ"א ועדיין לא הצטרפו, לא נהנים מהטבה זו ובנוסף לכך מוטלת עליהם להשלים את מה שלא הביאו.

במהלך השבועות הקרובים יתפרסם בעז"ה כל פרטי ההצטרפות שתחול כאמור ביום ראשון י"ד אייר ותסתיים ביום חמישי ל"ג בעומר.

אנ"ש בארה"ב מתייצבים בנדיבות לב לימין 400 אברכי כולל 'מבצר התורה'

בתחילת השבוע יצאו מנהל רשת כוללי 'מבצר התורה' דחסידי צאנז' הרה"ח ר' אהרן הופמן הי"ו ואתו עמו המזכיר המסור הר"ר יעקב בורד הי"ו לעבר ארה"ב, מלווים בברכת קדשו של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א אשר ברכם ברוב חמימות להצלחת המגבית בארה"ב, שם יפקדו כמדי שנה את בתיהם וליבם של אנשי שלומינו וידידינו, נדיבי העם הפותחים את ליבם כאולם במשך כל ימות השנה, למען החזקת רשת הכוללים הגדולה 'מבצר התורה'.

לקראת צאתם קורא ר' אהרן מקרב לב לאנ"ש היקרים ומסביר שהדברים ידועים. משאת נפשו של רבינו הקדוש והטהור זי"ע, היתה תורה, תורה, תורה, שאיפתו הטהורה הייתה להקים דור של תלמידי חכמים העוסקים בתורה חשיכה כאורה. אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה והנחת רוח שהיו לו לכ"ק מרן זי"ע מלימוד התורה, בו יבוזו לו ורק זה מה שגרם לו פינטלע נחת.

אותה התמזת התורה, ואותה יגיעת התורה ממשיך בגאון ובעוז לתבוע כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א בכל עת, ובס"ד היא מתגשמת ברשת כוללי 'מבצר התורה', המונה למעלה כארבע מאות אברכים השוקדים על התורה ועל העבודה, אותו דרישה ואותה תביעה רבת השנים מתגשמת ביתר שאת, אותו משאלה קדושה חשיכה כאורה כפשוטו! בו בזמן שאברכי הכולל במאנסי שבארה"ב עוד נמים את שנתם,

תשית לראשו עטרת פז

ברכותי הנלבבות שלוחות בזה קדם בני יקירי, העוסק בחוקי צורב חשיכה כאורה, מו"ט בתורה ויראת שמים

הבה"ח **יחזקאל נ"י**

לרגל יום שפחת ליבו

בעפדו בכור הסבתן על יותר

פ-600 דף גפ"ת בבקיאות ישרה ובסברא עמוקה

והתעטרותו בעטרת חכמים

ע"י כ"ק מרן שליט"א בתואר 'חבר'

יה"ר שנזכה לראותך עולה מעלות רמות בפעלות התורה, ללימוד וללימד בדרך הסלולה לנו מרבוה"ק, והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פרוי יתן בעתו ובכל אשר יפנה יעשה יצליח.

הכ"ד הסברן ופאחל אביך

אנחם אנחם מיך - ק. הבעשיט

ובקשותיהם של תורמי מרכז 'שמחם', והכל חשים כי שיערי שמים פתוחים עתה ויאמינו בה' ובמשה עבדו המעביר בנו בין גזרי ים סוף, כל אחד בים יגונו ומכאובו.

מה נהדר היה מראה כהן בעת אשר התבטא מרן שליט"א באזני מנהל ארגון 'שמחם', הרב ישראל חיים בלומנטל שליט"א, לאחר התפילה העילאית: "מ'זאל האבן געפולט אלעס גוטס!"

תהא השעה הזאת שעת רחמים ועת רצון, שמחם בבנין שלם באור פניך תבהיקם!

קהילתנו הק' בצפת בהיערכות נרגשת לקראת פתיחת

המגדלים של "אחים לשמחה" בעירם הק' – ביום א' הקרוב
בשורת "אחים לשמחה" מתרחבת צפונה ותגיע השבוע אי"ה גם לעיר הקודש צפת ת"ו, בה כבר מתכוננים ומייחלים ליום גדול זה, לפתוח את הסניף של "אחים לשמחה" גם בקרבם ובכך להקל מהמשא הכלכלי הגדול הרובץ על כתפי מחותנים.

אי"ה תוגש סעודת ראש חודש כיד המלך, בבית מדרשו העתיק, ביום ראשון, ל' ניסן, בשעה 20:30, ויוצגו מראות קודש נדירים מכ"ק מרן אדמו"ר זי"ע מיד עם תחילת האירוע. בראש המסובים יופיע כבוד הגה"צ אב"ד קהילתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א, יו"ר "אחים לשמחה" שיביא את דבר המפעל וילהיב הלבבות לתת תרומת ה' ולהיות שותפים במפעל כבירים זה, בו מסייעים בתוך הקהילה אחד לשני.

בכך יצטרפו אנשי צפת היקרים לקהילתנו הק' בקרית צאנז נתניה, ירושלים, בני ברק, ביתר, קרית הבעש"ט ואלעד שכבר נבנו בהם המגדלים ומאות מחברי הקהילות הנ"ל כבר חברים בתכניות של "אחים לשמחה" שנושאות בכנייהן בשורות גדולות בתחום הסיוע למחותנים מלבד מה שכבר נותנים, מלבושי כבוד יוקרתיים בשווי רבבות אלפי ₪ לחתנים ולכלות.

כל בני קהילתנו הק' בצפת אי"ה יטלו חלק במסיבה של מצוה זו בראשות הרבנים שליט"א.

תקופת הגרלות חדשה לדירות בהנחה בפתח; מפעל החסד "שפע חיים ורחמים" קורא להיערכות מוקדמת

מטעם מפעל החסד "שפע חיים ורחמים" נמסר: בעקבות ההגרלות הענק של משרד השיכון על "דירה בהנחה", הוקדשו בשפע חיים ורחמים משאבים ומאמץ, על מנת לצרף כמה שיותר מחוסרי דיור מקרב אנ"ש להיכנס להגרלות אלו, מתוך מטרה שלא יישאר אפילו אברך אחד ללא זירה. ההגרלות כבר ננעלו, אבל עדיין מי שרוצה להיות בעל תעודת זכאות לדירה או מי שכבר מחזיק בתעודה כזו – חשוב לנו להודיע כדלהלן:

ברצוננו לאגד את כל הזכאים, לקראת רישום להגרלות הבאות או לאחר זכיה בהגרלות הנוכחיות. אי לכך, הנכם מתבקשים לעדכן את שפע חיים ורחמים על היותכם בעלי זכאות - בהודעה קולית, בטלפון: 09-9735050 בשלוחת ההודעות הקוליות, או במייל: mk@shefa.org.il או בפקס: 09-9735060. נא פרטו את שמכם המלא, מספר הטלפון,

אישי; יותר דירות! מחלקת המשכנתא הורחבה; ליווי אישי ופרטני במסירות עד לקבלת המפתח; יותר סיכויים! הוקמה 'מחלקת בינוי ושיכון', לסיוע ועזרה בהגשת הצעות התמודדות למכרזי משרד השיכון; יותר מתקדם! ניתן להגיש בקשת הלוואה בטופס מקוון; ניתן גם להגיש במכשירי 'קהילות'.

לנוחיותכם, אנו מפרטים שוב את כל פרטי ההתקשרות: טל': 09-973-505-50 כל יום בין השעות 10:00-15:00, פקס: 09-973-50-60, דוא"ל: office@shefa.org.il. מחלקת בינוי ושיכון, 053-3194942 בין השעות: 20:30-22:30, או בדוא"ל: mk@shefa.org.il. ניתן גם להשאיר הודעות קוליות בטל' 'שפע חיים ורחמים' שלוחת הודעות קוליות.

מעמדי התפילה ההיסטוריים שעוררו התרגשות רבה במקהלות אנשי שלומינו

"מ'זאל האבן געפולט אלעס גוט'ס" - במילים אלו התבטא מרן שליט"א למנהל מרכז 'שמחם' הרב ישראל חיים בלומנטל לאחר התפילה העילאית ביום שביעי של פסח. כפי שכבר דיווחנו בהרחבה, נערכו לראשונה בתולדות חצה"ק שני מעמדי תפילה היסטוריים לטובת כל התורמים למרכז 'שמחם', אשר פועל גדולות ונצורות להחיש ישועה בנושא השידוכים בקרב אנשי שלומינו בכל ימות השנה, ועתה – נערכו מעמדי התפילה ביום בו נקרע ים סוף, לטובת התורמים למפעלות 'שמחם' העוסקים בזיווגו של אדם הקשה כקריעת ים סוף בכל עת ועידן.

המעמדים המרטיטים החלו בחצות ליל שביעי של פסח, או אז נקרע ים הסבל והצרות בלימוד שעות רצופות על ידי אברכי כולל ש"ס בבית מדרשו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א. עמלי התורה ישבו והגו בתורה בהתמדה עד עלות השחר, כאשר לאחר השוה"ט נכנס מרן שליט"א לבית מדרשו והביע את קורת רוחו המרובה, באומרו לכמה מהסובבים: "לא רק הם יכולים ללמוד עכשיו, גם אתם יכולים להצטרף וללמוד..." בעלות השחר נטלו עמלי התורה את הקוויטלאך ובהם שמות מאות מאנ"ש שהצטרפו לדבר מצוה, והזכירו בכוונה גדולה ובמתינות שם אחר שם לישועה ולברכה, כאשר בכוח התורה בקעו שערי שמים להחיש ישועה לכל אחד ואחד מהתורמים, כפי שכבר התבטא מרן שליט"א בסגולת תפילה נוראה זו.

ויהי בבוקר, לבבות אנשי שלומינו פעמו בהתרגשות אדירה עת ניגש מרן שליט"א אל מול פני הקודש, לפתוח שערי שמים בפתיחת הארון. ניתן היה לחתוך את המתח בחלל היכל המתיבתא בעת רצון זו, עת מרן שליט"א פתח את הארון, והתחיל לזעוק בקול רעש גדול את י"ג מידות של רחמים מתוך הקוויטל המיוחד שנדפס על ידי 'שמחם', שם נדפס כל נוסח התפילה לעת פתיחת הארון ושמות תורמי 'שמחם', אשר הוגשו לו בהאי עידן רעווא ע"י המשב"ק הרה"ח רבי אברהם דוד שכטר שליט"א.

מה נורא היה המחזה כבקרת רועה עדרו, הכל עצר מלכת כאשר מרן שליט"א שפך דמעות כמים בבכיות נוראות למשך כעשר דקות תמימות, ויהי המקום לחרדת אלוקים. בקוויטל שהיה למראה עיניו באותה שעה עילאית, היו שמותיהם

בתוך כך נמסר שבראש חודש הבעל"ט ייערכו המבחנים החודשיים כרגיל בכל חודש, למרות שבחודש ניסן, ברובו, לא מתקיימים סדרים באופן רשמי. כמו בכל השנים, וגם זה כשאיפת קדשו של מרן שליט"א, נערכים מבחנים על חומרי לימודים שלומדים בחודשי ניסן ותשרי.

מנהל "מרכז התורה", מוה"ר יודל שפירא הי"ו, שולח ברכתו בשם כל קהל הקודש, שיזכו האברכים להמשיך לשבת בבית ה' כשאיפת נפשם הטהורה, ללא כל טרדות ומניעות, ולהתעלות מעלות רמות בתורה ובהוראה, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, אכיה"ר.

ביתר: המגדלים של "אחים לשמחה" נפתחו בסעודת ההילולא המרוממת שנערכה בשבוע בביתר ליל כ"ה בניסן, בהשתתפות כל בני קהילתנו הק'

ביום שני השבוע, ליל כ"ה בניסן, יומא דהילולא רבא של רבינו הקדוש מרן הדברי חיים זי"ע, נערכה סעודת הילולא מרוממת כיד המלך באולמי "פנינת התמור", בהשתתפות כל בני קהילתנו הק' ובראשם דיני קהילתנו הק' הרבנים הגאונים רבי אברהם שרגא שטיגליץ שליט"א ורבי ישראל שווארץ שליט"א וכן רבני אנ"ש בביתר, הרבנים הגאונים: רבי משה טוביה וייסברגר שליט"א אב"ד בודפסט, רבי ישעיה שווארץ שליט"א רב ביהמ"ד בעש"ט ונכד מרן זי"ע, רבי מרדכי היילפרין שליט"א רב קהל חסידים ועוד מרביצי תורה וראשי כוללים, מגידי שיעורים, אברכי הכוללים ובעלי בתים – כל קהלא קדישא הדין שמילאו את האולם הגדול מפה אל פה.

אורח הכבוד היה הגאון הצדיק אב"ד קהילתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א – יו"ר מפעל "אחים לשמחה" שארגן וערך את הסעודה כיד המלך לרגל המאורע ההיסטורי בביתר, של פתיחת המגדלים – סניף 'אחים לשמחה' בעיר – כהמשך לפתיחת המגדלים בכל רחבי הארץ שהחלה בשלהי החורף האחרון, כאשר בביתר נכון יותר לומר שהסניף התחדש והתרענו, לאחר ש"אחים לשמחה" פעילים בעיר כבר כמעט חמש שנים.

מנחה המעמד היה הרה"ג ר' שלמה בלעך שליט"א ר"מ בבית מדרשנו בביתר שקידם את פני הבאים וסיפר מעט מהפעילות המבורכת של "אחים לשמחה" בביתר בכל השנים האחרונות, כאשר מחותנים רבים מהקהילה אורו עיניהם מהתמיכה המשמעותית שקיבלו ע"י "אחים לשמחה".

דברי פתיחה נשא הגאון רבי ישראל שווארץ שליט"א דומ"ץ קהילתנו הק' בגבעה א', שהרים על נס את המפעלים של "אחים לשמחה" שכשמו כן הוא, משתתף בשמחתו של כל אחד ואחד בנתינות משמעותיות מזה שנים טובות ומה מאוד מתאים הדבר שיתקיים מאורע זה ביומא דהילולא רבא של מרן הדברי חיים זי"ע שנודע בגאונותו גם בעמוד הצדקה והחסד.

לאחר שזימרו "מכתם לדוד" נשא דברים נואם הכבוד הגאון רבי אברהם שרגא שטיגליץ שליט"א דומ"ץ קהילתנו הק' בגבעה ב', שכבר שנים רבות תומך בכל עוז במפעלות "אחים לשמחה" ואף בשבת האחרונה סובב בין בתי מדרשנו בביתר ועורר על החובה והזכות לבוא ולהשתתף במעמד כביר זה. בדבריו תיאר את המסירות של מנהל "אחים לשמחה" מוה"ר ישראל גולדשטיין הי"ו, שכבר שנים רבות עומד לימין קהילתנו הק' בביתר, ולא זו אף זו שר' ישראל בעצמו פונה מיוזמתו

ומספר הנרשם שלכם כמופיע בתעודת הזכאות. חשוב מאד גם לפרט אם נרשמתם להגרלות בטבריה.

מחוסרי דיוור שטרם התחילו בתהליך לקבלת זכאות - מומלץ מאד להתחיל בתהליך כמה שיותר מוקדם מכיוון שבערך כל חודשיים יהיו הגרלות של 'דירה בהנחה', ובהן הגרלות שמתאימות לאנ"ש, בהנחות מפליגות ומשמעותיות. ניתן לפנות לחברות שמנפיקות את הזכאות בטלפון *5442 באם נתקעתם בביצוע התהליך, ניתן לפנות לסיוע לנציג שפע חיים: 053-3194942 בין השעות: 20:30-22:30 או בדוא"ל: mk@shefa.org.il או להשאיר הודעה קולית בטלפון: 09-9735050 בשלוחת ההודעות הקוליות, ובעז"ה יחזרו אליכם.

שבת התאחדות לבני החבורות בבית שמש

שבת שכולה התעלות והתרוממות הנפש עברה על חבורת הבחורים דקהילתנו הק' בבית שמש, בהשתתפות ראש החבורה הרה"ג ר' דוד יהודה היילפרין שליט"א.

שבת ההתאחדות נערכה בשבת החודש העל"ט ביישוב קוממיות במקום נאה ומפואר לרווחת בחורי החמד. במשך השב"ק זכו בני החבורה לשעות ארוכות של התעלות והתרוממות הנפשיות, בתפילות השבת שנערכו ברוב התלהבות דקדושה, וכן בסעודות השבת כאשר בסעודת ליל שב"ק האריכו שעות ארוכות בשירות ותשבחות ובאמירת דברי תורה מפי הבחורים החשובים שיחי'.

לפני קריאת התורה נקנו העליות ע"י הבחורים המופלגים שהתחייבו לסכומים גדולים של שעות לימוד התורה ברציפות.

בסעודת רעוא דרעוין השמיע ראש החבורה מילי מעליותא מענייני דיומא ובענין התקשרות לצדיקים במשנת רבותינו הק'.

בני החבורה ששבו לאחר השבת המרוממת מלאי סיפוק ומטענים רוחניים, מוקירים ומעריכים את הנדיבים בעם אשר סייעו בעין יפה וברוח נדיבה בהוצאות השבת, ובפרט להאי גברא יקירא הרה"ח ר' יואל טוביאס יו"ר בחצרות החיים הפועל ללא לאות למען הצלחת והתעלות בחורי החבורות בכל עת ובכל זמן.

כמו בכל שנה, מוקדם מהרגיל: החל זמן הקיץ ברשת כוללי האברכים 'מרכז התורה'; המבחנים החודשיים בשבוע הקרוב בכוחות רעננים ובהתחדשות החל כבר השבוע זמן הקיץ ברשת כוללי האברכים "מרכז התורה" קריית צאנז. כמו בכל שנה, וכשאיפת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א, לא ממתנינם לראש חודש, אלא פותחים את הזמן בעיצומם של ימי בין הזמנים הרגילים שיש בעולם התורה.

יודגש כי מדובר בפתיחת הזמן באופן רשמי, מכיוון שגם בימי בין הזמנים לפני פסח, והשבוע מיד אחרי פסח, היו כל היכלי הכולל הומים באברכים שהיו רגליהם מוליכות אותם לבית המדרש. הגיעו הדברים לידי כך, שאחד מתושביה של קרית צאנז סיפר לראש הכוללים הגרי"י שמרלר שליט"א שבערבי פסחים חפשו מקום שקט ללמוד בו והגיע לכולל, ומה נדהם לראות שכמעט ואין מקום לשבת מכיוון שכל היכלי הכולל מלאים כמעט עד אפס מקום באברכים של הכולל.

במקרים כאלו חייבים לעזור. כולנו מכירים איך זה עובד: הציבור נרתם לסייע, הקירות זועקות, כינוסי חרום ממלאים את הלבבות בתחושת אחים לצרה. אולם התוצאה תמיד רחוקה מלהשביע רצון, כשאך בקושי מצליחים לגייס את הכסף הדרוש לפרנסת היתומים והמשפחה. וגם את זה לא תמיד... ומה עם כבודם הנרמס? עם הביזיונות שהם עוברים? האם כשמשפחה מתייתמת נגזר עליהם שלא להיכנס אל בית המדרש???

המציאות הזו הולכת להשתנות. אחת ולתמיד: מפסיקים את הביזיון!

לשם כך הוקמה 'למחייתם'. קבוצת עסקנים מהשורה הראשונה בציבור החרדי, שענייניהם ראו וכלו ממגביות קורעות לב ושוחקות כוח, קמו והחליטו, בעצת גדולי ישראל שליט"א, לשמור על כבודם של המשפחות היקרות ולהעניק תמיכה חודשית מכובדת לכל יתום ויתום!

מיזם 'למחייתם' מבקש למחוק לחלוטין את מחזות הביזיון של רמיסת כבודם האבוד של היתומים, הוא נועד כדי להפסיק את המגביות הקשות, כדי לדאוג למחר של כולנו. לדאוג שמושג 'יתמות' לא תהיה מילה נרדפת לביזיון או לייסורי עניות. הפתרון שיחוסך את ה'שבר על שבר' מבני המשפחה שלנו.

גבאי קופת החסד המרכזית 'עזר לקהל', אשר בדקו לעומק את המיזם במשך תקופה ארוכה, נענו להביא את מיזם 'למחייתם' לקהל אנ"ש, ולהרים את המיזם המופלא הזה שאין ספק, הוא הפתרון ההולם לכל אב משפחה!

אל הקודש פנימה נכנסו הרבנים שליט"א והגבאים העומדים בראש מיזם 'למחייתם', והציגו את הבשורה לפרטיה בפני כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, ולאחר שחקר ודרש, הביע מרן שליט"א את תמיכתו המפורשת בחשיבות המיזם ובקריאה מיוחדת בחתימת יד קדשו מבקש מכל אחד ואחד להצטרף למיזם: "וע"כ באתי בזה בקריאה של חובה לכאן"א להצטרף למפעל נשגב זה, והוא חלק מהאחריות המוטלת על כל ראש משפחה למען ב"ב, ובזמן שנמנו וגמרו רבים לדבר מצווה, הרי זה בגדר אל תפרוש מן הציבור".

בסיום המכתב מאציל כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א את ברכת הקודש לכלל המצטרפים: "ואדרבה, מידה טובה מרובה, שכל התומכים והמצטרפים יתברכו באורך ימים ושנות חיים מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, ושלא ישמע שוד ושבר בגבולם ח"ו אלא אך טוב וחסד ישכנו באהלם ויזכו לשובע שמחות הם ובניהם כל הימים ורוב נחת דקדושה, אכ"ר".

מרגע פרסום קריאת הקודש בכל בתי מדרשינו בארה"ק, מצטרפים המוני אנ"ש למיזם המיוחד, ומצייתים לבקשת הקודש כדי שלא תהיה משפחה אחת ללא "למחייתם". בכך, מצטרפים חסידי צאנז לכלל מקהלות החסידות שהצטרפו בתמיכה נלהבת.

בבתי מדרשינו מתפרסמים פרטי המיזם, נא עקבו אחר פרטי ההצטרפות - כי האחריות היא שלנו!

לשאל וללהתעניין מי בתקופה הקרובה מחתן בביתו, כדי שיוכלו להגיע לכולם ולעזור לכל מחותן ומחותן. "אשרינו שיש לנו מפעל כזה בצאנז, בו מחפשים לעזור ועושים הכל לשמח חתנים וכלות והוריהם ביום שמחתם". גם הוא תיאר בדבריו את הגאונות בצדקה של בעל ההילולא וקרא לכל אחד ואחד להיות שותף במפעל "אחים לשמחה" בלי יוצא מן הכלל.

לאחר שהראו את המצגת, הושלך הס בקהל, לשמע דבריו הנלהבים של "אורח הכבוד", הגה"צ אב"ד קהילותנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א, יו"ר מפעל "אחים לשמחה" שבראשית דבריו תיאר כיצד החלה הפעילות לפני תשע שנים בדיוק ומאז ויהי כפורחת עלתה ניצה, כאשר כעת מתרחבים לכל הארץ והשאיפות לעמוד לימין החתנים הולכות וגדלות בנוסף למה שמסייעים כבר עד כה. בהמשך למד קטע מתוך הספה"ק "דברי חיים" בפרשת כי תשא בו עוסק בעל ההילולא במצות הצדקה והחסד עד כמה שגבה מעלתה, אחר סיפר עובדות קודש מעבודת הצדקה העילאית של בעל ההילולא כאשר בכל יום נכרכו אחריו קשי יום ודחקו בו ליתן להם והוא עמד וחילק הכל, ולא רק בצדקה אלא גם בחסד בגופו ממש, כאשר היה מרבה במכתב המלצות וניסו להניאו מכך, אמר שדי בכך שיש לאיש הנאה מכך שמקבל המלצה, הרי שזה עצמו מעשה חסד. "במעמד זה מנסים ללכת בדרכיו הקדושים לעשות צדקה וחסד וכך סובבה ההשגחה העליונה לעשות מעמד קדוש זה ביומא דהילולא דיליה".

דברים היוצאים מן הלב השמיע מוה"ר ישראל גולדשטיין הי"ו מנהל מפעל "אחים לשמחה" שהודה על העבר וביקש על העתיד, ועד מהרה נרתמו כולם וחתמו על שותפות ב"אחים לשמחה", ואחר זכו לעבור אצל האורח שליט"א ולקבל את המפתחות המבורכות ע"י כ"ק מרן שליט"א כלשון קדשו: מפתח של טובה וברכה.

במפעל "אחים לשמחה" הכריזו על נציגיהם בעיר: מוה"ר משה מרדכי שר הי"ו, מוה"ר יששכר דב פרנקל הי"ו ומוה"ר יצחק אהרן ישראלי הי"ו - מגדולי העסקנים בקהילתנו הק' בביתר, ואף עתה נרתמו בכל עוז לנהל את כל ענייני הצדקה והחסד של "אחים לשמחה" בביתר. כן הודו למנהל מוסדוה"ק בביתר מוה"ר מנחם מענדל שווארץ הי"ו ולמוה"ר ישראל ליב זילברמן הי"ו על שנדבו את הוצאות סעודת ההילולא לזכר עולם יהיה צדיק. תשוח"ח להם.

רבים מבני הקהילה התבטאו ואמרו שאומנם היו דרשות נלהבות שחיזקו ועודדו את כולם, אבל למעשה בני הקהילה התאספו בכוונה לתת את מה שנדרש 120 ₪ בחודש בכל מקרה, ולו בכדי לבטא את הכרת הטוב המופלאה שיש להם כלפי "אחים לשמחה" שכאמור מחלקים כבר כמה שנים טובות למחותנים בביתר מענקים נכבדים.

לא עוד מגביות חרום!

חסידי צאנז מכירים היטב את הסיטואציה הזו לצערנו, בשנים האחרונות חוותה קהל עדתנו טרגדיות קשות, כשהיתמות עטפה משפחות שלמות שנותרו ללא משען, הי".

ברכות מאליפות משמי ערבות, אשגר בזאת קדם
נכדיי היקרים, העוסקים בחוקי צורב חשיכה כאורה,
מו"מ בתורה ויראת שמים

הבה"ח דוד נ"י

והבה"ח יוסף נפתלי צבי נ"י

בני חתני

הרה"ג ר' אברהם אבא פיליפ שליט"א

לרגל יום שמחתם בעמדם בכור המבחן על יותר

מ-600 דף גפ"ת בבקיאות ישרה ובסברא עמוקה

והתעטרותם בעטרת חכמים

ע"י כ"ק מרן שליט"א בתואר 'הבר'

ויה"ר שיזכו עוד רבות בשנים לשבת באהלה של תורה

מתוך מנוחת ושלות הנפש

הכ"ד זקינכם - ישראל הלוי פולק

גליון זה נדבת

ידידנו הנכבד והנעלה יקר שבערכין

הר"ר יוסף לייזער הי"ו

אב"י בפאנסי

לרגל השמחה השרויה במעונו

שפחת הולדת הבן נ"י

במזל טוב ובשעטומ"צ

ובברכת מזל טוב

לאביו הגאון רבי שלמה לייזער שליט"א

דופו"צ קהלתנו הק' בבארא פארק

ולזקינו הרה"ג רבי ישראל ארי וייסמן שליט"א

רב ביהמ"ד אמרי שפר בירושלים

אך ששון ושמחה ישכון באהלו תמיד

מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיא

גליון זה נדבת

ידידנו הנכבד והנעלה יקר שבערכין

הרה"ח ר' יוסף שלמה ניימאן הי"ו

אב"י בבארא פארק

לרגל השמחה השרויה במעונו במז"ט

שפחת אירוסי הבת הכלה תחי

עב"ג החתן המו"מ בתו"ש

כמר יקותיאל שווארץ נ"י

בן הרה"ח ר' ליבוש שווארץ הי"ו

אב"י ביוניאן סיטי

אך ששון ושמחה ישכון באהלו תמיד

מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיא

בסייעתא דשמיא

הצעירים יוצאים לדרך!

י"ד - י"ח אייר

ימים היסטוריים במשפחה הצעירה שלכם

בהצטרפות ל'בנה ביתך'

אתם מבטיחים לכם ולילדיכם דירות בעז"ה

הצעירים
מסלול ההצטרפות לבנה ביתך

בונים יחד עתיד טוב יותר!

בעהש"ת

מראות קודש

מכ"ק מח אדמו"ר הגה"ק ז"ע
ייחשכו לראשונה

גם

בצפת

בוניס מגדלים

בשעה
20:30
בדיק

בביהמ"ד
'דברי חיים'
תרפ"ט 8 צפת

ראשון
ל' ניסן
תשפ"ב

בראשות הגה"צ אב"ד קהילתנו הק' בארה"ב
וראש הישיבה שליט"א - יו"ר 'אחים לשמחה'
והרבנים הגאונים שליט"א

סעודת ר"ח
ביד רחבה

למעלה

אן בנים מודלים

אחים
לשמחה

תמיכה וסיוע בעת נישואי הילדים